B A T M A N

İL YILLIĞI

2 0 1 9

T.C.
BATMAN
VALİLİĞİ

Batman İl Yıllığı
2019

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Ramazan FANİ
Vali Yrd.

Muharrem AKÇAKOCA | İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü

İbrahim ERİN | DİKA - Batman Yatırım Destek Ofisi

FOTOĞRAF ve GRAFİKLER

Orhan KARTAL | İl Özel İdaresi

Ahmet AKEL | Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Eylem ŞAHİN | İl Milli Eğitim Müdürlüğü

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Gülriz KOZBE | Batman Üniversitesi
Prof. Dr. Şahnaz TİĞREK | Batman Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet İLYAS | Batman Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nuray ALPASLAN | Batman Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Zekai ERDAL | Mardin Artuklu Üniversitesi

TASARIM ve MİZANPAJ

Fikirzen Ajans - www.fikirzen.com
Nurettin KAYA | Kapak Tasarım, Mizanpaj
Canan KÖROĞLU YAVUZ | Redaksiyon

BASKI ve CİLT

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti. | İskitler - ANKARA

T.C.
BATMAN
VALİLİĞİ

Batman İl Yıllığı
2019

T.C.
BATMAN
VALİLİĞİ

T A K D İ M

Her çalışma iş tanımı ile başlar. Yapılacak işin iyi tanımlanması başarının olmazsa olmazıdır. Bunun için ise o işe yönelik kullanılacak kaynakların doğru tespiti gerekir.

Descartes'in dört kurallı metodu şöyle der:

"Doğruluğunu apaçık bilmediğim hiçbir şeyi doğru olarak kabul etmem. Acele hüküm vermekten, peşin hükümlere saplanmaktan dikkatle kaçınırım. İnceleyeceğim şeylerden her birini mümkün olduğu ve gerektiği kadar bölümlere ayırırım. En basitten başlayarak düşünceleri basamak basamak bir sıraya göre yürütürüm. Bilgiyi tam olarak kavrayabilmek için sık sık tekrar yaparım."

İşte biz de kendimizi 2019 yılı başında valilik brifingini güncelleme düşüncesi ile başlayan ancak bilimsel metotları kullandıkça derinleşen ve kapsamı genişleyen bir çalışmanın içinde bulduk. Aylar süren titiz ve detaylı çalışmanın sonunda, başlangıçta ön gördüğümüz kamu hizmetlerinde Batman açısından durum tespiti, kaynak cetveli, güncel brifing gibi hedeflerimizin çok ötesinde kapsamlı bir eser ortaya çıktı. Bu eserin ilimiz ile ilgili gerek akademik gerekse hizmet üretmeye yönelik çalışma yapacak çevrelere bir altlık sağlamanın ötesinde, uzun yıllar sonra "XXI. yüzyılın başında Batman nasıldı?" sorusuna net bir fotoğrafla cevap vereceğini düşünüyorum.

Bu kapsamda eseri yayına hazırlayan Vali Yardımcımız Ramazan FANİ ve ekibine, destek veren tüm kurumlarımıza teşekkür ediyor ***Batman İl Yıllığı***'nın hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Hulusi ŞAHİN
Vali

SUNUŞ

İllerin tarihi geçmişi, demografisi, topoğrafyası, eğitim durumu, sosyo-kültürel yapısı, idari ve iktisadi durumu gibi bilgileri içeren kitapların yayımlanması geleneği Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde hazırlanmaya başlanan "***Vilayet Salnameleri'***ne kadar uzanmaktadır.

XIX. yüzyılda siyasi, askeri ve ekonomik açıdan büyük bir gerilemenin içerisine giren Osmanlı İmparatorluğu'nu içinde bulunduğu bu durumdan kurtarmak amacıyla, dönemin devlet adamları, bir taraftan devleti dış tehditlere karşı savunmak için yoğun tedbirler alırken, diğer taraftan da ülkeyi bayındır bir hale getirmek ve halkın sosyo-ekonomik refah düzeyini yükseltmek için önemli çalışmalar başlatmışlardır.

Bu gayeyle, öncelikli olarak Osmanlı'nın egemen olduğu topraklardaki vilayetlerin sahip olduğu doğal ve beşeri tüm kaynaklar, en küçük detayına kadar ihmal edilmeksizin Vilâyet Salnameleri'nde bir araya getirilmiştir.

Vilâyet Salnameleri'nin hazırlanması geleneği, Cumhuriyet Dönemi'nde 1967 ve 1973 yıllarında toplu halde yayımlanan il yıllıkları ile sürdürülmüştür.

Hem Osmanlı İmparatorluğu hem de Cumhuriyet Dönemi'nde salname (il yıllığı) hazırlama geleneği aslında bir yönüyle dönemin kamu yöneticilerinin bilgiye verdikleri önemi göstermektedir. Özellikle salname hazırlatan valiler bir taraftan yönettikleri vilayete ilişkin en kapsamlı bilgilere sahip olurken, diğer taraftan da derlenen bu bilgileri kitap olarak yayımlatmak suretiyle söz konusu bilgilerin günümüze ulaşmasını sağlamışlardır. Nitekim özellikle Osmanlı Dönemi salnameleri en önemli tarihi vesikalar olarak kabul edilmektedir.

Günümüz kamu yönetiminde geçmişle kıyaslandığında bilgiye olan ihtiyaç daha da artmıştır. Ancak geçmişten farklı olarak, kurumsal kararların temelini oluşturan bilgi, sahip olunması gerekenden ziyade, iyi yönetilmesi gereken bir güç haline dönüşmüştür.

Teknolojinin sağladığı imkânlarla kamu hizmetlerine ilişkin veriler olağanüstü artmıştır. Büyük hacimlere ulaşan ve çeşitlenen bu veriler ancak anlamlı bir bilgi yumağı haline getirildiğinde etkili ve verimli kullanılabilir.

Bunun için kamu kurumlarınca üretilen verilerin belirli bir sistematik içerisinde tasnif edilmesi, gereksiz ayrıntılardan arındırılması, yorumlanması ve analiz edilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde geçmişi hatırlamak, bugünü izleyebilmek ve geleceği planlamak mümkün olacaktır.

Bu çerçevede ilimizin; idari ve sosyo-kültürel yapısı, tarım, sanayi, ticaret, turizm gibi ekonomik faaliyetleri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca sunulan hizmetlerin durumu ve geçmişten günümüze gelişim ve değişimini içeren bir çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç üzerine ***Sayın Valimiz Hulusi ŞAHİN***; mezkûr hususları içeren kapsamlı bir eser hazırlanması için bizleri görevlendirmiştir.

Bu talimat üzerine ilk olarak çalışma yöntemi belirlenmiş ve öncelikle kamu kurum ve kuruluşlarımızdaki pek çok veri gözden geçirilerek, çalışmada ne tür verilerin yer alacağı kararlaştırılmış böylelikle çalışmanın genel çerçevesi oluşturulmuştur. Sonrasında verilerin analizi yapılarak somut değerlendirmelere ulaşılmış ve kamu hizmetlerinin hem yıllar bazındaki gelişim ve değişimi irdelenmiş, hem de ilimizin durumu bölge illeri ve ülke geneli ile kıyaslanmıştır. Eserin ilimizle ilgili yapılabilecek akademik çalışmalarda bir referans olabilmesi için tespit ve değerlendirmelere ilişkin kaynaklara yer verilmiştir.

Yaklaşık altı ay süren bu çalışmalar sonrasında kaleme alınan metinler ilgisine göre kamu kurum ve kuruluşlarımızın birinci dereceden yetkilileriyle tekrardan gözden geçirilerek çalışmaya son hali verilmiştir.

"Batman İl Yıllığı 2019" isimli bu çalışma; Batman'ın geleceğine yönelik alınacak orta/uzun vadeli kararların ve belirlenecek stratejilerin rasyonel bir zemine oturtulması; kamu kurum ve kuruluşlarımızca sunulan hizmetlerin yıllar içerisindeki değişim ve gelişiminin gözlemlenmesi; yatırımcılar açısından ilimizin beşeri, doğal, ekonomik imkân ve kabiliyetlerinin belirlenmesi; genç ilimizin şehir kültürü ve tarihine katkı sağlanması amacıyla hazırlanmıştır.

Bu eser beş ana bölümden oluşmaktadır.

"***Batman Tarihi ve İlin Doğal Yapısı"*** başlıklı birinci bölümde; ilimizin tarihine ilişkin genel bilgilere yer verilerek, ilin coğrafi konumu, yüz ölçümü, arazi dağılımı, iklimi, su kaynakları gibi doğal yapısıyla ilgili konular işlenmiştir.

"İdari Yapı" başlıklı ikinci bölümde; ilimize bağlı ilçeler, belediyeler, köyler ve mahallelere ait bilgilere yer verilerek, özellikle mahalli idare birimlerinin personel ve bütçe gibi kapasitelerine ilişkin imkânları değerlendirilmiştir.

"Sosyal Yapı" başlıklı üçüncü bölümde; ilimizin demografik yapısı, okur-yazarlık durumu, okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde; okul, öğrenci, öğretmen sayıları ile okullaşma oranları ve yükseköğretime dair konular tüm ayrıntılarıyla irdelenmiştir.

Ayrıca bu bölümde; sağlık, kültür, gençlik ve spor, yoksulluk, gelir dağılımı ve sosyal yardımlar, dezavantajlı gruplar, iş gücü, istihdam ve işsizlik, sosyal güvenlik ve kayıt dışı istihdam, din hizmetleri, ilimizdeki siyasi partiler, sendikalar ve dernekler gibi ilimizin sosyo-kültürel durumu ile ilgili bilgi ve değerlendirmeler yer almıştır.

"Ekonomik Yapı" başlıklı dördüncü bölümde; ilimizde yürütülen temel ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetlerin sektörlere göre dağılımı, tarımsal kaynaklar, hayvansal ve bitkisel üretim gibi tarımsal faaliyetler ile ilimizdeki sanayi kuruluşları, sanayi bölgeleri ve ticari işletmelerin genel durumu ve turizm faaliyetleri ile enerji kaynakları, enerji alt yapısı, enerji üretim ve tüketimi gibi hususlar irdelenmiştir. Aynı zamanda bu bölümde KOSGEB, DİKA, GAP İdaresi gibi bölgesel kalkınma kuruluşlarının ilimize yönelik çalışmalarına yer verilmiştir.

"Çevre ve Mekânsal Yapı" başlıklı beşinci bölümde ise; ilimizdeki ekolojik yapı ve biyolojik çeşitlilik, orman alanları, koruma alanları ve hassas ekosistemler, çevre sorunları gibi konular ile kentsel-kırsal altyapı ve ulaşım durumu incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde posta ve telekomünikasyon hizmetleri ile ilimizin taşıdığı afet riskleri de ele alınmıştır.

"Batman İl Yıllığı 2019" adlı bu eser; ilimizdeki kamu kurum ve kuruluşlarının yönetici ve personelleri için temel bir kaynak teşkil edecek ve yön gösterecektir. Akademik çalışmalar için de bir referans olma özelliğine sahip olan bu eser aynı zamanda Batman'a ait verilerin, analiz ve değerlendirmelerin geleceğe taşınmasına vesile olacaktır.

Bu eserin hazırlanmasında emeği geçen tüm çalışma arkadaşlarımıza ve çalışmanın son halini gözden geçirerek katkıda bulunan Batman Üniversitesi öğretim üyelerine, özellikle çalışmanın tüm süreçlerinde yer alan Doç. Dr. Ahmet İLYAS'a, kıymetli fotoğraf arşivini bizimle paylaşarak çalışmamızı renklendiren Orhan KARTAL'a ve bu eserin tasarımı ve mizanpajında gösterdikleri özverili çalışmalarından dolayı Fikirzen Ajans ailesine teşekkür ederken;

Kitabın hazırlanması fikriyle birlikte, çalışmanın her aşamasını bizzat tashih ederek bizleri yönlendiren ve kalıcı bir eser olarak vücut bulmasını sağlayan ***Valimiz Sayın Hulusi ŞAHİN'***e özellikle şükranlarımızı sunuyoruz.

Ramazan FANİ
Vali Yrd.

KISALTMALAR

ADEM: Aile Destek Projesi Merkezi
ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ARAS: Afet Risk Analiz Sistemi
ASM: Aile Sağlığı Merkezi
AYY: Atık Yönetimi Yönetmeliği
BATSO: Batman Ticaret ve Sanayi Odası
BM: Birleşmiş Milletler
BTK: Bilişim Teknolojisi Kurumu
CBS: Coğrafi Bilgi Sistemi
CO: Karbon Monoksit
ÇATOM : Çok Amaçlı Toplum Merkezler
Da: Dekar
Db: Desibel
DEDAŞ: Dicle Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
DİKA: Dicle Kalkınma Ajansı
DSİ: Devlet Su İşleri
ERCP: Endoskopik Retrograd Kolanjiopankreatografi
ESKKK: Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri
GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi
GEPA: Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası
GİB: Gelir İdaresi Başkanlığı
GSKD: Gayri Safi Katma Değer
GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
Ha: Hektar
HES: Hidroelektrik Santrali
HGS: Hızlı Geçiş Sistemi
ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü
İHL: İmam Hatip Lisesi
KAY: Katı Atık Yönetimi
KGM: Karayolları Genel Müdürlüğü
KOOPBİS: Kooperatif Bilgi Sistemi
KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LGS: Liselere Geçiş Sınavı
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
MBSŞH ÇDP: Mardin, Batman, Siirt, Şırnak ve Hakkâri Çevre Düzeni Planı
MTA: Maden Teknik Arama
NO_2: Azot Dioksit
O_3: Ozon
OECD: Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OGM: Orman Genel Müdürlüğü
OSB: Organize Sanayi Bölgesi
ÖTL: Ömrünü Tamamlamış Lastik
PETKİM: Petrokimya Sanayi Holding A.Ş.
PM10: Partikül Maddeler
REPA: Rüzgâr Enerjisi Potansiyeli Atlası
RES: Rüzgâr Enerji Santrali
SB: Sağlık Bakanlığı
SED: Sosyal ve Ekonomik Destek Programı
SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu
SO_2: Kükürt Dioksit
SODES: Sosyal Destek Programı
SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
TABS: Tehlikeli Atık Beyan Sistemi
TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TEİAŞ: Türkiye Elektrik İletim A.Ş
TESKOMB: Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği
TEYAP: Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi
TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TSM: Toplum Sağlığı Merkezi
TÜRSAB: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜPRAŞ: Türkiye Petrol Rafineleri A.Ş.
YKS: Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı
YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

İ Ç İ N D E K İ L E R

TAKDİM V
SUNUŞ VI
KISALTMALAR VIII

A. BATMAN TARİHİ VE İLİN DOĞAL YAPISI 1
1.Batman Tarihi 1
2.İlin Konumu 12
3.İlin Doğal Yapısı 13
3.1 Yüz Ölçümü ve Arazi Dağılımı 13
3.2 İklim ve Meteoroloji 14
3.3 İlin Topografyası ve Jeomorfolojik Durumu 14
3.4 İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli 16
3.4.1 Yüzeysel Sular 16
3.4.1.1 Akarsular 16
3.4.1.2 Doğal Göller, Göletler Rezervuarlar 17
3.4.1.3 Yeraltı Suları 17
3.5 Toprak Özellikleri ve Kullanım Durumu 18

B. İDARİ YAPI 21
1.İlimizdeki Mahalli İdareler 23
1.1 Batman İl Özel İdaresi 23
1.2 Belediyeler 25
1.2.1 Batman Belediyesi 27
1.2.2 Beşiri Belediyesi 27
1.2.3 Gercüş Belediyesi 28
1.2.4 Hasankeyf Belediyesi 28
1.2.5 Kozluk Belediyesi 28
1.2.6 Sason Belediyesi 28
1.3 Belde Belediyeleri 29
1.3.1 Balpınar Belde Belediyesi 29
1.3.2 Bekirhan Belde Belediyesi 29
1.3.3 İkiköprü Belde Belediyesi 29
1.3.4 Kayapınar Belde Belediyesi 29
1.3.5 Yücebağ Belde Belediyesi 30
1.4 Köyler 32
1.5 Adli Teşkilat 35
1.5.1 Batman Ceza ve İnfaz Kurumu Kampüsü 35

C. SOSYAL YAPI 37
1.Demografi 37
1.1 Batman İli Genel Nüfus Verileri 37
1.2 Nüfus Artış Hızı Verileri 38
1.3 2025 Nüfus Projeksiyonu 39
1.4 İlçelere Göre Nüfus Verileri 39
1.5 Yerleşim Yerine Göre Nüfus Verileri 40
1.6 Yaş Grubuna Göre Nüfus Verileri-Nüfus Piramitleri 41
1.7 Nüfus Yoğunluğu Verileri 43
1.8 Doğum Verileri 44
1.9 Ölüm Verileri 44
1.10 Göç Verileri 45
1.11 İkamet Edilen İl ve Nüfusa Kayıtlı İl Verileri 47
1.12 İlimizde Bulunan Yabancı Uyruklu Kişi Verileri 48
2.EĞİTİM 49
2.1 Genel Durum 49
2.1.1 Resmi Okullara İlişkin Genel Bilgiler 50
2.1.2 Özel Okullara İlişkin Genel Bilgiler 51
2.1.3 Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları 54
2.1.4 Okullaşma Oranları 54
2.1.4.1 Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları 55
2.1.5 Okulların Normal/İkili Eğitim Durumu 56
2.1.6 Pansiyonlu Okullar 59
2.1.6.1 Öğrenci Pansiyonları 59
2.1.7 Taşımalı Eğitim 61
2.1.8 Halk Eğitim Merkezleri ve Düzenlenen Kurslar 61
2.1.9 Özel Kurslar 62
2.1.10 Öğretmenevleri ve Akşam Sanat Okulu 63
2.1.11 Eğitim Sektörüne Ayrılan Merkezi Bütçe 64
2.2 Okuma Çağındaki Nüfus 64
2.2.1 Okuryazarlık Durumu 65

2.2.2 Cinsiyete Göre Okuryazarlık Durumu 66
2.2.3 Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranları 66
2.2.4 İlçelere Göre Okuryazarlık Durumu 66

2.3 Okul Öncesi Eğitim 67
2.3.1 Okul Öncesinde Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları 67
2.3.2 Okul Öncesi Eğitimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları 70
2.3.3 Yaş Grubuna Göre Okul Öncesi Eğitim Okullaşma Oranları 70
2.3.4 Yıllara Göre Okul Öncesi Okullaşma Oranları 71
2.3.5 "Çocuğumu Seviyorum Anaokuluna Gönderiyorum" Projesi 72

2.4 İlköğretim 72
2.4.1 İlkokul 72
2.4.1.1 İlkokulda Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları 72
2.4.1.2 İlkokulda Okullaşma Oranları 76
2.4.1.3 İlkokulda Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları 76
2.4.2 Ortaokul 77
2.4.2.1 Ortaokulda Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları 77
2.4.2.2 Ortaokulda Okullaşma Oranları 77
2.4.2.3 Ortaokulda Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları 77
2.4.2.4 Genel Ortaokullar 77
2.4.2.5 İmam Hatip Ortaokulları 80
2.4.3 Liselere Giriş Sınavı (LGS) 80

2.5 Ortaöğretim 81
2.5.1 Liselerde Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları 81
2.5.2 Yıllara Göre Liselerde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları 83
2.5.3 Liselerde Okullaşma Oranları 83
2.5.4 Liselerde Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları 84
2.5.5 Genel Liseler 84
2.5.6 Mesleki Liseler 86
2.5.6.1 Meslek Liselerinde Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları 86
2.5.6.2 Mesleki ve Teknik Liseler 86
2.5.6.3 Yıllara Göre Meslek Liselerinde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları 88
2.5.6.4 Meslek Liselerinde Okullaşma Oranları 88
2.5.6.5 Meslek Liselerinde Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları 88
2.5.7 İmam Hatip Liseleri 90
2.5.8 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) 91

2.6 İlimizde 2019 Yılı İtibariyle Devam Eden Eğitim Yatırımları 92

2.7 Yükseköğretim 93
2.7.1 Batman Üniversitesi 93
2.7.2 Eğitim 95
2.7.3 Akademik Kadro 97
2.7.4 Öğrenciler 97
2.7.5 Sosyal ve Kültürel Tesisler 98
2.7.6 Yükseköğretim Öğrenci Yurtları 98

3.SAĞLIK 99

3.1 Sağlık Hizmetlerinin İlimizdeki Genel Durumu 99

3.2 Sağlık Hizmetlerine İlişkin Önemli İstatistiki Veriler 99

3.3 Temel Sağlık Hizmetleri 101
3.3.1 Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri 101
3.3.2 İkinci Basamak Sağlık Hizmetleri 103

3.4 Sağlık Hizmetlerine İlişkin Önemli Yatırım ve Projeler 104
3.4.1 Batman Yeni Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi 104
3.4.2 200 Yataklı Yeni Devlet Hastanesi 104
3.4.3 30 Yataklı Gercüş Yeni Devlet Hastanesi 104
3.4.4 50 Yataklı Sason Yeni Devlet Hastanesi ve 16 Daireli Lojman 105

4.Yoksulluk, Gelir Dağılımı ve Sosyal Yardımlar 106

4.1 Yoksulluk ve Gelir Dağılımı 106
4.1.1 Gelir ve Yaşam Koşulları Verileri 107
4.1.2 Yoksulluk Oranı Verileri 107
4.1.3 Gayri Safi Katma Değer (GSKD) Verileri 108
4.1.4 Harcama Gruplarının Yıllar Bazında Dağılımı 108

4.2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca (SYDV) Yapılan Yardımlar 110
4.2.1 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları 110
4.2.2 Merkez SYDV'ce Yürütülen Önemli Proje ve Hizmetler 112
4.2.2.1 Aşevi Projesi 112
4.2.2.2 Sosyal Market Projesi 112
4.2.2.3 Aile Destek Projesi (ADEM) 113
4.2.2.4 Temiz Evler Sağlıklı Yaşam Projesi 113

5.Dezavantajlı Gruplar 114

5.1 Çocuklar 114

5.2 Gençler 116

5.3 Kadınlar 117
5.4 Yaşlılar 123
5.5 Engelliler 124
5.6 Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Programı 125
6.İş Gücü, İstihdam ve İşsizlik 126
6.1 İş Gücüne Katılım 127
6.2 İstihdam 128
6.2.1 İstihdam Göstergelerinin Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı 128
6.2.2 İstihdamın Sektörel Dağılımı 128
6.3 İşsizlik 130
6.3.1 İşsizliğin Cinsiyete Göre Dağılımı 130
6.4 Aktif İş Gücü Programları 132
6.5 Pasif İş Gücü Programları 132
7.Sosyal Güvenlik ve Kayıt Dışı İstihdam 134
7.1 Kayıt Dışı İstihdam 134
7.2 Sosyal Güvenlik Göstergeleri 135
8.Kültür 136
8.1 Kültürel Altyapı 136
8.1.1 Kütüphaneler 136
8.1.2 Müzeler 137
8.1.3 Kültür Merkezleri 138
8.2 İlimize Ait Başlıca Kültür Varlıkları 138
8.3 Kültür Hizmetlerine İlişkin İlimizdeki Önemli Yatırım ve Projeler 144
8.3.1 Yeni Kütüphane Binası 144
8.3.2 Mor Kuryakos Manastırı Restorasyon İşi 144
8.3.3 Gercüş Eski Hükümet Konağı Restorasyon İşi 144
8.4 Yerel Medya ve Basın 145
8.4.1 Haber Ajansları Temsilcilikleri 145
8.4.2 Yerel Gazeteler 145
8.4.3 Yerel Radyolar 145
9.Gençlik ve Spor 146
9.1 Kulüp Sayıları 146
9.2 Lisanslı ve Faal Sporcu Sayısı 147
9.2.1 Lisanslı Sporcu Sayısı 147
9.2.2 Faal Sporcu Sayısı 147
9.3 Spor Tesisleri 147
9.3.1 Batman Şehir Stadı 147
9.3.2 Olimpik Kapalı Yüzme Havuzu 148
9.3.3 Olimpik Atletizm Pisti 148
9.3.4 Çok Amaçlı Spor Salonu 149
9.3.5 19 Mayıs Kapalı Spor Salonu 149
9.3.6 Tenis Tesisleri 149
10.Din Hizmetleri 150
11.Siyasi Partiler, Dernekler, Sendikalar 151
11.1 Siyasi Partiler 151
11.2 Sendikalar 151
11.3 Dernekler 151

D. EKONOMİK YAPI 153
1.Tarım 158
1.1 Tarımsal Kaynaklar 161
1.1.1 İşlenen Tarım Alanları 161
1.1.2 Arazi Varlığının Cinslerine Göre Yıllar İçerisindeki Değişimi 162
1.1.3 Kullanım Kabiliyetlerine Göre Arazilerin Dağılımı 162
1.1.4 Tarım Arazilerinin Farklı Amaçla Kullanılması 164
1.1.5 Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgeleri 164
1.1.6 Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgelerinin İklimsel Açıdan Değerlendirilmesi 165
1.2 Sulama Altyapısı 166
1.3 Arazi Toplulaştırma 167
1.4 Hayvansal ve Bitkisel Üretimde İşletme Yapıları 168
1.4.1 Bitkisel Üretim 168
1.4.1.1 Bitkisel Üretim Yapılan Tarımsal Arazi Varlığı 172
1.4.1.2 İlimizde Yetiştirilen Bitkisel Ürünler 172
1.4.1.3 Seracılık 174
1.4.1.4 Organik Tarım 174
1.4.2 Hayvansal Üretim 174
1.4.2.1 Küçük ve Büyükbaş Hayvan Varlığı 174
1.4.2.2 Arıcılık 179
2.Sanayi 180
2.1 Sanayi Sicil Belgesine Sahip İşletme Sayıları ve Sektörel Dağılımı 181
2.2 Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri 182

2.3 Sanayi Organizasyonu **183**
2.3.1 Batman Organize Sanayi Bölgesi 183
2.3.2 Küçük Sanayi Siteleri (KSS) 185

3.Enerji **186**

3.1 Enerji Üretimi **186**

3.2 Enerji Tüketimi **187**

3.3 Enerji Altyapısı **187**

3.4 Enerji Kaynakları **187**
3.4.1 Hidrolik Enerji 187
3.4.2 Petrol188
3.4.3 Jeotermal Kaynaklar 190
3.4.4 Biyokütle Enerji 190
3.4.5 Güneş Enerjisi 190
3.4.6 Rüzgâr Enerjisi 192

3.5 Doğalgaz Dağıtım Çalışmaları **192**

3.6 Madenler ve Endüstriyel Hammaddeler **193**

4.Ticaret **195**

4.1 Kurulan ve Kapanan Şirket İstatistikleri **195**

4.2 Batman Ticaret ve Sanayi Odası (BATSO) **196**

4.3 Batman Ticaret Borsası **197**

4.4 Dış Ticaret **197**

5.Turizm **201**

6.Kamu Gelirleri **209**

7.Bölgesel Kalkınma **210**

7.1 Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) **210**
7.1.1 Destek Programları 210
7.1.2 AB Destekli Projeler 211
7.1.3 Yatırım Teşvik Sistemi 211

7.2 KOSGEB **215**

7.3 SODES **215**

7.4 GAP **216**
7.4.1 Tarımsal Faaliyetler 216
7.4.1.1 Entegre Kırsal Kalkınma Projesi *216*
7.4.1.2 Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi (GAP TEYAP) *216*
7.4.1.3 Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projesi *216*
7.4.1.4 Tarım ve Tarım Dışı Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi Projesi *218*
7.4.1.5 Merkez Köy ve Köye Dönüş Kırsal Kalkınma Projesi *218*

E. ÇEVRE ve MEKÂNSAL YAPI **221**

1.Çevre **221**

1.1 Ekolojik Yapı **221**
1.1.1 Orman Ekosistemi 222
1.1.2 Step (Bozkır) Ekosistemi 222
1.1.3 Sulak Alan Ekosistemi 222
1.1.3.1 Akarsu Ekosistemi *222*
1.1.3.2 Durgun Su Ekosistemi *223*

1.2 Biyolojik Çeşitlilik **223**
1.2.1 Flora 223
1.2.2 Fauna 225

1.3 Koruma Alanları ve Hassas Ekosistemler **226**
1.3.1 Malabadi Tabiat Parkı 226
1.3.1.1 Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yerleştirme Alanları *226*
1.3.1.2 Sulak ve Ramsar Alanlar *228*
1.3.2 Diğer Doğa Koruma Faaliyetleri 228

1.4 Orman Alanları **229**

1.5 Erozyon **230**
1.5.1 Erozyon Kontrolü ve Ağaçlandırma Faaliyetleri 231

2.Çevre Sorunları **232**

2.1 Hava Kirliliği **232**

2.2 Su Kirliliği **238**

2.3 Toprak Kirliliği **238**

2.4 Gürültü Kirliliği **238**

3.Mekânsal Yapı **240**

3.1 Kentsel Altyapı **240**
3.1.1 İçme Suyu Alt Yapısı ve Arıtma Tesisleri 240
3.1.2 Atık Su Alt Yapısı ve Arıtma Tesisleri 240
3.1.3 Atık Durumu ve Katı Atık Yönetimi 242
3.1.3.1 Katı Atık Alt Yapısı ve Geri Dönüşüm Tesisleri *242*
3.1.3.2 Tıbbi Atıklar *243*
3.1.3.3 Tehlikeli Atıklar *243*
3.1.3.4 Tehlikesiz Atıklar *244*
3.1.3.5 Diğer Atıklar ve Geri Kazanım İşlemleri *244*

3.2 Kırsal Altyapı ve Kırsal Yerleşimler **244**
3.2.1 Kırsal Altyapı 244
3.2.2 Köy İçme Suyu Altyapısı 245
3.2.3 Köy Atık Su Altyapısı ve Arıtma Tesisleri 245

4.Ulaşım **246**

4.1 Karayolu Ulaşımı **246**
4.1.1 İl ve İlçe Merkezleri Arası Mesafe 247
4.1.2 Karayolları Hizmetlerine İlişkin Önemli Yatırımlar 248
4.1.2.1 Batman-Hasankeyf-Gercüş-Midyat Yolu *248*
4.1.2.2 Batman-(Silvan-Kozluk) Ayırım Yolu *248*
4.1.2.3 Hasankeyf Grubu Köprüleri *248*
4.1.3 Motorlu Kara Taşıtı Sayısı 249
4.1.4 Trafik Kazaları 249
4.1.5 Köy Yolları 250
4.2 Demiryolu Ulaşımı **251**
4.3 Hava Yolu Ulaşımı **252**
5.Telekomünikasyon **253**
6.Posta **254**
7.Batman İlinin Afetselliği **255**
7.1 Deprem Riski **255**
7.2 Heyelan, Kaya Düşmesi, Çığ Riski **257**
7.2.1 Heyelan 257
7.2.2 Kaya Düşmesi 257
7.2.3 Çığ Düşmesi 258
7.3 Arama-Kurtarma Faaliyetleri **258**
7.4 Afete Hazır Batman Projesi **258**
7.5 Toplanma Alanları **258**
SONUÇ **265**
TABLO LİSTESİ **269**
GRAFİK LİSTESİ **270**
HARİTA LİSTESİ **270**

Fotoğraf: İrfan TAPAN

A. BATMAN TARİHİ VE İLİN DOĞAL YAPISI

1.Batman Tarihi[1]

Batman, her ne kadar yeni kurulmuş bir şehir olsa da ilimizin yer aldığı coğrafyanın tarihi binlerce yıl öncesine kadar gitmektedir. Nitekim bölgede yapılan Paleolitik Çağ araştırmalarına göre Dicle Havzası içerisinde yer alan Batman ve çevresinde en eski insan faaliyetlerinin 700 bin yıl öncesine kadar indiği anlaşılmaktadır. Özellikle Batı Raman Bölgesi'nde tespit edilen yontma taş aletlerden yola çıkarak bölgenin Alt ve Orta Paleolitik dönemlerde yoğun bir şekilde iskân edildiği tahmin edilmektedir.

Gercüş ve Hasankeyf ilçeleri arasındaki vadilerde yer alan sayıları otuzun üzerindeki resimli kaya sığınakları, Batman ilinin en erken kültür varlıkları olarak kayıtlara geçmiştir. Yerleşik hayata henüz geçilmemiş ve tarım yapılmayan dönemlerin eseri olan bu resimli kaya sığınakları olasılıkla insanoğlunun ilk sanat eserlerinin ortaya çıktığı Üst Paleolitik Dönemde (MÖ 40.000-12.000) yapılmıştır.

Hasankeyf ilçesinin 1.5 km doğusunda, Dicle Nehri'nin kuzey kıyısında yer alan Hasankeyf Höyük, sadece Batman ilinde değil tüm Anadolu kültür tarihinde önemli bir yere sahiptir. Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem, Demir ve Helenistik çağlara ait arkeolojik bulguların tespit edildiği höyük, günümüzden 11 bin 500 yıl önce, elverişli iklimsel koşulların oluşmasıyla iskân edilmeye başlanan, Yukarı Dicle Havzası'nın ilk yerleşik köylerinden biridir.

Batman ilindeki Geç Roma Dönemi'ne ait kaya mezarları dikkate alındığında ise özellikle Dicle Nehri merkezli kayalık vadilerde,

1 *Bu bölümde "Batman İli Kültür Envanteri" isimli kaynaktan ve www.kulturportali.gov.tr adresindeki bilgilerden yararlanılmıştır.*

Hasankeyf

adı geçen dönemde yoğun şekilde iskân hareketlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde bu alanlar, Erken Hristiyanlık ve Erken İslamiyet dönemlerinde de yoğun bir şekilde iskân edilmeye devam etmiştir. Tespit edilen kültür kalıntılarının yoğunluk derecesi, özellikle Dicle Nehri, Doğu ve Batı Raman Dağları çevresinde yer alan kayalık alanlar, Geç Roma-Erken Hristiyanlık Döneminde bölgenin Pagan ve Hristiyan nüfusu için önemli bir yerleşim alanı olduğunu göstermektedir.

IV. yy'da Roma İmparatoru II. Constantius'un, Hasankeyf'te askeri bir kale inşa etmesiyle birlikte bölgedeki Roma egemenliği pekişmeye başlamıştır. Sonrasında Bizansın kontrolünde kalan Batman coğrafyası 639'da Hz. Ömer zamanında (634-644), İslam ordusu tarafından ele geçirilmiştir. Hz. Osman'ın halifeliği döneminde (644-656) ise Arap kabileleri, bölgedeki şehir, kasaba ve kalelere yerleşerek yayılmaya başlamışlardır.

Daha önce Arzanene (Batman Çayı'nın doğusundan Botan Çayı'na dek uzanan ve Sasani hâkimiyetindeki bölge) ve Sophanene (Batman Çayı'nın batısında uzanan ve Roma hâkimiyetindeki bölge) idari bölgelerinden oluşan ve Batman'ın da içinde yer aldığı Yukarı Dicle Havzası; VII. yy ortalarında büyük Arap aşiretlerinden Bekr b. Vail'e bağlı oymaklar sebebiyle Diyar-ı Bekr adıyla anılmıştır.

Halifeler Dönemi'nin ardından bölgede; Emeviler (661-750), Abbasiler (750-869), Şeyhoğulları Beyliği (869-899), tekrar Abbasiler (900-930), Hamdaniler (930-978), Büveyhoğulları (978-983), Mervaniler (938-1085), Selçuklular (1085-1409) ve Dilmaçoğulları Beyliği (11.-12.yy ve 13. yy sonu-14. yy ortaları) hüküm sürmüştür.

Özellikle Dilmaçoğulları'na yaklaşık 300 yıl başkentlik yapmış olan, bugün Kozluk ilçe sınırları içerisinde kalan sur duvarlarıyla yaklaşık 1,5 km'lik bir alanı kaplayan Erzen adlı Tarihi Yerleşim Yeri, bu dönemin izlerini gün ışığına çıkarmak için sistemli arkeolojik kazıların yapılmasını bekleyen önemli bir merkez olarak kayıtlarda yer almaktadır.

Selçuklular Dönemi'nde Sultan Alparslan'ın komutanlarından Artuk Bey'in oğlu Sökmen zamanında (1102) Türklerin eline geçen Hasankeyf, 1232 yılına kadar Sökmen Bey'in kurduğu Hasankeyf ve Amida (Diyarbakır) bölgesinde hüküm süren Hısn-ı Keyfa Artukluları'nın başkenti olmuştur. Hasankeyf kentinin en parlak dönemini yaşadığı bu zamanlarda birçok tarihi eser inşa edilmiştir. Özellikle bu dönemde kalenin dışına taşan yerleşimlerle birlikte bir kent özelliği kazanan Hasankeyf, Ortaçağ'ın en büyük ve en geniş kemer açıklıklı köprüsüyle de ticaretin üst seviyede olduğu önemli bir şehir niteliği kazanmıştır.

1232 yılında Hasankeyf'in ele geçirilmesiyle Artuklu egemenliğine son veren Eyyubi Devleti'nin Melik el-Kamil döneminde bugünkü Batman yerleşimiyle birlikte Kozluk ilçesine kadar olan bölge, Eyyubi idaresine geçmiştir. 1260 yılında Moğol istilasına uğrayan bölgede özellikle Hasankeyf kenti büyük tahribata uğramıştır.

XIV. yüzyılda İlhanlılar'a bağlı olarak hükümdarlık gösteren Karakoyunlu Türkmenleri bölgede kendini göstermeye başlamıştır. Göç yolu üzerinde bulunmasından dolayı Hasankeyf Eyyubileri ile Karakoyunlu Türkmenleri birçok kez karşı karşıya gelmişlerdir. Bu dönemde Eyyubi hâkimiyeti yeniden hissedilmeye başlanmıştır. 1461-1482 yılları arasında ise özellikle Hasankeyf'te Akkoyunlu hâkimiyetinin olduğu bilinmektedir. XIII. yüzyılda Doğu Anadolu'da Moğollara karşı koyarak Diyarbakır bölgesine hâkim oldukları bilinen Akkoyunluların, Batman ve çevresinde de izleri takip edilmektedir. Özellikle Hasankeyf'te yer alan Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Zeynel Bey için yaptırdığı Zeynel Bey Türbesi Anadolu'da tek örnek olmasının yanında Hasankeyf'in simgesi durumundadır.

Uzun Hasan'ın ölümüyle birlikte ortaya çıkan karışıklıklardan ve Akkoyunluların zayıflamasından dolayı Eyyubiler, Hasankeyf'i tekrar ele geçirip; 1482-1524 tarihleri arasında ikinci defa Eyyubi hâkimiyetini kurarlar.

Bölgenin önemli yerleşim birimlerinden olan Hasankeyf, 1517 tarihinde Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1524 tarihine dek Osmanlı'ya bağlı Eyyubi yöneticileri tarafından idare edilen bölge,

İluh Köyü İlkokulu

1948, Raman Dağı'nda Petrol Üretimi

bu tarihten sonra Hazo (Kozluk) ve diğer yöre beyleriyle birlikte artık Osmanlılar tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Osmanlılar Dönemi'nde Hasankeyf başta olmak üzere Batman bölgesinde mimarlık açısından önemli bir gelişme bulunmamaktadır. Hasankeyf'te inşa edilen bir medrese ile kervansarayın yanı sıra aşağı şehirde bir cami, çarşı ve bedesten inşa edilmiş Hasankeyf daha küçük ölçekte bir yerleşim yeri olarak varlığını sürdürmüştür.

İlimizin üzerinde kurulu olduğu yerleşim yeri, 1940'lı yılların başına kadar İluh ismiyle bilinen bir köydür. (Tarihi kaynaklarda Eyluh, Eyluhi, Elihan veya Elehan isimleri İluh için kullanılan diğer isimlerdendir.)

İluh köyü; Batman Çayı kenarında bulunan Elmedina adlı nahiyeye bağlıdır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Siirt Kaymakamlığı'nın il haline getirilmesiyle Elmedina nahiyesine ilçe statüsü verilmiş; İluh ise bu ilçeye bağlanmıştır. 1926, 1927 ve 1935 yıllarında Batman Çayı'nın taşması sonucunda Elmedina ilçesi haritadan silinir ve İluh köyü, Beşiri ilçesine bağlanır.

1948, Petrol Sondajı

Bölgede petrol arama faaliyetlerine başlanılması ve sonrasında ***ilk petrol yatağına 1940 yılında Raman Dağı'nda*** rastlanması ile ekonomisi canlanan İluh, artık büyümeye, kalabalıklaşmaya ve çevre yerleşimlerinden göç almaya başlamıştır.

Bu gelişmeler üzerine ve özellikle ekonomik anlamda ilk petrol üretimine 1948 yılında Raman-8 kuyusunda başlanmasıyla kısa sürede büyük gelişme gösteren İluh'da ***28 Şubat 1955 yılında Belediye Teşkilâtı kurulmuştur***.

T.C.
Resmî Gazete

Kuruluş tarihi: 7 Ekim 1336 - 1920

İdare ve yazı işleri için Başvekâlet Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne müracaat olunur	26 MART 1955 CUMARTESI	Sayı : 8965

KARARNAMELER

26 MART 1955 (Resmî Gazete) Sahife: 11399

Madde 2 — Devlet Şûrasınca tetkik edilmiş olan bu Nizamnameye bilâhiresi, Resmî Gazete ile neşri tarihinden itibaren meri'yete girer.

Madde 3 — Bu Nizamnameye hükümlerini Maliye ve Gümrük ve İktisat Vekilleri yürütür.

Dahiliye Vekâletinden :

1 — Siirt Vilâyetinin Beşiri Kazasına bağlı İluh Nahiye Merkezinde Belediye teşkili hakkında Devlet Şûrası Umumî Heyetince verilen 10/2/1955 günü ve 53/32, 53/40 sayılı kararlar üzerine 1580 sayılı Belediye Kanununun 7 nci maddesine tevfikan bu yerde Belediye teşkili uygun görülmüştür.

2 — Bu karar hükmünü Dahiliye Vekili yürütür.

26/2/1955

REİSİCUMHUR VEKİLİ
R. KORALTAN

Başvekil
A. MENDERES

Dahiliye Vekili
Dr. NAMIK GEDİK

26 Mart 1955 Tarih ve 8965 Sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan Beşiri Kazasına Bağlı İluh Nahiye Merkezinde Belediye Teşkili Hakkında Devlet Şurası Umumi Heyetince Verilen Karar

1955, Batman İluh Mahallesi

1950, Tren Garı

1955, TPAO Rafinerisi

1965-1970, Batman Genel Görünümü

1975, Kent Meydanı

Nüfusun hızla artması üzerine, çok geçmeden ***27 Haziran 1957*** tarih ve 9644 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun ile İluh, ***01 Eylül 1957*** tarihi itibariyle ilçe statüsüne yükseltilmiştir. Bu Kanun ile birlikte İluh'un adı 5 km. kadar uzaktaki Batman Çayı'na izafeten ***Batman*** olarak değiştirilmiştir.

T.C.
Resmî Gazete

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1336 - 1920

İdare ve yazı işleri için Başvekâlet Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne müracaat olunur	27 HAZİRAN 1957 PERŞEMBE	Sayı : 9644

KANUNLAR

Yeniden (78) Kaza Kurulması ve İzmir Vilâyetine bağlı Kuşadası Kazasının Aydın Vilâyetine bağlanması hakkında Kanun

Kanun No : 7033 *Kabul tarihi : 19/6/1957*

Madde 1 — 1.IX.1957 tarihinde mer'i olmak üzere ilişik (1) sayılı cetvelde vilâyetleri, adları, merkezleri ve kendilerine bağlanan nahiye, kasaba ve köyleri gösterilen (72), 1 Nisan 1956 tarihinde mer'i olmak üzere ilişik (1/A) sayılı cetvelde vilâyetleri, adları, merkezleri ve kendilerine bağlanan nahiye, kasaba ve köyleri gösterilen (22) ve 1 Nisan 1959 tarihinde mer'i olmak üzere ilişik (1/B) sayılı cetvelde vilâyetleri, adları, merkezleri ve kendilerine bağlanan nahiye, kasaba ve köyleri gösterilen (17), 1 Nisan 1960 tarihinde mer'i olmak üzere ilişik (1/C) sayılı cetvelde vilâyetleri, adları, merkezleri ve kendilerine bağlanan nahiye, kasaba ve köyleri gösterilen (17) ki, cemian (78) kaza yeniden kurulmuştur.

Madde 2 — İzmir Vilâyetine bağlı Kuşadası kazası 1.IX.1957 tarihinde mer'i olmak üzere Aydın Vilâyetine bağlanmıştır.

Madde 3 — İlişik (2) sayılı cetvelde derece, maaş ve sayıları gösterilen kadrolar senelerj itibariyle 3656 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde ilgili Vekâlet ve dairelerin kadrolarına eklenir.

Geçici madde 1 — İlişik (3) sayılı cetvelde gösterilen kadro-

Sıra No.	Vilâyeti	Kurulacak kazaların Adı	Merkezi
4	Ankara	Yenimahalle	Yenimahalle
5	Aydın	Yenipazar	Yenipazar
6	Gaziantep	Araban	Altıntaş
7	Giresun	Eğriye	Eğriye
8	Hakâri	Uludere	Kısalan
9	İstanbul	Zeytinburnu	Zeytinburnu
10	İzmir	Selçuk	Selçuk
11	Kars	Selim	Selim
12	Kayseri	Felâhiye	Felâhiye
13	Konya	Doğanhisar	Doğanhisar
14	Malatya	Yeşilyurt	İsmetpaşa
15	Manisa	Sarıgöl	Sarıgöl
16	Niğde	Ortaköy	Ortaköy
17	Siirt	Sağlıklı	Sağlıklı
18	Siirt	Batman	Batman (İluh)
19	Sinop	Türkeli	Gerizeyne
20	Tekirdağ	Muratlı	Muratlı
21	Yozgat	Sarıkaya	Hamamlıyol
22	Zonguldak	Kurucaşile	Kurucaşile

Vilâyeti	Kazanın adı	Merkezi
Adana	Karataş	Takele İskelesi

Sıra No.	Köyün adı	Alındığı merkez

01 Eylül 1957 Tarihinde Mer'i Olmak Üzere Siirt Vilayetine Bağlı Batman Adı İle Yeni Bir İlçe Kurulmasına İlişkin Kanunun Yer Aldığı 27 Haziran 1957 Tarih ve 9644 Sayılı Resmî Gazete

1987, TPAO, Tüpraş ve Batman Genel Görünümü

1986, Batman'ın Esentepe'den Görünümü

1987, Batman Kültür Mahallesi

1987, Batman Atatürk Bulvarı

Petrol üretiminin ilçeye kazandırdığı ivme ile 1990 yılına kadar çok hızlı bir gelişme yaşayan Batman, 18 Mayıs 1990 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan, ***16 Mayıs 1990 tarih ve 3647 sayılı kanunla Türkiye'nin 72. ili olmuş ve Beşiri, Gercüş, Kozluk, Sason ile Hasankeyf ilçeleri Batman'a bağlanmıştır.***

Resmî Gazete

Kuruluş Tarihi : (7 Teşrinievvel 1336) — 7 Ekim 1920

Yönetim ve yazı işleri için Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğüne başvurulur.	18 Mayıs 1990 CUMA	Sayı : 20522 Mükerrer

YASAMA BÖLÜMÜ

KANUN

İki İl İle Beş İlçe Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Ekl Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Kanun No. 3647 **Kabul Tarihi : 16.5.1990**

Madde 1 – Ekli (1) sayılı listede adları yazılı kasaba ve köyleri kapsamak ve merkezi Çobandede Bucağının merkezi olan Köprüköy Kasabası olmak üzere, Erzurum İlinde Köprü köy adıyla,

Ekli (2) sayılı listede adları yazılı köyleri kapsamak ve merkezi Hacılar Bucak merkezi olmak üzere, Kayseri İlinde Hacılar adıyla,

Ekli (3) sayılı listede adları yazılı köyler aynen bağlanmak ve merkezi Hasankeyf Bucak merkezi olmak suretiyle, Mardin İlinde Hasankeyf adıyla,

Ekli (4) sayılı listede adları yazılı köyler aynen bağlanmak ve merkezi Karapürçek Bucağının merkezi olan Akpürçek Kasabası olmak suretiyle, Sakarya İlinde Karapürçek adıyla,

Ekli (5) sayılı listede adları yazılı köyler aynen bağlanmak ve merkezi Aydınlar Bucak merkezi olmak suretiyle, Siirt İlinde Aydınlar adıyla,

Beş ilçe kurulmuştur.

Madde 2 – 1. Siirt İline bağlı Batman İlçe merkezi merkez olmak ve ekli (6) sayılı listede adları yazılı ilçe, bucak, kasaba ve köyler bağlanmak suretiyle Batman adıyla,

2. Siirt İline bağlı Şırnak İlçe merkezi merkez olmak, Hakkari İli Çukurca İlçesi Çığlı bucağına bağlı Andaç ve Ortaköy köyleri Uludere İlçesi Ortabağ Bucağına bağlanmak ve ekli (7) sayılı listede adları yazılı ilçe, bucak, kasaba ve köyleri kapsamak suretiyle Şırnak adıyla,

İki il kurulmuştur.

(1) Bu Kanuna bağlı listeler ve ihdas edilen kadrolar için 18/5/1990 ve 20522 sayılı Resmi Gazete'nin Mükerrer sayısına bakınız.

Batman Adıyla Yeni Bir İl Kurulmasına İlişkin Kanunun Yer Aldığı 18 Mayıs 1990 Tarih ve 20522 Sayılı Resmî Gazete

Fotoğraf: Orhan KARTAL

Batman İsminin Kaynağı: Batman ismi ilk defa, halen aslı Viyana Milli Kütüphanesi'nde bulunan Batman ve çevresinin en önemli kaynağı durumundaki Nüzhetu'n-Nâzır ve Rahatül-Hatır isimli eserde geçmektedir.

15. yüzyılda yazılan bu eserden başka aynı yüzyılda yazılmış ***Ebubekr-i Tihrani'nin Tarih-i Diyarbekriyye*** isimli eserinde de Batman ismi geçmektedir. Batman isminin ilk defa bu iki eserde zikredilmiş olması yaklaşık 650 yıldan beri yöremizin bu isimle anıldığını ortaya koymaktadır.

Bu önemli kaynak eserlerden başka Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri kayıtlarında bulunan, 947/1540 tarihli ***Bitlis Vilayeti Tımar İcmal Defteri***'nde de Batman isminden bahsedilmekte ve "Beşiri kazasına bağlı, geliri olan bir yerleşim yeri olduğu" anlatılmaktadır.[2]

Bu tarihten bir başka deyişle 1540 yılından 60 yıl sonra, 1600 yılında ***Bitlis Beyi Şeref Han*** tarafından yazılan ***"ŞEREFNAME"*** isimli eserde (Ter. M. Emin Bozarslan, İstanbul s. 211) Batman ve Batman Köprüsü'nden sıkça bahsedilmektedir. Osmanlıların son dönemlerinde kaleme alınan "***Diyarbakır Salnameleri"***nde günümüzde Malabadi Köprüsü olarak adlandırılan köprü, "Batman adındaki köyün yanında Batman Köprüsü bulunduğu" şeklinde tarif edilmektedir. (Salname-i Vilayeti Diyarbekir, s.199)

Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere yüzyıllar öncesinde, bugünkü Batman-Malabadi Köprüsü ve altından geçmekte olan çayın kenarında "Batman" adında bir köy yerleşmesi mevcuttur. Batman ismi özelde bu köy için genelde ise Silvan-Kozluk-Hasankeyf arasında kalan düz bir alan için kullanılmıştır.

Malabadi Köprüsü ise yakın bir geçmişe kadar Batman Köprüsü olarak anılmaktaydı. Nitekim bugün köprünün yanında bulunan Malabadi köyünde (Çatakköprü) 50 yaşından yukarı yaşlarda kime sorulsa köprü isminin Batman Köprüsü (Pıra Batmanê) ismi ile bilindiğini söyleyecektir.[3]

2 *https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/batman/genelbilgiler*
3 *https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/batman/genelbilgiler*

Tarihi Batman (Malabadi) Köprüsü, Fotoğraf: Orhan KARTAL

2.İlin Konumu

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Dicle Bölümünde bulunan Batman ili, 41' 10''-41' 40'' doğu boylamları ile 38' 40''-37' 50'' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Batman ilinin kuzeyinde Muş, batısında Diyarbakır, doğusunda Bitlis ve Siirt, güneyinde ise Mardin illeri bulunmaktadır. İl merkezinin denizden yüksekliği 550 m'dir. Batman ili; Siirt, Diyarbakır ve Mardin illerine yaklaşık olarak eşit uzaklıktadır ve merkezi bir konum arz etmektedir.

Batman sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle, çevre illere ve bölgenin diğer illerine kara, demir ve havayolu ulaşım ağıyla bağlıdır. İlimiz sınır kapılarına olan yakınlığı ve alternatif ulaşım hatlarıyla yatırımcılar için uygun koşullara ve lojistik hizmetleri açısından büyük avantajlara sahiptir.

***Harita 1**: Batman İlinin Konumu*

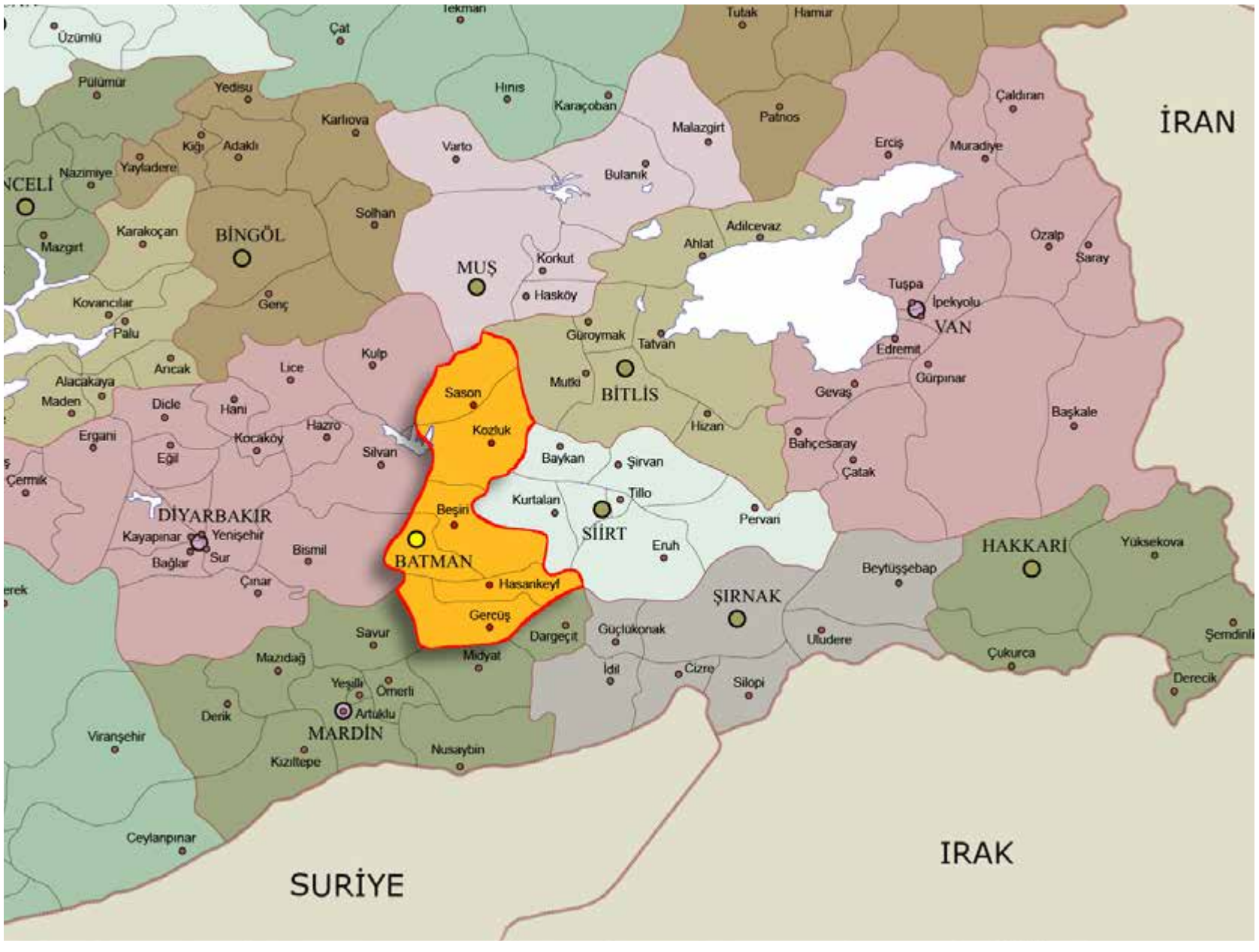

3.İlin Doğal Yapısı

3.1 Yüz Ölçümü ve Arazi Dağılımı

Toplam yüzölçümü ***4.706 km²*** olan Batman ili, Türkiye yüzölçümünün % 0,6'sını kaplamaktadır. İlimize bağlı ilçelerin yüzölçümü bakımından büyüklüklerine bakıldığında; % 23,37 oran ile merkez ilçenin (1.100 km²) ilk sırayı aldığı görülmektedir. Merkez ilçeyi, % 20,53 ile ***Gercüş*** (966 km²), % 17,89 ile ***Beşiri*** (842 km²), % 16,64 ile ***Sason*** (783 km²), % 13,96 ile ***Kozluk*** (657 km²), % 7,61 ile ***Hasankeyf*** (358 km²) ilçeleri takip etmektedir.

Dicle Nehri-Hasankeyf

***Tablo 1**: İlçelerin Yüzölçümü ve Oransal Büyüklükleri*

	Yüzölçümü (Km²)	Oranı (%)
Merkez	1.100	23,37
Beşiri	842	17,89
Gercüş	966	20,53
Hasankeyf	358	7.61
Kozluk	657	13,96
Sason	783	16,64
Toplam	4.706	100

Kaynak: Batman Kadastro İl Müdürlüğü

***Grafik 1**: Batman İli İlçelerinin Yüzölçümü (km²) ve Oransal Büyüklükleri*

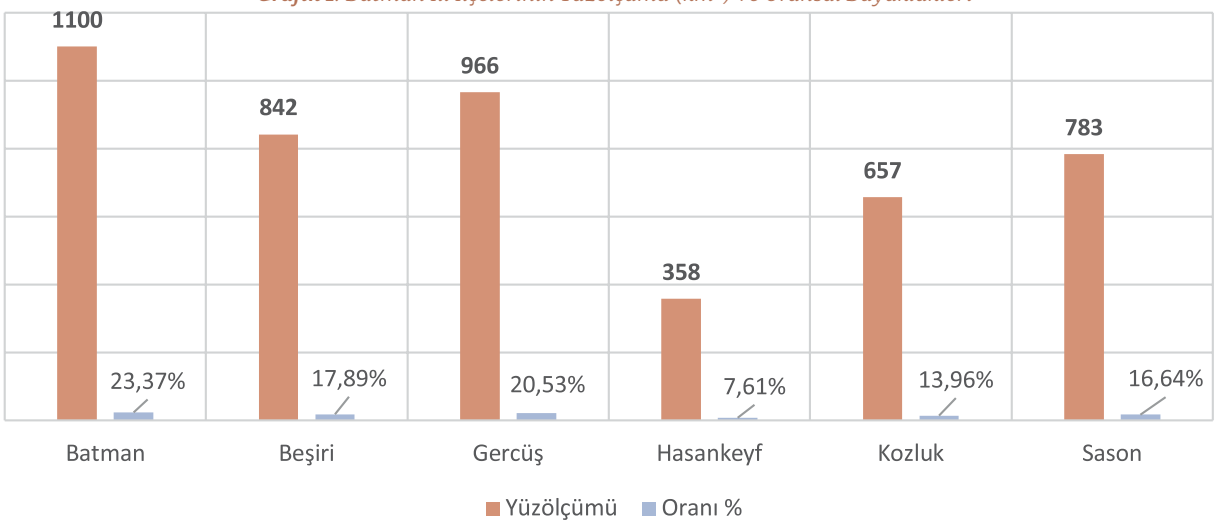

3.2 İklim ve Meteoroloji

Batman'da karasal iklim hüküm sürmektedir. Bölgede yazları sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlı geçer. Sıcaklığın, yazın maksimum uzun yıllar ortalaması 39,6 °C'dir. En yüksek ölçülen sıcaklık 46,5 °C'dir. Kışları ise minimum uzun yıllar ortalaması -1,6 derecedir. En düşük ölçülen sıcaklık -24,0 °C'dir.

3.3 İlin Topografyası ve Jeomorfolojik Durumu

Batman'ın kuzey ve kuzeydoğu bölümü, yüksek ve sarp dağlık olup, güneyi ise kısmen dağlık ve engebelidir. Başlıca dağları; Mereto (2.967 m), Sason (Aydınlık) (2.500 m), Çikolatatepe (2.228 m), Subaşı (Zümşer) (2.161 m), Avcı (Karamelik) (2.121 m), Kortepe (2.082 m), Meydanok Tepesi (2.042 m), Kuşaklı (Helkız) (1947 m), Aşik (Selaş) (1.944 m), Taç (Arvız) (1.675 m), Taştepe (Golat) (1.473 m), Karakaş (1.344 m), Kekik Tepesi (1.290 m), Raman (1.288 m) ve Kıra (984 m) dağlarıdır.

İlin büyük bir kısmını Güneydoğu Torosların uzantıları kaplamakta, ilde güneyden kuzeye doğru gidildikçe yükseklik artmaktadır. İlimizin coğrafi bakımdan en düzlük alanlara sahip ilçeleri Merkez ve Kozluk'tur. Batman ilinin büyük bir bölümü dağlarla kaplı olduğundan vadiler önemli bir yer tutmaktadır. Muş'un güneyinde yer alan dağların güney yamaçlarından başlayan Batman Çayı Vadisi, Aytamış'ın batısında Dicle Vadisi'ne açılmaktadır.

İlin güneyinde 700-1.000 m yükselti kuşağında yer alan platolar, genellikle kalkerli yapıya sahiptir. Batman ilinin en büyük ovası, il merkezinin üzerinde yer aldığı Batman Ovası'dır. Batman Çayı'nın taşıdığı alüvyonlarla kaplı olması sayesinde oldukça verimli olan ova, Batman Çayı Vadisi ile Dicle Vadisi'nin birleşmesinden önce genişleyen bölümde yer almaktadır. İlin en az yağış alan bölümü olmasından dolayı, Batman Ovası'nda tarımsal üretim için sulama zorunlu olmaktadır. *(Batman İli Çevre Durum Raporu, 2017)*

Mereto Dağı

3.4 İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

3.4.1 Yüzeysel Sular

3.4.1.1 Akarsular

İlimiz sınırları içinde bulunan en belirgin akarsular, ***Dicle Nehri, Garzan, Batman ve Sason çaylarıdır***. Batman Çayı'nı oluşturan ana kollar ise Kulp, Sarım, Zori ve Talorin çaylarıdır. Bu kollardan Kulp ve Sarım çayları, Diyarbakır il sınırları, Zori ve Talorin çayları ise Batman il sınırları dâhilindedir. Batman Çayı'nın il sınırları içindeki uzunluğu 124 km olup kuzeyde Serim mıntıkasından başlayıp güneye doğru Kulp Çayı ile birleşerek Batman ilini terk etmektedir. Batman Çayı'nın yıllık ortalama su potansiyeli 4.2 milyar m³'tür. Garzan Çayı yıllık ortalama su potansiyeli ise 830 milyon m³'tür. İlimizde bulunan akarsuların toplam uzunluğu, İl sınırları içindeki uzunluğu, debisi, kolu olduğu akarsu ve kullanım amaçları hakkında bilgiler Tablo 2'de görüldüğü gibidir.

***Tablo 2**: İlimizin Akarsuları*

Akarsu İsmi	Toplam Uzunluğu (Km)	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (Km)	Debisi (m^3/sn)	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
Dicle Nehri	530	86	300	Dicle	Sulama, Enerji
Garzan Çayı	168	110	49,3	Dicle	Sulama, Enerji
Batman Çayı	144	124	126,9	Dicle	Sulama, Enerji
Sason Çayı	65	65	142,2	Batman	Enerji
Serkan (Zori) Çayı	78	58	17	Batman	Sulama

Kaynak: DSİ 10. Bölge Müdürlüğü

Batman Çayı

3.4.1.2 Doğal Göller, Göletler Rezervuarlar

İl sınırları dâhilinde doğal göl bulunmamaktadır. Ancak DSİ tarafından sulama amaçlı olarak yapılmış iki gölet mevcuttur. Bunlar, ***Gercüş-Kırkat Göleti ve Kozluk-Ceffan Göleti'dir.*** Kırkat Gölet'i 350 hektar alanı sulamaktadır. Ceffan (Garzan) Gölet'i ise Ceffan Deresi üzerinde ve Beşiri-Garzan karayolunun 1 km kadar güneyinde kurulmuştur. Göletten başlanarak Garzan Çayı'nın sol sahilinde kuzey-güney doğrultusunda uzanan toplam 332 hektar araziyi sulamaktadır. İlde bulunan sulama göletlerine ait bilgiler Tablo 3'te verilmiştir.

***Tablo 3**: İlimizdeki Mevcut Sulama Göletleri*

Göletin Adı	Tipi	Göl Hacmi (m^3)	Sulama Alanı (Ha)	Çekilen Su Miktarı (m^3)	Kullanım Amacı
Gercüş-Kırkat Gölet'i	Homojen Toprak Dolgu	3.155.210	350	2.549.060	Sulama
Kozluk-Ceffan Gölet'i	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu	6.845.000	332	5.420.000	Sulama

Kaynak: DSİ 10. Bölge Müdürlüğü

Gercüş-Kırkat Göleti

3.4.1.3 Yeraltı Suları

Batman ili ve çevresinin yeraltı suyu yönünden verimli birimleri Batman Çayı verimli alüvyonları ile Batman Ovası'nın bir kesiminde yayılım gösteren çakıl taşı ve kumtaşı birimlerinden oluşan Lahti Formasyonudur (yeraltı kayaç yapısı).

Batman ilinin mevcut içme suyu Batman Çayı alüvyonlarından karşılanmaktadır. Bu alandaki yeraltı suyu 9-10 m civarındadır. İlin güneydoğu kesimlerinde yayılım gösteren Lahti Formasyonu'nda ise su seviyesi 25-30 m arasındadır. Diğer kesimler ise yeraltı suyu yönünden verimsizdir. Ayrıca Batman ilinin yaklaşık 12 km güneybatısında Diyarbakır il sınırları içerisinde kalker akiferden (yeraltı göletleri) boşalan ve yaklaşık debisi 6,5 m^3/s olan ***Zilek Kaynakları*** bulunmaktadır.

İl yeraltı su rezervleri bakımından zengindir. Sulanabilen alanların bir kısmında üreticilerin kendi imkânları ile açtıkları derin kuyulardan sağlanan suyla sulu tarım yapılmaktadır.

Ayrıca MTA Genel Müdürlüğü il ve yakın çevresinde jeotermal enerji aramalarına yönelik yaptığı çalışmalar sonucunda Kozluk-Taşlıdere jeotermal alanında 83°C sıcaklık ve 16 lt/sn debiye sahip jeotermal kaynak ortaya çıkarılmıştır.

Zilek Yeraltı Su Kaynağı

3.5 Toprak Özellikleri ve Kullanım Durumu

Batman ili toprakları genel olarak organik madde yönünden zayıf, potasyumca zengin, fosfor ve diğer elementler yönünden ortak karakter taşıyan bir yapıya sahiptir. Büyük bir kısmı alkalik karakter özelliği taşıyan topraklar, killi, kumlu ve humusludur. Organik maddelerin azalması sonucu su tutma kapasitesi ve havalanma özellikleri olumsuz etkilenmektedir. Bu da toprak işlenmesi esnasında toprağın geç tava gelmesine neden olmaktadır. İl genelinde nadas yapılan toprakların fazla olmaması da organik madde eksikliği ve verimi etkilemektedir.

Batman ilinde hüküm süren karasal iklimden dolayı, Batman Merkez, Beşiri, Hasankeyf ve Kozluk ilçelerinin güney kesimlerinde bozkır görüntüsünde oldukça fakir bir bitki örtüsü hâkimdir ve rüzgâr erozyonu bu alanlarda etkili olmaktadır. Sason, Gercüş ve Kozluk ilçelerinin kuzey kesimlerinde meşe, bıttım, ceviz, ardıç ve çınar ağaçlarıyla kaplı koru ve bozuk ormanlar hâkimdir.

Batman ilinde; ***VII. ve VIII. sınıf topraklar arazi varlığının % 57'sini kaplarken, bunu sırası ile V ve VI. sınıf (% 16), III. sınıf (% 8), I. sınıf (% 7), IV. sınıf (% 7), II. sınıf (% 6) topraklar kaplamaktadır.*** Batman ili topraklarının I. ve IV. sınıf (% 28) kabiliyet sınıfları içerisinde kalan topraklar tarımsal amaçlı kullanılabilir alanlardan, V-VIII. sınıf (% 72) kabiliyet sınıfları içerisinde kalan topraklar ise, işlemeli tarıma uygun olmayan alanlardan oluşmaktadır. Batman ilinde bulunan toprak grupları incelendiğinde, en fazla kahverengi orman toprakları ve kahverengi toprakların, en az ise alüvyal ve kolüvyal toprakların bulunduğu görülmektedir. *(Batman İli Çevre Durum Raporu, 2017)*

***Grafik 2**: Toprağın Kabiliyet Sınıflarına Göre Arazi Dağılımı*

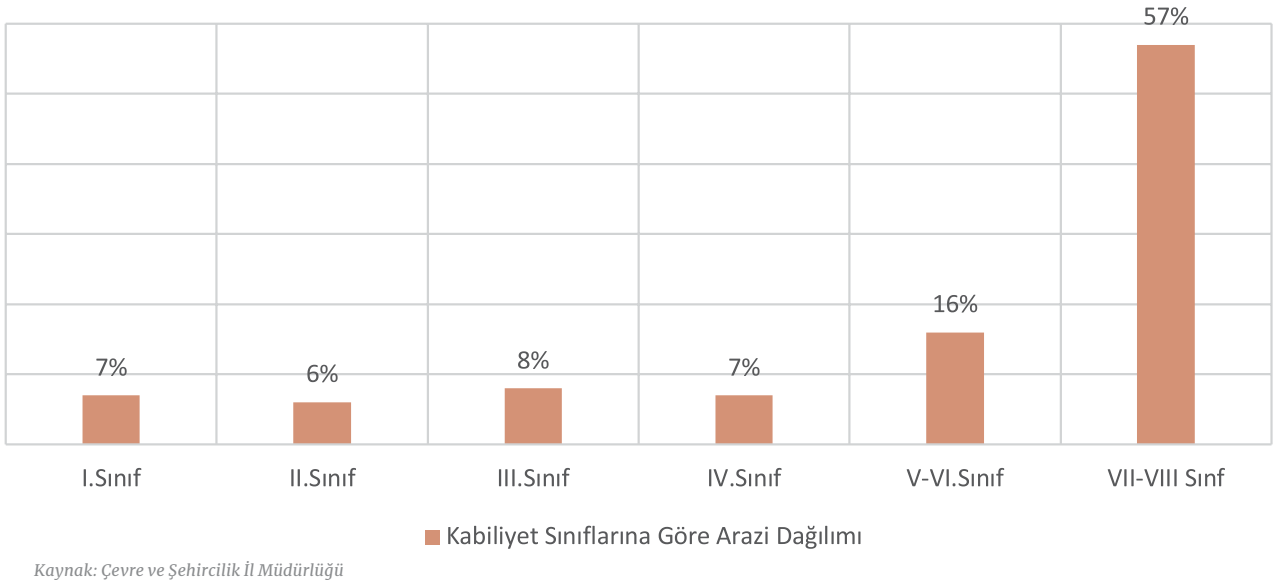

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

Fotoğraf: Orhan KARTAL

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ

B. İDARİ YAPI

Batman, 18 Mayıs 1990 tarih ve 20522 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, ***16 Mayıs 1990 tarihli ve 3647 Sayılı Kanunla il statüsüne kavuşmuş ve Türkiye'nin 72. ili olmuştur.*** İlimize bağlı 5 ilçe bulunmaktadır. Bu ilçeler; ***Beşiri, Gercüş, Hasankeyf, Kozluk*** ve ***Sason*** ilçeleridir ve ilçelerin coğrafi konumları Harita 2'de görüldüğü gibidir. İlimiz merkez ve ilçelere bağlı 136 mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler ve bağlı olduğu ilçeler aşağıdaki Tablo 4'te görüldüğü gibidir.

***Harita 2**: Batman İl Haritası*

***Tablo 4**: Merkez ve İlçelere Bağlı Mahalleler*

	Batman	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason
1	Aydınlıkevler	Kobin	Yolağzı	Bahçelievler	Yolüstü	Aşağı
2	Bağlar	Milli Egemenlik	Bağlarbaşı	Kale	Köprübaşı	Kayabaşı
3	Beşevler	Behrem	Çukurçeşme	Raman	Yolaltı	Orta
4	Çarşı	Mehmet Yatkın	Pınarbaşı	Kültür	İslambey	Aykut Özkan
5	Huzur	Cumhuriyet	Pınarbaşı /Kaypınar	Dicle	Kale	Erdemli
6	Hürriyet	Bağdu	Yeşilyurt /Kayapınar	Eyyubi	Pınarbaşı	Gürpınar
7	19 Mayıs	Karaduman /İkiköprü			Aşağı Güneşli	Haydar
8	Petrol	Turgut Özal /İkiköprü			Tepecik	Karşıyaka
9	Raman	Kıyanç /İkiköprü			Çaybaşı	Kurtuluş
10	Şirinevler				Ağaçlık	Mehmet Akif
11	Ziya Gökalp				Değirmendere	Pınarbaşı
12	Akyürek				Yukarı Güneşli	Tekinler
13	Cumhuriyet				Hamam	Yaylatepe
14	Karşıyaka				Kavaklı	Yeni
15	İluh				Karpuzlu	Yeşiltepe
16	Çay				Kemalpaşa	Yıldız
17	Kısmet				Komando	Yukarı
18	Meydan				Şemdinağa	Zafer
19	Cudi				Yenimahalle	Emek
20	Pınarbaşı				Yeşiltepe	Dumlupınar
21	Sağlık				Yamaçlı	Yeşilova
22	Yenimahalle				Tepeüstü	Tekevler
23	Yeşiltepe				Bahçeli	Demetevler
24	Çamlıca				Selahaddin Eyyubi	Şirinevler
25	Pazaryeri				Beşevler	Yeşilevler
26	Şafak				Yapraklı /Bekirhan	Beşevler
27	Petrolkent				Turgut Özal /Bekirhan	Sevek
28	Belde				Adnan Menderes /Bekirhan	Yeşiller
29	Güneykent				Gülpınar /Bekirhan	Aydınlık /Yücebağ
30	Bayındır				Ortaçay /Bekirhan	Binekli /Yücebağ
31	Seyitler					Günlüce /Yücebağ
32	Site					Koçkaya /Yücebağ
33	Hilal					Tepe /Yücebağ
34	Gap					Barış /Yücebağ
35	Kültür					Yıldız /Yücebağ
36	Fatih					Karşıyaka /Yücebağ

	Batman	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason
37	Bahçelievler					
38	Gültepe					
39	Çamlıtepe					
40	Yenişehir					
41	Tilmerç					
42	Korik					
43	Girbereşik					
44	İrmi					
45	Kardelen					
46	Yeniköy /Balpınar					
47	Segirkan /Balpınar					
48	Yenimahalle /Balpınar					
49	Seyrantepe /Balpınar					
Toplam	49	9	6	6	30	36

1.İlimizdeki Mahalli İdareler

1.1 Batman İl Özel İdaresi

İlimiz ***nüfusunun % 83'ü (496.764) belediye sınırları içerisinde, % 17'si ise (102.339) köylerde yaşamaktadır***. Kırsal alanda yaşayan nüfusa yönelik imar, yol, su, kanalizasyon vb. mahalli müşterek hizmetler, Batman İl Özel İdaresi tarafından yürütülmektedir.

Batman İl Özel İdaresi bünyesinde; 138 memur, 269 işçi olmak üzere toplamda ***407 personel*** görev yapmaktadır. İl Özel İdaresi, il genelindeki hizmetler göz önünde bulundurulduğunda her 1.471 vatandaşımız için bir personel istihdam edildiği görülmektedir.

***Grafik 3**: Belediye/Köy Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranları*

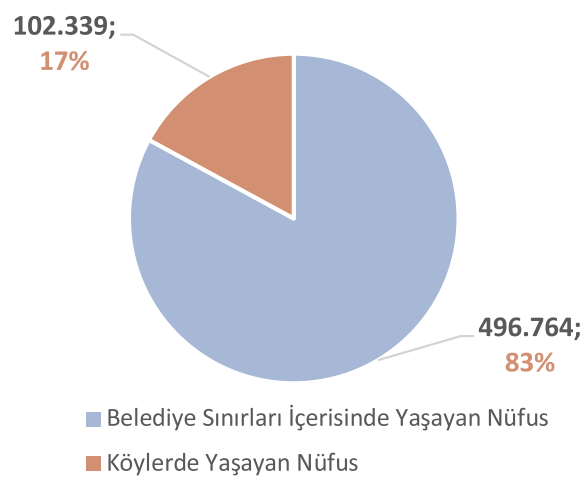

İl Özel İdaresi araç parkında; 83'ü iş makinası olmak üzere toplam ***174 araç*** bulunmaktadır.

Batman İl Özel İdaresi'nin ***2019 yılı bütçesi 115.000.000 TL*** olarak öngörülmüştür. (Önceki yıllardan devreden tahsisli ödeneklere ve yılı içerisinde gelecek olan tahsisli ödeneklere tahmini bütçe içerisinde yer verilmemektedir.)

2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise; tahmini bütçe (ek bütçe dâhil) 125.000.000 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı kesin hesap verileri incelendiğinde; Batman İl Özel İdaresi bütçe gelirlerinin (tahsisli ödenekler hariç) 101.795.589 TL olarak gerçekleştiği görülmüştür. Ayrıca 288.379.578 TL tahsisli ödenek, bütçe dışında, İl Özel İdaresi gelirleri arasında yer almaktadır. (Bütçe gelirleri ile tahsisli ödeneklerin toplamı 390.175.167 TL'dir.)

İl Özel İdaresi'nin 2018 yılı bütçe giderleri; toplamda 309.139.736 TL olarakgerçekleşmiştir.

Tahmini bütçe gelir ve giderleri ile gerçekleşen bütçe gelir ve giderleri arasındaki fark; Genel Yönetim, İlköğretim Hizmetleri, Kültür ve Turizm Hizmetleri, Emniyet Hizmetleri, Kırsal Alandaki Yerleşim Yerlerine Yönelik Hizmetler ve Sosyal Hizmetler için ilgili bakanlıklardan gönderilen tahsisli ödeneklerden kaynaklanmaktadır.

İl Özel İdaresi bütçe verileri incelendiğinde 2018 yılı kesin hesap-gider durumu göz önünde bulundurulduğunda İl genelinde yaşayan vatandaşlarımız için ***kişi başı 516 TL*** harcama yapıldığı görülmektedir.

Batman İl Özel İdaresi bütçe gelirlerinin (tahsisli ödenekler hariç) ***% 39'u*** (39.700.279 TL) Özel İdare öz gelirlerinden oluşmakta iken, ***% 61'i*** (62.095.309 TL) ise ***merkezi idare vergi paylarından*** (İller Bankası payı) oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; ***personel giderlerinin*** bütçe giderleri arasındaki payının ***% 13*** (40.188.165 TL), ***yatırım giderlerinin % 62*** (191.666.636 TL), ve ***cari giderlerin ise % 25*** (77.284.894 TL) olduğu görülmektedir.

Batman İl Özel İdaresi

Grafik 4*: Batman İl Özel İdaresi'nin Yıllara Göre Tahmini Bütçe Verileri (Ek Bütçeler Dâhil Edilmemiştir)*

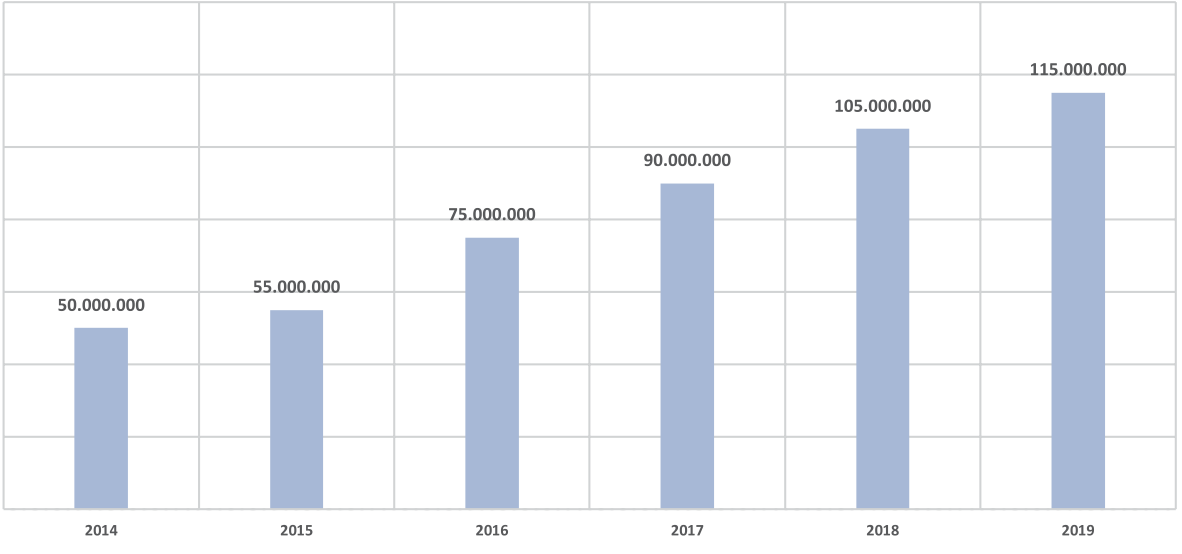

1.2 Belediyeler

İlimizde; Merkez ilçe sınırları içerisinde, Batman Belediyesi ve Balpınar Belde Belediyesi olmak üzere 2 belediye, diğer ilçelerde ise; 5 ilçe belediyesi ve 4 belde belediyesi olmak üzere 9 belediye, toplamda ise Batman genelinde ***11 belediye*** bulunmaktadır. Bu belediye sınırları içerisinde toplam ***136 mahalle*** yer almaktadır.

İl genel nüfusunun % 83'ü (496.764) belediye sınırları içerisinde yaşamaktadır. Belediyelerin nüfus durumu incelendiğinde belediye sınırları içerisinde yaşayan toplam nüfusun % 84'ünün (419.517) Batman Belediyesi sınırı içerisinde, % 16'sının (77.247) ise diğer 10 belediye sınırı içerisinde kaldığı görülmektedir. İlimize bağlı belediyelerin mali durumları, personel ve araç sayıları genel olarak Tablo 7 ve 8'de belirtildiği gibidir.

***Tablo 5**: Batman İli Belediye ve Mahalle Sayıları*

İlçeler	Belediyeler İlçe/Belde	Belediye Sayısı	Mahalle Sayısı
Merkez	Batman	1	45
	Balpınar	1	4
	Toplam	2	49
Beşiri	Beşiri	1	6
	İkiköprü	1	3
	Toplam	2	9
Hasankeyf	Hasankeyf	1	6
Gercüş	Gercüş	1	4
	Kayapınar	1	2
	Toplam	2	6
Kozluk	Kozluk	1	25
	Bekirhan	1	5
	Toplam	2	30
Sason	Sason	1	28
	Yücebağ	1	8
	Toplam	2	36
İl Genel Toplamı		11	136

***Tablo 6**: Belediyelere İlişkin Nüfus Bilgileri*

Belediye	Belediye Niteliği	Nüfus	Toplam Belediye Nüfusuna Oranı
Batman	İl Merkezi	419.517	% 84
Balpınar	Belde /İl Merkezi	5.896	% 1,2
Beşiri	İlçe Merkezi	9.280	% 2
İkiköprü	Belde /Beşiri	3.713	% 0,7
Gercüş	İlçe Merkezi	6.191	% 1
Kayapınar	Belde /Gercüş	2.319	% 0,4
Hasankeyf	İlçe Merkezi	3.326	% 0,7
Kozluk	İlçe Merkezi	26.496	% 6
Bekirhan	Belde/Kozluk	3.086	% 0,6
Sason	İlçe Merkezi	13.433	% 2,7
Yücebağ	Belde /Sason	3.507	% 0,7
Toplam		496.764	% 100

Grafik 5: İl/İlçe/Belde Belediye Nüfuslarının Toplam Belediye Nüfusuna Oranları (Toplam Belediye Nüfusu: 496.764)

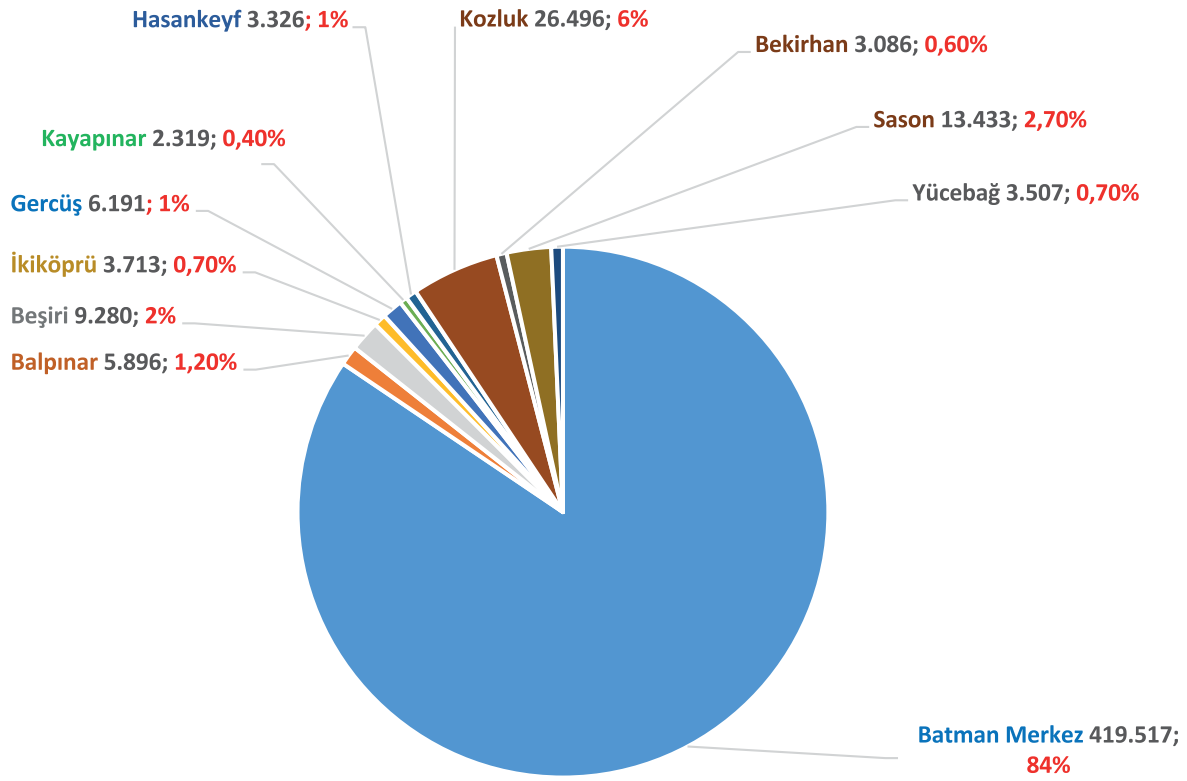

Tablo 7: Merkez ve İlçe Belediyelerine İlişkin Genel Bilgiler

	Batman	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason
2019 Bütçesi (TL)	550.500.000	8.100.000	7.210.000	3.437.500	30.250.000	17.270.021
2018 Yılı Kesin Hesap-Gelir (TL)	372.891.556	6.225.000	4.877.907	6.424.916	19.769.245	7.968.280
2018 Yılı Kesin Hesap-Gider (TL)	408.434.579	6.222.000	4.208.629	2.666.832	16.666.440	8.116.861
Memur Sayısı	280	8	3 (Geçici Görevli)	9	18	10
İşçi Sayısı	267	42	28	5	148	27
Sözleşmeli Pers. Sayısı	82	1	2	-	3	3
Araç Sayısı	287	24	13	16	27	17

Tablo 8: Belde Belediyelerine İlişkin Genel Bilgiler

	Balpınar	Bekirhan	İkiköprü	Kayapınar	Yücebağ
2019 Bütçesi (TL)	5.610.000	5.013.000	4.550.000	4.906.700	2.940.079
2018 Yılı Kesin Hesap-Gelir (TL)	2.806.938	2.614.480	3.150,000	2.614.480	2.366.941
2018 Yılı Kesin Hesap-Gider (TL)	2.937.705	3.013.405	3.034.000	3.013.405	2.168.189
Memur Sayısı	1	3	7	1	3
İşçi Sayısı	13	11	11	14	5
Sözleşmeli Pers. Sayısı	-		1	-	0
Araç Sayısı	8	5	6	9	11

Batman Belediyesi

1.2.1 Batman Belediyesi

Batman Belediyesi bünyesinde; 280 memur, 267 işçi, 82 sözleşmeli personel olmak üzere toplamda ***629 personel*** görev yapmaktadır. Batman Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan her ***666 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edildiği görülmektedir.

Belediye araç parkında; 152'si iş makinası, 66'sı belediye otobüsü ve 69'u binek olmak üzere toplam ***287 araç*** bulunmaktadır.

Batman Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 550.500.000 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 372.891.556 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 408.434.579 TL*** olarak gerçekleştiği ve Batman il merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 973 TL kaynak kullanıldığı*** görülmektedir.

Belediye gelirlerinin % 26,12'si (97.399.274 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 73,88'i (275.492.281 TL) ise merkezi idare vergi payından (İller Bankası payı) oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 29 (117.179.880 TL), yatırım giderlerinin % 19 (79.603.899 TL) ve cari giderlerin ise % 52 (211.650.798 TL) olduğu görülmektedir.

1.2.2 Beşiri Belediyesi

Beşiri Belediyesi bünyesinde 8 memur 42 işçi, 1 sözleşmeli olmak üzere toplamda ***51 personel*** görev yapmaktadır. Belediye sınırları içerisinde yaşayan her ***181 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edilmektedir.

Belediye araç parkında; ***24 iş makinası*** bulunmaktadır.

Beşiri Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 8.100.000 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 6.225.000 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 6.222.000 TL*** olarak gerçekleştiği ve Beşiri ilçe merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 670 TL kaynak kullanıldığı*** görülmektedir

Belediye gelirlerinin % 10'u (622.500 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 90'ı (5.602.500 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 17 (1.057.740 TL), yatırım giderlerinin % 17 (1.057.740 TL) ve cari giderlerin ise % 66 (4.106.520 TL) olduğu görülmektedir.

1.2.3 Gercüş Belediyesi

Gercüş Belediyesi bünyesinde 28 işçi, 2 sözleşmeli ve 3 geçici görevli olmak üzere toplamda ***33 personel*** görev yapmaktadır. Belediye sınırları içerisinde yaşayan her ***186 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edilmekte, belediye araç parkında; ***13 iş makinası*** bulunmaktadır.

Gercüş Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 7.210.000 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 4.877.907 TL*** iken, belediye ***giderlerinin 4.208.629 TL*** olarak gerçekleştiği ve Gercüş ilçe merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 679 TL kaynak kullanılmaktadır.***

Belediye gelirlerinin % 8'i (390.232 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 92'si (4.487.674 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payı % 33 (1.388.847 TL), yatırım giderlerinin % 15 (648.128 TL) ve cari giderlerin ise % 52 (2.171.652 TL) olduğu görülmektedir.

1.2.4 Hasankeyf Belediyesi

Hasankeyf Belediyesi bünyesinde 9 memur, 5 işçi olmak üzere toplamda ***14 personel*** görev yapmaktadır. Belediye sınırları içerisinde yaşayan her ***215 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edilmektedir.

Belediye araç parkında; 13'ü iş makinası, 3'ü binek araç olmak üzere toplam ***16 araç*** bulunmaktadır.

Hasankeyf Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 3.437.500 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 6.424.916 TL*** iken, belediye ***giderlerinin 2.666.832 TL*** olarak gerçekleştiği ve Hasankeyf ilçe merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 801 TL kaynak kullanılmaktadır.***

Belediye gelirlerinin % 20'si (1.284.983 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 80'i (5.139.932 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 17 (453.362 TL), yatırım giderlerinin % 66 (1.760.108 TL) ve cari giderlerin ise % 17 (453.362 TL) olduğu görülmektedir.

1.2.5 Kozluk Belediyesi

Kozluk Belediyesi bünyesinde 18 memur, 3 sözleşmeli ve 148 işçi olmak üzere toplamda ***169 personel*** görev yapmaktadır. Belediye sınırları içerisinde yaşayan her ***156 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edildiği görülmektedir.

Belediye araç parkında; ***27 iş makinası*** bulunmaktadır.

Kozluk Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 30.250.000 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 19.769.245 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 16.666.440 TL*** olarak gerçekleştiği ve Kozluk ilçe merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 618 TL kaynak kullanılmaktadır.***

Belediye gelirlerinin % 17'si (3.360.771 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 83'ü (16.408.473 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payı % 44 (7.333.233 TL), yatırım giderlerinin % 53 (8.833.213 TL) ve cari giderlerin ise % 3'tür (499.993 TL).

1.2.6 Sason Belediyesi

Sason Belediyesi bünyesinde; 10 memur, 27 işçi ve 3 sözleşmeli personel olmak üzere toplamda ***40 personel*** görev yapmaktadır. Sason Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan her ***335 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edilmektedir.

Belediye araç parkında; 12'si iş makinası, 5'i binek olmak üzere toplam ***17 araç*** bulunmaktadır.

Sason Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 17.270.021 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 7.968.280 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 8.116.861 TL*** olarak gerçekleştiği ve Sason ilçe merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 604 TL kaynak kullanılmaktadır.***.

Belediye gelirlerinin % 6'sı (478.096 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 94'ü (7.490.183 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 32 (2.597.395 TL), yatırım giderlerinin % 14 (1.136.360 TL) ve cari giderlerin ise % 54'tür (4.383.104 TL).

1.3 Belde Belediyeleri

1.3.1 Balpınar Belde Belediyesi

Balpınar Belde Belediyesi bünyesinde; 1 memur, 13 işçi olmak toplamda ***14 personel*** görev yapmaktadır ve Balpınar Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan her ***421 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edilmektedir.

Belediye araç parkında 5 iş makinesi, 2 şehir içi minibüs, 1 i otomobil olmak üzere ***toplam 8 araç*** bulunmaktadır.

Balpınar Belde Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 5.610.000 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 2.806.938 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 2.937.705 TL*** olarak gerçekleştiği ve Balpınar Belde merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 498 TL kaynak kullanılmaktadır.***

Belediye gelirlerinin % 7'si (196.485 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 93'ü (2.610.452 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 24 (705.289 TL), yatırım giderlerinin % 32 (940.385 TL), cari giderlerin ise % 44'tür (1.293.030 TL).

1.3.2 Bekirhan Belde Belediyesi

Bekirhan Belde Belediyesi bünyesinde; 3 memur, 11 işçi olmak toplamda ***14 personel*** görev yapmaktadır. Bekirhan Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan her ***220 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edilmektedir.

Belediye araç parkında; ***5 iş makinesi*** bulunmaktadır.

Bekirhan Belde Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 5.013.000 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 2.614.480 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 3.013.405 TL*** olarak gerçekleştiği ve Bekirhan Belde merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 976 TL kaynak kullanıldığı*** görülmektedir.

Belediye gelirlerinin % 5'i (151.373 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 95'i (2.463.108 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 36 (1.084.825 TL), yatırım giderlerinin % 15 (452.010 TL), cari giderlerin ise % 49 (1.476.492 TL) olduğu görülmektedir.

1.3.3 İkiköprü Belde Belediyesi

İkiköprü Belde Belediyesi bünyesinde; 7 memur, 11 işçi, 1 sözleşmeli olmak toplamda ***19 personel*** görev yapmaktadır. İkiköprü Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan her ***195 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edilmektedir.

Belediye araç parkında***; 6 iş makinesi*** bulunmaktadır.

İkiköprü Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 4.550.000,00 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 3.150.000 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 3.034.000 TL*** olarak gerçekleştiği ve İkiköprü Belde merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 817 TL kaynak kullanılmaktadır.***

Belediye gelirlerinin % 100'ü merkezi idare vergi payından oluşmaktadır. Belediye öz gelirleri bulunmamaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 35 (1.061.900 TL), yatırım giderlerinin % 33 (1.001.220 TL), cari giderlerin ise % 32'dir (970.880 TL).

1.3.4 Kayapınar Belde Belediyesi

Kayapınar Belde Belediyesi bünyesinde; 1 memur, 14 işçi olmak toplamda ***15 personel*** görev yapmaktadır. Kayapınar Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan her ***195 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edilmektedir.

Belediye araç parkında; ***9 iş makinesi bulunmaktadır.***

Kayapınar Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 4.906.700 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 2.614.480 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 3.013.405 TL*** olarak gerçekleştiği ve Kayapınar Belde merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 1.299 TL kaynak kullanılmaktadır***.

Belediye gelirlerinin % 6'sı (156.868 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 94'ü (2.457.611 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 35 (1.054.691 TL), yatırım giderlerinin % 15 (452.017 TL), cari giderlerin ise % 50 (1.506.702 TL) olduğu görülmektedir.

1.3.5 Yücebağ Belde Belediyesi

Yücebağ Belde Belediyesi bünyesinde; 3 memur ve 5 işçi olmak üzere toplamda ***8 personel*** görev yapmaktadır. Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan her ***438 vatandaşımız için bir personel*** istihdam edildiği görülmektedir.

Belediye araç parkında; 12'si iş makinası ve 5'i binek olmak üzere toplam ***17 araç*** bulunmaktadır.

Yücebağ Belde Belediyesi'nin 2019 yılı bütçesi 2.940.079 TL olarak öngörülmüştür. 2018 yılı bütçe verilerine bakıldığında ise ***belediye gelirleri 2.366.941 TL*** iken, ***belediye giderlerinin 2.168.189 TL*** olarak gerçekleştiği ve Yücebağ belde merkezinde mahalli hizmetler için ***kişi başına 618 TL kaynak kullanıldığı*** görülmektedir.

Belediye gelirlerinin % 9'u (213.024 TL) belediye öz gelirlerinden oluşmakta iken, % 91'i (2.153.916 TL) ise merkezi idare vergi payından oluşmaktadır.

2018 yılı bütçe giderleri incelendiğinde; personel giderlerinin bütçe giderleri arasındaki payının % 25 (542.047 TL), yatırım giderleri % 26 (563.729 TL) ve cari giderlerin ise % 49 (1.062.412 TL) olduğu görülmektedir. İl Özel İdaresi ve belediyelerin bütçe gelir ve giderleri genel olarak Tablo 9'da görüldüğü gibidir.

İlimizdeki mahalli idare birimlerinin bütçe giderlerine genel olarak bakıldığında; bütçe giderleri içerisinde ***yatırıma en çok pay ayıran*** mahalli idare birimlerinin % 66 oranı ile ***Hasankeyf Belediyesi*** ve % 62 oranı ile İl Özel İdaresi olduğu görülmektedir. ***Yatırıma en az pay ayıran*** mahalli idare birimi ise Sason Belediyesi'dir (% 14).

Bekirhan Belde Belediyesi, Kayapınar Belde Belediyesi ve Gercüş Belediyesi de bütçe giderlerinin % 15'ini yatırım harcamalarına ayırarak yatarıma en az kaynak ayıran mahalli idare birimleri arasında yer almaktadır. (Tablo 10)

İlimizdeki mahalli idare birimleri bütçe gelirleri genel olarak değerlendirildiğinde; bütçe gelirleri içerisinde ***mahalli idareler öz gelirleri payının en yüksek olduğu*** mahalli idare birimlerinin sırasıyla İl Özel İdaresi ***(% 39)***, Batman Belediyesi ***(% 26)*** ve Hasankeyf Belediyesi ***(% 20)*** olduğu görülmektedir.

Bütçe gelirleri içerisinde ***merkezi idare vergi payı*** (İller Bankası) en yüksek olan mahalli idare birimleri ise İkiköprü Belde Belediyesi (% 100), Bekirhan Belde Belediyesi (% 95), Sason Belediyesi (% 94) ve Kayapınar Belde Belediyesi'dir (% 94).

Bütçe gelirleri içerisinde ***merkezi idare vergi payının*** en az olduğu mahalli idare birimi ise İl Özel İdaresi'dir (% 61).

Tablo 9*: İl Özel İdaresi ve Belediyelere İlişkin Bütçe Gider Durum Tablosu*

Mahalli İdare Birimleri	Personel		Yatırım		Cari		Giderler Toplamı (TL)
	Giderler (TL)	Oran (%)	Giderler (TL)	Oran (%)	Giderler (TL)	Oran (%)	
İl Özel İdaresi	40.188.165	13%	191.666.636	62%	77.284.894	25%	309.139.736
Batman Belediyesi	117.179.880	29%	79.603.899	19%	211.650.798	52%	408.434.579
Balpınar Belde Belediyesi	705.289	24%	940.385	32%	1.292.031	44%	2.937.705
Beşiri Belediyesi	1.057.740	17%	1.057.740	17%	4.106.520	66%	6.222.000
İkiköprü Belde Belediyesi	1.061.900	35%	1.001.220	33%	970.880	32%	3.034.000
Gercüş Belediyesi	1.388.847	33%	648.128	15%	2.171.652	52%	4.208.629
Kayapınar Belde Belediyesi	1.054.691	35%	452.017	15%	1.506.702	50%	3.013.480
Hasankeyf Belediyesi	453.362	17%	1.760.108	66%	453.362	17%	2.666.832
Kozluk Belediyesi	7.333.233	44%	8.833.213	53%	499.993	3%	16.666.440
Bekirhan Belediyesi	1.084.825	36%	452.010	15%	1.476.492	49%	3.013.405
Sason Belediyesi	2.597.395	32%	1.136.360	14%	4.383.104	54%	8.116.861
Yücebağ Belde Belediyesi	542.047	25%	563.729	26%	1.062.412	49%	2.168.189

Mahalli idare birimlerince nüfusa göre istihdam edilen personel sayısı ile kişi başına kullanılan kamu kaynağı incelendiğinde; ***mahalli idare birimlerince kamu hizmetlerinin sunumunda personel kaynağının en etkin kullanıldığı mahalli idare biriminin İl Özel İdaresi*** olduğu görülmektedir. Nitekim İl Özel İdaresi sorumluluk bölgesinde yaşayan ***her 1.471 kişi için bir personel*** istihdam etmektedir.

Nüfus yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda mahalli idare birimlerince ***kişi başına en fazla kamu kaynağının Kayapınar Belde Belediyesi'nce (1.299 TL)***, en az kamu kaynağının ise ***Sason Belediyesi'nce kullanıldığı görülmektedir (604 TL).***

***Tablo 10**: İl Özel İdaresi ve Belediyelere İlişkin Bütçe Gelir Durum Tablosu*

	Mahalli İdareler Öz Gelirleri		Merkezi İdare Vergi Payı (İller Bankası)		Mahalli İdareler Toplam Gelirleri (TL)
	Gelir (TL)	Oranı (%)	Gelir (TL)	Oranı (%)	
İl Özel idaresi	39.700.279	39%	62.095.309	61%	101.795.589
Batman Belediyesi	97.399.274	26%	275.492.281	74%	372.891.556
Balpınar Belde Bel.	196.485	7%	2.610.452	93%	2.806.938
Beşiri Belediyesi	622.500	10%	5.602.500	90%	6.225.000
İkiköprü Belde Belediyesi	-	-	3.150,000	100%	3.150,000
Gercüş Belediyesi	390.232	8%	4.487.674	92%	4.877.907
Kayapınar Belde Belediyesi	156.868	6%	2.457.611	94%	2.614.480
Hasankeyf Belediyesi	1.284.983	20%	5.139.932	80%	6.424.916
Kozluk Belediyesi	3.360.771	17%	16.408.473	83%	19.769.245
Bekirhan Belde Belediyesi	151.373	5%	2.463.108	95%	2.614.480
Sason Belediyesi	478.096	6%	7.490.183	94%	7.968.280
Yücebağ Belde Belediyesi	213.024	9%	2.153.916	91%	2.366.941

***Tablo 11**: Mahalli İdare Birimlerince Personel Başına Düşen Nüfus Sayısı ve Her Bir Nüfus İçin Kullanılan Kaynak Miktarı*

Mahalli İdare Birimi	Personel Sayısı	Personel Başına Düşen Nüfus Sayısı	Toplam Giderler (TL)	Her Bir Nüfus İçin Kullanılan Kaynak Miktarı (TL)
İl Özel İdaresi	407	1.471	309.139.739	516
Batman Belediyesi	629	666	408.434.579	973
Balpınar Belde Belediyesi	14	421	2.937.705	498
Beşiri Belediyesi	51	181	6.222.000	670
İkiköprü Belde Belediyesi	19	195	3.034.000	817
Gercüş Belediyesi	33	186	4.208.629	679
Hasankeyf Belediyesi	14	215	2.66.832	801
Kayapınar Belde Belediyesi	15	195	3.013.405	1.299
Kozluk Belediyesi	169	156	16.376.947	618
Bekirhan Belde Belediyesi	14	220	3.013.405	976
Sason Belediyesi	40	335	8.116.861	604
Yücebağ Belde Belediyesi	8	438	2.168.189	618

1.4 Köyler

İlimiz sınırları içerisinde ***284 köy*** ve bu köylere bağlı ***281 mezra*** bulunmakta olup köy ve mezraların ilçelere dağılımı Tablo 12'de görüldüğü gibidir.

284 köy ve bu köylere bağlı 281 mezrada yaşayan toplam nüfus 102.339'dur ve bu nüfus il genel nüfusunun % 17,08'ini oluşturmaktadır. Köylerin isimleri ve bağlı olduğu ilçeler Tablo 13'te görüldüğü gibidir.

***Tablo 12**: Batman İli Köy ve Mezra Sayıları*

İl/İlçeler	Köyler	Mezralar
Merkez	32	31
Beşiri	53	50
Gercüş	58	12
Hasankeyf	22	7
Kozluk	69	115
Sason	50	66
Toplam	284	281

***Tablo 13**: Batman İl /İlçelere Ait Köy Listesi*

	Batman	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason
1	Akça	Alaca	Akburç	Akalın	Akçakışla	Acar
2	Akoba	Asmadere	Akyar	Aksu	Akçalı	Altıdere
3	Bayraklı	Atbağı	Ardıç	Bayırlı	Alıçlı	Balbaşı
4	Bıçakçı	Ayrancı	Ardıçlı	Büyükdere	Arıkaya	Bayramlar
5	Binatlı	Bahçeli	Arıca	Çardaklı	Armutlu	Boğazkapı
6	Çarıklı	Başarı	Aydınca	Gaziler	Aşağıkıratlı	Cevizli
7	Çayüstü	Beşpınar	Aydınlı	Güneşli	Beşkonak	Çağlı
8	Çevrimova	Beyçayırı	Babnir	Irmakköy	Beybağı	Çakırpınar
9	Demirbilek	Bilek	Bağlıca	İncirli	Bölükkonak	Çalışırlar
10	Demirlipınar	Çakıllı	Bağözü	Karaköy	Çamlıca	Çayırlı
11	Diktepe	Çavuşbayırı	Başarköy	Kayıklı	Çaygeçit	Çınarlı
12	Doluca	Çığırlı	Başova	Kelekçi	Çayhan	Dağçatı
13	Güneşli	Dağyolu	Becirman	Kumluca	Çayönü	Dereiçi
14	Güvercin	Danalı	Boğazköy	Öğütlü	Çevrecik	Dereköy
15	Karayün	Dayılar	Cevizli	Palamut	Danagöze	Derince
16	Kayabağı	Değirmenüstü	Çalışkan	Saklı	Dereköy	Dikbayır
17	Kesmeköprü	Deveboynu	Çiçekli	Soğucak	Derince	Dörtbölük
18	Kılıç	Doğankavak	Çukuryurt	Tepebaşı	Duygulu	Ergünü
19	Kocalar	Doğanpazarı	Dereiçi	Uzundere	Düvecik	Erikli
20	Kösetarla	Durucak	Dereli	Üçyol	Eskice	Geçitli
21	Kuyubaşı	Esence	Doruk	Yakaköy	Geçitaltı	Gençler
22	Oymataş	Eskihamur	Düzmeşe	Yolüstü	Geyikli	Gürgenli
23	Recepler	Güvercinlik	Eymir		Güllüce	Güvercinlik
24	Suçeken	Ilıca	Geçitköy		Gümüşörgü	Heybeli
25	Urganlı	Işıkveren	Gökçe		Gündüzlü	İncesu

Devamı Sonraki Sayfada

	Batman	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason
26	Yağmurlu	İkiyaka	Gökçepınar		Günyayla	Kaleyolu
27	Yakıtlı	İnpınar	Gönüllü		Gürpınar	Karameşe
28	Yaylıca	Karatepe	Gürbüz		İnişli	Karayün
29	Yediyol	Kaşüstü	Güzelöz		Kahveci	Kaşyayla
30	Yeşilöz	Kayatepe	Hisar		Kaletepe	Kavaklı
31	Yolağzı	Kumçay	Kantar		Kamışlı	Kayadüzü
32	Yolveren	Kumgeçit	Karalan		Karaoğlak	Kelhasan
33		Kurukavak	Kayalar		Karpuzlu	Kınalı
34		Kuşçukuru	Kesiksu		Karşıyaka	Kilimli
35		Kütüklü	Kırkat		Kavakdibi	Kilis
36		Oğuz	Kışlak		Kayadibi	Köprübaşı
37		Otluca	Koçak		Kıratlı	Meşeli
38		Örmegöze	Koyunlu		Koçaklı	Örenağıl
39		Samanlı	Kozlu		Kolludere	Sarıyayla
40		Tekağaç	Kömürcü		Konaklı	Soğanlı
41		Tepecik	Kutlu		Kumlupınar	Taşyuva
42		Uğurca	Nurlu		Ortaca	Topluca
43		Üçkuyular	Özler		Oyuktaş	Turnalı
44		Yakacık	Poyraz		Örensu	Umurlu
45		Yalınca	Rüzgârlı		Parmakkapı	Yakabağ
46		Yalınkavak	Sargın		Pınarhisar	Yeniköy
47		Yarımtaş	Seki		Samanyolu	Yiğitler
48		Yazıhan	Serinköy		Seyitler	Yolüstü
49		Yenipınar	Taşçı		Seyrantepe	Yuvalar
50		Yeniyol	Tepecik		Taşlıdere	Yürekli
51		Yeşiloba	Ulaş		Taşlık	
52		Yolkonak	Yakıtlı		Tosunpınar	
53		Yontukyazı	Yamanlar		Tuzlagözü	
54			Yassıca		Ulaşlı	
55			Yayladüzü		Uzunçayır	
56			Yemişli		Uzunyazı	
57			Yenice		Ünsaldı	
58			Yüceköy		Yanıkkaya	
59					Yankılı	
60					Yapaklı	
61					Yayalar	
62					Yazılı	
63					Yazpınar	
64					Yedibölük	
65					Yeniçağlar	
66					Yenidoğan	
67					Yenidoğan Ase	
68					Yıldızlı	
69					Ziyaret	
Toplam	32	53	58	22	69	50

Fotoğraf: Orhan KARTAL

1.5 Adli Teşkilat

İlimizde; biri il merkezinde, 2'si ilçe merkezlerinde (Kozluk, Sason) olmak üzere 3 Adliye, ayrıca 1 Cezaevi ve 1 Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bulunmaktadır.

Batman Adliyesi bünyesinde; Adli Tıp Müdürlüğü, Adli Sicil Müdürlüğü, Bilgi İşlem Müdürlüğü, İl Seçim Müdürlüğü ile 3 İcra Müdürlüğü görev yapmaktadır.

1.5.1 Batman Ceza ve İnfaz Kurumu Kampüsü

Beşiri ilçesi sınırlarında kalan yeni ***Batman Ceza ve İnfaz Kurumu Kampüsü*** bünyesinde; 436 kişi kapasiteli yüksek güvenlikli kapalı ceza evi, 600 kişi kapasiteli F tipi kapalı cezaevi, 2 bloktan oluşan 960 kişi kapasiteli açık cezaevi bulunmaktadır. İnşaat çalışmalarının 2019 yılı sonu itibari ile tamamlanacağı ve cezaevinin faaliyete geçeceği öngörülmektedir.

Batman Adalet Sarayı

Batman Ceza ve İnfaz Kurumu Kampüsü

Gülistan Caddesi, Fotoğraf: Orhan KARTAL

C. SOSYAL YAPI

1.Demografi

Bir ilin sosyal yapısını oluşturan ve değiştiren en önemli faktörlerden biri, hiç şüphesiz ki demografisi yani nüfusunun yapısı, yoğunluğu, artış hızı, cinsiyete göre dağılımı vb. özellikleridir. Nüfus yapısında meydana gelen değişmeler toplumdaki yapısal gelişmelerin ana özelliklerini ortaya koymakta; kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda meydana gelen değişiklikler de nüfusun yapısını etkilemektedir.

Batman ilinin nüfus yapısı geçmişten günümüze gelinen süreçte önemli değişimler geçirmiş (nüfus artış hızı, doğum-ölüm oranları, nüfusun eğitim düzeyi, yaşadığı yerler ve çalıştığı temel iş kolları vb.) ve ***ilin nüfusu 2018 yılı itibariyle 600 bine ulaşmıştır.*** Toplam nüfusun önemli bir kısmı kentsel alanlarda ve özellikle merkez ilçede yoğunlaşmaktadır. TÜİK nüfus projeksiyonlarına göre 2025 yılında İlimiz nüfusunun 666 bin seviyesine yükseleceği öngörülmektedir.

Batman hem göç alan hem de göç veren bir il konumundadır. Sanayileşme ve kentleşme hızının son yıllarda artmış olması, Batman'ı Doğu ve Güneydoğu illeri arasında bir cazibe merkezi haline getirmiştir. İlimiz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden önemli düzeyde göç almaktadır. Batman il merkezi kırsaldan göç alırken, il genelinden büyük şehirlere göç yaşanmaktadır. İstanbul ve İzmir'den, Batman'a olan göçlerin önemli bölümünü geri dönüşler oluşturmaktadır. İstanbul, Diyarbakır, Ankara, Antalya gibi büyükşehirler, Batman'ın göç verdiği illerin başında gelmektedir.

1.1 Batman İli Genel Nüfus Verileri

1955 yılında İluh köyü iken ilimizin bulunduğu yerleşim alanının nüfusu 4.713'tür. 2019 yılına kadar geçen 64 yıllık süreç içerisinde ise ilimizin nüfusu 600 bine ulaşmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) hazırlamış olduğu 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; ***Batman 599.103*** kişi nüfusu ile Türkiye'nin en kalabalık 36. ili olmuştur.

Ülkemiz, genel nüfusu içerisinde ilimizin nüfusu % 0,73'lük bir oran teşkil etmektedir.

Batman ilinin yıllar itibariyle nüfus değişimi grafikte görüldüğü gibidir.

***Grafik 6**: Yıllar İtibariyle Batman İl Nüfusu Değişimi (1955-2018)*

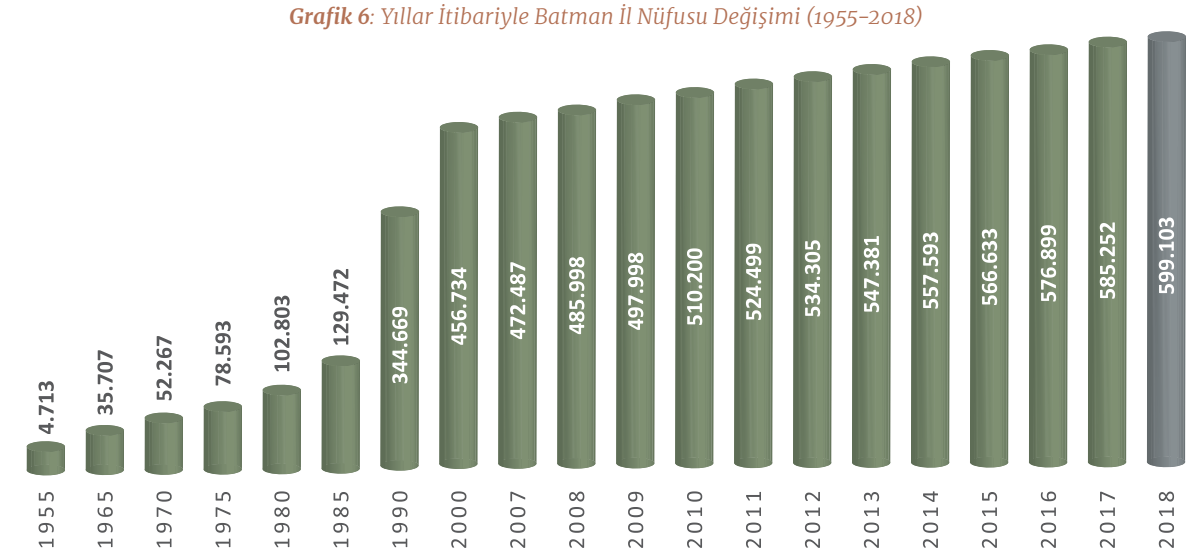

Kaynak: TÜİK

1.2 Nüfus Artış Hızı Verileri

İlimizin 2008 yılı nüfus artış hızı ‰ 27,4 (binde) olarak gerçekleşmiş ve günümüze kadar, 2011 yılından sonra kısmi bir düşüş görülse de, genellikle nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiştir. 2018 yılında Türkiye geneli yıllık nüfus artış hızı ‰ 14,7 iken, ilimizin yıllık nüfus artış hızı, ülke genelinin çok üzerinde, ‰ 23,4 olarak gerçekleşmiştir.

***Grafik 7**: Yıllara Göre Batman ve Türkiye Yıllık Nüfus Artışı Karşılaştırması (‰)*

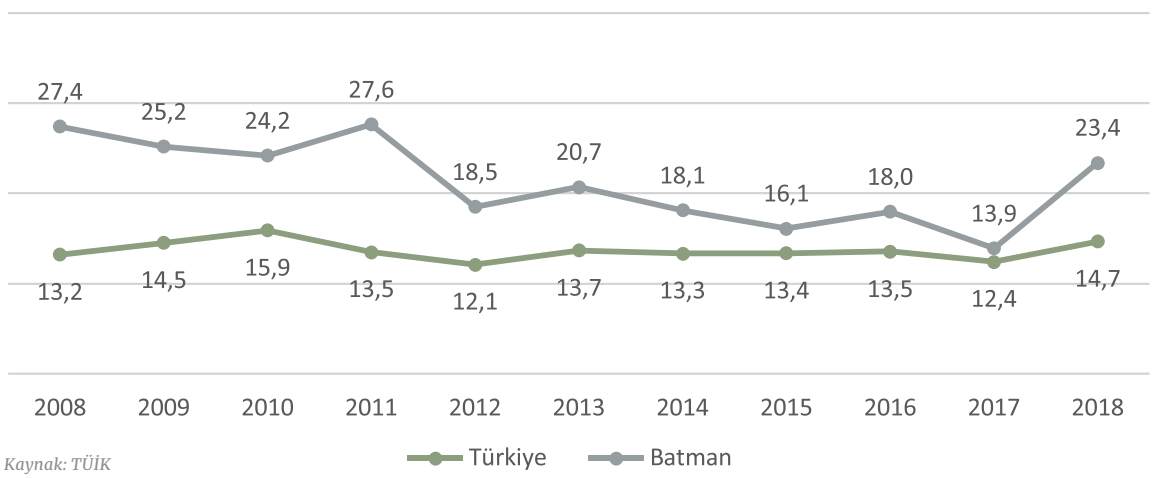

Kaynak: TÜİK

***Grafik 8**: Batman ve Türkiye'nin 2025 Yılı Tahmini Nüfusları*

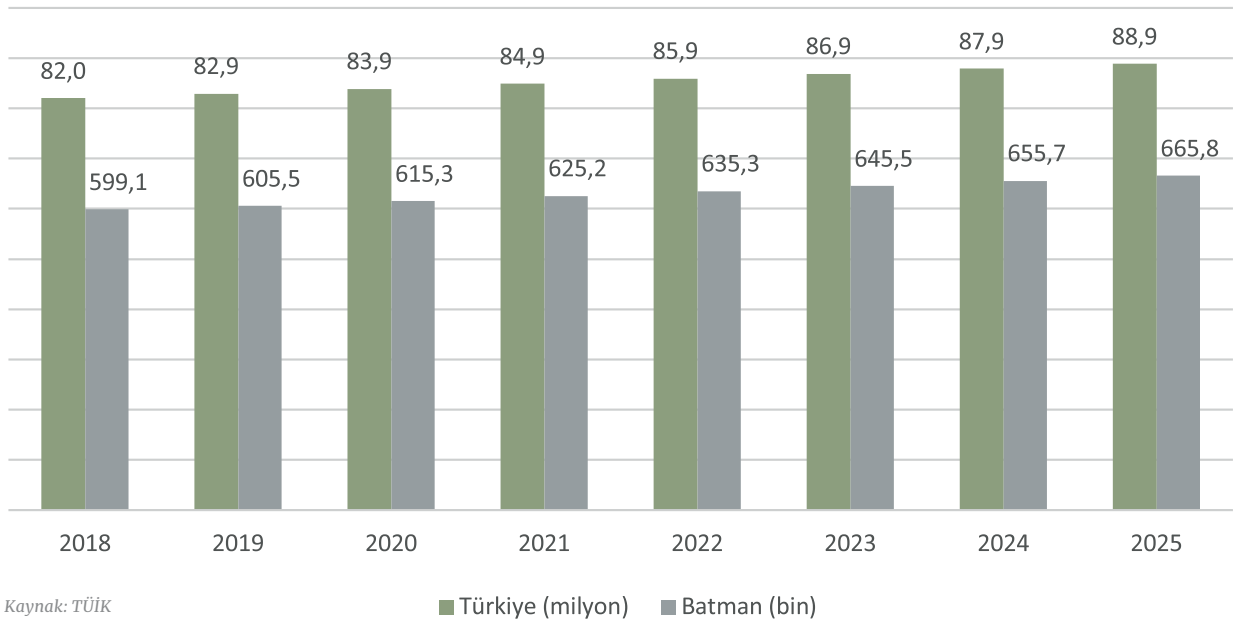

Kaynak: TÜİK

1.3 2025 Nüfus Projeksiyonu

TÜİK tarafından 2018 yılında, ***2025 yılı için yapılan projeksiyona göre;*** Türkiye nüfusunun 7 yıl içerisinde 7 milyon kişi artış ile 89 milyon kişiye yükseleceği beklenmekte ve nüfus artış hızının yavaşlayacağı öngörülmektedir. Batman il nüfusunun ise 66 bin kişi artış ile 666 bin kişiye yükseleceği tahmin edilmektedir.

1.4 İlçelere Göre Nüfus Verileri

Batman il geneli ve bağlı ilçelerin 2013-2018 yılı nüfus göstergeleri incelendiğinde, il genelinde nüfusun yaklaşık % 10 arttığı, ancak bu artışın il merkezindeki nüfus artışından kaynaklandığı görülmektedir. İlçelere bakıldığında ise; 2013-2018 yılları arasında Hasankeyf, Kozluk ve Sason ilçelerinde kayda değer bir artış olmaz iken, Beşiri ve Gercüş ilçelerinde nüfusun azaldığı görülmektedir. Ayrıca aynı dönemde; merkez ilçe dâhil Hasankeyf ilçesi dışındaki tüm ilçelerde köy nüfusu azalmıştır.

Batman ili ve ilçelerine ilişkin nüfus bilgileri incelendiğinde; nüfusun merkez ilçede yoğunlaştığı ve il geneli nüfusunun % 70,02'sinin (447.106) merkez ilçede yaşadığı görülmektedir.

Merkez ilçeden sonra nüfus büyüklükleri bakımından ilçeler; Kozluk (61.437), Sason (32.907), Beşiri (30.445), Gercüş (20.484) ve Hasankeyf (6.724) şeklinde sıralanmaktadır. Merkez ilçede nüfus büyük ölçüde kent merkezinde yoğunlaşmışken, ilçelerde ise kırsalda yoğunlaşmaktadır.

***Tablo 14**: Batman İli ve İlçelerine İlişkin Nüfus Bilgileri (31 Aralık 2018 İtibariyle)*

Yerleşim Yerleri		2018	2017	2016	2015	2014	2013
Batman	Merkez	419.517	411.251	402.189	392.738	381.814	369.478
	Balpınar Beldesi	5.896	3.012	2.950	2.902	2.882	2.877
	Köy Nüfusu	21.693	25.404	24.526	23.613	23.552	22.650
	Toplam	447.106	439.667	429.665	419.253	408.248	395.005
Beşiri	İlçe Merkezi	9.280	8.728	8.669	8.636	8.685	8.852
	İkiköprü Beldesi	3.713	3.432	3.421	3.444	3.452	3.572
	Köy Nüfusu	17.452	17.039	18.321	18.049	18.190	18.753
	Toplam	30.445	29.199	30.411	30.129	30.327	31.177
Hasankeyf	İlçe Merkezi	3.326	2.975	3.163	3.118	3.143	3.190
	Köy Nüfusu	3.398	3.418	3.207	3.256	3.366	3.358
	Toplam	6.724	6.393	6.370	6.374	6.509	6.548
Gercüş	İlçe Merkezi	6.191	4.341	4.574	4.695	4.621	4.671
	Kayapınar Beldesi	2.319	2.048	2.047	2.011	2.166	2.188
	Köy Nüfusu	11.974	12.825	13.374	13.572	14.075	14.981
	Toplam	20.484	19.214	19.995	20.278	20.862	21.840
Kozluk	İlçe Merkezi	26.496	24.506	24.131	23.669	23.379	22.840
	Bekirhan Beldesi	3.086	2.731	2.741	2.752	2.695	2.693
	Köy Nüfusu	31.855	33.696	33.819	34.270	34.927	35.596
	Toplam	61.437	60.933	60.691	60.691	61.001	61.129
Sason	İlçe Merkezi	13.433	11.092	11.004	11.353	11.778	11.802
	Yücebağ Beldesi	3.507	2.359	2.445	2.491	2.704	3.079
	Köy Nüfusu	15.967	16.395	13.318	16.064	16.164	16.801
	Toplam	32.907	29.846	26.767	29.908	30.646	31.682
Genel Toplam	Şehir Nüfusu	478.243	462893	453.730	444.209	433.420	420.833
	Belde Nüfusu	18.521	13582	13.604	13.600	13.899	14.409
	Köy Nüfusu	102.339	108.777	109.565	108.824	110.274	112.139
	Toplam	599.103	585.252	576.899	566.633	557.593	547.381

Kaynak: TÜİK

1.5 Yerleşim Yerine Göre Nüfus Verileri

1990 yılında Batman il genelindeki şehir nüfusu % 56 oranında iken, Türkiye'deki şehirleşme hızına paralel olarak şehir nüfusu yıllar içerisinde artış göstermiş ve 2018 yılı itibariyle % 80'e ulaşmıştır. İlimizde kırsal nüfus oranı azalma eğilimine devam etmektedir ve ilerleyen dönemlerde kırsal alanların nüfus içindeki payının daha da azalacağı beklenmektedir. Batman'da kentleşmedeki bu hızlı artışın nedenleri; kenti çekici kılan eğitim, iş ve sağlık alanındaki olanaklara, ulaşım ve haberleşme alanındaki gelişmelere, tarımda makinalaşmaya, sanayileşmeye, kırsalda hala var olan eski toplumsal yapıdaki değişimlere bağlı olarak açıklanabilir.

2013 yılına kadar ilimizdeki şehirleşme oranı ülke geneline paralel bir seyir izlerken, 2012 yılında çıkarılan Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile büyükşehir statüsüne alınan illerdeki kırsal nüfusun şehir nüfusu olarak nitelenmesi sonucunda, ilimiz ile Türkiye geneli kentsel nüfus oranı ayrışmaya başlamıştır. Zira 2018 yılında şehirli nüfus Türkiye'de toplam nüfusun % 92'sini oluştururken, bu oran Batman ilinde % 80 seviyesinde kalmıştır. (Grafik 10)

Ülkemiz genelinde olduğu gibi Batman ilinde de yaklaşık 30 yıllık süre zarfında oluşan hızlı ve plansız kentleşme olgusu, birçok sorunun yaşanmasına neden olmuştur. Bu sorunların başında; çarpık kentleşme ve gecekondu sorunu, işsizlik ve suç oranlarındaki artış ilk bakışta göze çarpmaktadır. Özellikle genç nüfus arasında işsizliğin artması, üniversite mezunlarının iş bulmakta zorluk çekmesi birçok sorunun yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

***Grafik 9**: Yıllar İtibariyle Batman ve Türkiye Şehirleşme Oranı Değişimi (%)*

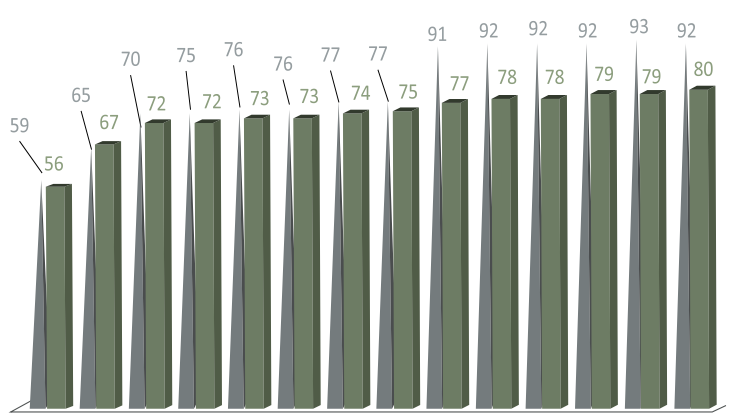

	1990	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Türkiye	59	65	70	75	76	76	77	77	91	92	92	92	93	92
Batman	56	67	72	72	73	73	74	75	77	78	78	79	79	80

Kaynak: TÜİK

***Grafik 10**: Batman ve Türkiye Kentsel-Kırsal Nüfus Oranı Karşılaştırması (2018)*

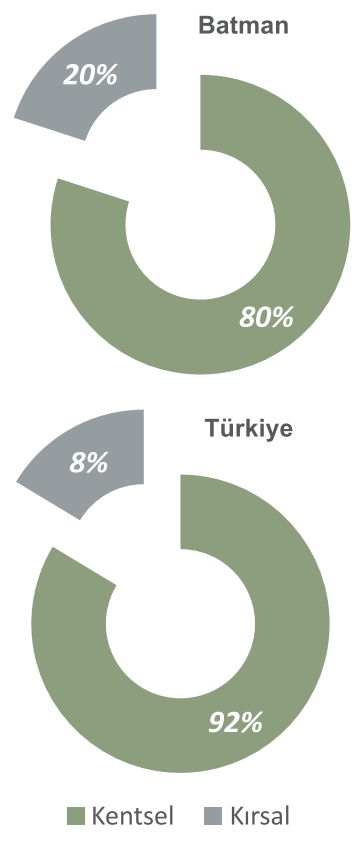

Kaynak: TÜİK

***Grafik 11**: Yerleşim Yerlerine Göre Batman Nüfusu (2018)*

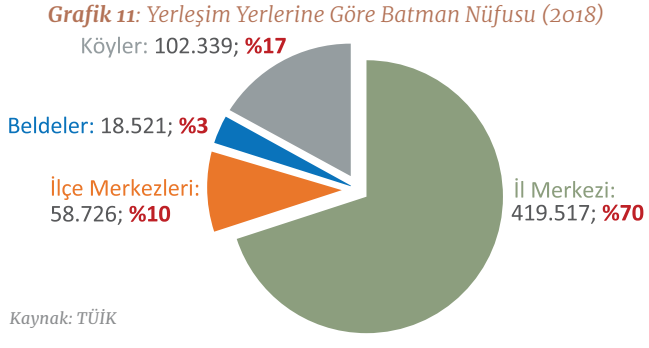

Kaynak: TÜİK

1.6 Yaş Grubuna Göre Nüfus Verileri-Nüfus Piramitleri

Bir bölge nüfusunun ***yaş gruplarına göre dağılımı,*** o bölgenin sahip olduğu nüfusun dinamik veya durağan bir özelliğe sahip olduğunu veya yakın gelecekte nasıl bir seyir göstereceğini bilmek açısından önem taşımaktadır.

2007-2018 yılları arasında yaş gruplarına göre Türkiye geneli ve Batman ili nüfus verileri aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 15 ve 16'daki veriler değerlendirildiğinde; 2018 yılında 0-14 yaş aralığında bulunan çocuk nüfusunun Türkiye'nin toplam nüfusu içerisindeki oranı % 23,39 iken, Batman ilinde bu oranın % 34,46 olduğu görülmektedir. Ülke geneliyle kıyaslandığında ilimizin çocuk nüfusu, Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Ancak ilimizde 2007 yılında % 42,37 olan çocuk nüfusu, 2018 yılına gelindiğinde % 34,46 seviyesine düşmüştür.

İlimizde yıllar itibariyle (2007-2018) çalışma çağındaki nüfus olan 15-64 yaş aralığında bulunan nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranına bakıldığında; 2007 yılında % 53,65 olan 15-64 yaş aralığı nüfusu, 2018 yılına gelindiğinde % 61,16'ya yükselmiştir. Ülkemiz geneline bakıldığında ise çalışma çağı nüfusunun 2018 yılı itibariyle % 67,84 düzeyinde olduğu ve ilimizin ülke ortalamasının altında çalışma çağı nüfusuna sahip olduğu görülmektedir.

15-64 yaş aralığında bulunan nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının devamlı artış göstermesi ilimiz nüfus yapısının genç nüfustan, orta yaşlı nüfusa doğru ilerlediğini, ilerleyen süreçte ise orta yaş nüfus ile yaşlı nüfus oranının artacağını göstermektedir.

2007 sonrası Batman nüfusu içerisinde 65 yaş ve üzeri nüfusun devamlı artış göstermesi nüfus içerisinde yaşlı nüfusun arttığına, diğer bir ifade ile nüfusun yaşlandığına işaret etmektedir.

İlimizde 2007 yılında % 3,99 oranında olan ***yaşlı nüfus*** olarak kabul edilen 65 ve üstü yaş nüfus oranı 2012 yılında % 3,80'e, 2018 yılında % 4,38'e ulaşmıştır. Ülkemiz genelinde ise bu oran ilimizin epey üzerinde, % 8,76 düzeyindedir. 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının sürekli artışının temel nedenlerinden biri, doğurganlık oranının düşmesi olmakla birlikte, diğer önemli bir neden ise sağlık alanında sağlanan gelişmelerdir. Sağlık alanındaki gelişmeler ortalama yaşam süresini uzatmış, bu durum ise 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının devamlı artmasına neden olmuştur.

***Tablo 15**: Yıllara Göre Yaş Grubu Nüfusu-Türkiye*

Türkiye								
Yıllar	**2018**		**2017**		**2012**		**2007**	
Yaş Grubu	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %
0-14	19.184.329	23,39%	19.033.488	23,55%	18.857.179	24,93%	18.642.391	26,41%
15-64	55.633.349	67,84%	54.881.652	67,91%	51.088.202	67,55%	46.943.690	66,51%
65+	7.186.204	8,76%	6.895.385	8,53%	5.682.003	7,51%	5.000.175	7,08%
Toplam	82.003.882	100%	80.810.525	100%	75.627.384	100%	70.586.256	100%

***Tablo 16**: Yıllara Göre Yaş Grubu Nüfusu-Batman*

Batman								
Yıllar	**2018**		**2017**		**2012**		**2007**	
Yaş Grubu	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %	Nüfus	Oran %
0-14	206.451	34,46%	205.543	35,12%	206.835	38,72%	200.178	42,37%
15-64	366.400	61,16%	354.651	60,60%	307.068	57,48%	253.471	53,65%
65+	26.252	4,38%	25.058	4,28%	20.302	3,80%	18.838	3,99%
Toplam	599.103	100%	585.252	100%	534.205	100%	472.487	100%

Türkiye'nin nüfus piramidi demografik dönüşümünü gerçekleştirmiş, nüfusu orta yaş grubunda yoğunlaşmış bir toplum olma eğilimi gösterirken, Batman'da ise orta yaş grubu oransal olarak düşük kalmıştır. Bu durum Batman'da çalışma çağındaki nüfus üzerindeki bağımlı nüfusun fazlalığına işaret etmektedir.

***Grafik 12**: Türkiye Nüfus Piramitleri (Türkiye-2018)*

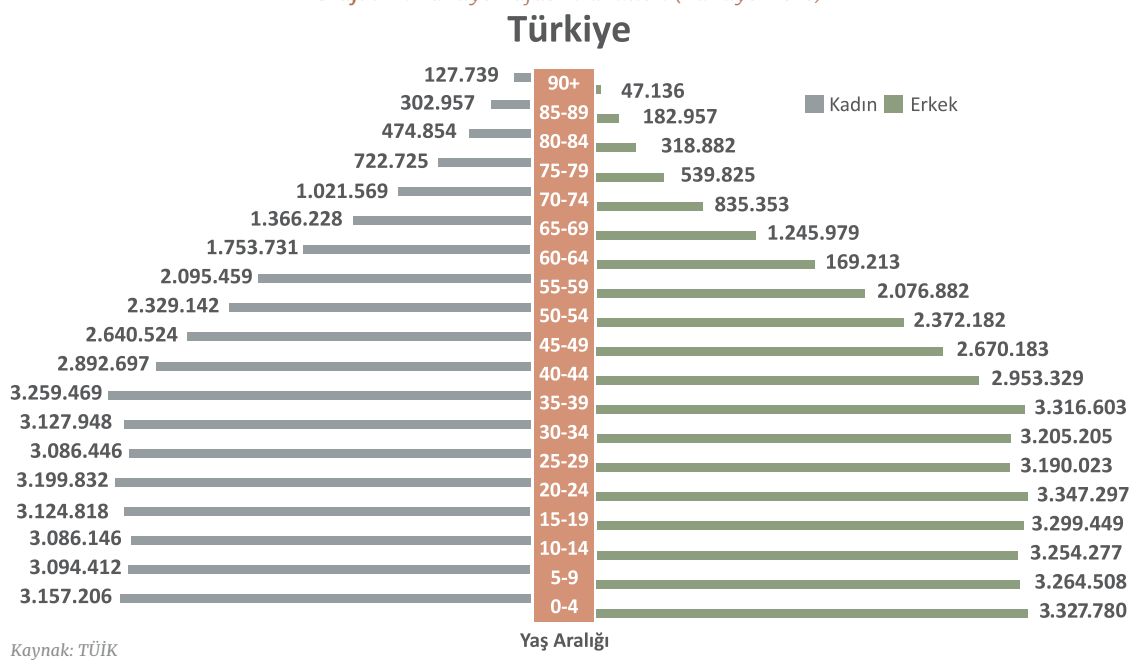

Kaynak: TÜİK

***Grafik 13**: Batman Nüfus Piramitleri (Batman-2018)*

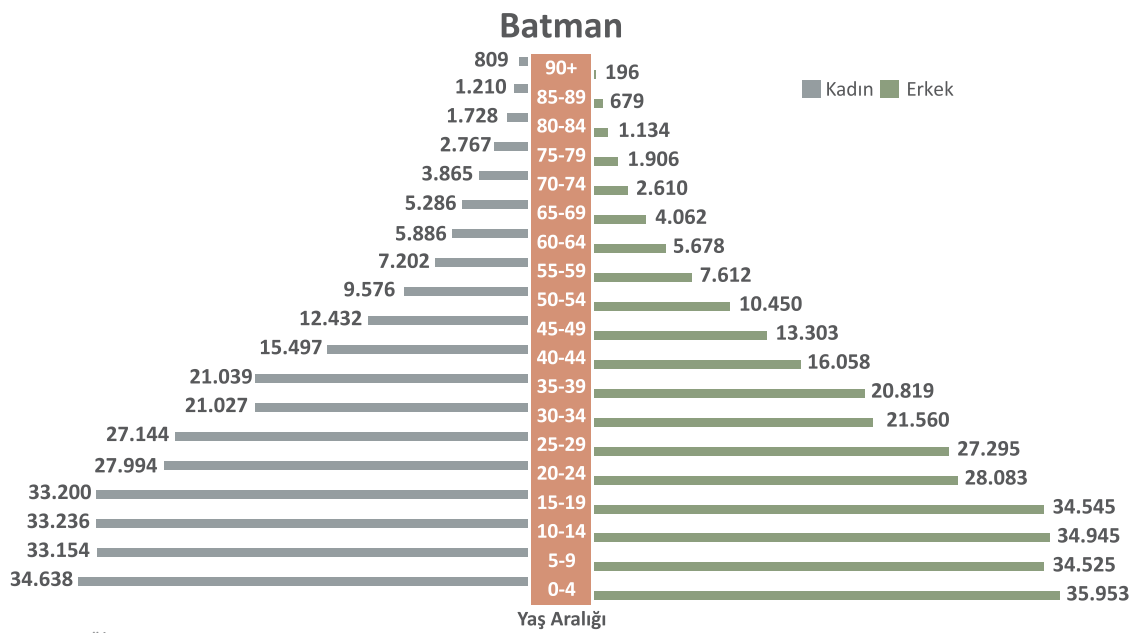

Kaynak: TÜİK

1.7 Nüfus Yoğunluğu Verileri

Batman ili şehir nüfusunun ağırlıklı olduğu merkez ilçenin kırsal kesimi oldukça seyrek nüfuslanmıştır. Buna karşın şehir merkezi almış olduğu göç sonrasında yoğun nüfuslanmış bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.706 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye'nin yaklaşık % 0,6'sını oluşturan Batman'da, yıllar itibari ile nüfus artışına paralel olarak km²'ye düşen kişi sayısı da giderek artmıştır. 1990 yılında km²'ye 74 kişi düşerken, 2018 yılında km²'ye düşen kişi sayısı 129'a yükselmiştir.

***Grafik 14**: Yıllara Göre Batman ve Türkiye Nüfus Yoğunluğu Karşılaştırması (Kişi/Km²)*

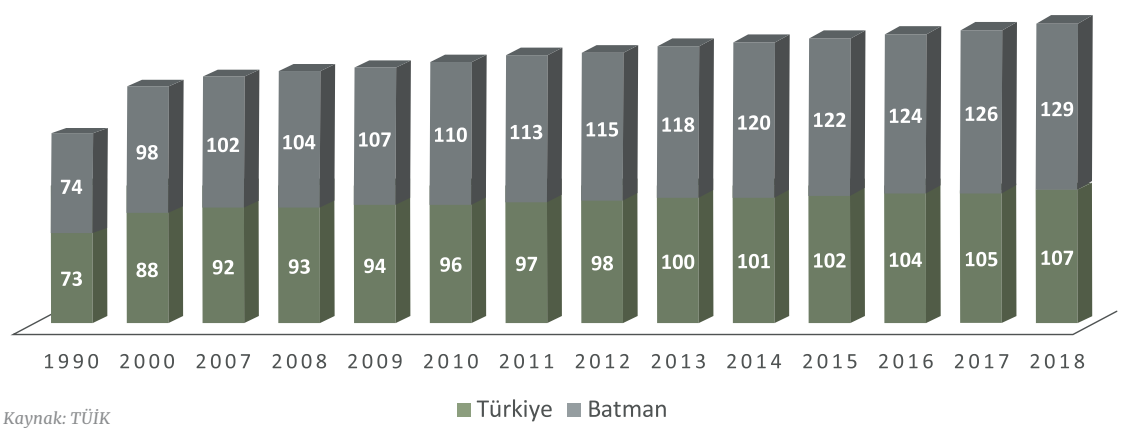

Kaynak: TÜİK

1.8 Doğum Verileri

Batman'da canlı doğan bebek sayısı 2012 yılında 14.080 iken, 2017 yılında 15.387, 2018 yılında ise bu sayı 15.740 olarak gerçekleşmiştir.

Doğurganlık hızı; doğurganlık çağındaki (15-49 yaş) kadınların bir yılda yaptığı canlı doğum sayısının, yıl ortası 15-49 yaş aralığı toplam kadın nüfusuna oranıdır. Türkiye'de bu oran 2017 yılında 2,07 çocuk olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, doğurganlığın nüfusun yenilenme düzeyi olan 2,10 sayısının altında kaldığını göstermektedir. İlimize baktığımızda ise doğurganlık hızı, Batman'da 2012 yılında 3,42 çocuk iken, 2017 yılında 3,07 çocuk düzeyindedir. Ülke genelinde doğurganlık hızı incelendiğinde 2017 yılında Batman 10. sırada yer almaktadır. Doğurganlık hızının en yüksek olduğu il 4,29 çocuk ile Şanlıurfa, en düşük olduğu il ise 1,31 çocuk ile Gümüşhane'dir. (Grafik 15)

Batman ilinde doğum ve ölümlere ilişkin ortaya çıkan tablo Türkiye genelinde yaşanan süreçle benzerlik göstermektedir. Bilindiği üzere doğum ve ölüm oranlarındaki azalma birçok alanda kalkınmışlıkla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda ilimizde doğurganlık hızının her geçen yıl düştüğü görülmektedir. Şüphesiz bunda etkili olan temel faktörler, son yıllarda halkın aile planlaması ve doğum konularında bilinçlenmesi, nüfusun yaşlanması, köyden şehirlere göç ve buna bağlı olarak şehir yaşamının getirdiği sınırlandırıcı etkilerdir.

Doğurganlık hızı son yıllarda düşüşte olmasına rağmen ilimiz, Türkiye'de en yüksek doğurganlık hızına sahip illerden biridir. Yüksek doğum oranı, üretken nüfusun üstündeki bakmakla yükümlü olduğu nüfus yükünü artırmakta, yoksulluk, çocuk işçiliği, okuldan uzaklaşma gibi sosyal sorunlara yol açmaktadır.

Kaba doğum hızı; bin nüfus başına düşen canlı doğum sayısını ifade etmektedir ve Türkiye'de bu oran 2017 yılında ‰ 16,1 olarak gerçekleşmiştir. Batman'da ise kaba doğum hızı 2012 yılında ‰ 26,6 iken 2017 yılında bu oran ‰ 24,8 seviyesine düşmüştür. Ülke genelinde kaba doğum hızı incelendiğinde 2017 yılında Batman 11. sırada yer almaktadır. Kaba doğum hızının en yüksek olduğu il ‰ 32,7 ile Şanlıurfa, en düşük olduğu il ise ‰ 9,8 ile Edirne'dir.

1.9 Ölüm Verileri

Batman'da ölüm sayısı 2012 yılında 1.609 iken, 2017 yılında ise 1.642'dir. Batman'da ölenlerin % 54,3'ünü erkekler, % 45,7'sini kadınlar oluşturmaktadır.

Kaba ölüm hızı, bin nüfus başına düşen ölüm sayısını ifade etmektedir ve Türkiye'de bu oran 2017 yılında ‰ 5,3, Batman'da ise ‰ 2,8'dir. (Tablo 17)

***Grafik 15**: Batman ve Türkiye Doğum Göstergeleri Karşılaştırması (2012-2017)*

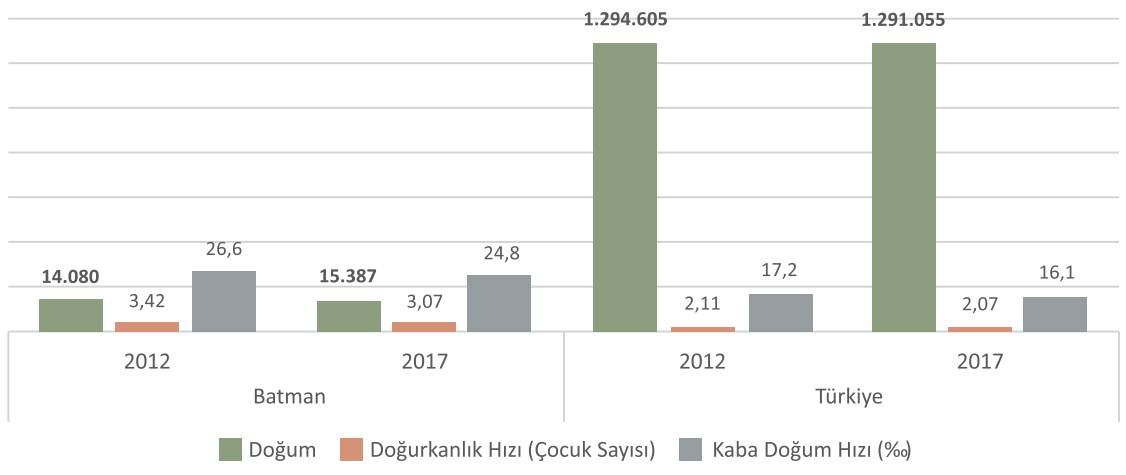

Kaynak: TÜİK

Bebek ölüm hızı; bin canlı doğum başına düşen bebek ölüm sayısını ifade etmektedir ve Türkiye'de bu oran 2017 yılında ‰ 9,2'dir. Batman'daki bebek ölüm hızı oranları 2012-2017 yılları arasında azalma göstermiş, 2012 yılında ‰ 14,8 olan bebek ölüm hızı, 2017 yılında ‰ 11,7'ye düşmüştür. İllere göre bebek ölüm hızı incelendiğinde 2017 yılında Batman 14. sırada yer alırken, en yüksek bebek ölüm oranı ‰ 17,2 çocuk ile Kilis'te, en düşük oran ise ‰ 4,6 ile Çankırı'da gerçekleşmiştir.

Doğumdan sonraki beş yıl içinde ölme olasılığını ifade eden ***beş yaş altı ölüm hızı***, Batman'da 2012 yılında ‰ 19,8 iken, 2017 yılında ‰ 14,7'ye düşmüştür.

Ölümle sonuçlanan ***intihar sayısı*** Batman'da 2012 yılında 9, 2017 yılında ise 11'dir. Yüz bin nüfus başına düşen intihar sayısını ifade eden ***kaba intihar hızı***, Batman'da 2012 yılında yüz binde 1,7 iken, 2017 yılında yüz binde 1,9'a yükselmiştir. Diğer bir ifade ile ilimizde 2017 yılında, her yüz bin kişiden yaklaşık ikisi intihar etmiştir.

Tablo 17: *Batman ve Türkiye Ölüm Göstergeleri Karşılaştırması (2012-2017)*

Gösterge	Batman		Türkiye	
	2012	2017	2012	2017
Ölüm	1.609	1.642	374.855	425.781
Kaba Ölüm Hızı ‰	3,1	2,8	5	5,3
Bebek Ölümü	204	168	14.845	11.849
Bebek Ölüm Hızı ‰	14,8	11,7	11,6	9,2
5 Yaş Altı Ölüm Hızı ‰	19,8	14,7	14,4	11,2
İntihar	9	11	3.287	3.069
Kaba İntihar Hızı (Yüz Binde)	1,7	1,89	4,37	3,82

Kaynak: TÜİK

1.10 Göç Verileri

İnsanların devamlı veya geçici olarak oturdukları yeri değiştirme olayı olarak ifade edilen göç olgusu, Batman yöresinde öteden beri var olan bir olgudur. TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre ise ***Batman***'daki ***2009-2017*** dönemindeki göç durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu tablodan da anlaşılacağı gibi 2009 ve 2010 yıllarında göç alan bir il olan Batman, bu yıllardan itibaren dışa göç eğilimine girmiştir.

Batman içerisinde meydana gelen göçler, kırsal alanların itici ve şehirsel alanların çekici özellikleri ile izah edilebilir. İtici faktörlerin başında, nüfus baskısı, veraset yoluyla iyice küçülmüş ve verimi azalmış tarımsal toprakların varlığı, gizli işsizlik, zirai mekanizasyonun gelişmemiş olması, mevsim dışı ekonomik faaliyetlerin mevcut olmayışı, eğitim olanaklarının yetersizliği gibi kırsal alanların ekonomik sınırlılıkları gibi nedenler ile doğal afetler, iklim şartları, kan davaları ve terör olayları gelmektedir.

Şüphesiz bu göçler, göç edilen şehirlerde önemli mekânsal değişimlere, sosyal ve kültürel sorunlara neden olduğu gibi, göç eden nüfus üzerinde de sosyo-ekonomik değişimlere neden olmuştur.

Çekici faktörlerin başında ise; şehirdeki iş imkânların çoğalması başta olmak üzere, köy-şehir arasındaki gelir farklılıkları, daha iyi ve ileri eğitim olanakları, şehrin cazibesi, daha iyi bir yaşam standardı ümidi ve ulaşım imkânları da şehri cazip hale getiren unsurlardır. Kır ve şehir arasındaki bu ilişkide en önemli belirleyici faktör, mesafe unsurudur. Çünkü itici ve çekici faktörler arasındaki ilişkide, mesafe uzadıkça göçe katılan nüfus miktarı da düşmektedir. Bu durum, uzun mesafelere yönelik göçlerin daha çok sıçramalı bir şekilde meydana gelmesine neden olmaktadır.

***Grafik 16**: İlimizin Aldığı ve Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı (2009-2017)*

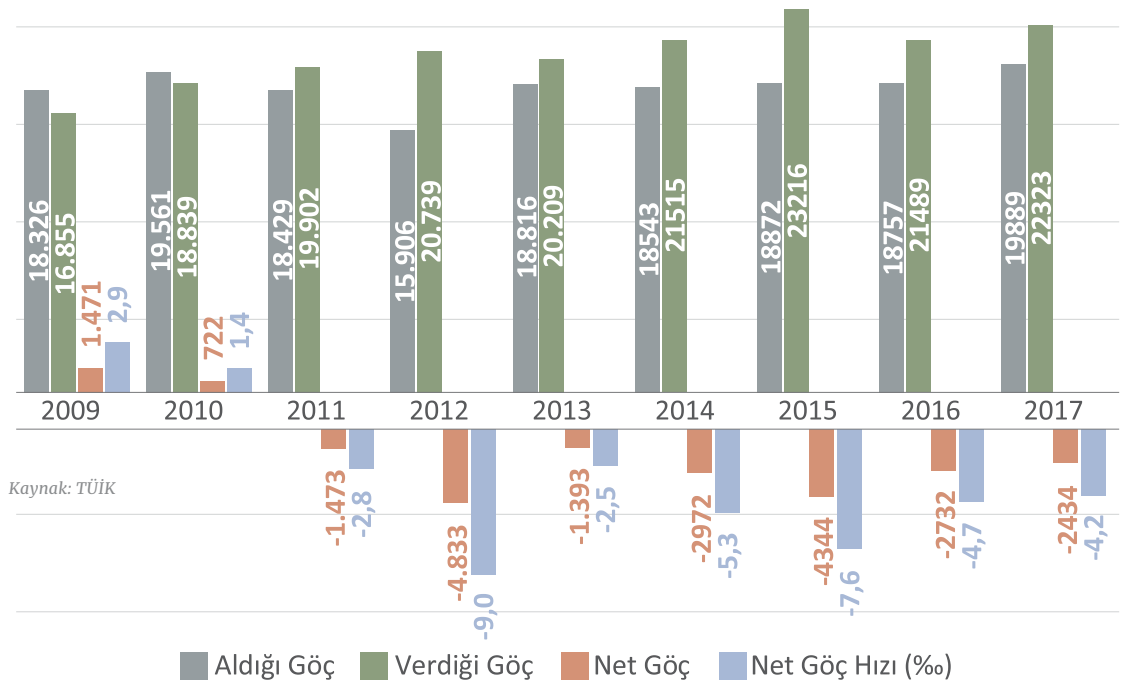

Kaynak: TÜİK

Göç İdaresi Batman İl Müdürlüğü

1.11 İkamet Edilen İl ve Nüfusa Kayıtlı İl Verileri

Batman'da nüfusa kayıtlı olan toplam 799.805 kişinin % 59,4'ü (475.605) Batman'da, % 40,6'sı ise (324.200) Batman dışında ikamet etmektedir. Batman dışında Batmanlıların en çok ikamet ettiği iller sırasıyla; İstanbul, Antalya ve İzmir illeri, en az ikamet ettiği iller ise; Yalova, Kırklareli ve Bayburt illeridir.

Nüfusa kayıtlı olduğu il Batman olup, Batman'da ikamet eden 475.605 kişi bulunmaktadır. Yani ***Batman nüfusunun % 79'u Batmanlıdır.*** Bununla birlikte Diyarbakır, Siirt ve Mardin illerinde nüfusa kayıtlı olup Batman'da ikamet eden çok sayıda kişi bulunmaktadır. Batman'da ikamet eden toplam 599.103 kişinin 123.498'i diğer illerin nüfusuna kayıtlıdır.

***Grafik 17**: Batman Nüfusuna Kayıtlı Olup Diğer İllerde İkamet Eden Kişi Oranları*

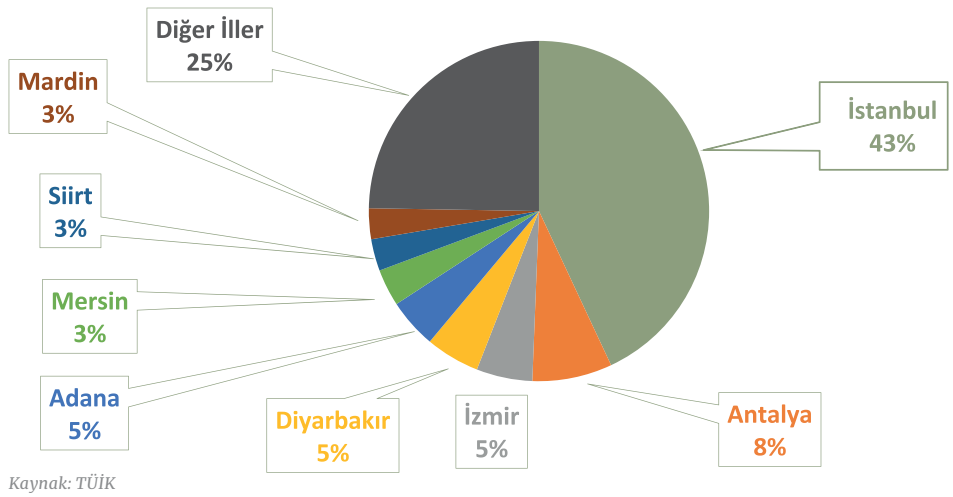

Kaynak: TÜİK

***Grafik 18**: Batman'da İkamet Edip Diğer İllerin Nüfusuna Kayıtlı Olan Kişi Oranları*

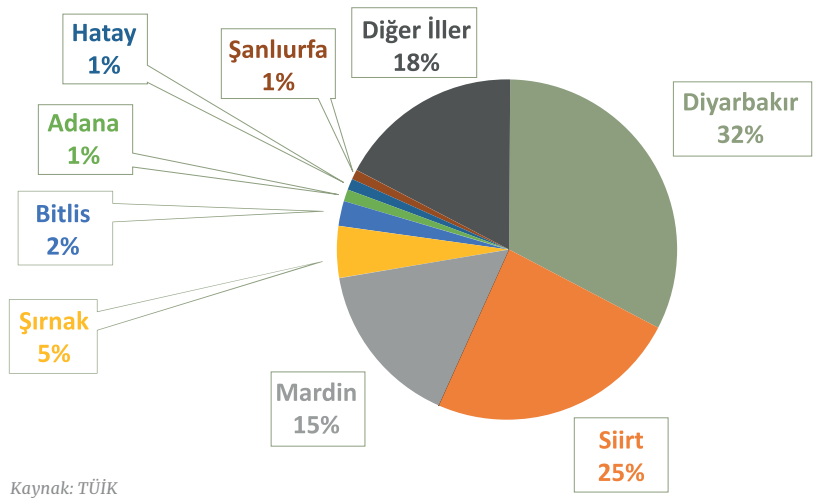

Kaynak: TÜİK

1.12 İlimizde Bulunan Yabancı Uyruklu Kişi Verileri

Batman İl Göç İdaresi verilerine göre, Batman'da geçici koruma altında olan 9.298'i erkek, 12.981'i ise kadın olmak üzere ***toplam 23.185 yabancı uyruklu kişi bulunmaktadır.*** Bu rakamın 22.279'u geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerden oluşmaktadır. Ülkemizde geçici koruma statüsünde bulunan 3.644.342 Suriye uyruklu şahsın ‰ 6'sı ilimizde yaşamaktadır. Kayıtlı Suriyelilerin Batman nüfusuna oranı ise % 3,73'tür. İlimiz en fazla Suriye uyruklu şahsı misafir eden iller arasında 20. sırada yer almaktadır.

***Tablo 18**: Batman İline İlişkin Yabancı Uyruklu Bilgileri (2018)*

	Statüsü	Batman	Türkiye	Batman/Türkiye (%)
1	Geçici Koruma	22.279	3.644.342	0,61
2	İkamet İzinli	406	883.796	0,05
3	Uluslararası Koruma	470	114.537	0,41
Genel Toplam		23.185	4.642.675	0,50

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

2018, Uluslararası Göçmenler Günü Etkinliği

2.Eğitim

2.1 Genel Durum

İlimizde okullaşma oranı, okul çağı nüfusun eğitim kademelerindeki geçişi, okul-öğrenci-öğretmen sayısı dengesi gibi niceliğe dair unsurlarda özellikle son 10-15 yıllık süreçte önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

2009-2010 eğitim öğretim yılında ***456 olan okul sayısı 10 yıl içerisinde 693'e ulaşmış*** ve ilimizdeki okul sayısında % 52'lik bir artış sağlanmıştır. Aynı dönemde kadrolu ve sözleşmeli öğretmen sayısı da 5.169'dan 7.989'a yükselmiş ve % 55 oranında bir artış gerçekleşmiştir. Nüfus artış hızına bağlı olarak ***2009-2010 eğitim öğretim yılında 157.579 olan öğrenci sayısı, 2019 yılı itibariyle 169.839'a yükselmiştir***. Öğrenci sayısında % 8 oranında artış olmuşken, okul ve öğretmen sayılarında yüzde ellinin üzerinde artış sağlanmış ve sınıf başına düşen öğrenci sayısı düşmüş, öğrenci başına düşen öğretmen ve derslik sayısı ise artmıştır.

Hali hazırda ilimizde örgün eğitim kapsamında; 693 okulda toplam 169.839 öğrenci öğrenim görmektedir. İlimizde 7.989 kadrolu ve sözleşmeli, 1.174 ücretli öğretmen görev yapmaktadır. Ayrıca özel okullarda 845, kreşlerde 62 olmak üzere özel kurumlarda 907 öğretmen bulunmaktadır. (Kadrolu, sözleşmeli, ücretli ve özel okul öğretmenlerinin toplam sayısı 10.070'tir.)

***Grafik 19-1**: Yıllara Göre Örgün Eğitimde Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi*

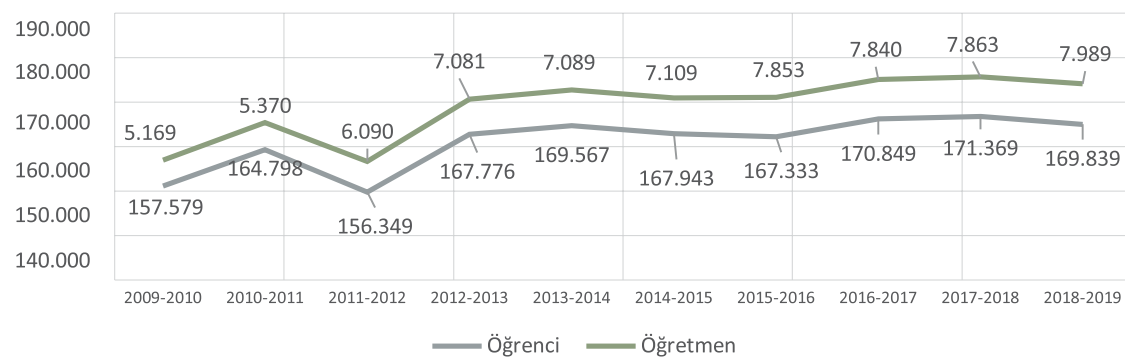

***Grafik 19-2**: Yıllara Göre Örgün Eğitimde Okul, Derslik Sayısı Değişimi*

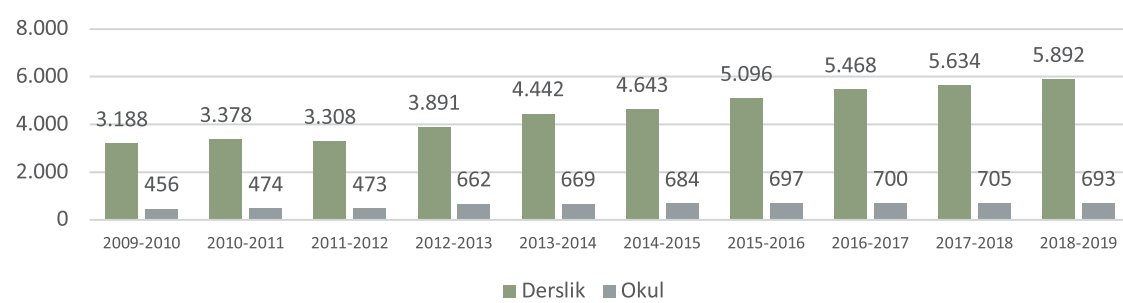

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü
**Öğrenci ve okul sayılarına özel okullar dâhil edilmiş, öğretmen ve derslik sayılarına dâhil edilmemiştir.*

2.1.1 Resmi Okullara İlişkin Genel Bilgiler

Örgün eğitim ile ilgili resmi okullarımıza ilişkin bilgilere baktığımızda; il genelinde 653 resmi okulda 7.989 öğretmen görev yapmakta ve toplam 160.541 öğrenci eğitim öğretim görmektedir.

İlimizde resmi okullarda öğrenim gören toplam 160.541 öğrencinin; % 88,22'si (141.630) şehirlerde, % 11,78'i ise (18.911) köylerde bulunmaktadır. Resmi okullarımızın, bu okullarda görev yapan öğretmen ve eğitim gören öğrencilerimizin sayısının okul türlerine ve yerleşim birimlerine göre dağılımı tabloda görüldüğü gibidir.

***Tablo 19**: 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Resmi Okul İstatistikleri*

Türü	Yerleşim Yeri	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Şube Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Şube Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Okul Öncesi	Köy	-	-	-	-	-	-	-
	Şehir	36	171	264	5.504	240	32,19	20,85
	Diğer Okullar Bünyesinde	-	-	511	8.207	353	-	-
	Toplam	36	171	775	13.711	593	32,19	20,85
İlkokul	Köy	279	1.155	1.113	8.899	708	7,70	8,00
	Şehir	97	1.606	1.634	44.722	1.712	27,85	27,37
	Toplam	376	2.761	2.747	53.621	2.420	19,42	19,52
Ortaokul	Köy	85	260	477	9.182	515	35,32	19,25
	Şehir	75	955	1.459	44.459	2.078	46,07	30,47
	Toplam	160	1.225	1.936	53.641	2.593	43,79	27,71
İmam Hatip Ortaokulu	Köy	3	17	14	177	16	20,30	23,48
	Şehir	11	192	166	3.898	250	19,50	22,64
	İ.H.L. Bünyesinde	-	-	58	1.357	-	-	-
	Toplam	14	209	238	5.432	266	19,50	22,64
Anadolu, Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri	Köy	-	-	-	-	-	-	-
	Şehir	31	721	786	20.583	1.123	28,55	26,19
	Toplam	31	721	786	20.583	1.123	28,55	26,19
İmam Hatip Anadolu Liseleri	Köy	0	0	0	0	0	-	-
	Şehir	16	366	289	4.591	409	12,54	15,89
	Toplam	16	366	289	4.591	409	12,54	15,89
Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri	Köy	2	50	25	653	26	13,06	26,12
	Şehir	18	389	389	8.309	559	21,36	21,36
	Toplam	20	439	414	8.962	585	20,41	21,65
Toplam	Köy	369	1.482	1.629	18.911	1.265	12,76	11,61
	Şehir	284	4.410	5.556	141.630	6.724	32,12	25,49
	Toplam	653	5.892	7.185	160.541	7.989	27,25	22,34

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Okul öncesi eğitimde; il ve ilçe şehir merkezlerinde 36 bağımsız anaokulunda, 171 derslik bulunmakta ve bu okullarda 5.504 öğrenci eğitim görmektedir. Ayrıca diğer okullar bünyesinde 511 anasınıfı bulunmakta ve bu sınıflarda 8.207 öğrenci eğitim görmektedir.

İlimizde ***376 ilkokulda,*** 2.761 derslikte toplam 53.621 öğrenci öğrenim görmektedir. ***Ortaokul*** düzeyinde ise 14 İmam Hatip ortaokulu ve 160 genel ortaokul olmak üzere toplam 174 okul bulunmakta, bu okullarda 59.073 öğrenci öğrenim görmektedir.

Lise düzeyinde ise ilimizde; 31 Anadolu, Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi, 16 İmam Hatip Anadolu Lisesi ve 20 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere toplamda 67 lise bulunmaktadır ve bu okullarda 34.136 öğrenci öğrenim görmektedir.

Yukarıda yer alan tabloda da görüleceği üzere; ilimize bağlı köylerde müstakil anaokulu bulunmamaktadır. Lise düzeyinde ise; köylerde sadece merkeze bağlı Binatlı köyünde 2 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi bulunmaktadır.

İlçe bazında okul ve öğrenci sayılarına baktığımızda ise; merkez ilçede, 223 okul, 3.496 derslik, 5.726 öğretmen ve 119.642 öğrenci bulunmaktadır. İl genelindeki toplam öğrencilerin % 74,5'i merkez ilçede öğrenim görmektedir.

Öğrenci sayıları bakımından 119.642 öğrenci bulunan merkez ilçeyi sırasıyla; 18.489 öğrenci ile Kozluk ilçesi, 8.259 öğrenci ile Sason ilçesi, 7.969 öğrenci ile Beşiri ilçesi, 4.858 öğrenci ile Gercüş ilçesi ve 1.424 öğrenci ile Hasankeyf ilçesi izlemektedir.

İlimizdeki resmi okullardaki toplam öğrencilerin; % 8,54'ü (13.711) okul öncesi eğitim kurumlarında, % 33,44'ü (53.621) ilkokullarda, % 36,79'u (59.073) ortaokullarda ve % 21,26'sı (34.136) liselerde eğitim öğretim görmektedir.

Ortaokullarda eğitim gören öğrencilerin; % 9,2'si (5.432) imam hatip ortaokullarında, % 90,8'i (53.641) genel ortaokullarda bulunmaktadır.

Liselerde eğitim gören öğrencilerin ise; % 60,29'u (20.583) Anadolu, Fen ve Sosyal Bilimler Liselerinde, % 13,44'ü (4.591) İmam Hatip Anadolu Liselerinde ve % 26,25'i (8.962) Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenim görmektedir.

Tablo 20: *İl/İlçelerdeki Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları*

İl/İlçe	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Merkez	223	3.496	119.642	5.726
Beşiri	79	453	7.969	442
Gercüş	57	327	4.858	299
Hasankeyf	17	133	1.424	92
Kozluk	148	948	18.489	956
Sason	129	535	8.159	474
Toplam	653	5.892	160.541	7.989

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.1.2 Özel Okullara İlişkin Genel Bilgiler

Özel okullara baktığımızda ise; ***il genelinde 40 özel okul bulunmaktadır.*** Özel okulların tümü il merkezinde yer almakta ve bu okullarda 9.298 öğrenci eğitim öğretim görmektedir. İl genelindeki toplam öğrenci sayısı ile kıyaslandığında özel okullarda eğitim öğretim gören öğrencilerin oranı % 5,47'dir. İlimizde bulunan özel okullar ve öğrenci sayıları Tablo 21'deki gibidir.

İlimizde yıllar itibariyle özel okul sayıları ve bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayılarına bakıldığında ise; 2009-2010 yılında 12 okulda 2.790 öğrenci öğrenim görmekte iken, 2018-2019 yılı itibariyle okul sayısı 40'a, öğrenci sayısı ise; 9.298'e yükselmiştir. (Tablo 22)

***Tablo 21**: İlimizde Bulunan Özel Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı)*

	Okul Adı	Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
1	Özel Basut İlkokulu	34	7	15
2	Ted Batman Petrol Koleji Özel İlkokulu	17	19	251
3	Özel Batman Doğa İlkokulu	5	8	130
4	Ted Batman Petrol Koleji Özel Ortaokulu	22	30	311
5	Özel Basut Ortaokulu	4	12	43
6	Özel Batman Doğa Ortaokulu	5	21	133
7	Özel Batman Final İlkokulu	7	11	137
8	Özel Batman Bahçeşehir Anaokulu	11	8	110
9	Özel Batman Bahçeşehir İlkokulu	12	22	270
10	Özel Batman Bahçeşehir Ortaokulu	15	27	180
11	Özel Batman Final Ortaokulu	8	17	168
12	Özel Batman İlk Çözüm İlkokulu	9	8	79
13	Özel Batman Nazmi Arıkan Anaokulu	6	7	105
14	Özel Batman Nazmi Arıkan İlkokulu	14	13	172
15	Özel Batman Fen Bilimleri Ortaokulu	8	17	131
16	Özel Batman Hatem İlkokulu	13	14	114
17	Özel Batman Hatem Ortaokulu	10	21	144
18	Özel Batman Fehmi Aksoy Anaokulu	3	0	27
19	Özel Batman İlk Çözüm Ortaokulu	7	8	26
20	Özel Bosb Bilim Teknik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	72	109	1760
21	Özel Kozluk Sınav Temel Lisesi	10	15	101
22	Özel Basut Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	35	352
23	Özel Batman Bahçeşehir Anadolu Lisesi	12	19	132
24	Özel Batman Bilgi Kent Temel Lisesi	16	18	196
25	Özel Batman Boğaziçi Koleji Anadolu Lisesi	10	13	13
26	Özel Batman Boğaziçi Koleji Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	10	16	85
27	Özel Batman Çözüm Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	32	29	265
28	Özel Batman Çözüm Temel Lisesi	14	29	272
29	Özel Batman Doğa Anadolu Lisesi	0	20	88
30	Özel Batman Dünya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	16	21	237
31	Özel Batman Fen Bilimleri Anadolu Lisesi	18	15	94
32	Özel Batman Fen Bilimleri Fen Lisesi	0	13	66
33	Özel Batman Final Temel Lisesi	29	30	478
34	Özel Batman İnci Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	34	17	134
35	Özel Batman Ortadoğu Petrol Anadolu Lisesi	23	39	412
36	Özel Batman Sınav Temel Lisesi	14	28	349
37	Özel Batman Simya Temel Lisesi	13	36	322
38	Özel Batman Uğur Temel Lisesi	16	27	277
39	Özel Yakut Açı Temel Lisesi	8	19	163
40	Ted Batman Petrol Koleji Özel Anadolu Lisesi	16	27	250
*	Özel Kreşler	38	62	706
Toplam		611	907	9.298

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Tablo 22**: İlimizde Yıllara Göre Özel Okul İstatistikleri*

Yıllar	Okul	Derslik	Öğrenci
2009-2010	12	176	2.790
2010-2011	14	192	3.096
2011-2012	15	218	3.415
2012-2013	22	200	3.362
2013-2014	23	237	3.373
2014-2015	30	380	5.216
2015-2016	42	583	8.382
2016-2017	40	625	10.692
2017-2018	41	567	9.800
2018-2019	40	611	9.298

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.1.3 Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları

Okul türlerine göre derslik başına düşen öğrenci sayısı incelendiğinde; ***okul öncesinde ilimizde derslik başına düşen öğrenci sayısı 32'dir. Türkiye genelinde ise bu sayı 27'dir.***

İlkokullarda, ilimizde derslik başına düşen öğrenci sayısı ise 19'dur. Türkiye genelinde ise bu sayı 21'dir.

İmam Hatip ortaokullarında derslik başına 19, genel ortaokullarda ise derslik başına 43 öğrenci düşmektedir. Türkiye genelinde ise bu sayı sırasıyla 25 ve 31'dir.

Liselere baktığımızda ise; ilimizde genel liselerde derslik başına düşen öğrenci sayısı 28, meslek liselerinde 20, imam hatip liselerinde ise 12'dir. Türkiye genelinde ise; genel liselerde derslik başına düşen öğrenci sayısı 25, meslek liselerinde 26 ve imam hatip liselerinde 16'dır.

Okul öncesi, ilköğretim ve genel lise eğitiminde ilimizde derslik başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının çok az üstünde yer almaktadır. İlkokul, imam hatip ortaokulu, meslek lisesi ve imam hatip liselerinde derslik başına öğrenci sayısı ise Türkiye ortalamasının altındadır. Ortaokul düzeyinde ise derslik başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının çok üstünde yer almakta ve bu düzeyde daha fazla okul ve dersliğe ihtiyaç duyulmaktadır.

2.1.4 Okullaşma Oranları

Batman, mesleki ve toplam ortaöğretim hariç, tüm okul türlerinde okullaşma oranı açısından Türkiye ortalamasının üzerinde bir orana sahiptir. İlimizde özellikle okul öncesi okullaşma oranı Türkiye ortalamasının üzerinde değerlere sahiptir. Örneğin, ***5 yaş grubu okullaşma oranı*** göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye ortalaması % 66,9 iken, ilimizde bu oran % 70,7'dir.

İlkokullara baktığımızda ise; ***Türkiye genelinde okullaşma oranı % 91,5 iken ilimizde bu oran % 92,7 seviyesindedir***. Ortaokul düzeyinde ise % 94,5 ortalaması olan ülkemiz ile ilimiz ortaokul okullaşma oranı (% 94,8) hemen hemen aynıdır.

Mesleki ortaöğretim düzeyinde; okullaşma oranları açısından ilimiz % 30,1 oranıyla, Türkiye genelinin % 42,3 epey gerisinde yer almaktadır. Genel ortaöğretim okullaşma oranı; Türkiye ortalaması ile yaklaşık değerlere sahip iken, toplam ortaöğretim okullaşma oranı ülke ortalamasının 11 puan gerisinde bulunmaktadır.

İller bazında okullaşma oranları değerlendirildiğinde; ***Batman, 81 il içerisinde % 92,7 ilkokul okullaşma oranı ile 13. sırada***, % 94,81 ortaokul okullaşma oranı ile de 38. sırada yer almaktadır. Ortaöğretim okullaşma oranı açısından ise; % 72,62 oranı ile 69. sırada yer almaktadır.

Her ne kadar bazı okul düzeylerinde ilimiz, ülke ortalamasının üzerinde okullaşma oranlarına sahip olsa da özellikle ortaöğretim düzeyinde okullaşma oranlarının ilimizde artırılması gerekmektedir.

***Grafik 20**: Okul Türlerine Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı Değişimi*

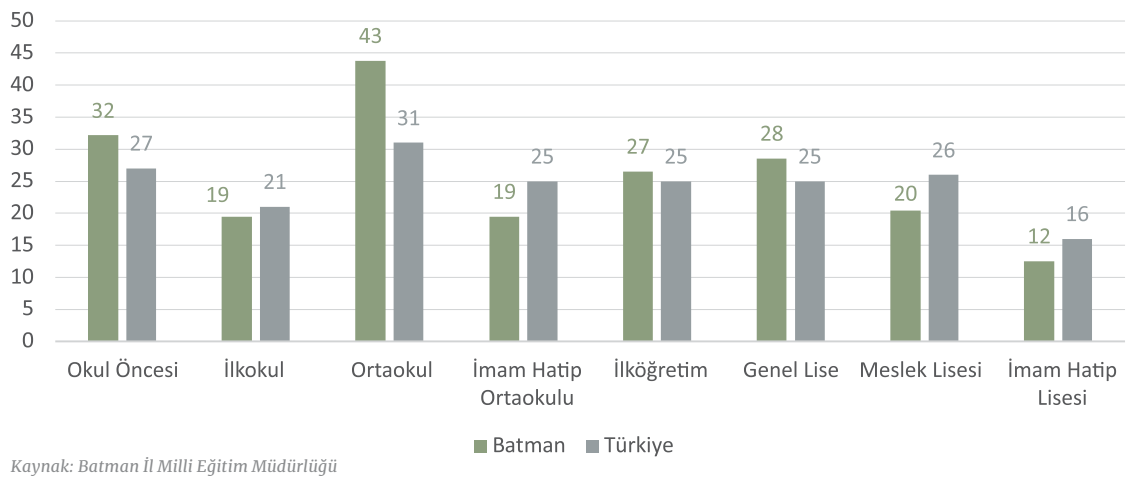

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 21**: Okul Türüne Göre Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

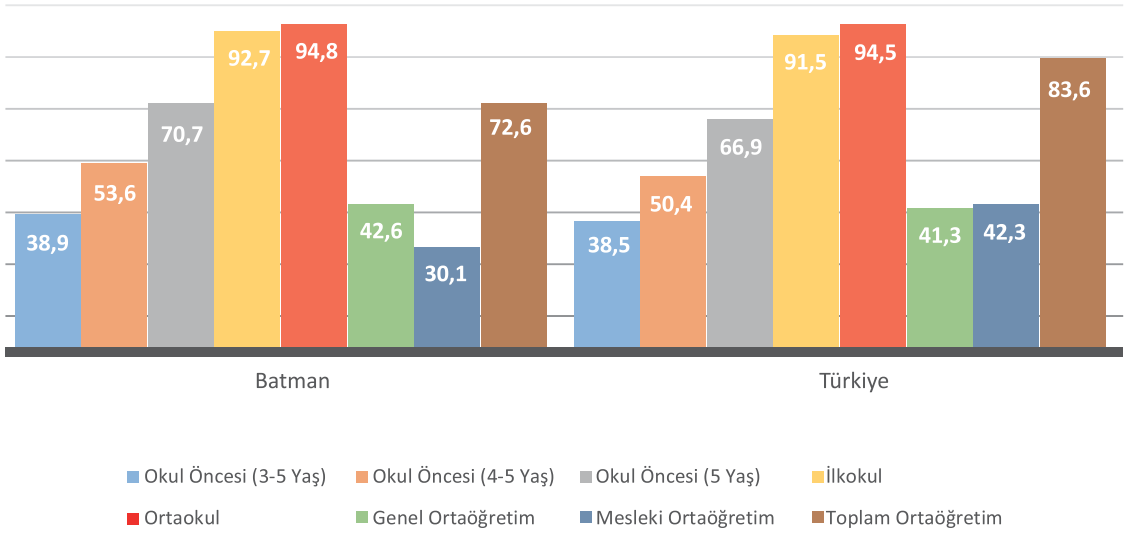

Kaynak: MEB

2.1.4.1 Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları

Cinsiyete göre okullaşma oranları değerlendirildiğinde, ilimiz Türkiye geneli ile paralel bir durum sergilemektedir. Sadece mesleki orta öğretimde Türkiye geneli ile belirgin bir fark bulunmaktadır. İlimizde ise mesleki liselerde kız öğrenci okullaşma oranı ülke genelinin gerisinde seyretmektedir.

Türkiye genelinde okul öncesi, mesleki ve toplam ortaöğretimde kızların okullaşma oranı erkek okullaşma oranının gerisinde kalmasına rağmen, ***Batman'da kızların okullaşma oranı ortaokul ve genel ortaöğretim düzeyinde erkek okullaşma oranından daha iyi bir durumda*** iken, diğer okul düzeylerinde erkek okullaşma oranının gerisinde yer almaktadır.

***Grafik 22**: Cinsiyete Göre Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

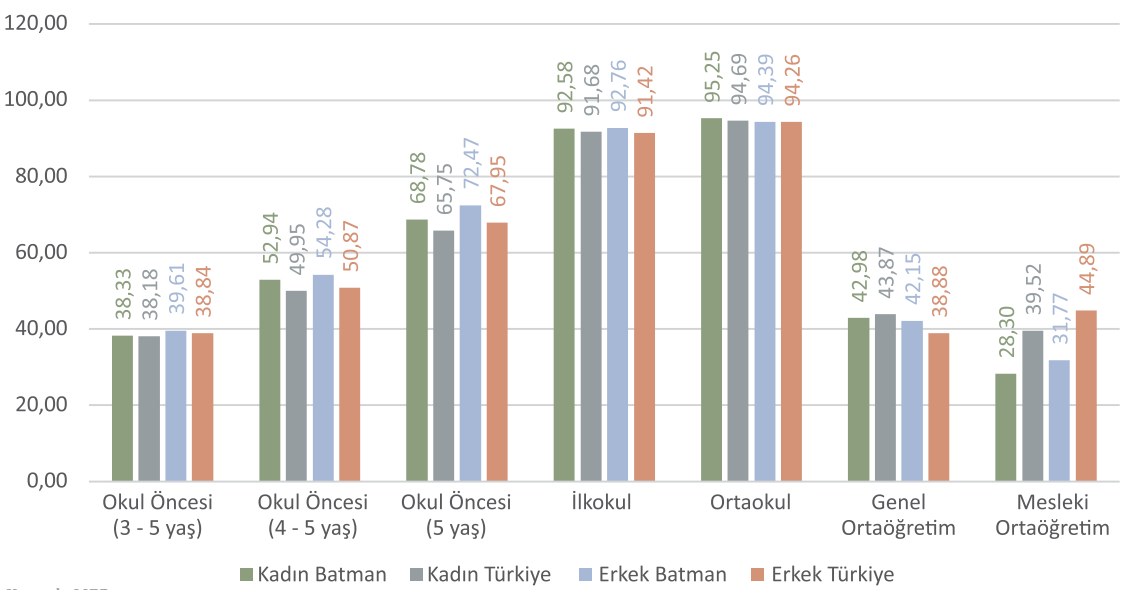

Kaynak: MEB

2.1.5 Okulların Normal/İkili Eğitim Durumu

İlimizde bulunan resmi okulların normal/ikili öğretim durumuna baktığımızda; ilimiz genelindeki toplam 653 okulun 576'sında normal eğitim verilirken, 77 okulda ise ikili eğitim verilmektedir. İmam hatip ortaokullarında ve liselerin tamamında normal eğitim verilmektedir. (Tablo 23)

Normal ve ikili eğitim veren kurumlarımız ayrıntılı incelendiğinde;

Okul Öncesinde; Tablo 24'teki verilere bakıldığında il merkezindeki toplam 26 bağımsız anaokulunun 21'inde ikili eğitim verilmekte ve ikili eğitim verilen okullardaki anaokulu öğrencilerinin oranı % 88,33'e karşılık gelmektedir. İlçelerde ise 10 anaokulunun sadece 1'inde ikili eğitim verilmekte ve ikili eğitim verilen okullardaki öğrenci oranı; % 7,71'e tekabül etmektedir. İl geneli göz önünde bulundurulduğunda ise ikili öğretim gören öğrencilerin anaokullarında okuyan toplam öğrencilere oranının % 76,36 düzeyinde olduğu görülmektedir.

Okul bünyesinde bulunan anasınıfı öğrencileri göz önünde bulundurulduğunda ise; il genelindeki 302 anasınıfının 26'sında ikili öğretim yapılmaktadır ve bu sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin oranı % 24,87'ye karşılık gelmektedir. (Tablo 24)

***Tablo 23**: İlimizde Bulunan Resmi Okulların Normal/İkili Öğretim Durumları*

Okul Türü	Normal Eğitim	İkili Öğretim
Anaokulu	14	22
İlkokul	345	31
Ortaokul	136	24
İmam Hatip Ortaokulu	14	0
Genel Lise	31	0
Meslek Lisesi	20	0
İmam Hatip Lisesi	16	0
Toplam	576	77

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Tablo 24**: Okul Öncesi Normal/İkili Öğretim Yapan Okul/Kurum-Öğrenci Verileri*

	Okul Türü	Yerleşim	Okul Sayısı				Öğrenci Sayısı			İkili Öğretim Öğrenci Oranı
		Yeri	Toplam Okul Sayısı	Normal Öğretim Yapılan Okul Sayısı	İkili Öğretim Yapılan Okul Sayısı	İkili Öğretim Yapılan Okulların Oranı (%)	Toplam Öğrenci Sayısı	Normal Öğretim Yapılan Okullarda Bulunan Öğrenci Sayısı	İkili Öğretim Yapılan Okullarda Bulunan Öğrenci Sayısı	
1	Bağımsız Anaokulları	Merkez	26	5	21	80	4.687	547	4.140	88,33
		Merkeze Bağlı Köyler	-	-	-	-	-	-	-	-
		İlçeler	10	9	1	1	817	754	63	7,71
Toplam			36	14	22	61	5.504	1.301	4.203	76,36
2	Okul Bünyesinde Anasınıfları	Merkez	45	33	12	26	4.315	2.613	1.702	39,44
		Merkeze Bağlı Köyler	27	22	5	18	497	341	156	31,39
		İlçeler	230	221	9	3	3.395	3.212	183	5,39
Toplam			302	276	26	9%	8.207	6.166	2.041	24,87

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

İlkokullarda; ilimiz merkezindeki 55 ilkokuldan 17'sinde ikili eğitim yapılmakta olup; bu okullarda 17.907 öğrenci bulunmakta ve ikili öğretim gören öğrencilerin oranı % 46.14'e tekabül etmektedir. Merkeze bağlı köylerde ise; 33 ilkokuldan 5'inde ikili öğretim yapılmakta ve oransal olarak ikili öğretim yapan öğrencilerin sayısı % 34,99'a karşılık gelmektedir.

İlçelerde ise; 288 ilkokulun sadece 9'unda ikili öğretim yapılmaktadır. Oransal olarak ise ilçelerde ikili öğretim yapan ilkokul öğrencileri % 9,28'e tekabül etmektedir.

İl geneli toplamına baktığımızda ise; 376 ilkokulun 31'inde, yani okulların % 8'inde ikili eğitim yapıldığı görülmekte iken öğrenci sayıları açısından değerlendirildiğinde ise; toplam ilkokul öğrencilerinin % 36,84'ünün ikili eğitim yapan ilkokullarda bulunduğu görülmektedir.

Ortaokullarda; Merkeze bağlı toplam 41 ortaokuldan 16'sında ikili eğitim yapılmakta, ikili eğitim yapılan okullardaki öğrencilerin oranı % 47,21'e karşılık gelmektedir. Merkeze bağlı köylerde bulunan 17 ortaokulun 4'ünde ikili öğretim yapılmakta, öğrenci sayısıyla oranladığımızda ise ikili öğretim yapan öğrenciler % 29,98'e tekabül etmektedir.

İlçelerde bulunan ortaokullara baktığımızda ise; 102 ortaokulun sadece 4'ünde ikili öğretim yapılmakta ve öğrencilerin % 6,52'si ikili öğretim yapılan bu okullarda bulunmaktadır.

İl geneli baz alındığında ise toplam 160 ortaokulun 24'ünde yani okulların % 15'inde ikili öğretim yapılmakta iken öğrenci sayıları göz önünde bulundurulduğunda ortaokullarda ikili öğretim yapan öğrencilerin oranı % 35,64'e karşılık gelmektedir. (Tablo 25)

***Tablo 25**: İlkokul ve Ortaokullarda Normal/İkili Öğretim Yapan Okul/Kurum-Öğrenci Verileri*

	Okul Türü	Yerleşim	Okul Sayısı				Öğrenci Sayısı			İkili Öğretim Öğrenci Oranı
		Yeri	Toplam Okul Sayısı	Normal Öğretim Yapılan Okul Sayısı	İkili Öğretim Yapılan Okul Sayısı	İkili Öğretim Yapılan Okulların Oranı (%)	Toplam Öğrenci Sayısı	Normal Öğretim Yapılan Okullarda Bulunan Öğrenci Sayısı	İkili Öğretim Yapılan Okullarda Bulunan Öğrenci Sayısı	
1	İlkokul	Merkez	55	38	17	30	38.814	20.907	17.907	46,14
		Merkeze Bağlı Köyler	33	28	5	15	1.849	1.202	647	34,99
		İlçeler	288	279	9	3	12.958	11.756	1.202	9,28
Toplam			376	345	31	8	53.621	33.865	19.756	36,84
2	Ortaokul	Merkez	41	25	16	40	37.245	19.662	17.583	47,21
		Merkeze Bağlı Köyler	17	13	4	23	1.981	1.387	594	29,98
		İlçeler	102	98	4	3	14.415	13.475	940	6,52
Toplam			160	136	24	15	53.641	34.524	19.117	35,64

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Tablo 26**: İlkokul ve Ortaokullarda İkili Öğretim Yapan Okul Verileri*

	İlçe	Okul Adı	Okul Türü	Yerleşim
1	Beşiri	Yunus Emre Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
2	Kozluk	Karpuzlu İlkokulu	İlkokul	Köy
3	Kozluk	Taşlıdere İlkokulu	İlkokul	Köy
4	Kozluk	Atatürk İlkokulu	İlkokul	Şehir
5	Kozluk	Bekirhan Ortaokulu	Ortaokul	Belde
6	Kozluk	Karpuzlu Ortaokulu	Ortaokul	Köy
7	Kozluk	Taşlıdere Ortaokulu	Ortaokul	Köy
8	Merkez	Çarıklı İlkokulu	İlkokul	Köy
9	Merkez	Zorköy İlkokulu	İlkokul	Köy
10	Merkez	Binatlı İlkokulu	İlkokul	Köy
11	Merkez	Kösetarla İlkokulu	İlkokul	Köy
12	Merkez	Şeyhçoban İlkokulu	İlkokul	Köy
13	Merkez	Batman İlkokulu	İlkokul	Şehir
14	Merkez	Cumhuriyet İlkokulu	İlkokul	Şehir
15	Merkez	Fatih İlkokulu	İlkokul	Şehir
16	Merkez	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası İlkokulu	İlkokul	Şehir
17	Merkez	Kıbrıs Şehitleri İlkokulu	İlkokul	Şehir
18	Merkez	Kültür İlkokulu	İlkokul	Şehir
19	Merkez	Metin Bostancıoğlu İlkokulu	İlkokul	Şehir
20	Merkez	Necat Nasıroğlu İlkokulu	İlkokul	Şehir
21	Merkez	Petrol İlkokulu	İlkokul	Şehir
22	Merkez	Petrol Ofisi İlkokulu	İlkokul	Şehir
23	Merkez	Tüpraş İlkokulu	İlkokul	Şehir
24	Merkez	Zübeyde Hanım İlkokulu	İlkokul	Şehir
25	Merkez	Toki Dumlupınar İlkokulu	İlkokul	Şehir
26	Merkez	Adem İlkkılıç İlkokulu	İlkokul	Şehir
27	Merkez	Ziya Gökalp İlkokulu	İlkokul	Şehir
28	Merkez	İstiklal İlkokulu	İlkokul	Şehir
29	Merkez	Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği İlkokulu	İlkokul	Şehir
30	Merkez	Zorköy Ortaokulu	Ortaokul	Köy
31	Merkez	Kösetarla Ortaokulu	Ortaokul	Köy
32	Merkez	Şeyhçoban Ortaokulu	Ortaokul	Köy
33	Merkez	Çarıklı Ortaokulu	Ortaokul	Köy
34	Merkez	Toki Dumlupınar Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
35	Merkez	Ziya Gökalp Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
36	Merkez	Yavuz Selim Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
37	Merkez	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
38	Merkez	Tüpraş Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
39	Merkez	Selçuklu Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
40	Merkez	Petrol Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
41	Merkez	Necat Nasıroğlu Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
42	Merkez	Metin Bostancıoğlu Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
43	Merkez	Kültür Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
44	Merkez	İstanbul MKB Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
45	Merkez	İmkb Pazaryeri Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
46	Merkez	Fatih Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
47	Merkez	Cumhuriyet Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
48	Merkez	Atatürk Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
49	Merkez	Âdem İlkkılıç Ortaokulu	Ortaokul	Şehir
50	Sason	Aşağı Dereköy İlkokulu	İlkokul	Köy
51	Sason	Günlüce İlkokulu	İlkokul	Köy
52	Sason	Yuvalar İlkokulu	İlkokul	Köy
53	Sason	Koçkaya İlkokulu	İlkokul	Köy
54	Sason	Atatürk İlkokulu	İlkokul	Şehir
55	Sason	Yunus Emre İlkokulu	İlkokul	Şehir

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Liselerde; ilimiz genelinde ikili öğretim yapılan lise bulunmamaktadır. (Tablo 26)

İl merkezinde ikili eğitim yapan okulların bulunduğu bölgeler incelendiğinde; Çamlıtepe, Hürriyet, Çamlıca ve Huzur mahallelerinde ikili eğitim yapan kurum sayısının yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu mahallelerde devam etmekte olan 5 okul inşaatının tamamlanmasıyla bu bölgedeki ikili eğitim veren okulların normal eğitime dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

Cumhuriyet, Fatih, Petrolkent, Kültür, Petrol, Bahçelievler, Raman, Korik, Bayındır, Yenişehir, Cudi, Bağlar ve Pazaryeri mahallelerinde ise yatırım programında okul inşaatı bulunmamaktadır. Bu bölgedeki ikili eğitim veren okulların normal eğitime geçebilmesi için ***24 derslikli 14 ilkokul/ortaokul binasına ihtiyaç duyulmaktadır.***

2.1.6 Pansiyonlu Okullar

2.1.6.1 Öğrenci Pansiyonları

Resmî ortaokul, imam-hatip ortaokulu ile ortaöğretim kurumlarında parasız veya paralı yatılı okuyan öğrencilerin barınma, yatma ve beslenme ihtiyaçlarının karşılandığı ***Batman'daki 9.074 öğrenci kapasiteli 36 pansiyonlu okulda toplam 5.561 öğrenci barınmaktadır.***

***Tablo 27**: İlçelere Göre Resmi Pansiyonlu Okullarda Kalan Öğrenci Sayısı ve Pansiyon Kapasitesi*

İlçeler	Pansiyonlu Okul Sayısı	Pansiyon Yatak Kapasitesi	Pansiyonda Kalan Öğrenci Sayısı
Merkez	19	4.488	3.482
Beşiri	4	917	472
Gercüş	3	864	472
Hasankeyf	1	200	130
Kozluk	4	1.109	488
Sason	5	1.496	517
Toplam	36	9.074	5.561

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Tablo 28**: Yatılı Bölge Ortaokulları Pansiyon Kapasiteleri*

	İlçe	Kurum Adı	Kapasite			Kalan Öğrenci			Doluluk Oranı (%)		
			Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
1	Gercüş	Gercüş Yatılı Bölge Ortaokulu	200	200	400	104	89	193	52,00	44,50	48,25
2	Kozluk	Kozluk Tepecik Yatılı Bölge Ortaokulu	200	200	400	45	48	93	22,50	24,00	23,25
3	Sason	Karşıyaka Kız Yatılı Bölge Ortaokulu	0	128	128	0	54	54	0,00	42,19	42,19
4	Sason	Sason Yatılı Bölge Ortaokulu	520	0	520	67	0	67	0,13	0,00	12,88
5	Sason	Yücebağ İMKB Yatılı Bölge Ortaokulu	124	124	248	98	82	180	0,79	66,00	72,58
6	Beşiri	Atatürk Yatılı Bölge Ortaokulu	246	140	386	0	0	0	-	-	-
Toplam			1.290	792	2.082	314	273	587	24,34	34,47	28,19

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Tablo 29**: Ortaöğretim Okulları Pansiyon Kapasiteleri*

	İlçe	Kurum Adı	Kapasite			Kalan Öğrenci			Doluluk Oranı (%)		
			Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
1	Merkez	Abdülhamid Han Anadolu Lisesi	300	0	300	177	0	177	59,00	-	59,00
2	Merkez	Ahmedi Hani Anadolu İmam Hatip Lisesi	200	0	200	183	0	183	91,50	-	91,50
3	Merkez	Batman Anadolu Lisesi	150	0	150	150	0	150	100,00	-	100,00
4	Merkez	Batman Fen Lisesi	300	0	300	165	0	165	55,00	-	55,00
5	Merkez	Batman Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	0	256	256	0	256	256	-	100,00	100,00
6	Merkez	Batman Kız Anadolu Lisesi	0	156	156	0	130	130	-	83,33	83,33
7	Merkez	Batman Sosyal Bilimler Lisesi	0	300	300	0	238	238	-	79,33	79,33
8	Merkez	Batman TOBB Güzel Sanatlar Lisesi	0	200	200	0	195	195	-	97,50	97,50
9	Merkez	Cumhuriyet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	156	0	156	153	0	153	98,08	-	98,08
10	Merkez	Gazi Erkek Anadolu İmam Hatip Lisesi	240	0	240	141	0	141	58,75	-	58,75
11	Merkez	Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	255	255	0	229	229	-	89,80	89,80
12	Merkez	Gültepe Anadolu Lisesi	300	0	300	239	0	239	79,67	-	79,67
13	Merkez	Kültür Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	379	379	0	256	256	-	67,55	67,55
14	Merkez	Malabadi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	157	0	157	151	0	151	96,18	-	96,18
15	Merkez	Raman Anadolu Lisesi	0	210	210	0	180	180	-	85,71	85,71
16	Merkez	TP Fatıma Zehra Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	0	228	228	0	225	225	-	98,68	98,68
17	Merkez	Türk Telekom Anadolu Lisesi	200	0	200	119	0	119	59,50	-	59,50
18	Merkez	Zeynel Bey Anadolu İmam Hatip Lisesi	300	0	300	170	0	170	56,67	-	56,67
19	Merkez	Ziya Gökalp Anadolu Lisesi	201	0	201	125	0	125	62,19	-	62,19
20	Beşiri	Beşiri Anadolu Lisesi	200	0	200	169	0	169	84,50	-	84,50
21	Beşiri	Beşiri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	149	0	149	131	0	131	87,92	-	87,92
22	Beşiri	Yunus Emre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	182	182	0	172	172	-	94,51	94,51
23	Gercüş	Dicle Anadolu Lisesi	0	200	200	0	147	147	-	73,50	73,50
24	Gercüş	Gercüş Anadolu Lisesi	264	0	264	132	0	132	50,00	-	50,00
25	Hasankeyf	Hasankeyf Beşir Tutuş Çok Programlı Anadolu Lisesi	100	100	200	72	58	130	72,00	58,00	65,00
26	Kozluk	Kozluk Merkez Anadolu Lisesi	72	110	182	52	78	130	72,22	70,91	71,43
27	Kozluk	Şehit Soner Fazlıoğlu Çok Programlı Anadolu Lisesi	150	150	300	91	67	158	60,67	44,67	52,67
28	Kozluk	Şehit Şenay Aybüke Yalçın Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	227	227	0	107	107	-	47,14	47,14
29	Sason	Sason Anadolu İmam Hatip Lisesi	200	200	400	53	81	134	26,50	40,50	33,50
30	Sason	Sason Anadolu Lisesi	200	0	200	82	0	82	41,00	-	41,00
Toplam			3.839	3.153	6.992	2.555	2.419	4.974	66,55	76,72	71,14

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.1.7 Taşımalı Eğitim

İlimizde 2018-19 eğitim öğretim döneminde ilköğretim ve ortaöğretimde 204 okul taşıma merkezi durumundadır. Bu ***204 okula 759 yerleşim biriminden 8.424'ü ilköğretim, 6.583'ü ortaöğretim ve ayrıca 436 engelli öğrenci olmak üzere toplam 15.443 öğrenci taşınmaktadır.***

***Tablo 30**: İlimizde 2018-19 Eğitim Öğretim Dönemi Taşımalı Eğitim Durumu*

İlçeler	Taşıma Merkezli Okul Sayısı	Öğrencisi Taşınan Yerleşim Yeri Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı			
			Engelli Öğrenci	1-8 Sınıflar	9-12 Sınıflar	Toplam
Merkez	86	119	422	961	1.611	2.994
Beşiri	16	68	0	964	182	1.146
Gercüş	21	49	0	568	593	1.161
Hasankeyf	7	40	2	644	149	795
Kozluk	41	252	12	2.383	2.498	4.893
Sason	33	231	0	2.904	1.550	4.454
Toplam	204	759	436	8.424	6.583	15.443

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.1.8 Halk Eğitim Merkezleri ve Düzenlenen Kurslar

Hayat Boyu Öğrenme kapsamında; ilimizde 6 Halk Eğitim Merkezi bulunmaktadır. 2018-19 eğitim öğretim yılında; 1 Eylül 2018 ve 1 Mart 2019 tarihleri arasında, bu kurumlarda 3.301 kurs açılmış, açılan bu kurslara 43.249 kursiyer katılmış ve 8.820'si belge almaya hak kazanmıştır. (Kurslara katılan kursiyer sayısı ile belge alan kursiyer sayısı arasındaki fark; kursların bir kısmının hali hazırda devam etmesinden kaynaklanmaktadır.) (Tablo 31)

Merkez Pınarbaşı Mahallesi Aile Destek Merkezi

Tablo 31: İlimizdeki Halk Eğitim Merkezleri

İlçe	Kursun Adı	Kurs Sayısı	Kursiyer Sayısı			Sertifika Alan		
			Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Merkez	Okuma-Yazma Kursları	454	696	4.591	5.287	137	713	850
	Meslek Kursları	349	2.551	3.595	6.146	993	853	1.846
	Genel Kurslar	1.717	13.168	10.033	23.201	2.405	228	2.633
	Toplam	2.520	16.415	18.219	34.634	3.535	1.794	5.329
Beşiri	Okuma-Yazma Kursları	118	68	199	267	37	79	116
	Meslek Kursları	9	65	87	152	34	51	85
	Genel Kurslar	114	947	486	1.433	484	229	713
	Toplam	241	1.080	772	1.852	555	359	914
Hasankeyf	Okuma-Yazma Kursları	5	7	30	37	2	7	9
	Meslek Kursları	13	75	145	220	52	87	139
	Genel Kurslar	31	269	112	381	105	35	140
	Toplam	49	351	287	638	159	129	288
Gercüş	Okuma-Yazma Kursları	8	7	41	48	0	6	6
	Meslek Kursları	39	173	385	558	57	154	211
	Genel Kurslar	60	336	475	811	81	300	381
	Toplam	107	516	901	1.417	138	460	598
Kozluk	Okuma-Yazma Kursları	63	80	213	293	34	67	101
	Meslek Kursları	80	474	885	1.359	424	236	660
	Genel Kurslar	100	854	570	1.424	325	212	537
	Toplam	243	1.408	1.668	3.076	783	515	1.298
Sason	Okuma-Yazma Kursları	58	124	308	432	16	27	43
	Meslek Kursları	23	226	161	387	159	43	202
	Genel Kurslar	60	486	327	813	43	105	148
	Toplam	141	836	796	1.632	218	175	393
Toplam	Okuma-Yazma Kursları	706	982	5.382	6.364	226	899	1.125
	Meslek Kursları	513	3.564	5.258	8.822	1.719	1.424	3.143
	Genel Kurslar	2.082	16.060	12.003	28.063	3.443	1.109	4.552
	Toplam	3.301	20.606	22.643	43.249	5.388	3.432	8.820

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.1.9 Özel Kurslar

İlde özel öğretim kurumu/okulu olarak; 40 özel okul, 34 özel rehabilitasyon merkezi, 28 motorlu taşıtlar sürücü kursu, 18 muhtelif kurs (bilgisayar ve İngilizce gibi), 22 özel öğretim kursu faaliyet göstermektedir.

2.1.10 Öğretmenevleri ve Akşam Sanat Okulu

Kamuya ait bir hizmet kurumu olarak, öncelikle öğretmenler için eğitim, konaklama, yeme-içme, toplantı, kültürel etkinlikler, eğitim amaçlı gezi, sosyal ve moral ihtiyaçların karşılanması ile ilgili hizmetler veren Batman'daki 5 Öğretmenevi'nin toplam yatak kapasitesi 265'tir.

***Tablo 32**: İlçelere Göre Öğretmenevi Kapasitesi*

İlçeler	Sayısı	Yatak Kapasitesi
Merkez	1	89
Beşiri	1	18
Gercüş	1	56
Hasankeyf	-	-
Kozluk	1	50
Sason	1	52
Toplam	5	265

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Batman Öğretmenevi

2.1.11 Eğitim Sektörüne Ayrılan Merkezi Bütçe

Eğitim kalitesi ile ilgili önemli göstergelerden biri kamu kaynaklarının ne kadarının eğitime ayrıldığıdır. ***Kamu kesimi eğitim harcamaları ve bu harcamaların merkezi bütçeye oranı ilimizde 2007 yılında % 30,6 düzeyinde iken 2018 yılı itibariyle % 41'e yükselmiştir.*** Türkiye genelinde ise 2018 yılında bu oran % 16,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Ülke geneliyle kıyaslandığında ilimizde yapılan kamu harcamalarının önemli bir kısmının eğitim sektörüne ayrıldığı görülmektedir.

***Grafik 23**: Yıllara Göre Eğitim Sektörüne Ayrılan Merkezi Bütçe Oranları (%)*

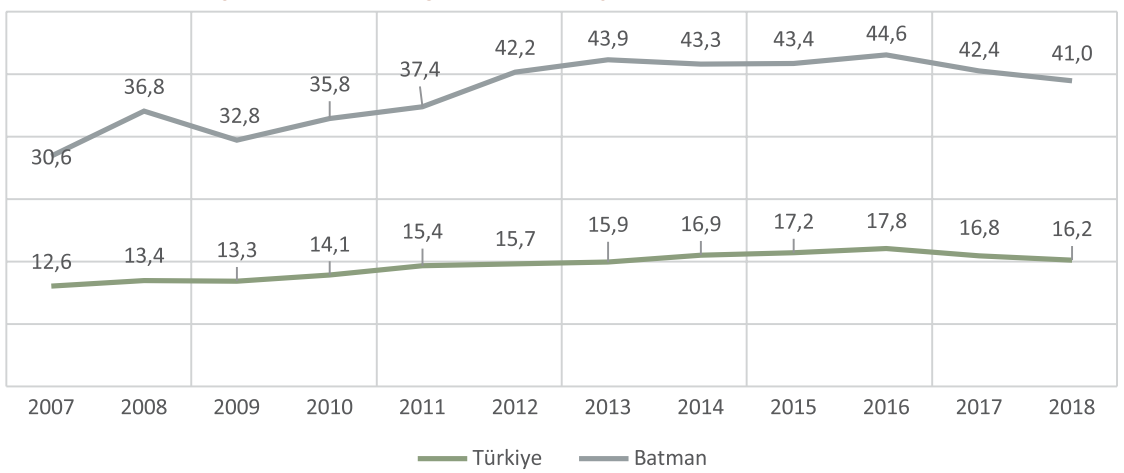

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

2.2 Okuma Çağındaki Nüfus

Diğer illerle kıyaslandığında ilimizde, nüfusun görece daha büyük bir bölümünün örgün eğitim çağında olduğu dikkat çekmektedir. ***Batman'da eğitim çağındaki 5-24 yaş nüfusun, toplam nüfus içindeki payı 2008 yılında % 48,8 seviyesinde iken, 2018 yılında bu oran % 43,3'e düşmüştür.*** Nüfus projeksiyonlarına bakıldığında okul çağındaki nüfusun son 10 yıllık süre zarfında % 5,5 oranında düştüğü gözlemlenmekte ve bu azalmanın devam edeceği tahmin edilmektedir.

***Grafik 24**: Yıllara Göre Okul Çağındaki Nüfus Oranları (%)*

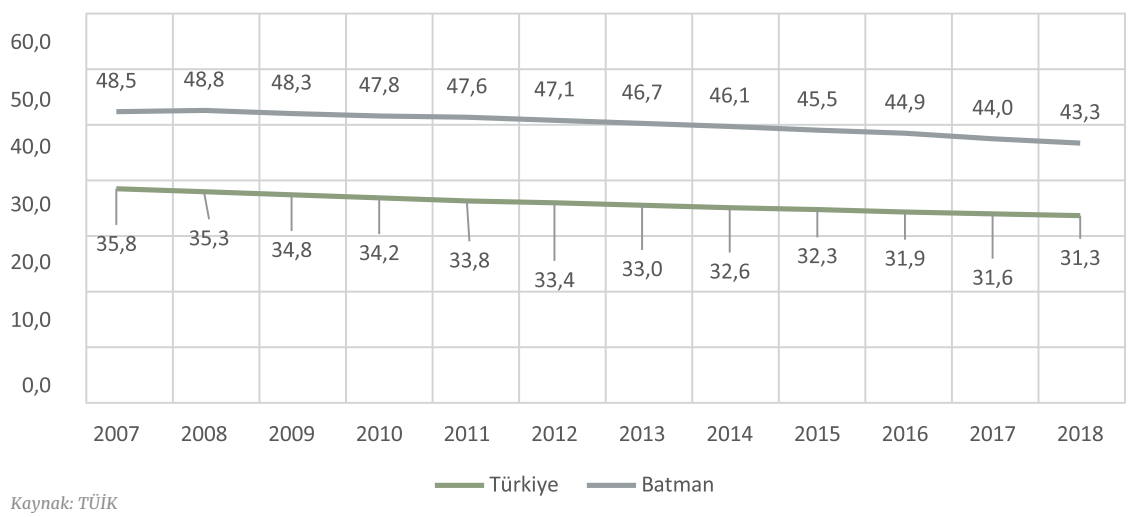

Kaynak: TÜİK

2.2.1 Okuryazarlık Durumu

Batman ilinde 6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilmeyen nüfusun oranı % 6,2 iken, Türkiye genelinde bu oran % 3,3 seviyesindedir. İlimiz 81 il içerisinde 6 yaş ve üzeri okuma yazma bilmeyen nüfus oranı açısından 18. sırada yer almaktadır. 6 yaş ve üzeri nüfustaki % 1,2 okuma yazma bilmeyen oranıyla Antalya "en-okuryazar il" olurken, % 8,8 okuma yazma oranı ile Mardin en düşük il olmuştur.

***Grafik 25**: Yıllara Göre Okuma Yazma Bilmeyen Oranı Karşılaştırması (%)*

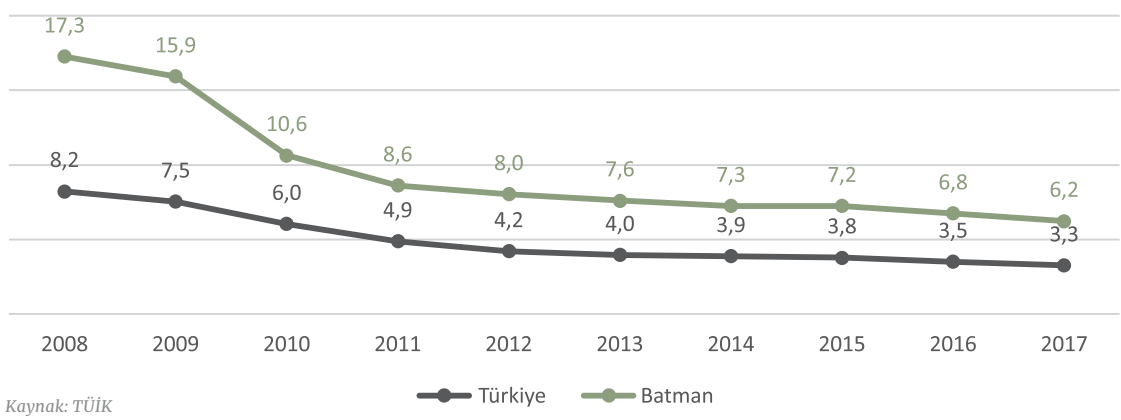

Kaynak: TÜİK

2.2.2 Cinsiyete Göre Okuryazarlık Durumu

Batman ili okuryazar kadın nüfus oranında yaklaşık üç puan, yüksekokul veya fakülte mezunu oranında ise yaklaşık beş puan Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye genelinde 6 yaş ve üzeri erkek nüfusta okuma yazma bilmeyen oranı % 1 iken, kadın nüfusta okuma yazma bilmeyen oranı % 5,5 düzeyindedir. İlimizde ise okuma yazma bilmeyen erkek oranı % 2,1 iken, kadınlarda bu oran % 10,4 seviyesindedir. (Grafik 26)

2.2.3 Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranları

Batman ili yüksekokul veya fakülte mezunu oranında yaklaşık dört puan Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye'de 15 yaş ve üzeri nüfusta yüksekokul veya fakülte mezunu oranı % 15,3 iken, ilimizde bu oran % 11,8'dir ve ülke genelinde ilimiz iller arasında 57. sırada yer almaktadır.

Ankara, % 22,4'lük oran ile yüksekokul veya fakülte mezun oranı en yüksek il olurken, en düşük il ise % 8 ile Ağrı ilidir. (Grafik 27)

2.2.4 İlçelere Göre Okuryazarlık Durumu

Batman'da 6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 6,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. İlçeler bazında % 5,8 okuma yazma bilmeyen oranıyla merkez "en okuryazar ilçe" olarak göze çarpmakta, merkez ilçeyi sırasıyla Kozluk, Beşiri, Sason ve Hasankeyf izlemektedir. Gercüş ilçesi ise, % 11 oranı ile Batman'ın okuryazar oranının en düşük olduğu ilçe durumundadır.

TÜİK verilerine göre Batman'da en eğitimli nüfus merkezde yaşamaktadır. Merkez ilçede 15 yaş ve üzeri nüfusta yüksekokul veya fakülte mezunu oranı % 10'dur. Merkez ilçenin ardından Hasankeyf, Gercüş, Sason ve Kozluk gelirken, yüksekokul veya fakülte mezunu oranı en düşük ilçe % 4,9 ile Beşiri ilçesidir. (Grafik 28)

***Grafik 26**: Cinsiyete Göre Okuryazarlık Durumu (%)*

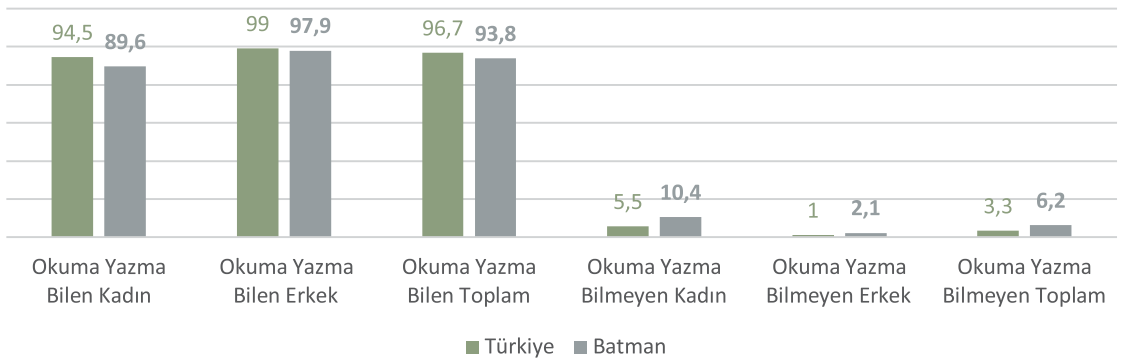

Kaynak: TÜİK

***Grafik 27**: Yıllara Göre Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı Karşılaştırması (%)*

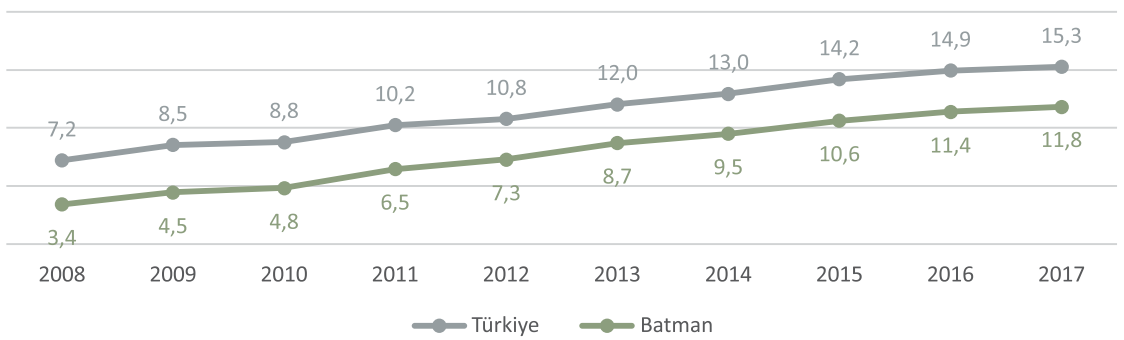

Kaynak: TÜİK

Grafik 28: Yıllara Göre Batman İlçeleri Okuma Yazma Bilmeyen, Yüksekokul ve Fakülte Mezunu Oranı Karşılaştırması (%)

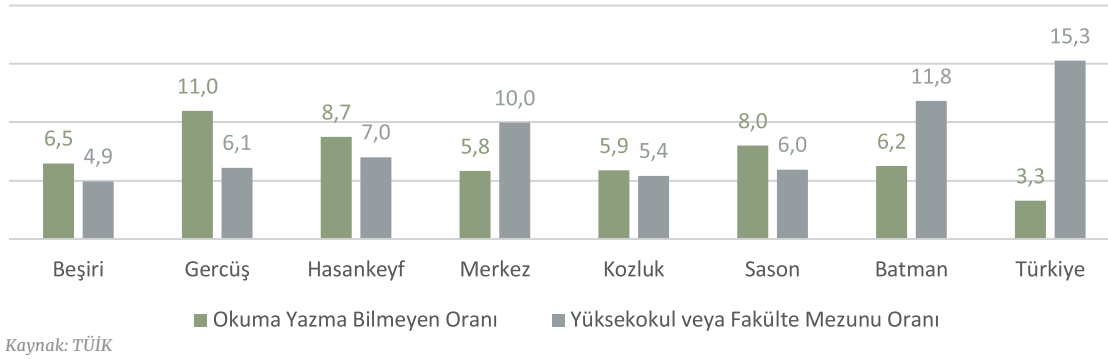

Kaynak: TÜİK

2.3 Okul Öncesi Eğitim

2.3.1 Okul Öncesinde Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları

İlimiz genelinde okul öncesi eğitim kurumu olarak 36 resmi 3 özel olmak üzere toplam 39 bağımsız anaokulu bulunmaktadır. Diğer okullar bünyesinde ise 302 anasınıfı yer almaktadır. Ayrıca kreş statüsünde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile 10 ve Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 15 okul öncesi kurum bulunmaktadır.

Batman'da bulunan okul öncesi eğitim kurumlarında 593 öğretmen görev yapmakta ve toplam 14.845 öğrenci eğitim görmektedir.

Okul öncesi eğitimde, ilimizde 10 yıllık dönemde okul sayılarında % 116, (18'den 39'a) derslik sayılarında % 137, (78'den 185'e) öğretmen sayılarında % 221, (189'dan 608'e) öğrenci sayılarında % 63 (9.086'dan 14.845'e) artış yaşanmıştır.

İlimizde okul öncesi eğitimde yaşanan bu artışlarda valiliğimizce yürütülen Çocuğumu Seviyorum Anaokuluna Gönderiyorum Projesi'nin etkisi ile ***gözle görülür ölçüde bir başarı yakalanmıştır.***

Güneykent Aile Destek Merkezi

***Grafik 29**: Yıllara Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)*

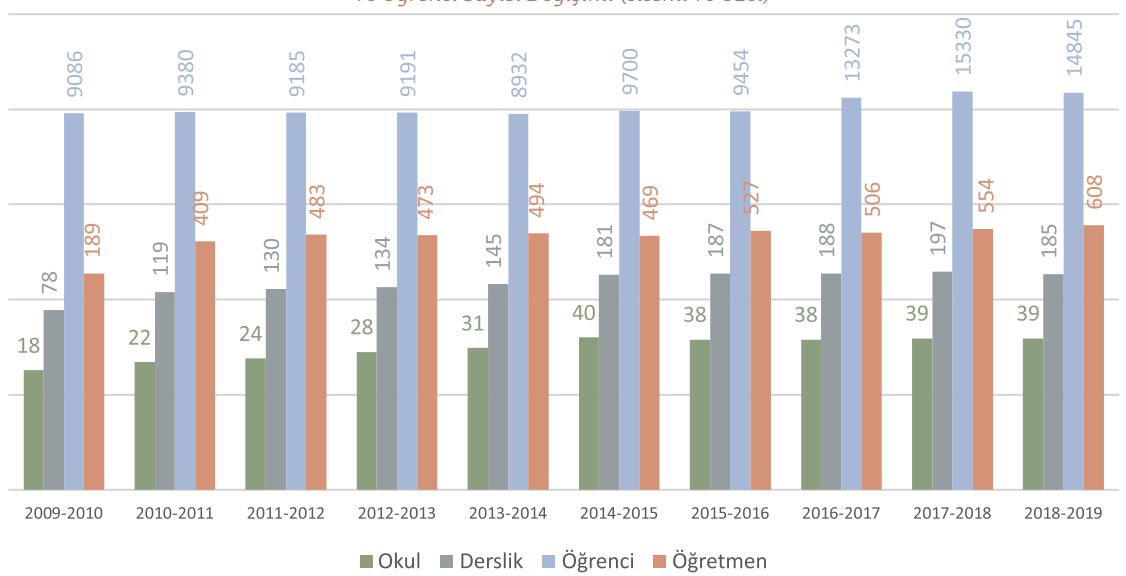

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 30**: Yıllara Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi)*

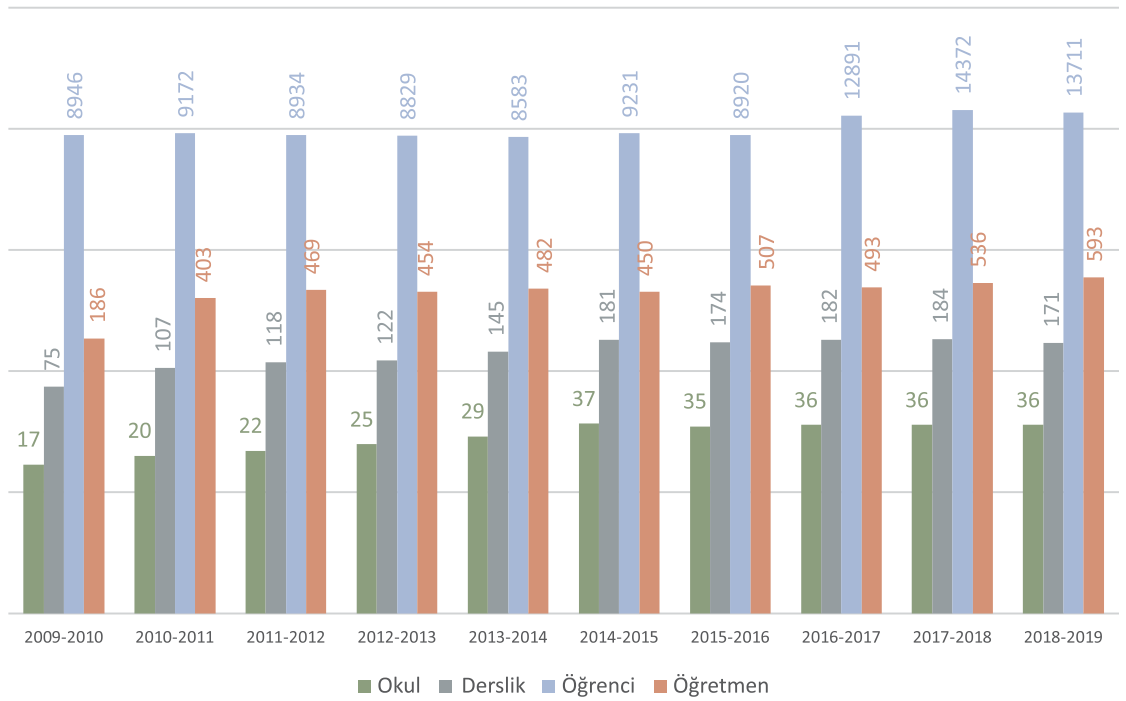

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 31**: Yıllara Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel)*

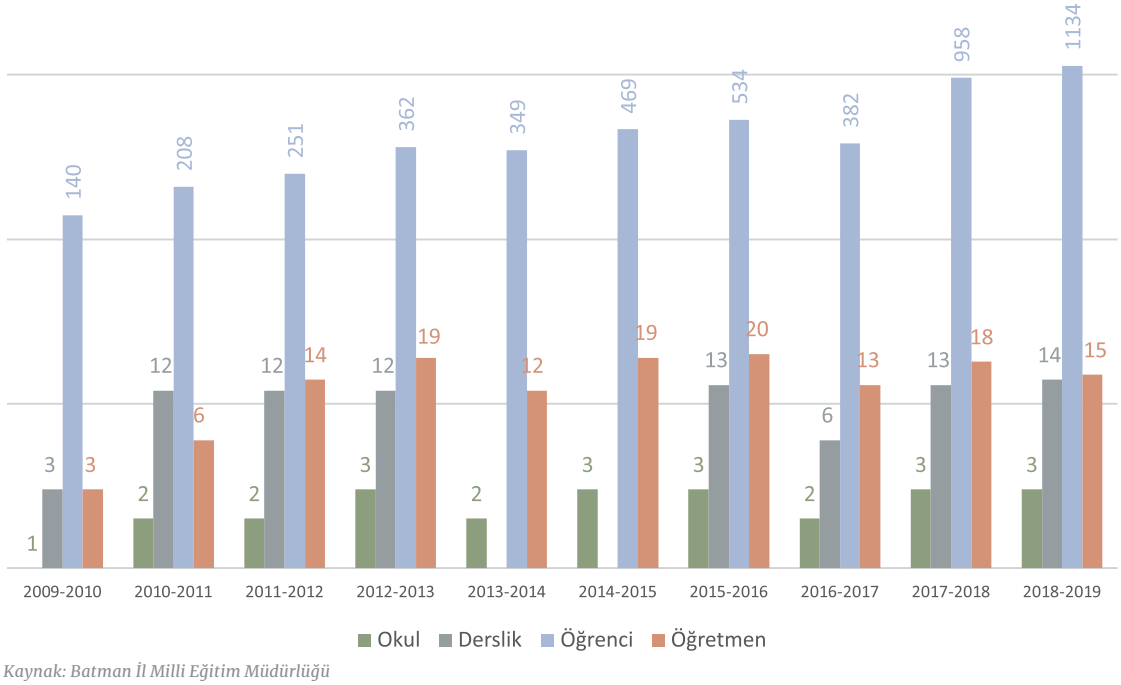

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Balpınar Anaokulu

2.3.2 Okul Öncesi Eğitimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları

2018-19 dönemi için Batman'da okul öncesi eğitim kurumlarında okul başına ortalama 152 öğrenci düşerken, Türkiye'de bu sayı 145'tir. Okul öncesi eğitim kurumlarında Batman'da öğretmen başına 23 öğrenci düşerken, Türkiye'de öğretmen başına 19 öğrenci bulunmaktadır.

Yıllara göre okul öncesinde derslik başına düşen öğrenci sayısı değişimi incelendiğinde, İlimiz ile Türkiye ortalamasının başa baş seyrettiği görülmektedir.

2.3.3 Yaş Grubuna Göre Okul Öncesi Eğitim Okullaşma Oranları

2018-19 öğretim yılında okul öncesi okullaşma oranları incelendiğinde tüm yaş gruplarında Batman'ın Türkiye ortalamasının üzerinde seyrettiği görülmektedir. 4-5 yaş grubu okul öncesi eğitimde yakalanan net okullaşma oranı Batman'da % 53,6, Türkiye'de % 50,4 düzeyindedir.

Millî Eğitim Bakanlığı 2015-19 Stratejik Planı'na göre 2019'da 4-5 yaş okullaşma oranının % 70'e çıkarılması hedeflenmiştir. 2017-18 yılında, 4-5 yaş net okullaşma oranının % 70,7'ye yükselmesi, ulusal çaptaki bu hedefe ulaşıldığını göstermektedir.

Okul öncesi eğitimde cinsiyete göre okullaşma oranları incelendiğinde Türkiye genelinde erkek okullaşma oranı tüm yaş basamaklarında daha yüksek olurken, Batman özelinde okul öncesi eğitimde 3-5 yaş kız okullaşma oranı daha yüksek olmuştur.

***Grafik 32**: Yıllara Göre Okul Öncesinde Derslik Başına Düşen Öğrenci Oranı Değişimi*

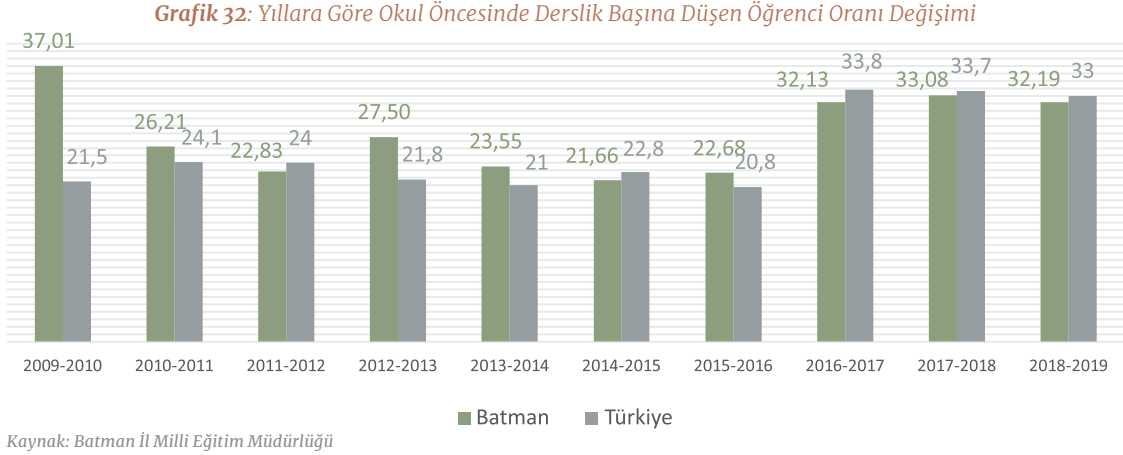

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 33**: Batman ve Türkiye Okul Öncesi Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

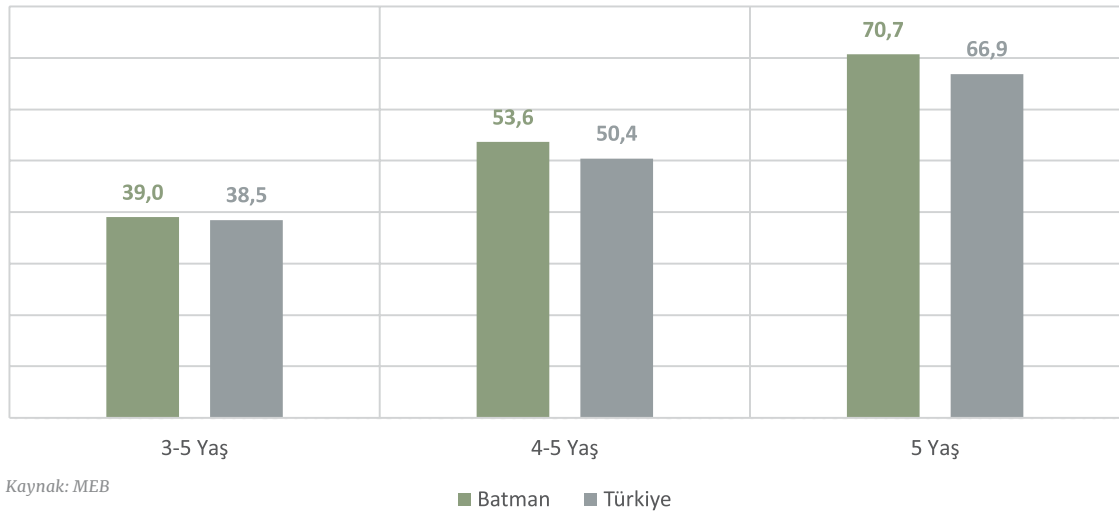

Kaynak: MEB

Grafik 34: Okul Öncesi Eğitimde Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları (%)

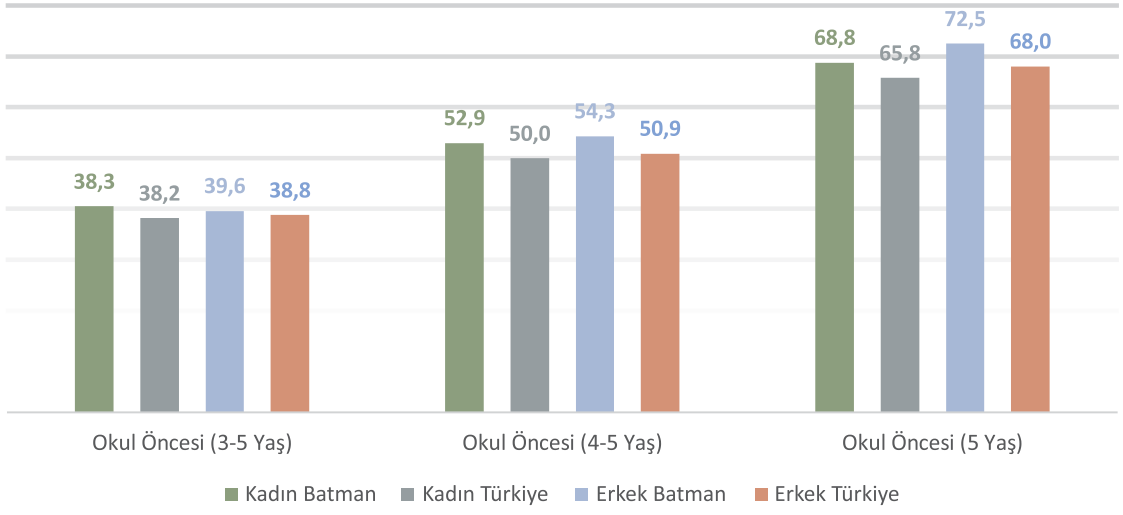

Kaynak: MEB

2.3.4 Yıllara Göre Okul Öncesi Okullaşma Oranları

2009-10 dönemi verileri ile kıyaslandığında, okul öncesi eğitimde 4-5 yaş net okullaşma oranı bakımından hem Batman hem de Türkiye'de önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ayrıca Batman verileri ülke ortalamasına göre daha yüksek oranda artış sağlamıştır. 2016-17 dönemine kadar Türkiye ortalamasının altında olan Batman, son dönemde okul öncesi eğitime erişimin arttırılmasına yönelik geliştirilen proje ve faaliyetler sonucunda bu dönemde Türkiye ortalamasını geçmiştir. Batman'ın okul öncesi eğitimde sergilediği gelişme ve Türkiye ortalamaları üzerinde sahip olduğu okullaşma oranına rağmen, % 70 okullaşma hedefi düşünüldüğünde, okul öncesi eğitimde öğrenci sayısının artırılması gerekmektedir.

2017-18 yılı Türkiye genelinde okul öncesi eğitim (4-5 yaş arası) okullaşma oranları incelendiğinde; Erzincan ilinin % 77,7'lik oran ile ilk sırayı, Gümüşhane'nin ilinin % 38,1'lik oran ile son sırayı aldığı görülmektedir. Batman ise % 53,6'lık okullaşma oranı ile Türkiye genelinde 43. sırada yer almaktadır.

Grafik 35: Yıllara Göre Okul Öncesi 4-5 Yaş Okullaşma Oranı Değişimi (%)

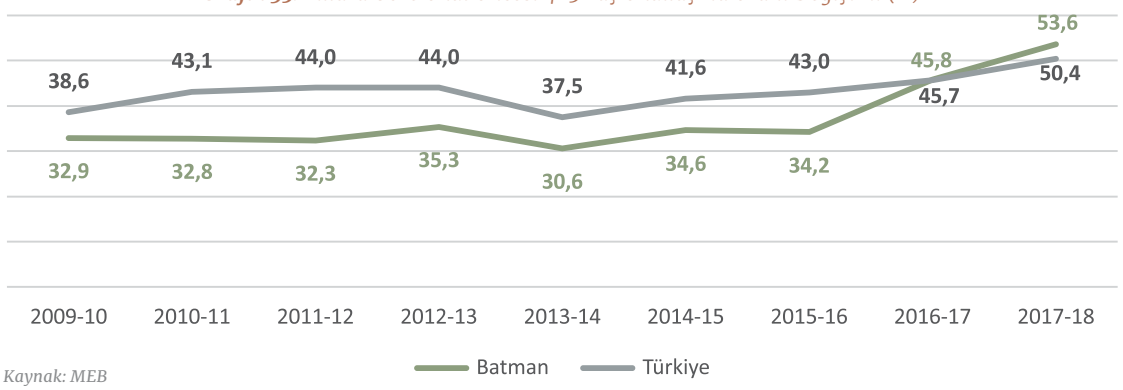

Kaynak: MEB

2.3.5 "Çocuğumu Seviyorum Anaokuluna Gönderiyorum" Projesi

İnsanın tüm yaşamı göz önüne alındığında bazı yaşam dilimlerinin daha kritik dönemler olduğu bilinmektedir. Okul öncesi eğitim de bu kritik dönemlerden biridir. Hayati önem taşıyan okul öncesi okullaşma oranının istenilen seviyeye ulaşılması adına 2016-17 Eğitim-Öğretim döneminde Valiliğimizce "Çocuğumu Seviyorum Anaokuluna Gönderiyorum" Projesi başlatılmıştır.

Bu kapsamda ilimiz genelinde okul öncesi eğitim çağındaki çocukların okula kazandırılması amacıyla, öğrenci velileri, STK, kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliğine gidilmiş ve her platformda çocukların okula gönderilmesi için bilgilendirme ve tanıtım çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Toplumun her kesimine duyurulması amacıyla şehrin önemli noktalarına afişler asılmış, İl Milli Eğitim Müdürlüğü komisyonunca okul öncesi eğitimin ücretsiz yapılacağı kararlaştırılarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. Batman Belediyesi'nce proje kapsamında okul öncesi eğitimi veren kenar mahallelerdeki 32 okulda 4500 öğrenciye ücretsiz kahvaltı verilerek öğrencilerin hem dengeli beslenmesi hem de okula devamının sağlanması hedeflenmiştir.

Bu çalışmalar kapsamında 16 Mayıs Şehir Stadında Batman Petrolspor maçları öncesi sporcular, ***"Çocuğumu Seviyorum Anaokuluna Gönderiyorum"*** afişi taşıyarak sahaya çıkmışlardır. Böylelikle; ***2006-07 eğitim sezonunda 5.804 olan öğrenci sayısı 2018-19 eğitim sezonunda % 156 artarak 14.845 olmuştur. Bu artış oranıyla İlimiz Türkiye'de okul öncesi okullaşmada en fazla artış gösteren il olmuştur ve Bakanlık tarafından pilot il seçilmiştir.***

2.4 İlköğretim

Yıllara Göre İlköğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları: 12 yıl zorunlu eğitim sistemine geçilmesiyle birlikte, 2012-13 eğitim döneminde ilköğretim okulları fiziki şartlar elverdiği ölçüde ilkokul ve ortaokul olarak ayrılmıştır. ***2018-19 dönemi için Batman'da ilköğretim (ilkokul + ortaokul) kurumlarında derslik başına ortalama 27 öğrenci düşerken Türkiye genelinde derslik başına 25 öğrenci düşmektedir.*** Dersliklerin kalabalıklığı açısından Batman, yıllar içerisinde ciddi oranda azalma eğiliminde olmasında rağmen halen Türkiye ortalamasının üzerindedir. OECD ortalamasının 21, AB ortalamasının 20 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, derslik başına düşen öğrenci sayısının halen gelişmiş ülkelere kıyasla yüksek olduğu görülmektedir.

2.4.1 İlkokul

2.4.1.1 İlkokulda Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları

Batman'da bulunan toplam 384 ilkokulda, 2.914 derslikte, 2.522 öğretmen tarafından toplam 54.668 öğrenciye eğitim verilmektedir. Batman'daki 384 ilkokulun 376'sı resmi, 8'i özel okul statüdedir.

***Grafik 36**: Yıllara Göre İlköğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Oranı Değişimi*

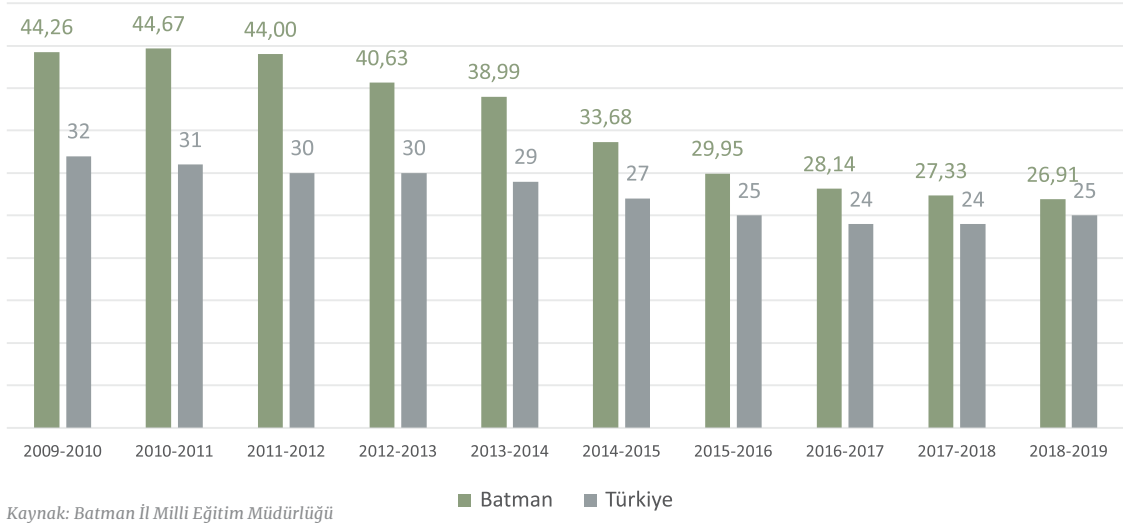

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

ERSEY
985

***Grafik 37**: Yıllara Göre İlkokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel Okullar)*

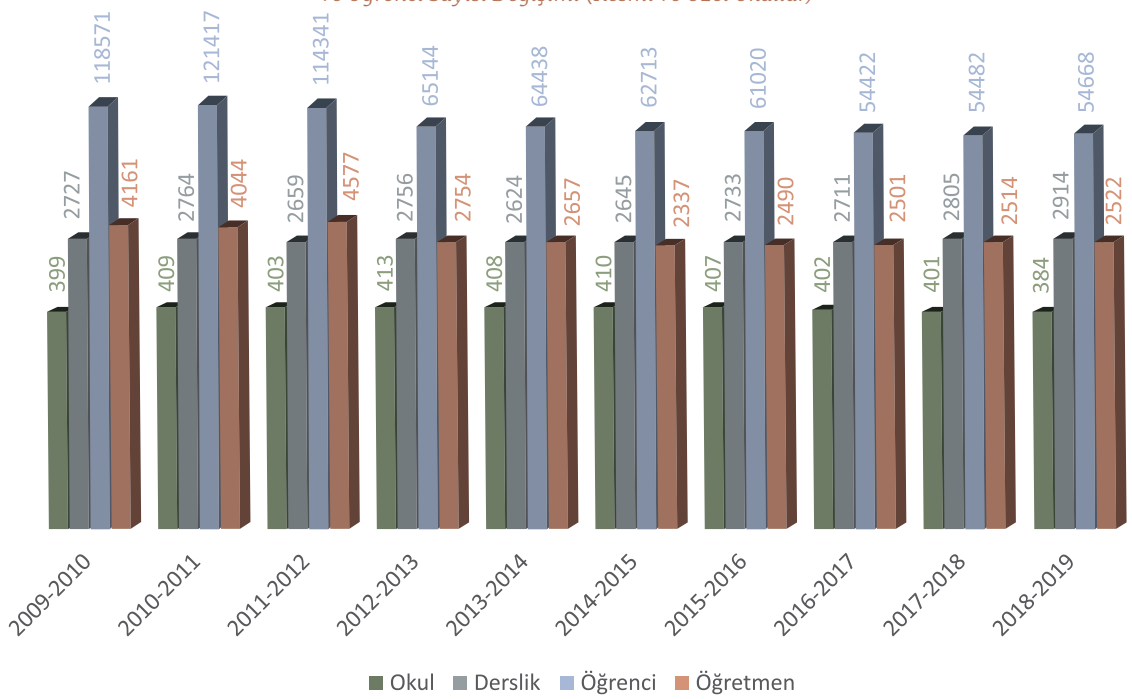

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 38**: Yıllara Göre İlkokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi Okullar)*

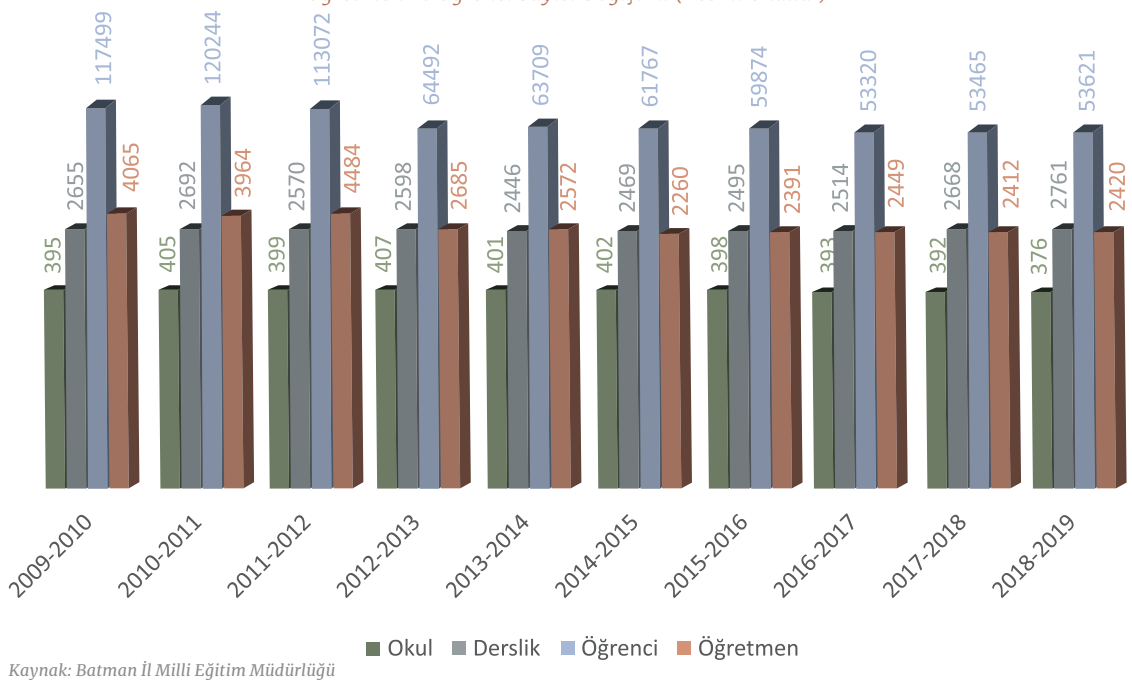

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 39**: Yıllara Göre İlkokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel Okullar)*

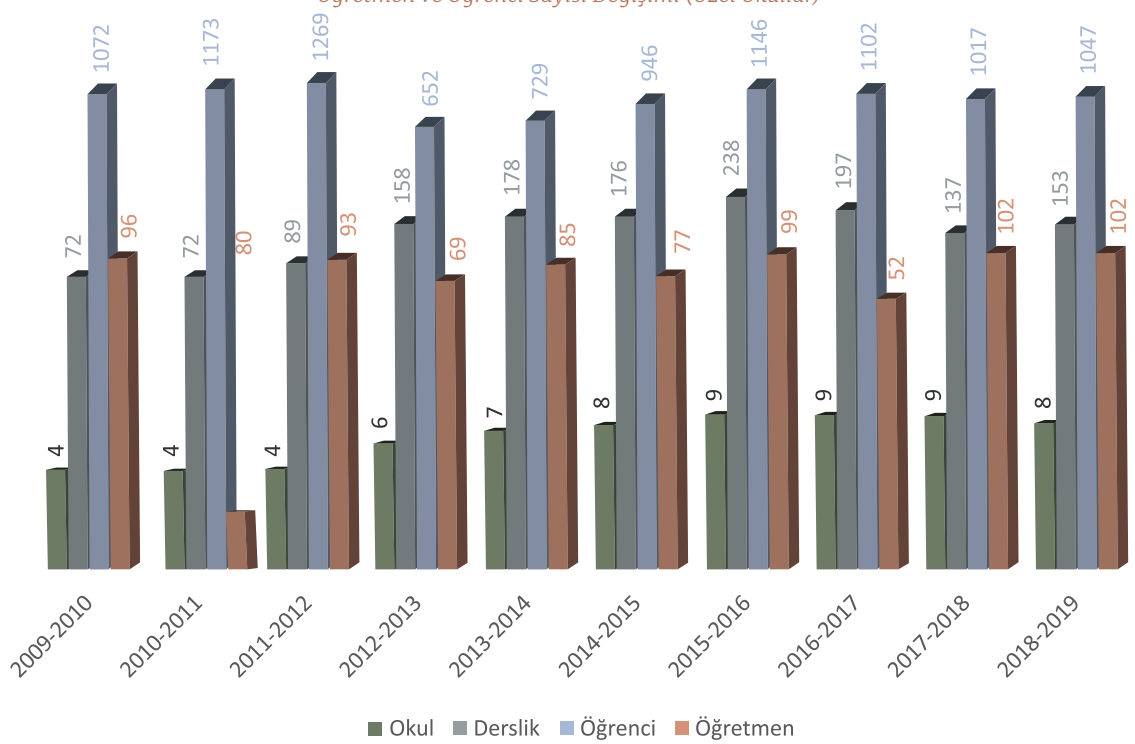

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2018-19 döneminde resmi ilkokullarda okul başına düşen öğrenci sayısı Batman'da 142 iken, Türkiye ***genelinde ise 208'dir.*** Aynı dönemde ilkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Batman'da 22, Türkiye'de ise 18'dir. Grafik 38'de de görüleceği üzere ilkokullarda Batman'da derslik başına 19 öğrenci düşerken ülke genelinde bu sayı 21'dir. Okul ve derslik başına düşen öğrenci sayısında Batman ülke ortalamasının altında iken, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında ise ülke ortalamasının üzerindedir.

İlkokul düzeyinde son 10 yıllık dönemde okul, derslik, öğretmen ve öğrenci sayısı değişimi Grafik 37, 38 ve 39'da görüldüğü gibidir.

2.4.1.2 İlkokulda Okullaşma Oranları

Batman, ilkokul düzeyinde 2012-13'te % 99,5 net okullaşma oranından, 2017-18'de % 92,7'ye düşmesine rağmen, Türkiye geneli okullaşma oranının hep üzerinde bir performans sergilemiştir. 2012-13 yılı baz alındığında, ilkokul okullaşma oranı düzeyinde görülen düşüşün sebebi; yönetmelik kapsamında ilkokul çağındaki çocukların okul öncesine geçiş esnekliğinin olmasıdır. İlimizde açılan Özel Eğitim Anaokulu ve ilkokullarda eğitim görüp özel eğitim alan öğrencilerin bir kısmının anaokuluna yönlenmeleri neden olmuştur (2015-16 eğitim öğretim yılında).

2.4.1.3 İlkokulda Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları

Cinsiyete göre ilkokul okullaşma oranları incelendiğinde, ülke genelinde ve Batman özelinde kız-erkek dağılımının dengeli olduğundan bahsetmek mümkündür. ***Batman ilinde ilkokul okullaşma oranı kızlar için % 92,6, erkekler için % 92,8'dir.*** Bu durum, Bölgemizde ilkokul eğitimine erişim konusunda fırsat eşitliğinin sağlanmaya başlandığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

***Grafik 40**: Yıllara Göre İlkokulda Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

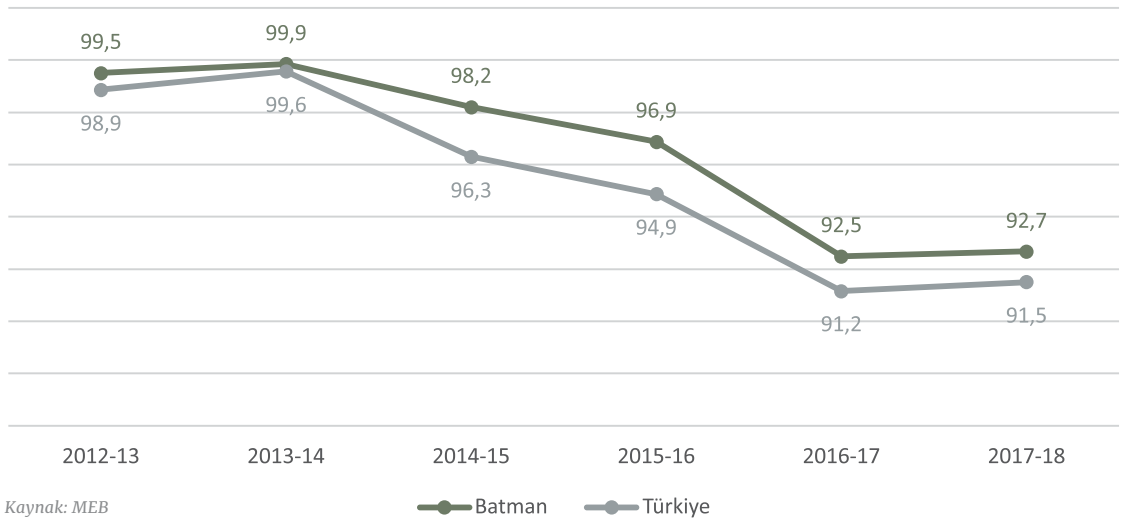

Kaynak: MEB

***Grafik 41**: İlkokulda Cinsiyet Ayrımında Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

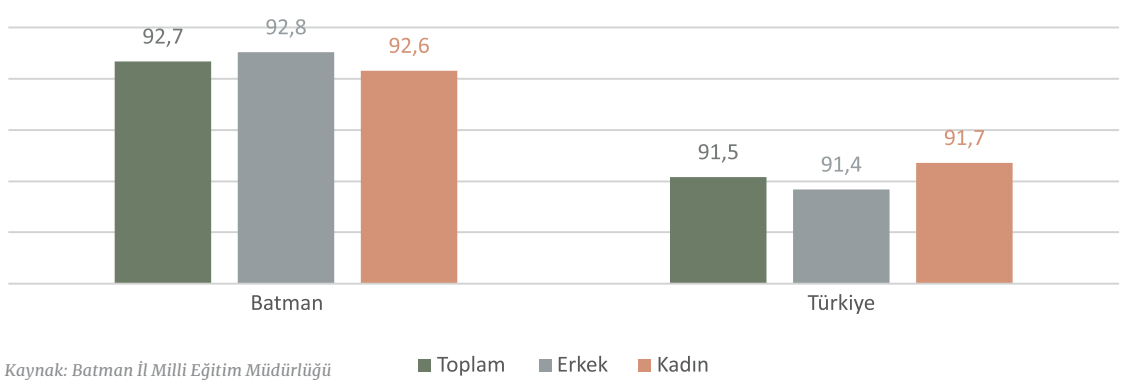

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.4.2 Ortaokul

2.4.2.1 Ortaokulda Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları

Batman'da bulunan toplam 182 ortaokulda, 1.515 derslikte, 3.012 öğretmen tarafından ***toplam 60.144 öğrenciye eğitim verilmektedir.***

2018-19 döneminde ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Batman'da 20, Türkiye'de ise 16'dır. Aynı dönemde ortaokulda okul başına düşen öğrenci sayısı Batman'da 335 ve Türkiye'de 328'dir. Ortaokullarda; Batman'da derslik başına 43 öğrenci düşerken, Türkiye'de derslik başına 31 öğrenci düşmektedir.Yıllara göre ortaokul eğitiminde okul, derslik, öğretmen ve öğrenci sayısı değişimi grafik 42'de görüldüğü gibidir.

***Grafik 42**: Yıllara Göre Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)*

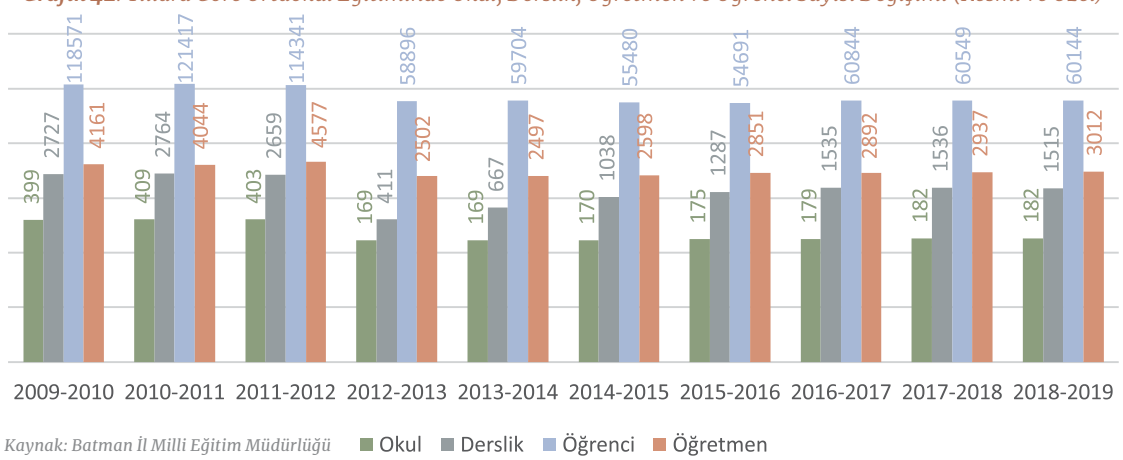

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.4.2.2 Ortaokulda Okullaşma Oranları

Batman, ortaokul okullaşma oranı düzeyinde ilkokuldakine benzer bir seviyeye sahiptir. ***Ortaokulda okullaşma oranı; 2012-13'te Batman'da % 88,9 iken, 2017-18'de % 94,8'e yükselerek % 94,5 olan Türkiye geneli ortaokul okullaşma oranını geçmiştir.***

İllere göre okullaşma oranına baktığımızda, bu oranın en yüksek olduğu il Ardahan (% 98,2) iken, en düşük olduğu il ise Gümüşhane'dir. (% 62,3)

2.4.2.3 Ortaokulda Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları

Cinsiyete göre ortaokul okullaşma oranları incelendiğinde, ***ilimizdeki % 95,3 kız okullaşma oranı, kızların erkeklere ve ülke ortalamasına kıyasla ortaokulda daha fazla okullaştığını göstermektedir.***

2.4.2.4 Genel Ortaokullar

İlimizdeki toplam 182 ortaokulun 168'i genel ortaokul, 14'ü ise imam hatip ortaokulu statüsündedir. Genel ortaokulların ise; 160'ı resmi, 8'i özel ortaokuldur. Genel ortaokullarda toplam 54.712 öğrenci eğitim görmektedir.

***Grafik 43**: Yıllara Göre Ortaokulda Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

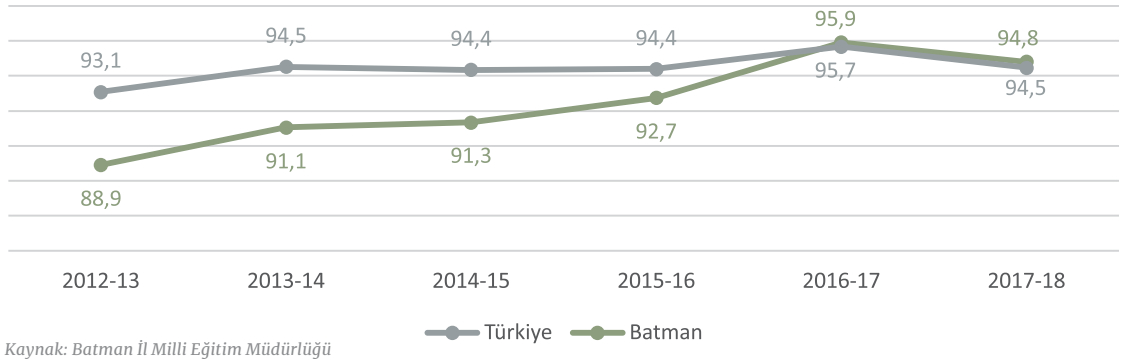

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 44**: Ortaokulda Cinsiyet Ayrımında Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

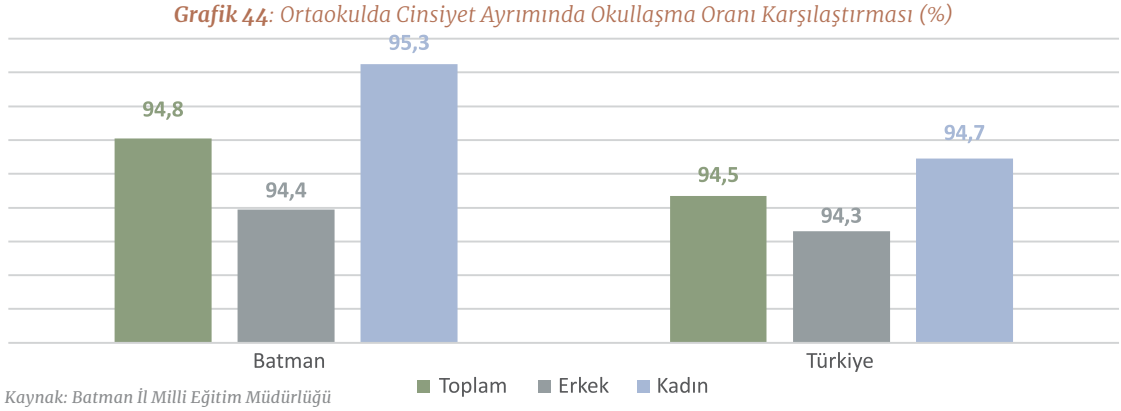

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 45**: Yıllara Göre Genel Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)*

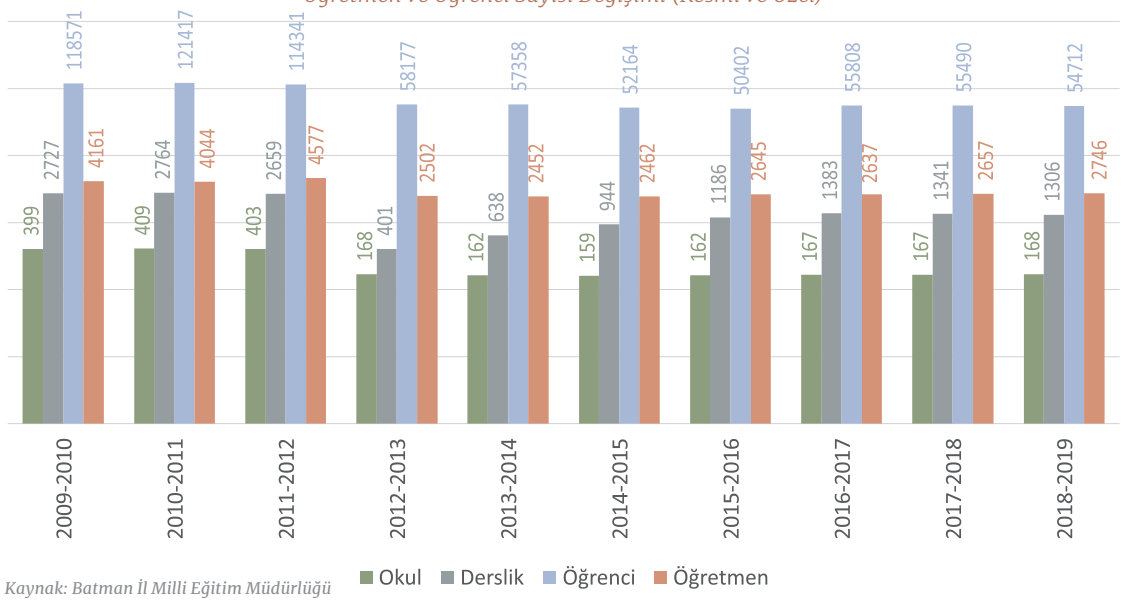

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 46**: Yıllara Göre Genel Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi Okullar)*

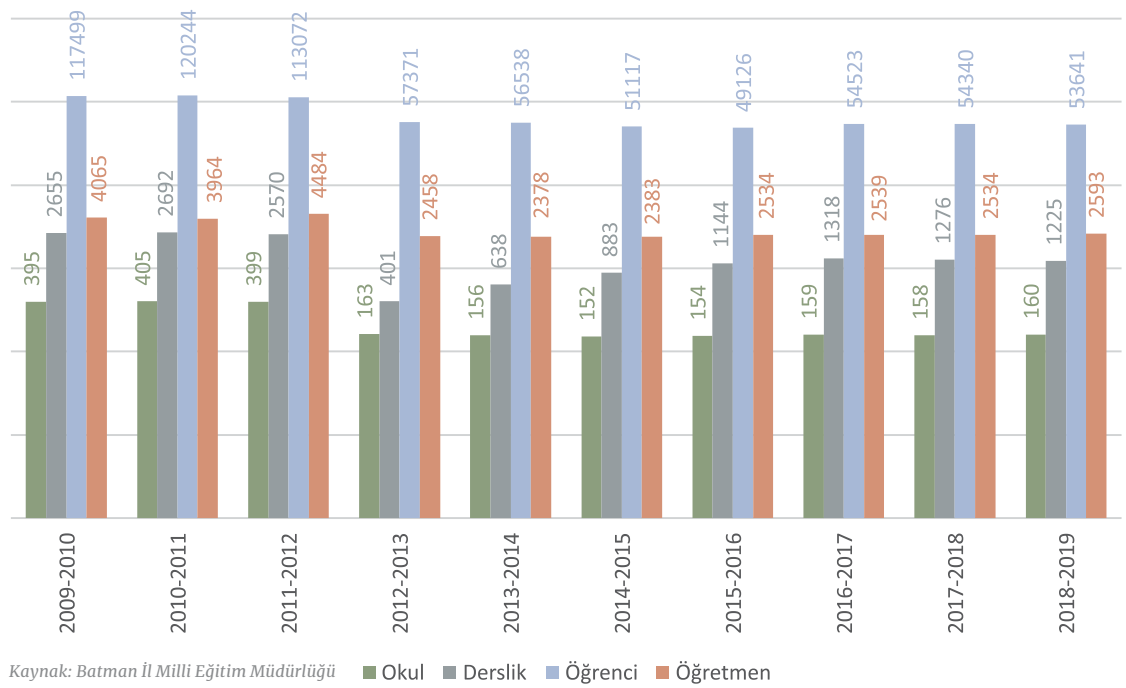

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 47**: Yıllara Göre Genel Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel Okullar)*

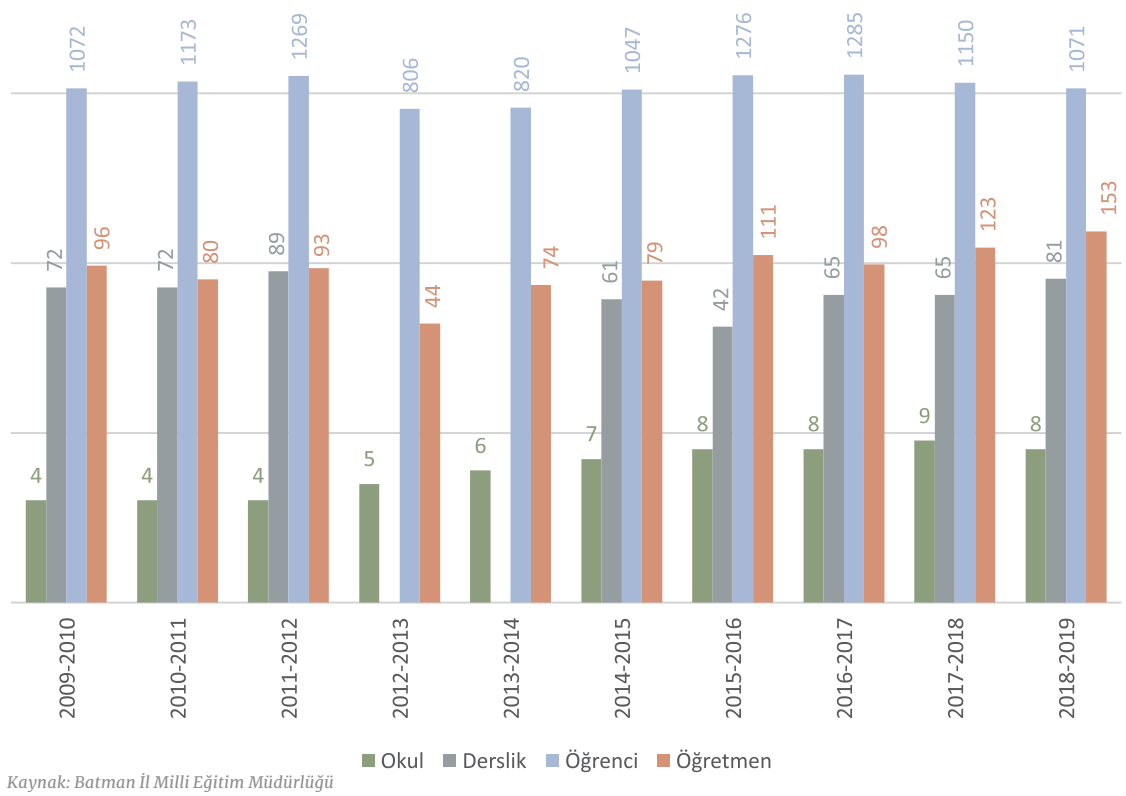

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.4.2.5 İmam Hatip Ortaokulları

Batman'da toplam 14 imam hatip ortaokulunda, 209 derslikte, 266 öğretmen tarafından toplam 4.075 öğrenciye eğitim verilmektedir. Batman'daki 14 imam hatip ortaokulunun dışında, 8 imam hatip lisesi bünyesinde de 1.357 ortaokul öğrencisi eğitim görmektedir. 2018-19 döneminde imam hatip ortaokullarında okul başına düşen öğrenci sayısı; Batman'da 291 iken, Türkiye'de ise 224'tür. Aynı dönemde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Batman'da 15 iken, Türkiye'de 16'dır. İmam hatip ortaokullarında derslik başına düşen öğrenci sayısı Batman'da 19 iken, Türkiye'de 25'tir.

İlimizde bulunan tüm ortaokullar (182) içerisinde, okul sayısı bakımından imam hatip ortaokulları (14) % 7'ye karşılık gelirken, öğrenci sayıları göz önünde bulundurulduğunda; imam hatip ortaokullarında okuyan öğrencilerin (5.432), tüm ortaokullarda eğitim gören öğrencilere oranı; (54.712) % 9,9'a karşılık gelmektedir.

2012-13 döneminde, 1 olan imam hatip ortaokul sayısı 2018-19 dönemi itibariyle 14'e, 719 olan öğrenci sayısı ise 5.432'ye yükselmiştir.

***Grafik 48**: Yıllara Göre İmam Hatip Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi*

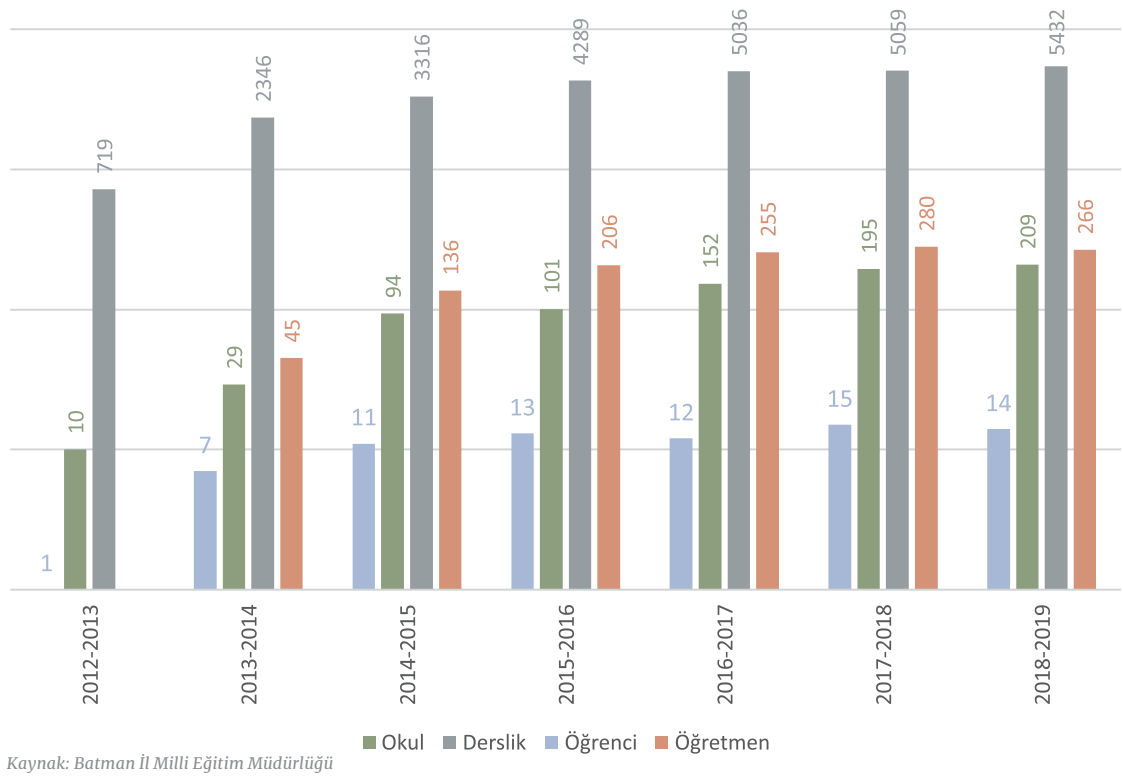

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.4.3 Liselere Giriş Sınavı (LGS)

"Millî Eğitim Bakanlığı 2018 Liselere Geçiş Sistemi (LGS): Merkezi Sınavla Yerleşen Öğrencilerin Performansı Raporu"na göre; LGS sonuçları il başarısı açısından değerlendirildiğinde; ***Batman, 2018-LGS'de 336,99 puan ortalaması ile 58. sırada yer almıştır.*** LGS'de en başarılı il 372,72 puan ortalamasıyla Trabzon olurken, en başarısız il 273,64 puan ortalamasıyla Hakkâri olmuştur.

2.5 Ortaöğretim

Ortaöğretim kapsamına; Genel Liseler, Mesleki ve Teknik Liseler ve İmam Hatip Liseleri girmektedir.

2.5.1 Liselerde Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları

Batman'da, 2018-19 eğitim öğretim döneminde; 42'si mesleki ve teknik lise ile imam hatip lisesi, 46'sı genel lise olmak üzere, toplam 88 ortaöğretim okulu (lise) bulunmaktadır. Bu okulların 67'si resmi okul, 21'i ise özel okul statüsündedir. İlimizdeki ortaöğretim kurumlarında, toplam 1.889 derslikte, 2.692 öğretmen görev yapmakta ve 40.182 öğrenci öğrenim görmektedir.

Grafik 49 incelendiğinde liselerde 10 yıllık dönemdeki; okul sayılarında % 151, derslik sayılarında % 287, öğretmen sayılarında % 176, öğrenci sayılarında ise % 40 artış olmuştur.

Resmi okul bazında yıllara göre lise eğitiminde; okul, derslik, öğretmen ve öğrenci sayısı değişimi ilk Grafik 50'de, özel okul bazındaki değişim ise ikinci Grafik 51'de görüldüğü gibidir.

***Grafik 49**: Yıllara Göre Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi, Özel, İhl Dâhil)*

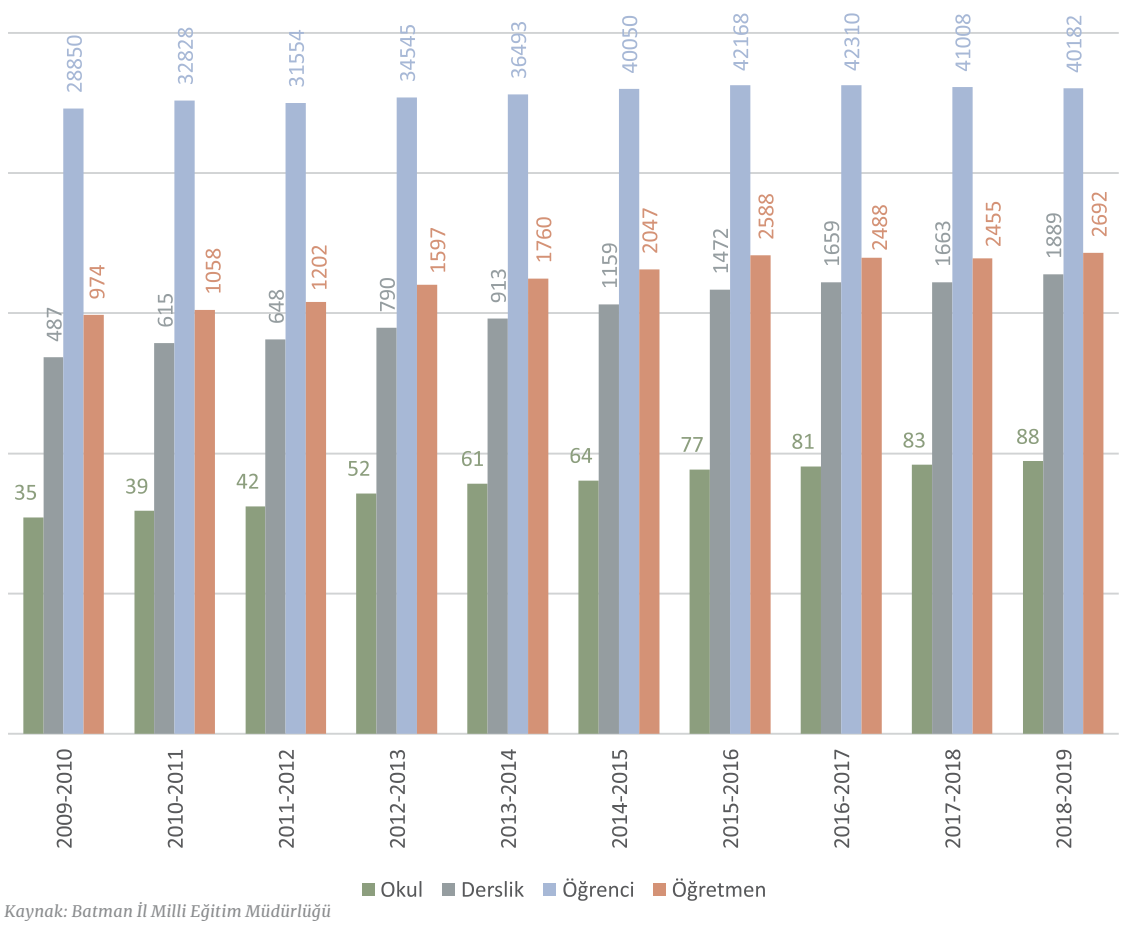

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 50**: Yıllara Göre Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi Liseler, İhl Dâhil)*

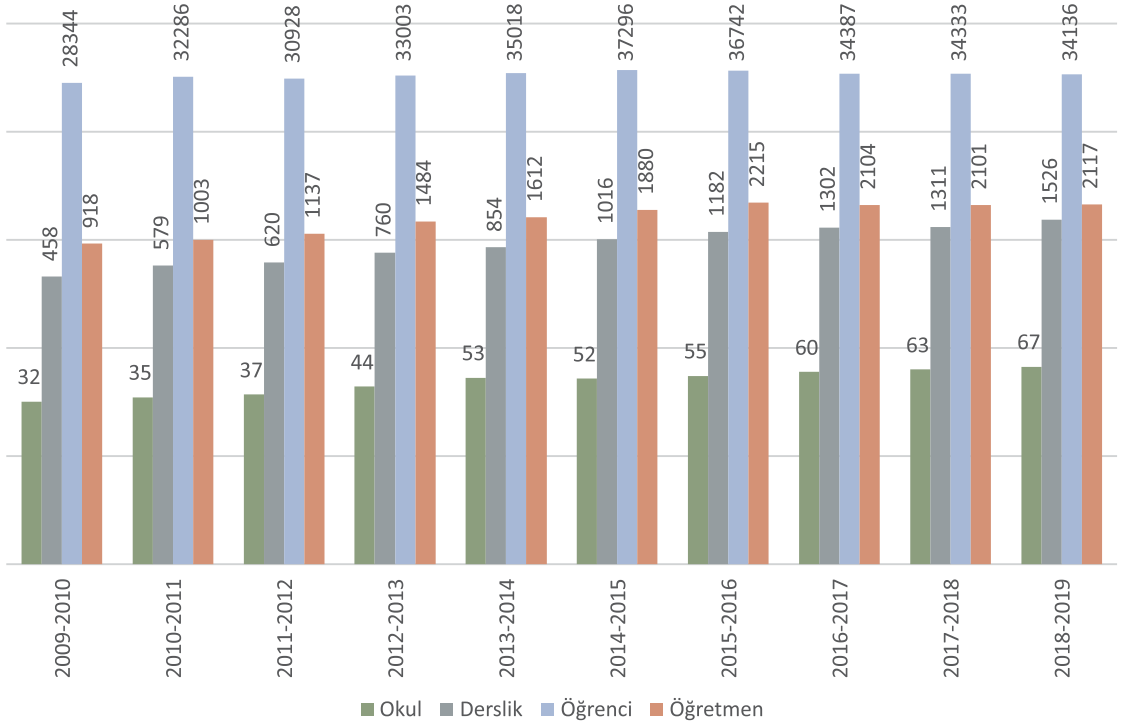

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 51**: Yıllara Göre Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel Liseler)*

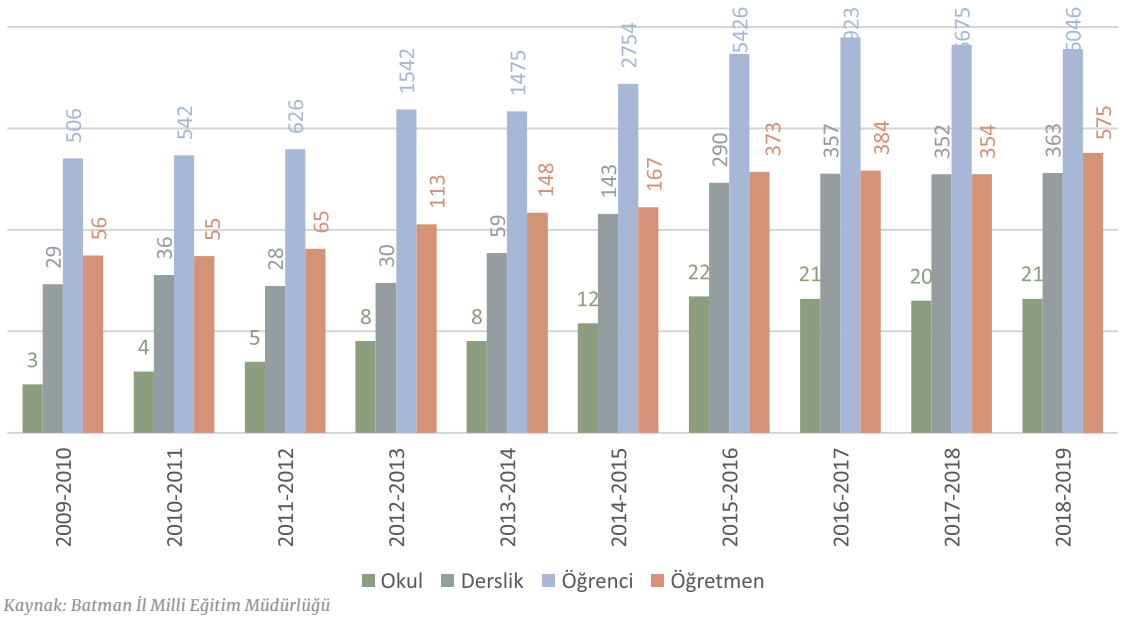

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.5.2 Yıllara Göre Liselerde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları

2018-19 döneminde tüm liselerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, Türkiye genelinde 13 iken, Batman'da 16'dır. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ise; ülke genelinde 21, Batman'da ise 22'dir. 2009-10 eğitim öğretim dönemi baz alındığında, 2018-19 eğitim öğretim yılına kadar derslik başına düşen öğrenci sayısı ilimizde 61,89'dan, 22,37'ye düşmüştür. Ülke geneline bakıldığında ise aynı dönemde derslik başına düşen öğrenci sayısı 33'ten 21'e gerilemiştir.

Bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda ilimizde söz konusu dönemde derslik başına düşen öğrenci sayısında % 64,4'lük bir düşüş olmuş iken, ülke genelinde % 36,4'lik bir düşüş gerçekleşmiştir.

2.5.3 Liselerde Okullaşma Oranları

Batman ili okullaşma oranları açısından incelendiğinde; ilimiz ilkokul eğitiminde % 93, ortaokul eğitiminde % 95 düzeyinde bir okullaşma oranına sahip iken, lise eğitiminde bu oranın % 72,6 seviyesinde kaldığı görülmektedir.

Batman, lise düzeyinde 2008-09 eğitim öğretim döneminde % 38,6 net okullaşma oranına sahip iken, 2017-18 döneminde lise düzeyinde okullaşma oranı neredeyse iki kat artış göstererek % 72,6 seviyesine çıkmıştır. Bununla birlikte, bu ciddi artışa rağmen ilimiz, Türkiye geneli okullaşma oranının hep altında bir performans sergilemiştir.

İllere göre okullaşma oranları değerlendirildiğinde; bu oranın en yüksek olduğu il Rize (% 100), en düşük olduğu il ise Muş'tur. (% 51)

***Grafik 52**: Yıllara Göre Liselerde Derslik Başına Düşen Öğrenci Oranı Değişimi*

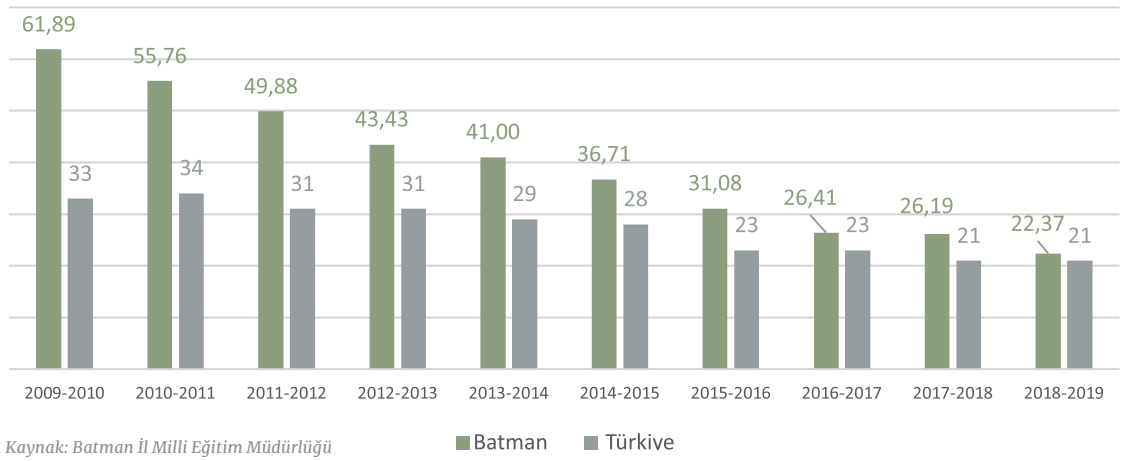

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 53**: Yıllara Göre Liselerde Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

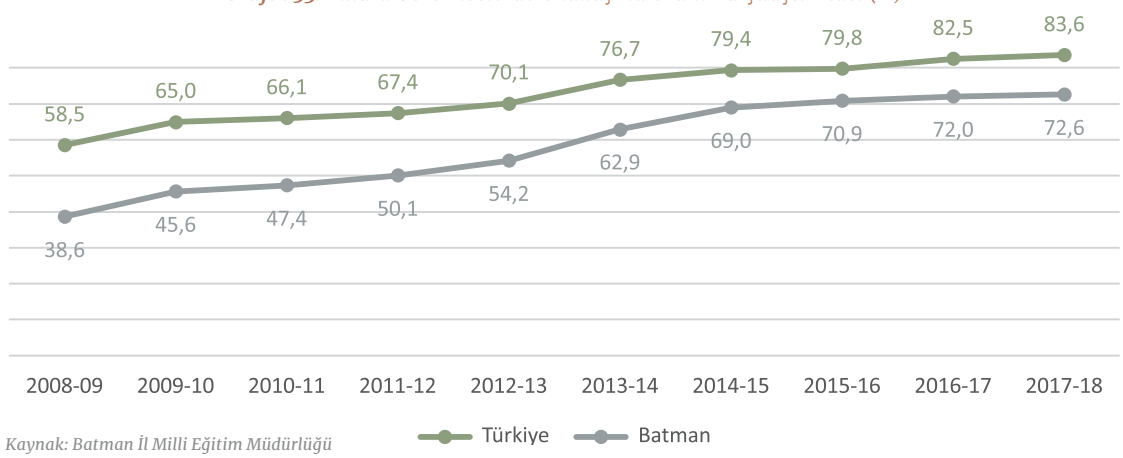

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.5.4 Liselerde Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları

İlimizde cinsiyete göre liselerde okullaşma oranları incelendiğinde; ilkokul ve ortaokul düzeyinde görülen dengeli okullaşma oranının, lise düzeyine gelindiğinde kız öğrenciler aleyhinde farklılaştığı görülmektedir. Nitekim ***ilimizde lise düzeyinde kızlarda okullaşma oranı % 71,3 iken, erkeklerde okullaşma oranı % 73,9'dur. Türkiye genelinde ise kızlarda okullaşma oranı % 83,4 iken, erkeklerde % 83,8'dir.***

2.5.5 Genel Liseler

İlimizdeki toplam 88 liseden 46'sı genel lise statüsündedir. Bu liselerin 31'i resmi, 15'i özel lisedir. Genel liselerde toplam 23.796 öğrenci eğitim görmektedir. Genel liseler tüm ortaöğretim kurumları içerisinde; okul sayısı bakımından % 52'lik bir oranı yakalamışken, öğrenci sayısı bakımından % 59'luk bir orana sahiptir. (Toplam öğrenci sayısı 40.182; genel lise öğrenci sayısı 23.796, bkz. Grakik-55)

***Grafik 54**: Liselerde Cinsiyet Ayrımında Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

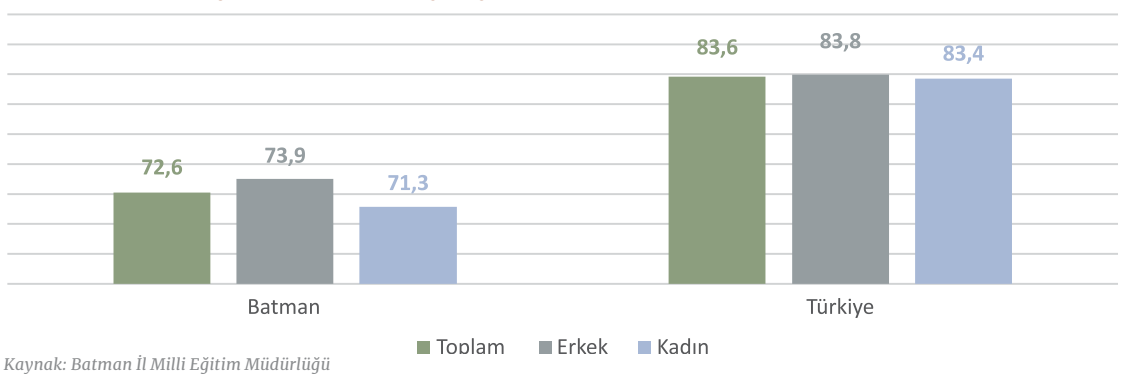

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 55**: Yıllara Göre Genel Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)*

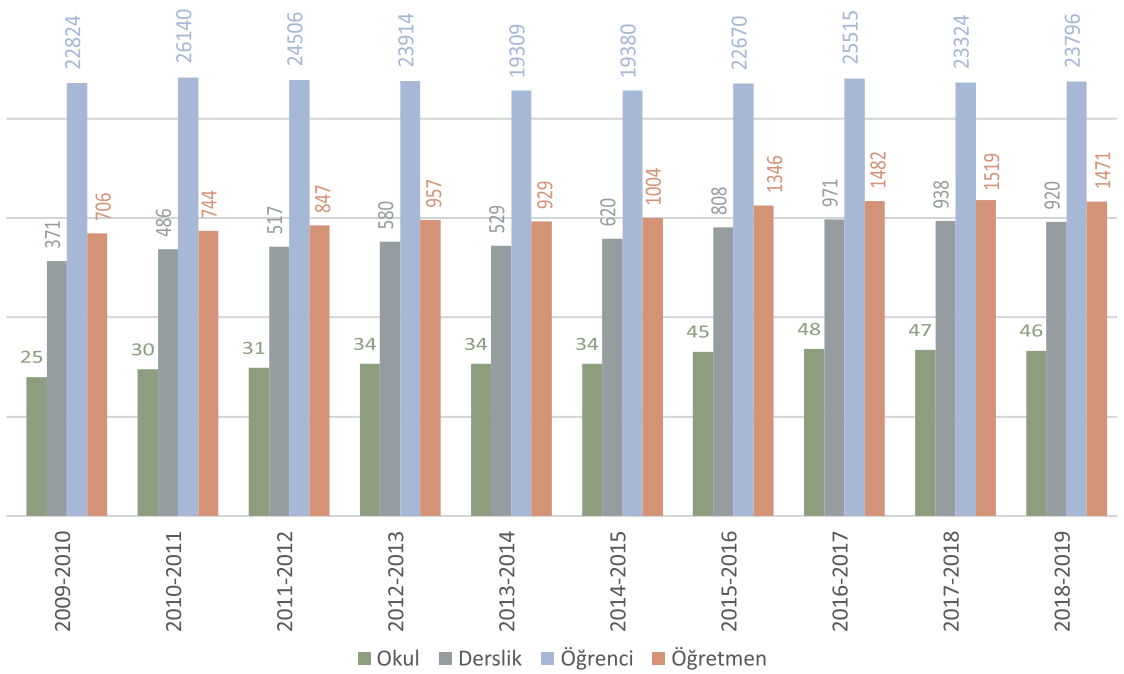

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 56**: Yıllara Göre Genel Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi)*

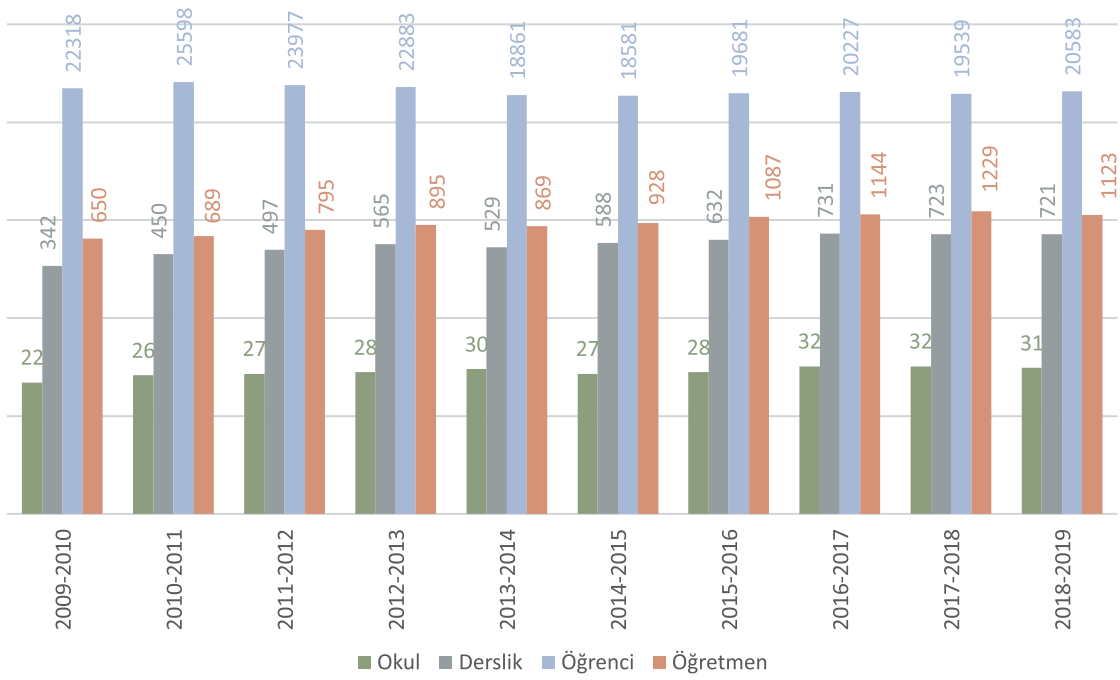

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 57**: Yıllara Göre Genel Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel)*

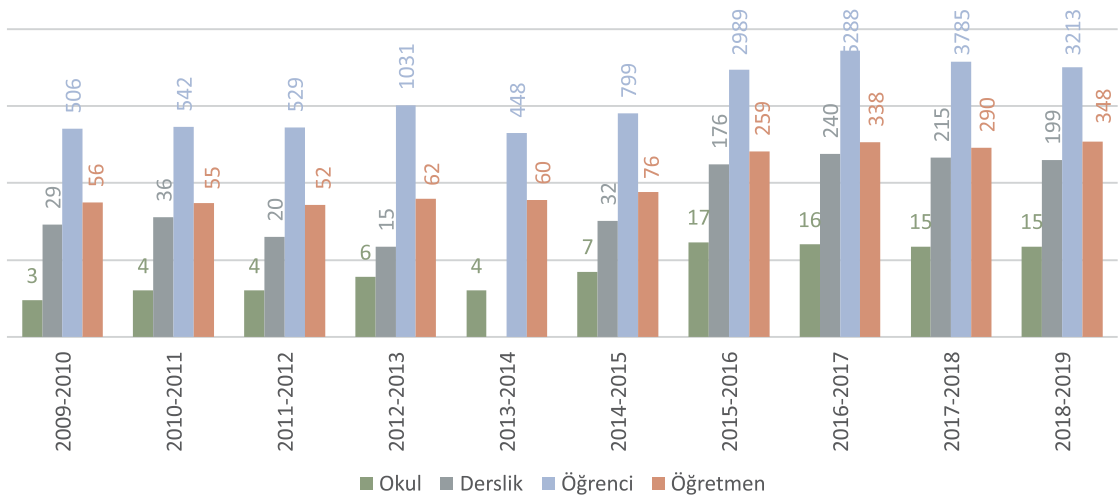

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.5.6 Mesleki Liseler

Meslek liseleri kapsamına; İmam Hatip Liseleri, Anadolu İmam Hatip Liseleri, Mesleki ve Teknik Liseleri, Özel Eğitim Meslek Liseleri ve Özel Meslek Liseleri girmektedir.

2.5.6.1 Meslek Liselerinde Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları

2018-19 eğitim-öğretim yılı itibariyle Batman'da toplam 42 mesleki ve teknik lise bulunmaktadır. Bunlardan 6'sı özel okul statüsündedir.

Batman'daki tüm liselerin içerisinde mesleki liseler, okul sayısı göz önünde bulundurulduğunda, % 47'lik bir orana sahip iken; öğrenci sayıları baz alındığında, tüm liselerde eğitim gören öğrenciler içerisinde meslek liselerinde eğitim gören öğrencilerin % 40'lık bir orana sahip olduğu görülmektedir.

2.5.6.2 Mesleki ve Teknik Liseler

İlimizde; resmi mesleki lise sayısı 20, özel meslek lisesi sayısı ise 6'dır. Batman'da bulunan toplam 26 meslek lisesinde; 603 derslikte, 812 öğretmen görev yapmakta ve 11.795 öğrenci öğrenim görmektedir.

2018-2019 eğitim öğretim yılı itibariyle; 2009-2010 eğitim öğretim yılında 7 olan mesleki ve teknik lise sayısı 26'ya, ***4.715 olan öğrenci sayısı ise 11.795'e yükselmiştir.***

***Grafik 58**: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)*

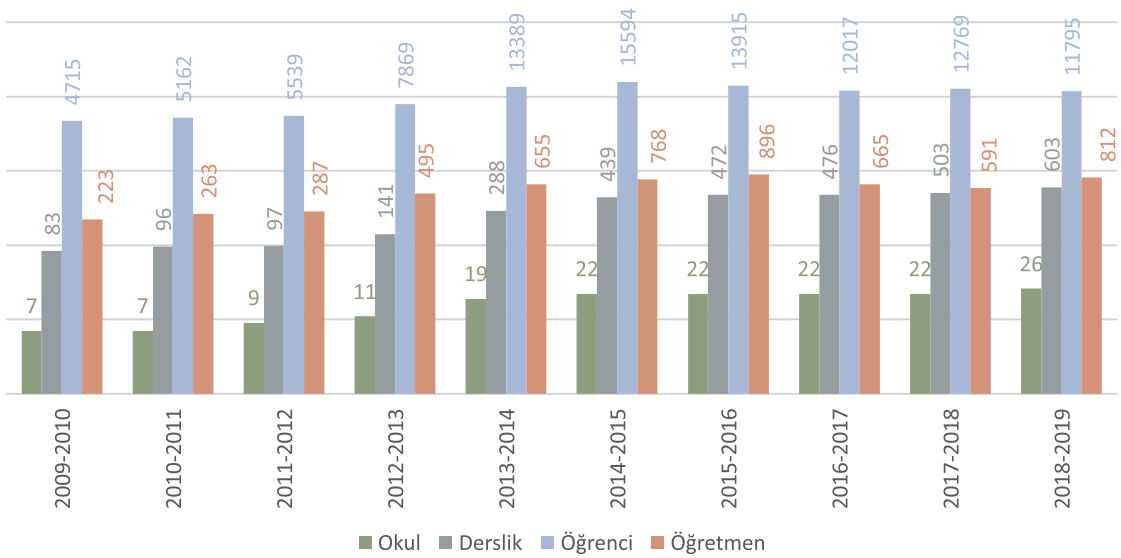

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Bu yükseliş üniversiteye girişte katsayı uygulamasındaki değişiklikle mesleki ve teknik ortaöğretime olan ilginin arttığını göstermektedir. Nitekim Batman'da genel liselerde 2018-19 döneminde öğrenci sayısı 2009-10 dönemine göre % 4 yükselirken, aynı dönemde mesleki ve teknik liselerdeki artış bunun çok üzerinde (% 150) olmuştur. ***Ortaöğretim içindeki mesleki ve teknik eğitimin ağırlığı ilimizde giderek artmaktadır.***

***Grafik 59**: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi)*

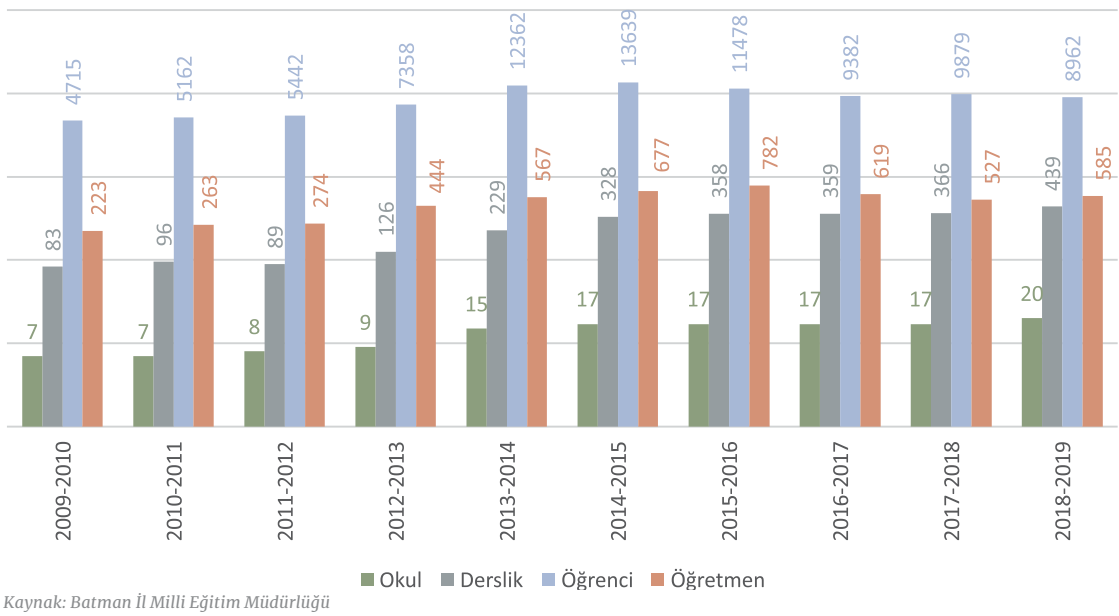

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 60**: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel)*

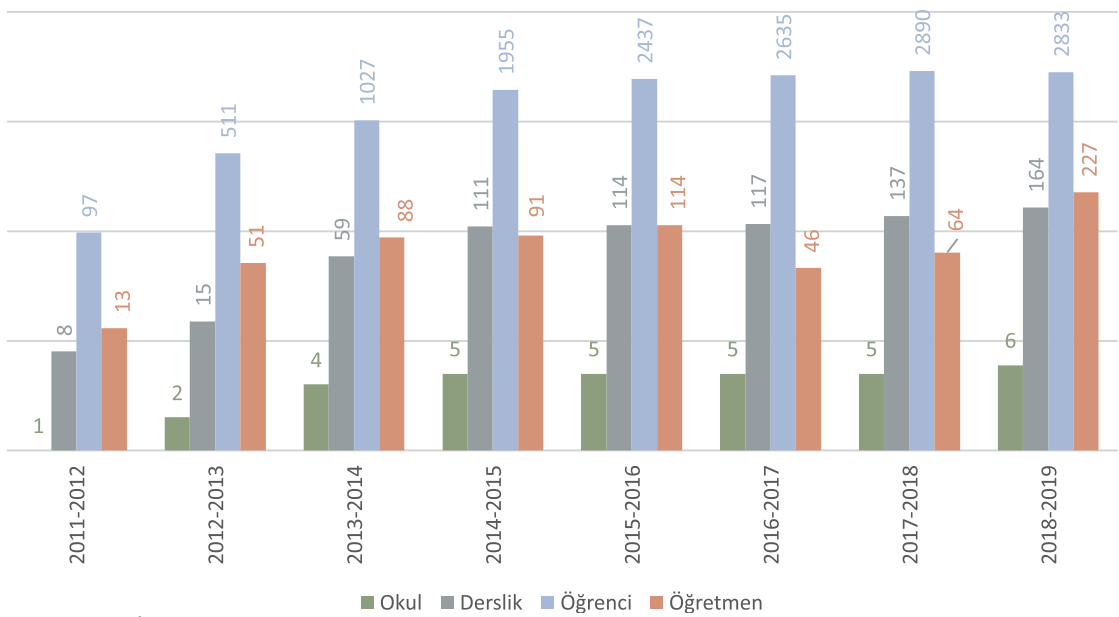

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.5.6.3 Yıllara Göre Meslek Liselerinde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları

2018-19 döneminde ***mesleki ve teknik liselerde okul başına düşen öğrenci sayısı Türkiye'de 456 iken, Batman'da 448*** olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı dönemde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Türkiye'de 12 iken, Batman'da 15 olmuştur. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ise Batman'da 20,4 Türkiye genelinde ise 26 olmuştur.

2009-10 döneminde, ilimizde meslek liselerinde derslik başına düşen öğrenci sayısı 56,8 iken, 2018-19 döneminde 20,4'e düşmüştür. Türkiye genelinde ise aynı dönemde bu sayı, 36'dan 26'ya düşmüştür. (Grafik 61)

2.5.6.4 Meslek Liselerinde Okullaşma Oranları

İlimizde mesleki liseler düzeyinde okullaşma oranları incelendiğinde (imam hatip liseleri dâhil) 2008-09 eğitim öğretim yılında % 8 düzeyinde olan okullaşma oranının, 2017-18 eğitim öğretim yılında % 30,1 seviyesine çıktığı görülmektedir. Aynı dönemde Türkiye geneli okullaşma oranı % 25'ten % 42,3'e çıkmıştır.

Batman, mesleki ve teknik liseler okullaşma oranları açısından son yıllardaki artışa rağmen Türkiye geneli okullaşma oranının hep altında bir performans sergilemiştir. (Grafik 62)

2.5.6.5 Meslek Liselerinde Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları

Cinsiyete göre mesleki ve teknik liselerde okullaşma oranları incelendiğinde; ilkokul ve ortaokulda görülen dengeli okullaşma oranının mesleki ve teknik liselerde de kadınlar aleyhinde farklılaştığı görülmektedir. Nitekim ilimizde mesleki ve teknik liselerde kız okullaşma oranı % 28,3 düzeyinde iken, erkek okullaşma oranı % 31,8 düzeyindedir. Ülke geneliyle kıyaslandığında; ülkede kız okullaşma oranı erkek okullaşma oranının 5,4 puan gerisinde iken, ilimizde ise 3,5 puan gerisindedir. (Grafik 63)

***Grafik 61**: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Liselerde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı Değişimi*

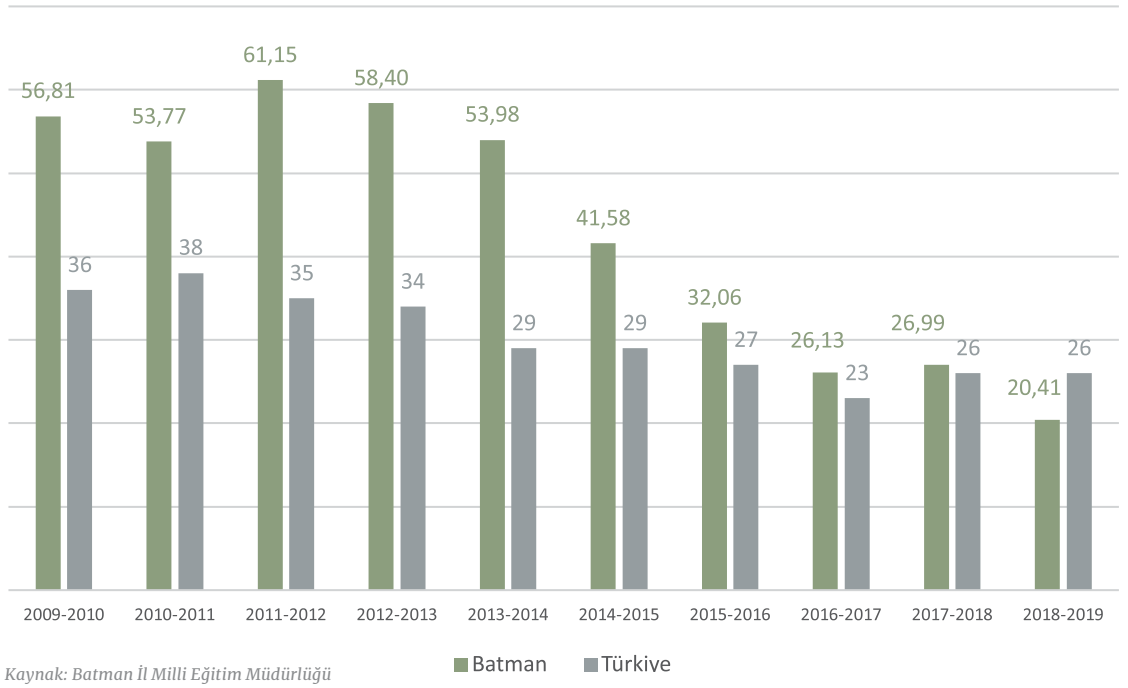

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 62**: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Liselerde Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

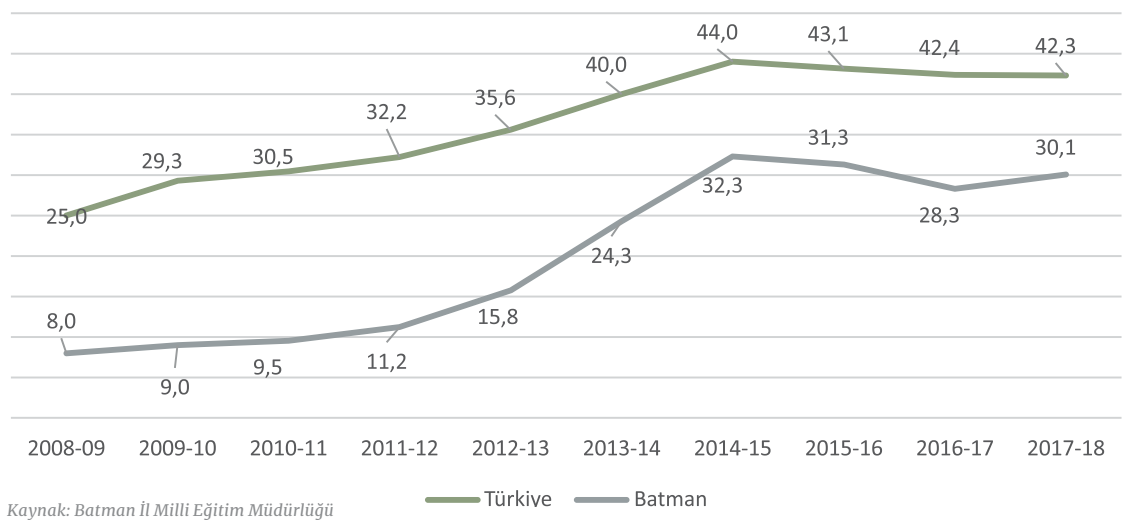

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

***Grafik 63**: Mesleki ve Teknik Liselerde Cinsiyet Ayrımında Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)*

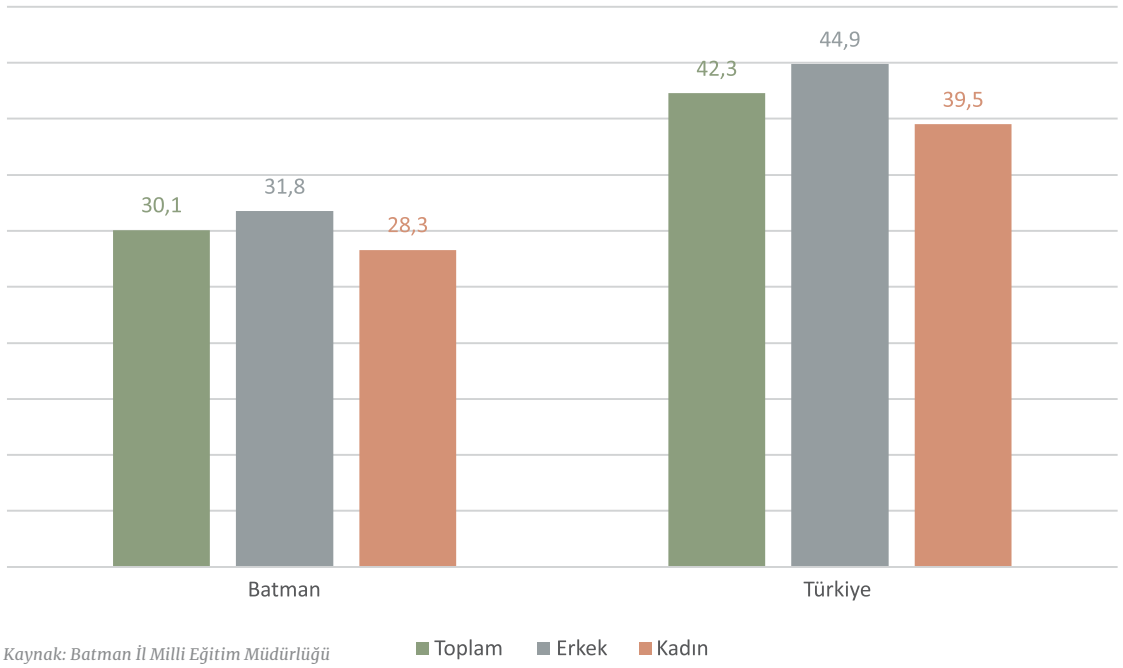

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.5.7 İmam Hatip Liseleri

İmam Hatip Liselerinde Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları: İlimizde toplam 16 imam hatip lisesi bulunmaktadır. Tamamı resmi okul statüsünde olan imam hatip liselerinde 366 derslikte, 409 öğretmen tarafından ***4.591 öğrenciye eğitim verilmektedir.*** 2018-19 döneminde imam hatip liselerinde okul başına düşen öğrenci sayısı Batman'da 286 iken, Türkiye'de 320'dir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı ise; Batman'da imam hatip liselerinde 12, Türkiye'de 16'dır.

İlimizde bulunan tüm liseler içerisinde, okul sayısı bakımından imam hatip liseleri % 18'e karşılık gelirken (88-16), öğrenci sayıları göz önünde bulundurulduğunda, imam hatip liselerinde okuyan öğrencilerin, tüm liselerde okuyan öğrencilere oranı % 11,4'e karşılık gelmektedir. (40.182-4.591)

2009-10 eğitim öğretim yılı baz alındığında, 2018-19 dönemine kadar imam hatip liselerinde; okul sayısı 3'ten 16'ya, öğrenci sayısı 1.311'den 4.591'e, öğretmen sayısı ise 45'ten 409'a çıkmıştır. Bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda; imam hatip liselerinde söz konusu dönemde okul sayısında % 434, öğrenci sayısında ise % 250,2'lik bir artış olduğu görülmektedir.

***Grafik 64**: Yıllara Göre İmam Hatip Liselerinde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi*

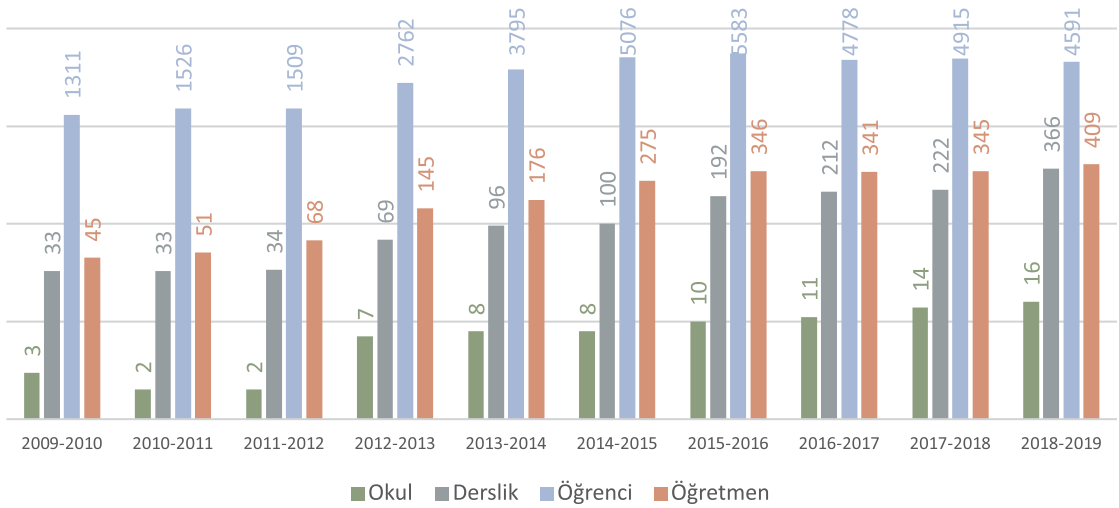

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Fatıma Zehra Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

2.5.8 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS)

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yayınlanan, "2018-YKS Yükseköğretime Geçişte İl-Bölge Başarıları ve Nüfus Hareketliliği Raporu"na göre; ***Batman'da 28.133 öğrenci YKS'ye başvuru yapmış***, 27.085 (% 96) öğrenci sınava girmiştir. Sınava giren bu öğrencilerden 19.553'ü (% 70) tercih yapma hakkını kazanmış ve 11.855 (% 61) aday tercih yapmıştır.

Tercih yapan 11.855 adayın 7.072'si bir üniversiteye yerleşmiştir. Üniversiteye yerleşen öğrencilerin 2.870'i lisans bölümlerine, 4.202'si ise ön lisans bölümlerine yerleşmiştir. Batman, üniversitelere en çok öğrenci yerleştiren şehirler sıralamasında 71. olmuştur. Batman'da puan türüne göre Türkiye'de ilk 100'e giren öğrenci bulunmazken; ilk 5000'e giren öğrenci sayısı 48'dir. (Sözel 16 kişi, Sayısal 22 kişi, Eşit Ağırlık 10 kişi)

***Tablo 33**: 2018 Yılı YKS Batman İli Karnesi*

Batman İli Özet Tablo						
	Sayı	**%**			**Sayı**	**%**
YKS'ye Başvuran	28.133	100		Yerleşen Aday	7.072	59,65
Sınava Giren Aday	27.085	96,27		Lisans	2.870	40,58
Tercih Yapma Hakkı Olan Aday	19.553	69,50		Açıköğretim Hariç	2.701	94,11
Tercih Yapmayan Aday	7.698	39,37		Açıköğretim	169	5,89
Tercih Yapan Aday	11.855	60,63		Önlisans	4.202	59,42
				Açıköğretim Hariç	3.368	80,15
				Açıköğretim	834	19,85
				Yerleşemeyen Aday	4.783	40,35
Puan Türüne Göre İlk 5000'e Giren Aday Sayısı						
Puan Türü		**Sayı**		**Başarı Sıralaması**		**Sayı**
Toplam		48		Başarı Sıralaması Ortalaması		667.068
Sözel		16				
Sayısal		22		Türkiye Sıralaması		71
Eşit Ağırlıklı		10				

Kaynak: YÖK

2.6 İlimizde 2019 Yılı İtibariyle Devam Eden Eğitim Yatırımları

İlimizde 2019 yılı itibariyle, ihalesi yapılan/ihale aşamasında olan temel eğitim yatırımları ile ortaöğretim yatırımları aşağıdaki tablolarda görüldüğü gibidir. (Tablo 34, 35)

***Tablo 34**: 2019 Yılı Batman İli Yapımı Devam Eden Temel Eğitim Yatırımları*

	Projenin Yeri		Projenin Adı	Derslik Sayısı	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	Proje Bedeli (TL)
	İl	İlçe					
1	Batman	Merkez	Huzur Mahallesi İlkokulu	20	2018	2019	3.955.000
2	Batman	Merkez	Huzur Mahallesi Ortaokulu	20	2018	2019	3.955.000
3	Batman	Merkez	Çamlıtepe Mah. İlkokulu	20	2018	2019	4.284.000
4	Batman	Merkez	Çamlıtepe Mah. Ortaokulu	20	2018	2019	4.284.000
5	Batman	Merkez	Meydan Ortaokulu	24	2018	2019	5.329.800
6	Batman	Merkez	Binatlı İlkokulu	12	2018	2019	4.111.129
7	Batman	Merkez	Çevrimova Ortaokulu	12	2018	2019	4.497.625
8	Batman	Beşiri	Yunus Emre İlkokulu	12	2018	2019	4.153.800
9	Batman	Merkez	Petrol Ofisi Ortaokulu	20	2018	2019	3.985.800
10	Batman	Merkez	Çay Mah. Ortaokulu	20	2018	2019	4.023.600
11	Batman	Merkez	Çamlıca Mah. İlkokulu	20	2018	2019	3.879.960
12	Batman	Merkez	Batman İlkokulu	20	2018	2019	5.170.200
13	Batman	Kozluk	Bekirhan Anaokulu	8	2018	2019	1.593.200
14	Batman	Merkez	Esentepe Ortaokulu	20	2018	2019	4.547.970
15	Batman	Kozluk	Atatürk Ortaokulu	20	2018	2019	4.179.000
16	Batman	Beşiri	İkiköprü İmam Hatip Ortaokulu	8	2018	2019	1.750.000
17	Batman	Merkez	Zorköy Ortaokulu	12	2017	2018	4.175.360
18	Batman	Sason	Yiğitler Ortaokulu	8	2018	2019	1.646.400
19	Batman	Merkez	Bayındır Mah. İlkokulu	20	2018	2019	5.171.250
20	Batman	Merkez	Bayındır Mah. Ortaokulu	20	2018	2019	5.171.250
21	Batman	Merkez	Bıçakçı Ortaokulu	12	2018	2019	5.845.000
22	Batman	Merkez	Kültür Mah. İmam Hatip Ortaokulu	20	2018	2019	4.550.000
23	Batman	Sason	Sason İlkokulu	16	2018	2019	5.400.000
24	Batman	Kozluk	Tuzlagözü Anaokulu	8	2018	2019	5.500.000
25	Batman	Merkez	Zorköy İlkokulu	12	2018	2019	6.000.000
26	Batman	Merkez	Kuyubaşı Ortaokulu	20	2018	2019	4.760.000
27	Batman	Kozluk	Kozluk İmam Hatip Ortaokulu	16	2018	2019	5.400.000
28	Batman	Merkez	Malabadi Anaokulu	4	2018	2019	1.000.000
29	Batman	Merkez	Yavuz Selim Mah. Ortaokulu	20	2018	2019	4.600.000
30	Batman	Sason	Sason Ortaokulu	16	2018	2019	8.106.000
31	Batman	Beşiri	Doğankavak Ortaokulu	12	2018	2019	4.164.020
32	Batman	Sason	Sason İmam Hatip Ortaokulu	16	2018	2019	5.158.440
33	Batman	Merkez	Aydınkonak İstiklal Ortaok.(Tobb And. Lis. Yanı)	20	2018	2019	4.687.200
34	Batman	Merkez	Yunus Emre İlkokulu	20	2018	2019	4.531.520
35	Batman	Merkez	Belde Mah. İlkokulu	20	2018	2019	7.500.000
36	Batman	Merkez	Belde Mah. Ortaokulu	20	2018	2019	7.500.000
37	Batman	Merkez	Belde Mah. Özel Eğitim Anaokulu	8	2018	2019	2.750.000
38	Batman	Merkez	Belde Mah. Özel Uygulama Okulu	12	2018	2019	4.000.000
39	Batman	Sason	Heybeli İlkokulu	8	2018	2019	2.500.000
40	Batman	Merkez	Karayün Anaokulu	8	2018	2019	2.500.000
Toplam				624			176.316.524

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Tablo 35: 2019 Yılı Batman İli Yapımı Devam Eden Ortaöğretim Eğitim Yatırımları

	Projenin Yeri		Projenin Adı	Derslik Sayısı	Lojman	Spor Salonu	Pansiyon (Kişi Sayısı)	Atölye	Yatak Sayısı	Baş. Tar.	Bitiş Tar.	Proje Bedeli (TL)
	İl	İlçe										
1	Batman	Merkez	Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	32		1	300	3		2013	2019	28.000.000
2	Batman	Gercüş	Kayapınar Çok Programlı Lise	12		1	100			2015	2019	10.750.000
3	Batman	Kozluk	Kozluk Öğretmenevi						50	2017	2019	7.200.000
4	Batman	Merkez	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (GAP)					2		2018	2020	9.100.000
5	Batman	Beşiri	İkiköprü Beldesi Öğretmen Lojmanı		7					2018	2020	1.200.000
6	Batman	Beşiri	Doğankavak Öğretmen Lojmanı		7					2018	2020	1.200.000
7	Batman	Hasankeyf	Saklı Köyü Öğretmen Lojmanı		4					2018	2020	600.000
Devlet Yatırım Programı Toplam				44	18	2	400	5	50			58.050.000

Kaynak: Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2.7 Yükseköğretim

2.7.1 Batman Üniversitesi

1975-76 Eğitim-Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, Örgün Yüksek Öğretim Başkanlığı'na bağlı olarak kurulan Batman Meslek Yüksekokulu, 1982 yılında 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dicle Üniversitesine bağlanmıştır. 2007 yılında Dicle Üniversitesinden ayrılarak Batman Üniversitesi ismi ile yeni bir üniversite olarak kurulmuştur.

Batman Üniversitesi'nde 2018-19 dönemi itibariyle ***7 fakülte***, ***4 yüksekokul, 7 meslek yüksekokulu, 3 enstitü*** ve ***13 araştırma ve uygulama merkezi*** bulunmaktadır. Üniversitede 403 akademisyenle eğitim verilmekte ve 510 idari personel çalışmaktadır. Toplam 12.237 öğrencinin eğitim gördüğü ***Batman Üniversitesi'nde 97 bölüm***, ***104 program***, ***132 anabilim dalı***, ***31 yüksek lisans programı*** ve ***4 doktora programı bulunmaktadır.***

Batman'da Merkez ve Batı Raman olmak üzere 2 kampüs ile Sason, Hasankeyf, Kozluk ve Beşiri ilçelerinde Meslek Yüksekokulları bulunmaktadır. Batman Üniversitesi'nde açılması planlanan Fakülteler ve Yüksekokullara bağlı bölüm ve programların faaliyete geçmesiyle birlikte 2019 yılında kadrolu akademik personel sayısının 550, idari personel sayısının da 600 olacağı tahmin edilmekte olup, buna paralel olarak öğrenci sayımızın 15 bine ulaşması hedeflenmektedir.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)'ye bağlı olarak faaliyet gösteren URAP (University Ranking By Academic Performance) tarafından Makale, Atıf, Bilimsel Doküman, Doktora Mezunu Öğrenci Sayısı ile Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayısı kriterleri esas alınarak üniversitelerimiz her yıl akademik performanslarına göre sıralanmaktadır. Bu kapsamda, 2017-18 dönemi devlet üniversiteleri sıralamasında 108 üniversite arasında 88. olan Batman Üniversitesi 2018-19 döneminde bir sıra yükselerek 87. sırada yer almıştır. Batman Üniversitesi, 2018-19 yılı tüm üniversiteler sırlamasında ise 157 üniversite arasında 108. sıraya yerleşmiştir.

Batman Üniversitesi Batı Raman Kampüsü

Batman Üniversitesi Merkez Kampüsü

2.7.2 Eğitim

Kurulduğu günden bugüne hızla gelişen üniversite, Merkez ve Batı Raman kampüslerinin yanı sıra 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde açılan Kozluk, Hasankeyf ve Sason Kampüsleri ile birlikte 5 modern yerleşkeye sahip olmuştur. Bahsi geçen kampüslerin bünyesinde bulunan fakülte, enstitü, yüksekokul, meslek yüksekokulu ve uygulama ve araştırma merkezleri aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

***Tablo 36**: Batman Üniversitesi Akademik Birim Verileri*

Yerleşke	Fakülteler	Yüksekokullar (YO)	Meslek Yüksekokulları (MYO)	Enstitüler	Uygulama ve Araştırma Merkezleri (UAM)
Batı Raman	Fen-Edebiyat Fakültesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Teknoloji Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi	Beden Eğitimi ve Spor YO, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO, Yabancı Diller YO		Fen Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sağlık Bilimleri Enstitüsü	Tarımsal UAM, Kariyer Geliştirme UAM, Sürekli Eğitim UAM, Enerji Teknolojileri UAM, İleri Teknoloji UAM, Üniversite Sanayi İş Dünyası İşbirliğini Geliştirme UAM, Batman ve Çevresi Sosyal Araştırmalar UAM, Uzaktan Eğitim UAM, Sert Kabuklu Meyveler UAM, Obezite ile Mücadele UAM, Dil Öğretimi UAM, Psikolojik Danışma ve Rehberlik UAM, Petrol Araştırmaları UAM
Merkez		Sağlık YO	Sağlık Hizmetleri MYO, Teknik Bilimler MYO, Sosyal Bilimler MYO		
Kozluk			Kozluk MYO		
Sason			Sason MYO		
Hasankeyf			Hasankeyf MYO		
Beşiri			Beşiri Organize Sanayi Bölgesi MYO		

Kaynak: Batman Üniversitesi

SAĞLIK
YÜKSEKOKULU

2.7.3 Akademik Kadro

Batman Üniversitesi, 403 öğretim elemanı ile Türkiye'deki toplam öğretim elemanlarının % 0,2'sini barındırmaktadır. Türkiye'de öğretim üyesi başına öğrenci sayısı ortalama 46 iken, Batman'da bu oran 32'dir. Yıllara göre öğretim elemanı sayıları incelendiğinde kurulduğu 2007 yılından bugüne üniversitenin öğretim elemanı sayısında yaklaşık 14 katlık bir artış söz konusudur.

2.7.4 Öğrenciler

Ağırlığını ön lisans öğrencilerinin oluşturduğu ***toplam 12.237 öğrenci ile Batman Üniversitesi, Türkiye'deki toplam öğrencilerin % 0,2'sini barındırmaktadır.*** Öğrenci sayısına göre iller sıralandığında Batman ili 67. sırada yer almaktadır. Üniversiteler bazında sıralama yapılırsa Batman Üniversitesi 177 üniversite arasında öğrenci sayısı en kalabalık 92. üniversite olmaktadır. Yıllara göre öğrenci sayıları incelendiğinde kurulduğu 2007 yılından bugüne toplam öğrenci sayısında yaklaşık 7 katlık bir artış söz konusudur.

2017-18 eğitim-öğretim yılında toplam yabancı uyruklu öğrenci sayısı 174 iken, 2018-19 eğitim-öğretim yılı için 167 kontenjan ayrılmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerin önemli bir kısmı Suriye kökenlidir ve ülkelere göre yabacı uyruklu öğrencilerin dağılımı Grafik 65'te görüldüğü gibidir.

***Tablo 37**: Yıllara Göre Akademik Personel Sayıları*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dr. Öğr. Üyesi	4	5	20	36	41	62	75	104	110	110	134	143
Araştırma Görevlisi	1	2	28	66	68	82	143	152	160	150	120	108
Öğretim Görevlisi	16	16	30	43	48	70	88	87	91	88	106	110
Doçent	0	0	0	2	4	7	14	23	26	28	22	18
Profesör	0	3	5	7	8	7	13	11	15	18	18	24

Kaynak: YÖK

***Tablo 38**: Yıllara Göre Öğrenci Sayıları*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016	2017	2018	2019
Ön Lisans	1.184	1.714	2.281	2.588	3.005	3.624	5.250	5.980	6.259	6.149	5.548
Lisans	472	409	348	701	1.123	1.380	2.712	3.982	5.081	5.707	5.907
Yüksek Lisans	0	0	0	17	42	120	374	628	1.123	913	752
Doktora	0	0	0	0	0	0	160	170	160	230	30

Kaynak: YÖK

***Grafik 65**: Batman Üniversitesi Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Ülkelere Göre Dağılımı*

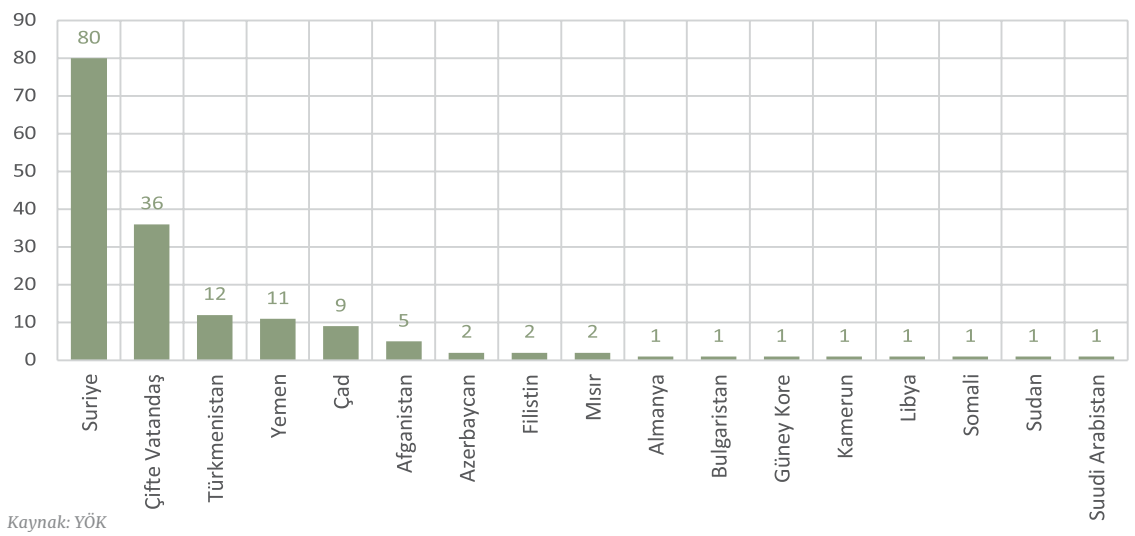

Kaynak: YÖK

2.7.5 Sosyal ve Kültürel Tesisler

Batman Üniversitesi'nde, paydaş kullanımına sunulan sosyal ve kültürel tesis olarak; 5 kantin-kafeterya, 3 yemekhane, 3 spor tesisi, 10 toplantı ve konferans salonu, 2 kütüphane, 23 öğrenci kulübü ve 1 kız öğrenci yurdu bulunmaktadır.

Kitap, dergi, elektronik yayınlar ve çevrimiçi veri tabanları üzerinden modern kütüphaneciliğin gerektirdiği tüm imkânlar, merkez ve Batı Raman yerleşkelerinde yer alan kütüphanelerde mevcuttur. Kütüphanelerde 65.351 basılı kitap, 17 veri tabanı, 843 görsel/işitsel materyal, 8.698 basılı süreli yayın bulunmaktadır.

2.7.6 Yükseköğretim Öğrenci Yurtları

Batman Yurt Hizmetleri Müdürlüğü, Batman Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vermektedir. İlimizde 3'ü kamu ve 2'si özel olmak üzere 5 yükseköğretim öğrenci yurdu bulunmaktadır. Bu yurtlar kız ve erkek öğrenciler için ayrı bloklar halinde toplam 2.882 öğrenci kapasitelidir.

***Tablo 39**: Batman Yükseköğretim Öğrenci Yurtları*

Yurt İsmi	Yurt Kapasitesi	Yurtta Kalan Öğrenci Sayısı	Doluluk Oranı
Seyit Bilal Erkek Öğrenci Yurdu	1.062	743	% 70
Süveybe Ana Kız Öğrenci Yurdu	1.000	546	% 55
Kız Öğrenci Yurdu	820	747	% 91
Süleymaniye Erkek Öğrenci Yurdu (Özel)	79	2	% 2,6
İlim Yayma Cemiyeti Erkek Öğrenci Yurdu (Özel)	88	24	% 27,3

Kaynak: Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü

Batman Üniversitesi Batı Raman Kampüsü Kütüphane Binası

3.Sağlık

3.1 Sağlık Hizmetlerinin İlimizdeki Genel Durumu

Bir bölgede sunulan sağlık hizmetleri, yaşam kalitesini etkileyen unsurlardan biridir. Ülkemizde son yıllarda sağlık sistemi hizmet kalitesinde ve hizmete erişim konusunda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Nitekim kamu sağlık harcamalarının GSYH içindeki payı her geçen yıl artmış ve 2002 yılında % 3,8 civarında olan kamu sağlık harcamaları oranı, 2017 yılında % 4,5 seviyelerine yükselmiştir.

2017 yılı TÜİK verilerine göre, ***Türkiye'de kişi başına düşen sağlık harcaması 480 $ iken, OECD ülkelerinde bu oran 4.060 $,*** dünya genelinde ise 951,6 $ civarındadır. İlimizde ise 2018 yılı verileri temel alındığında kişi başına düşen sağlık harcaması 177 $'dır.[1]

Kişi başına düşen sağlık harcaması, Türkiye ortalamasının epey gerisinde olmasına rağmen ilimizde son yıllarda sağlık sektöründe özellikle yüz bin kişi başına düşen sağlık personeli ve yatak sayılarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak sağlık hizmetlerinden yararlanma imkânları bakımından, son yıllardaki genel iyileşmeye rağmen personel sayısı, sağlık hizmetlerine erişilebilirlik ve özellikle sağlık kuruluşlarının kapasitesi açısından ilimiz ülkemiz genelinin gerisinde kalmıştır. Buna rağmen ilimizdeki hastaneler, çevre illerden yoğun şekilde hasta almaktadır. Sağlık alanında bölgenin merkezi olan Batman ilinde oluşan bu yoğun talep, sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesini etkilemektedir.

Nitekim TÜİK'in 2015 yılı verilerini kullanarak hazırladığı illerde yaşam endeksi sıralaması çalışmasında, sağlık sektörü gelişmişliğinde Batman, 81 il içerisinde 68. sırada yer almıştır.[2]

3.2 Sağlık Hizmetlerine İlişkin Önemli İstatistiki Veriler

Batman, sağlık hizmetlerine erişim açısından Türkiye ortalamasının altında bir görünüme sahiptir. Sağlık hizmetleri yeterliliği ve erişimi ile ilgili göstergelerden biri ***yüz bin kişiye düşen hastane yatak ve sağlık personeli*** sayılarıdır.

***Tablo 40**: Yıllara Göre Temel Sağlık Göstergeleri*

Temel Sağlık Göstergeleri	2016	2017	2018
Hekim Sayısı	682	691	736
Yüz Bin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	118	118	123
Diş Hekimi Sayısı	79	86	92
Yüz Bin Kişiye Düşen Diş Hekim Sayısı	13,7	14,7	15,4
Ebe ve Hemşire Sayısı	1.356	1.470	1.542
Yüz Bin Kişiye Düşen Ebe ve Hemşire Sayısı	235,0	251,2	257,4
Hastane Yatak Sayısı (Özel Hastaneler Dâhil)	1.308	1.316	1.325
Yüz Bin Kişiye Düşen Hastane Yatak Sayısı	226,7	224,9	221,2
Ölen Bebek/Bebek Ölüm Hızı (1000'de)	150/10,7	87/7,2	141/9,7
OECD Bebek Ölüm Hızı (1000'de) (0-1 Yaş)	3,61	3	Yayınlanmadı
Ölen Anne Sayısı/Anne Ölüm Oranı (100 Binde)	0	1/7,0	0

Kaynak: Batman İl Sağlık Müdürlüğü

1 *Bu veri; 2018 yılında ilimiz genelindeki 1. ve 2. basamak sağlık kurumları tarafından yapılan harcamalar ile eczane ilaç giderleri, inşaat yatırımları, medikal giderler ve evde bakım hizmetleri kapsamında yapılan harcamalar baz alınarak hesaplanmıştır.*

2 *En son 2015 verisi bulunmaktadır.*

OECD ülkelerinde yüz bin kişiye düşen toplam hastane yatak sayısı 470 iken, 2018 yılı verilerine göre Türkiye'de bu sayı 283,2'dir. ***İlimizdeki duruma bakıldığında; 2018 yılı itibariyle yüz bin kişiye düşen yatak sayısının 221,2'dir.*** Yüz bin kişiye düşen yatak sayısı bakımından Batman hem OECD ülkeleri hem de Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmaktadır.

Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde yüz bin kişiye düşen yatak sayısı ülke ortalaması 171 iken, ***ilimizde bulunan kamu hastanelerinde yüz bin kişiye düşen yatak sayısı 114,3'tür.*** Özel hastaneler göz önünde bulundurulduğunda ise; Türkiye genelinde yüz bin kişiye 61,8 yatak düşerken, ilimizde 106,8 yatak düşmektedir. Ayrıca ülke genelinde üniversite hastanelerinde yüz bin kişiye 50,4 yatak düşmektedir. İlimizde ise üniversite hastanesi bulunmamaktadır.

İlimiz yüz bin kişiye düşen toplam hastane yatak sayıları bakımından Türkiye genelinde 61. sıradadır. Sadece kamu hastaneleri göz önünde bulundurulduğunda ise ilimiz Türkiye genelinde 80. sırada yer almaktadır.

Sağlık Bakanlığı'nca 2023 yılında yüz bin kişiye düşen yatak sayısının 320'ye çıkarılması hedeflenmektedir. Bu hedef göz önünde bulundurulduğunda önümüzdeki 4 yıl içerisinde ilimizdeki yüz bin kişiye düşen yatak sayısının 221'den, 320'ye çıkarılması gerekmektedir.

Yüz bin kişiye düşen hekim sayılarına bakıldığında; ***OECD ülkelerinde 351, ülkemiz genelinde 186, ilimizde ise yüz bin kişiye 123 hekim düşmektedir.*** Yüz bin kişiye düşen hekim sayısı bakımından ilimiz hem OECD ülkelerinin hem de ülkemiz genelinin gerisindedir. Sağlık Bakanlığı'nca 2023 yılında yüz bin kişiye düşen hekim sayısının 237'ye çıkarılması hedeflenmektedir.

Yüz bin kişiye düşen diş hekimi sayılarında da ilimiz ülke ortalamasının çok gerisinde değerlere sahiptir. İlimizde yüz bin kişiye 15 diş hekimi düşerken, ülke genelinde yüz bin kişiye 32, OECD ülkelerinde ise 70 diş hekimi düşmektedir. Sağlık Bakanlığı'nın 2023 yılı hedefi ise yüz bin kişiye düşen hekim sayısını 45'e çıkarmaktır.

Ebe ve hemşire sayıları incelendiğinde ise; OECD ülkelerinde yüz bin kişiye 1.025 ebe ve hemşire düşerken, ülkemiz genelinde 272, ***ilimizde ise yüz bin kişiye 257 ebe ve hemşire düşmektedir.***

Tüm bu veriler birlikte değerlendirildiğinde; sağlık hizmetlerine erişimin kalitesini gösteren; yüz bin kişiye düşen hastane yatak sayısı, hekim sayısı, diş hekimi ve ebe/hemşire sayıları bakımından ilimiz ülke ortalamasının epey gerisinde bulunmaktadır.

Temel sağlık göstergelerinden biri olan ***bebek ölüm hızlarına*** bakıldığında; ***Türkiye'de 2017 yılında bu oran ‰ 9,2, ilimizde ise ‰ 11,7'dir.*** 2018 yılında bu oran ilimizde ‰ 9,7 olarak gerçekleşerek Türkiye ortalaması seviyesine yaklaşmıştır. Üst gelir grubu ülkeler olan OECD ülkelerinde 2017 yılında bebek ölüm oranları ‰ 3 seviyesindedir. Hem ülke genelinde hem de ilimizde bebek ölüm hızlarının OECD ülkelerinin çok üzerinde olduğu görülmektedir.

İllere göre bebek ölüm hızı incelendiğinde 2017 yılında Batman 17. sırada yer alırken, en yüksek bebek ölüm oranı ‰ 17,2 çocuk ile Kilis'te, en düşük oran ise ‰ 4,6 ile Çankırı'da gerçekleşmiştir.

Yüz bin canlı doğumda anne ölümlerine baktığımızda ise; ***2017 yılında Türkiye'de yüz bin canlı doğumda bu sayı 14,3 iken ilimizde 7'dir.*** İncelediğimiz sağlık parametreleri içerisinde ülke ortalamasına göre daha iyi bir durumda olduğumuz tek parametre yüz bin canlı doğumda anne ölümleri parametresidir. 2018 yılı yüz bin canlı doğumda anne ölümleri sayısı Türkiye geneli verileri henüz yayımlanmamış olmakla birlikte 2018 yılında doğum sırasında ilimizde anne ölümü gerçekleşmemiştir.

***Tablo 41**: Yüz Bin Kişiye Düşen Yatak Sayıları*

2018	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Özel	Türkiye Toplamı	Kamu Batman	Özel Batman	Batman İl Toplamı
Toplam Yatak Sayısı	140.225	41.324	50.674	232.223	685	640	1.325
Kurum Sayısı	725	68	571	1.364	7	5	12
100.000 Kişiye Düşen Yatak Sayısı	171,0	50,4	61,8	283,2	114,3	106,8	221,2

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Grafik 66: Sağlık Hizmetlerinde Yüz Bin Kişi Başına Dağılım (2018)

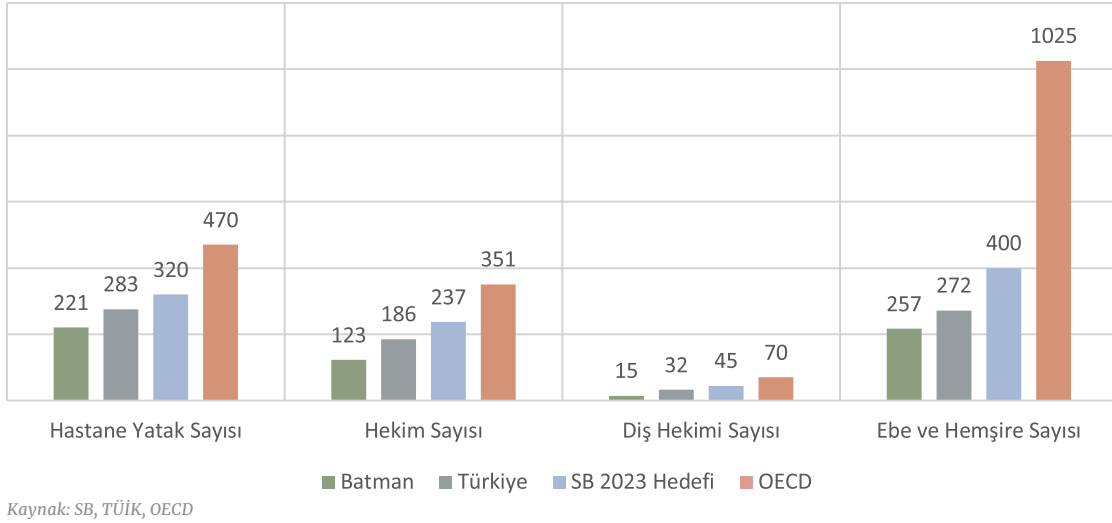

Kaynak: SB, TÜİK, OECD

3.3 Temel Sağlık Hizmetleri

3.3.1 Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri

Batman ili genelinde mevcut birinci basamak sağlık hizmeti birimleri incelendiğinde; toplam 6 Toplum Sağlık Merkezi (TSM), 50 Aile Sağlığı Merkezi (ASM), 24 Sağlık Evi ve 22 adet 112 İstasyonu'nun bulunduğu görülmektedir.

Aile hekimliği birimi, anne karnındaki bebekten ailenin en yaşlı bireyine kadar ailenin bütün fertlerinin sağlığından ve her türlü sağlık problemlerinden sorumlu birimdir. 2017 yılı itibariyle, Türkiye'de bulunan toplam 7.774 aile sağlığı merkezinde, 25.198 aile hekimi görev yapmaktadır ve ***aile hekimi başına 3.484 kişi düşmektedir.*** Sağlık Bakanlığı'nca, 2023 yılında bu sayının 1.680 kişiye düşürülmesi hedeflenmiştir. (Sağlık Bakanlığı, 2013-2017 Stratejik Planı, 2012). İlimizde 174 aile hekimi görev yapmaktadır ve ***aile hekimi başına düşen kişi sayısı 3.443 kişidir.***

Batman ili genelinde 2018 yılı içerisinde yapılan toplam muayene sayısı 3.675.696'dır. Bu muayenelerin 1.355.809'u aile hekimliği birimlerinde, 2.619.887 ise hastanelerde yapılmıştır. İlimiz genelinde 2018 yılı itibariyle aile birimlerinde ve hastanelerde yapılan muayene sayıları Tablo 43'te verildiği gibidir.

Aile hekimliği birimlerinde yapılan muayenelerin toplam muayeneler içindeki oranı Türkiye genelinde % 33 iken, ilimizde % 34'tür. Aile hekimliği birimlerine yapılan müracaatların toplam müracaatlar içindeki payının düşük seviyelerde olması, 2'nci ve 3. basamak yataklı tedavi hizmetlerine yapılan başvuruları artırmakta, bu birimlerde yığılmalara sebebiyet vermekte, birim maliyetlerini artırmakta ve tüm bunların neticesinde; genel olarak hizmet kalitesinin düşmesine neden olmaktadır.

Acil sağlık hizmetleri bakımından ülkemiz geneli ile ilimizdeki duruma baktığımızda; ülkemiz genelinde ***112 Acil Yardım Ambulansı başına düşen nüfus 16.661 kişidir***. (Sağlık Bakanlığı İstatistik Yıllığı, 2017). İlimizde ise 112 ***Acil Yardım Ambulansı başına düşen kişi sayısı 16.191'dir.***

Tablo 42: Batman İl Geneli 2018 Yılı Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri Birim Verileri

Birimi	Batman	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason	Toplam
Toplum Sağlık Merkezi (TSM)	1	1	1	1	1	1	6
Aile Sağlık Merkezi (ASM)	32	3	3	1	8	3	50
Sağlık Evi	5	3	4	2	5	5	24
112 İstasyonu	10	2	3	1	3	3	22

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.

Tablo 43: 2018 Yılı İl ve İlçelerdeki Muayene Sayısı (Kamu)

Birimi	Merkez İlçe	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason	İl Geneli Toplamı
Aile Hekimliği	1.105.191	47.517	31.782	23.656	107.569	40.094	1.355.809
Hastane	2.246.464	82.785	56.476	0	225.931	8.231	2.619.887
Toplam	3.351.655	130.302	88.258	23.656	33.500	48.325	3.675.696
Oran %	85	3	2	1	8	1	100

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.

Tablo 44: 112 Acil Yardım İstasyonu/Ambulans/Acil Vakaya Ulaşma Sayıları

Gösterge	Batman	Türkiye
Nüfus	599.103	82.003.882
112 Acil Yardım İstasyonu	22	2.618
112 Acil Yardım İstasyon Başına Düşen Nüfus	27.232	31.323
112 Acil Yardım Ambulans Sayısı	37	4.922
112 Acil Yardım Ambulans Başına Düşen Nüfus	16.191	16.661
112 Acil Yardım Ambulans İle Taşınan Vaka Sayısı	25.946	5.906.400
112 Acil Yardım İstasyon Başına Düşen Vaka Sayısı	1.179	2.256
112 Acil Yardım Ambulans Başına Düşen Toplam Vaka Sayısı	701	1.200
Vaka Sayısı/İlk 10 Dakikada Kentsel Vakaya Ulaşım Sayısı/Oranı %	22.715/22.050/% 97	% 94
Vaka Sayısı/İlk 30 Dakikada Kırsal Vakaya Ulaşım Sayısı/Oranı %	3.231/2.430/% 75	% 97
Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi Toplam Eğitimli Personel Sayısı	157	9.702

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü Verilerinden Derlenmiştir.

Sağlık Bakanlığı verilerine göre; ***Türkiye'de ilk 10 dakikada acil sağlık hizmetlerinin kentsel vakaya ulaşma oranı % 94 iken; ilimizde bu oran % 97'dir. İlk 30 dakikada kırsal vakaya ulaşma oranı Türkiye genelinde % 92 iken ilimizde bu oran Türkiye ortalamasının epey gerisinde olup % 75 seviyesindedir.***

Sigara Denetimleri: Batman'da 2018 yılında kapalı mekânlarda sigara tüketimine karşı gerçekleştirilen 13.830 sigara denetiminde, 57 ayrı işletmeye ve 144 vatandaşa idari para cezası kesilmiş ve 179 işletmeye uyarı yapılmıştır.

Tablo 45: Sigara Denetimleri

	2016	2017	2018
Yapılan Denetim Sayısı	17.581	18.827	13.830
Ceza Verilen İş Yeri Sayısı	54	168	57
Uyarı Yapılan İş Yeri Sayısı	120	171	179
Ceza Verilen Kişi	66	310	144

Kaynak: Batman İl Sağlık Müdürlüğü

3.3.2 İkinci Basamak Sağlık Hizmetleri

İlimizde; 7'si kamu, 5'i özel olmak üzere toplam 12 hastanede ikinci basamak sağlık hizmetleri yürütülmektedir. Ayrıca il merkezinde 1 ağız ve diş sağlığı merkezi bulunmaktadır. İlimizde kamu hastanelerinde 685, özel hastanelerde 640 olmak üzere hastanelerin toplam 1.325 yatak kapasitesi bulunmaktadır. İlimizde bulunan hastanelerin yatak ve personel sayılarına ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo-46'da görüldüğü gibidir.

Batman Bölge Devlet Hastanesi bünyesinde, diğer devlet hastanelerinden farklı olarak, ***onkoloji, anjiyo, nükleer tıp, ERCP, palyatif bakım, 3. seviye yoğun bakım gibi*** özel nitelikli hizmetler ***verilmektedir.*** Yine Batman Bölge Devlet Hastanesi bünyesinde çocuk nörolojisi, çocuk kardiyolojisi, romatoloji, hematoloji, endokrinoloji, gastroenteroloji, nefroloji ***gibi yan dal branşlarında hizmet verilmektedir.***

***Tablo 46**: İl Geneli Hastane/Personel/ Yatak Sayıları*

	Hastane Adı	İl/İlçe	Yatak Sayısı	Uzman Hekim Sayısı	Pratisyen Hekim	Ebe Hemşire	Diğer Sağlık Personeli	Toplam
1	Batman Bölge Devlet Hastanesi	Merkez	358	150	40	440	562	1.550
2	Batman Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi	Merkez	162	51	18	230	240	701
3	Kozluk Devlet Hastanesi	Kozluk	60	21	11	51	138	280
4	Sason Devlet Hastanesi	Sason	40	3	6	52	26	127
5	Gercüş Devlet Hastanesi	Gercüş	25	4	13	40	48	130
6	Hasankeyf Devlet Hastanesi	Hasankeyf	25	3	6	5	3	42
7	Beşiri Devlet Hastanesi	Beşiri	15	4	10	30	16	75
8	Özel Medicalpark Batman Hastanesi	Merkez	122	35	4	101	248	510
9	Özel Batman Dünya Hastanesi	Merkez	252	37	5	193	50	537
10	Özel Yaşam Hastanesi	Merkez	75	22	5	60	162	324
11	Özel Zilan Hastanesi	Merkez	105	24	7	61	5	202
12	Özel Batman Hastanesi	Merkez	86	20	6	44	58	214
Toplam			1.325	374	131	1.307	1.556	4.692

Kaynak: Batman İl Sağlık Müdürlüğü

Batman Bölge Devlet Hastanesi

3.4 Sağlık Hizmetlerine İlişkin Önemli Yatırım ve Projeler

Batman'da mevcut hastanelerin iyileştirme çalışmaları devam ederken bir taraftan da yeni sağlık yatırımları planlanmakta ve hayata geçirilmektedir. Yapımı devam eden ***300 yataklı Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi***, ***50 yatak kapasiteli Sason İlçe Devlet Hastanesi*** ve 2019 yılı yatırım programında olan ***200 yataklı Yeni Devlet Hastanesi*** projesinin hayata geçirilmesiyle toplam yatak sayısı artacak ve daha nitelikli sağlık hizmeti sunulabilecektir.

3.4.1 Batman Yeni Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi

2014 yılında inşaatına başlanan ***300 yatak kapasiteli*** (tek yataklı oda olarak planlanan bazı odaların çift yatağa çıkarılmasıyla yatak kapasitesi 385'e yükselmiştir, ayrıca yoğun bakım ünitelerinde 60 yatak bulunmaktadır) Yeni Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi inşaatı % 68 fiziki gerçekleşme düzeyindedir. Hastane inşaatının 2019 yılı içerisinde tamamlanması hedeflenmektedir.

3.4.2 200 Yataklı Yeni Devlet Hastanesi

200 yataklı Batman Yeni Devlet Hastanesi projesi, 2016 yılında yatırım programına alınmıştır. İlimizdeki hastanelerin yatak kapasitesinin çok yetersiz olması nedeniyle 200 yatak kapasiteli olarak planlanan hastane inşaatının 500 yatak kapasitesine çıkarılması Sağlık Bakanlığı'nca Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'na teklif edilmiştir ve yatak kapasite revizyonu onayı beklenmektedir.

3.4.3 30 Yataklı Gercüş Yeni Devlet Hastanesi

20.10.2016 yılında inşaatına başlanan ***30 yatak kapasiteli*** hastane inşaatı tamamlanarak geçici kabulü yapılmıştır. Batman İl Sağlık Müdürlüğü'nce hastane devir, tıbbi donanım ve tefrişat süreci devam etmektedir. Tıbbi donanım ve tefrişat için ödenek beklenmekte olup Mayıs ayı içerisinde hastanenin faaliyete başlaması hedeflenmektedir.

Batman Yeni Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi

30 Yataklı Gercüş Yeni Devlet Hastanesi

50 Yataklı Sason Yeni Devlet Hastanesi ve 16 Daireli Lojman

3.4.4 50 Yataklı Sason Yeni Devlet Hastanesi ve 16 Daireli Lojman

50 yatak kapasiteli ***Sason Yeni Devlet Hastanesi*** ve 16 daireli lojman inşaatı ihalesi 08.08.2018 tarihinde yapılmış ve yüklenici firma ile 15.10.2018 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Projenin sözleşmeye göre 06.06.2020 tarihinde tamamlanması hedeflenmektedir.

4.Yoksulluk, Gelir Dağılımı ve Sosyal Yardımlar

4.1 Yoksulluk ve Gelir Dağılımı

Gelir dağılımı, bir ülkede belirli bir dönemde oluşan milli gelirin, o ülkede yaşayan fertler, fertlerden oluşan gruplar ve üretim faktörleri arasındaki dağılımını; yoksulluk ise, elde edilen kazançların bireyin varlığının devamı için gerekli olan yiyecek, giyim ve asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçlarını karşılayamama durumunu ifade etmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2015 yılında ilk defa bireylerin ve hane halklarının yaşamını objektif ve subjektif göstergeler kullanarak il düzeyinde ölçmeye ve karşılaştırmaya yönelik bir endeks çalışması yapmıştır. "***İllerde Yaşam Endeksi***"[1] adlı çalışmaya göre ilimiz; sosyal yaşam, eğitim, sağlık, güvenlik, çevre, gelir ve servet gibi parametreler göz önünde bulundurulduğunda iller arasında 76. sırada yer almıştır.

1 *http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561*

4.1.1 Gelir ve Yaşam Koşulları Verileri

Genel anlamıyla ***ortalama gelir***; ülkedeki toplam gelirin toplam nüfusa bölünmesi yoluyla hesaplanır. Gelirlerin küçükten büyüğe sıralandığında en ortadaki sayı ise ***medyan geliri*** verir ve yoksulluk sınırı medyan gelire göre hesaplanır.

TÜİK tarafından yayınlanan ***"Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması"*** [2]sonuçlarına göre, ülke genelinde ortalama fert geliri; 2018'yılında 24.199 TL iken, ilimizin de içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi'nin (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) ortalama fert geliri 11.204 TL'dir.

Medyan gelir göz önünde bulundurulduğunda ise; ***Türkiye genelinde medyan gelir 17.784 TL iken, ilimizin de içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi'nde bu değer 8.356 TL'dir.***

GİNİ katsayısı, bir ülkede milli gelirin dağılımının eşit olup olmadığını ölçmeye yarayan bir katsayıdır. Katsayı 0 ile 1 arasında değerler alır ve yüksek değerler daha büyük eşitsizliğe tekabül eder. 2018 yılı verilerine göre ***Türkiye'nin GİNİ katsayısı 0,403'tür. Batman'ın da içinde yer aldığı TRC3 Bölgesi'nin GİNİ katsayısı ise 0,379'tir.*** Bu durumda TRC3 Bölgesi'nin gelir dağılımının ülke geneliyle kıyaslandığında daha iyi durumda olduğu söylenebilir.

4.1.2 Yoksulluk Oranı Verileri

Yoksulluk oranı ve yoksul sayıları; eşdeğer hane halkı kullanılabilir medyan gelirlerinin % 50'si baz alınarak hesaplanmaktadır. Bu kriterе göre yoksulluk sınırı 2018 yılında Türkiye genelinde 8.892 TL iken ilimizin de içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi'nde 4.178 TL'dir. Yoksul sayısı ise TRC3 Bölgesi'nde 177 bindir.

Yoksulluk oranı verileri bakımından Türkiye geneli 2018 yılı yoksulluk oranı % 13,9 düzeyinde iken ilimizin içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi'nde bu oran % 8,1 seviyesindedir.

2 *http://www.tuik.gov.tr*

***Tablo 47**: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmaları*

Gösterge	TRC3		Türkiye	
	2014	2018	2014	2018
GİNİ Katsayısı	0,348	0,379	0,379	0,403
Ortalama Fert Geliri (TL)	7.233	11.204	14.553	24.199
Medyan Gelir (TL)	5.430	8.356	11.108	17.784

Kaynak: TÜİK

***Tablo 48**: Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları*

Gösterge (Medyan Gelirin % 50'sine Göre)	TRC3		Türkiye	
	2014	2018	2014	2018
Yoksulluk Oranı (%)	7,5	8,1	15,0	13,9
Yoksul Sayısı (Bin Kişi)	156	177	11.332	11.091
Yoksulluk Sınırı (TL)	2.715	4.178	5.554	8.892

Kaynak: TÜİK

4.1.3 Gayri Safi Katma Değer (GSKD) Verileri

Bölgesel Gayrisafi Katma Değer (GSKD); bir bölgede yerleşik ekonomik birimlerin belli bir dönemde gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin (çıktı) değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler (ara tüketim) değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değerdir.

İktisadi gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerinden olan Gayri Safi Katma Değer (GSKD) verileri en son 2011 yılında ***TÜİK tarafından yayımlanmıştır. Kişi başına,*** 7.862 TL GSKD ile Batman'ın da dâhil olduğu TRC3 Bölgesi ülke genelinde (26 bölge arasında) 21. sırada yer almaktadır. Bu değer, 15.500 TL olan Türkiye ortalamasının yaklaşık yarısıdır.

Türkiye genelinde elde edilen gayrisafi katma değer 2011 yılında 1,15 Trilyon TL, TRC3 Bölgesinde ise toplam 15,9 Milyar TL olarak hesaplanmıştır. Bu değer ülke genelinin % 1,4'üne karşılık gelmektedir.

TRC3 Bölgesi'nde, Tablo 49 incelendiğinde 2004 yılına kıyasla bütün sektörlerin gayri safi katma değerlerinde artış yaşandığı görülmektedir. Tarım sektöründe 2004 yılı baz alındığında 2011 yılına kadar 1,5 katlık bir artış sağlanmış ve yaklaşık 2,8 Milyar TL katma değere ulaşılmıştır. Aynı dönemde sanayi sektörü 3 kat artışla 4,6 Milyar TL katma değere sahip olurken, hizmetler sektöründe 2 kat artış gerçekleşmiş ve 8,6 Milyar TL'lik bir gayri safi katma değere ulaşmıştır.

2011 yılında TRC3 bölgesinde yaratılan katma değerler incelendiğinde; hizmetler sektörünün payı % 53,9, sanayi sektörünün payı % 28,8 ve tarım sektörünün payı ise % 17 olarak gerçekleşmiştir.

***Tablo 49**: Gayri Safi Katma Değer (GSKD) Verileri*

Gösterge	TRC3		Türkiye	
	2004	2011	2004	2011
GSKD (Bin TL)	4.951.075	15.891.229	494.884.058	1.150.453.139
GSKD Sıra	23	21	-	-
GSKD Ülke Payı (%)	1,0	1,4	-	-
GSKD Ülke Payı Sıra	23	21	-	-
Kişi Başına GSKD (TL)	2.653	7.862	7.307	15.500
Kişi Başına GSKD Sıra	26	23	-	-
Tarım (Bin TL)	1.048.149	2.744.831	52.997.645	103.635.252
Sanayi (Bin TL)	1.144.420	4.579.954	138.411.772	316.326.396
Hizmetler (Bin TL)	2.758.507	8.566.445	303.474.641	730.491.491
Tarım (%)	21,2	17,3	10,7	9,0
Sanayi (%)	23,1	28,8	28,0	27,5
Hizmetler (%)	55,7	53,9	61,3	63,5
Tarım Ülke Payı (%)	2,0	2,6	-	-
Sanayi Ülke Payı (%)	0,8	1,4	-	-
Hizmetler Ülke Payı (%)	0,9	1,2	-	-

Kaynak: TÜİK

4.1.4 Harcama Gruplarının Yıllar Bazında Dağılımı

TRC3 Bölgesi'nin harcama türlerine göre hane halkı tüketim harcamalarının dağılımı karşılaştırıldığında; yoksulluğun belirleyici unsurlarından olan ***gıda ve alkolsüz içecekler harcamalarının*** toplam harcamalar içerisindeki payının, 2008-2017 yılları arasında % 43,4'den % 30,5 seviyesine gerilemiştir. Bu gerileme, TRC3 Bölgesi'nde gelir seviyesinin yıllar içerisinde iyileştiğini de ***göstermektedir. Yine aynı dönem içerisinde, ulaştırma harcamalarına*** ayrılan payın ***% 8,4***'ten ***% 13,9***'a, ***eğlence ve kültür harcamalarına*** ayrılan payın ***% 1,7***'ye, ***lokanta ve otel harcamalarına*** ayrılan pay ise ***% 0,9***'dan ***% 5,1***'e yükselmiştir. (Tablo 67-68)

***Grafik 67**: Harcama Gruplarının Yıllar Bazındaki Dağılımı*

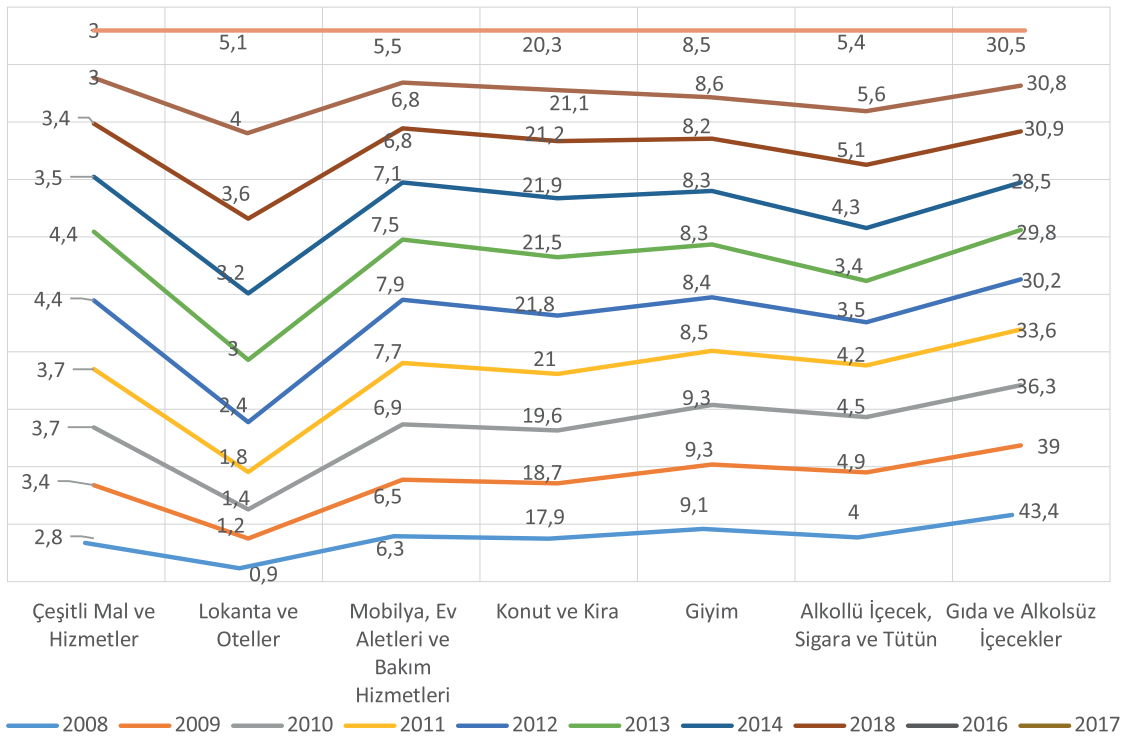

Kaynak: TÜİK

***Grafik 68**: Harcama Gruplarının Yıllar Bazında Dağılımı*

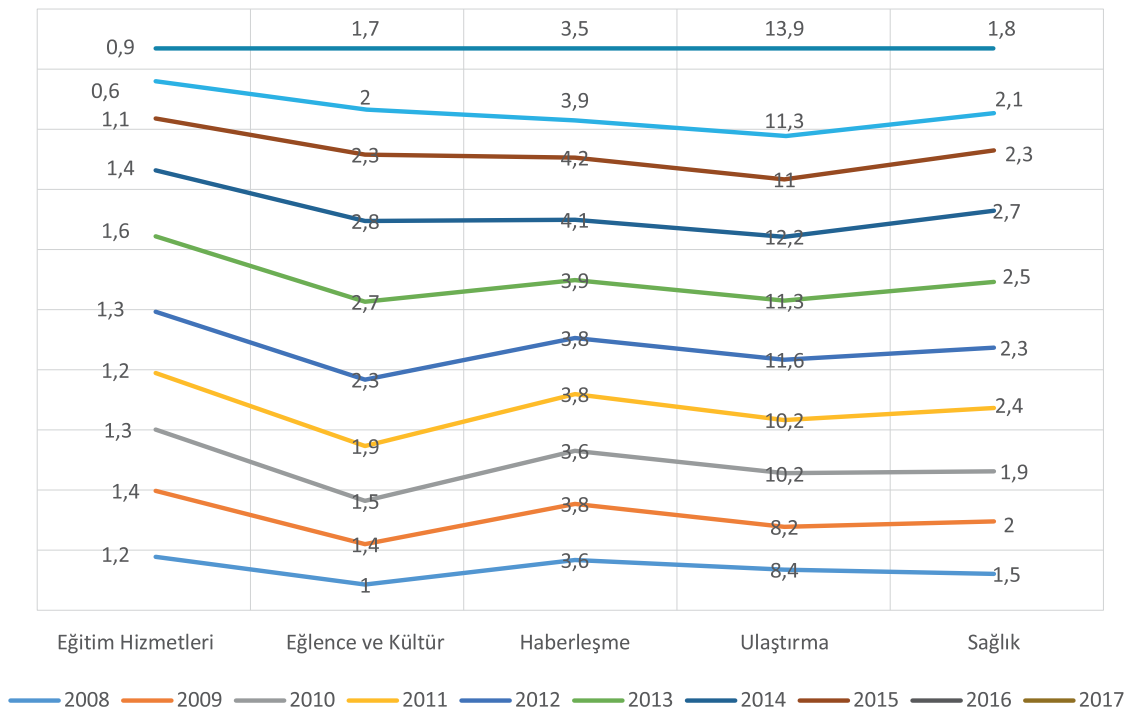

Kaynak: TÜİK

4.2 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca (SYDV) Yapılan Yardımlar

4.2.1 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

1986 yılında her il ve ilçede kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın amacı; "fakr-u zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilere yardım etmek ve sosyal adaleti pekiştirici tedbirler almak suretiyle, gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir."

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları devlet ile yoksul vatandaşlar arasında sosyal yardımların doğrudan ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından bir köprü görevi görmektedirler.

Batman il merkezinde ve ilçelerde toplam 6 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı faaliyet göstermektedir. Bu vakıflar aracılığıyla, 2017 yılında il genelinde 49.209 aileye (206.833 kişi), 144.683.517 TL tutarında ayni ve nakdi yardımda bulunulmuştur. ***2018 yılında ise 49.973 aileye (214.382 kişi), 155.702.406 TL tutarında ayni ve nakdi yardım yapılmıştır.*** İl genelinin toplam nüfusu göz önünde bulundurulduğunda yaklaşık olarak 2017 ve 2018 yıllarında ilimizde yaşayan her üç kişiden biri sosyal yardımlardan yararlanmıştır. Toplam yardım tutarları göz önünde bulundurulduğunda ise; 2017 yılında yardım alan her aileye ortalama 2.940 TL, 2018 yılında ise 3.155 TL tutarında ayni ve nakdi yardım yapıldığı görülmektedir.

2018 yılı sosyal yardım verileri dikkate alındığında, il genelinüfusun % 35,32'sinin sosyal yardımlardan yararlandığı anlaşılmaktadır. İl merkezinde ise sosyal yardımlardan yararlananların ilçeler bazında sosyal yardımlardan yararlananların ilçe nüfusuna oranları değerlendirildiğinde; merkez ilçede sosyal yardım alanların toplam nüfusuna oranı % 29,84, Hasankeyf ilçesinde % 56,75, Beşiri ilçesinde % 33,78, Gercüş ilçesinde % 54,42, Kozluk ilçesinde % 62,18 ve Sason ilçesinde % 44,74'tür.

İlimizde 2018 yılında yapılan toplam 155.702.406 TL tutarındaki sosyal yardımın % 61,92'si merkez ilçe SYDV tarafından yapılmaktadır. Merkez ilçeyi sırasıyla % 14,47 oranıyla Kozluk, % 7,74 oranıyla Sason, % 7,26 oranıyla Gercüş, % 6,48 oranıyla Beşiri ve % 2,13 oranıyla Hasankeyf ilçesi SYDV'leri takip etmektedir.

Sosyal yardımlaşma vakıflarınca yapılan nakdi yardımların yanı sıra 2003 yılından bu yana Türkiye Kömür İşletmeleri'nden sağlanan kömürler ihtiyaç sahibi ailelerimize dağıtılmaktadır. Bu kapsamda ilimiz genelinde 2018 yılı itibariyle 37.116 haneye toplam 25.675 ton kömür yardımı yapılmıştır.

***Tablo 50**: Sosyal Yardımlaşma Vâkıflarınca Yardım Yapılan Kişi ve Aile Sayıları ile Yardım Miktarları*

	2017			2018		
	Kişi Sayısı	Aile Sayısı	Yardım Toplamı (TL)	Kişi Sayısı	Aile Sayısı	Yardım Toplamı (TL)
Batman	130.613	32.323	92.498.837	136.202	33.205	99.712.850
Beşiri	10.835	2.785	9.199.640	10.287	2.841	9.529.456
Gercüş	12.646	2.892	9.392.640	11.149	2.709	10.674.799
Hasankeyf	3.584	807	2.618.148	3.816	864	3.114.125
Kozluk	31.307	6.697	19.217.070	38.205	7.153	21.279.421
Sason	17.848	3.705	11.757.180	14.723	3.201	11.391.755
Toplam	206.833	49.209	144.683.517	214.382	49.973	155.702.406

Kaynak: Batman Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

***Tablo 51**: Batman Merkez Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nca 2018 Yılında Yapılan Yardımların Tür ve Miktarları*

	Yardım Türü	Yardım Alan Aile Sayısı	Yardım Alan Kişi Sayısı	Kişi Başı Yardım Tutarı (TL)	Toplam Yıllık Yardım Tutarı (TL)
2022 Sayılı Yasa Kapsamında Yapılan Sosyal Yardımlar	Engelli Aylığı	6.357	7.223	480-720/Ay	34.695.693
	Engelli Yakını Aylığı	1.466	1.679	480/Ay	6.029.411
	Yaşlı Aylığı	3.570	4.278	601/Ay	16.875.289
	Silikosiz Aylığı	1	1	1.037/Ay	9.105
Fon Kurulu Kararı ile Aylık Düzenli Olarak Yapılan Sosyal Yardımlar	Şartlı Gebelik Yardımı	2.959	2.964	35/2 Ay	464.990
	Şartlı Sağlık Yardımı	15.170	24.005	305/Ay	7.396.655
	Şartlı Eğitim Yardımı	17.974	45.001	35-60/Ay	14.033.540
	Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	1.485	1.489	275/Ay	2.787.400
	Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	206	329	100/Ay	193.200
	Eşi Vefat Etmiş Dul Kadınlara Yönelik Yardımlar	1.726	1.736	275/Ay	4.522.375
	Öksüz ve Yetim Aylığı	518	1.218	100/Ay	1.109.900
	Kronik Hastalık Yardımı	47	47	1.305/Ay	146.245
	Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı	868	874	120/Ay	1.220.280
Vakıfça Yapılan Genel Yardımlar	Ayni Yardımlar	-	1.127	-	425.818
	Nakdi Yardımlar	7.731	42.878	-	4.591.595
	Kömür Yardımı	13.281	71.517	-	5.211.354
Toplam		33.205	136.202	-	99.712.850

Kaynak: Batman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı

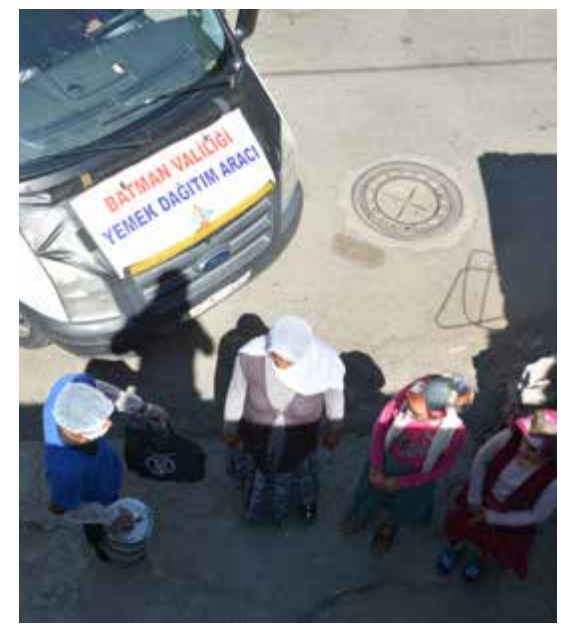

4.2.2 Merkez SYDV'ce Yürütülen Önemli Proje ve Hizmetler

4.2.2.1 Aşevi Projesi

Aşevi Projesi ile ihtiyaç sahibi vatandaşlarımıza haftanın her günü yemek dağıtımı yapılmaktadır. Günlük 275 aileye (ortalama 1000 kişi) ulaştırılan yemek yardımı içerisinde 2 çeşit sıcak yemek, meyve ve tatlı bulunmaktadır.

4.2.2.2 Sosyal Market Projesi

Vakfımızca oluşturulan sosyal market aracılığıyla ihtiyaç sahibi vatandaşlarımızın giyim ihtiyaçları karşılanmaktadır. ***Bugüne kadar sosyal market aracılığıyla 3.056 aileye (30.533 kişi), 3.800.888 TL tutarında giyim yardımı yapılmıştır.***

4.2.2.3 Aile Destek Projesi (ADEM)

Gelir düzeyi düşük mahallerde yaşayan kadınlara yönelik olarak, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü Mobil Aile Destek Merkezi faaliyete geçirilmiştir. Aile Destek Merkezi'nde dezavantajlı durumdaki kadınlara yönelik kurs, aktivite, seminer, konferans ve benzeri faaliyetler yürütülmektedir.

4.2.2.4 Temiz Evler Sağlıklı Yaşam Projesi

Vakfımız tarafından yürütülen temiz evler sağlıklı yaşam projesi ile yaşlı, engelli, hasta ve dul vatandaşlarımıza yönelik olarak genel ev temizliği, halı yıkama, çamaşır ve bulaşık yıkama, ütü yapma ve diğer temizlik hizmetleri yapılmaktadır.

5.Dezavantajlı Gruplar

Bulunduğu toplum içerisinde; yoksunluk ya da yoksulluk nedeni ile ülkenin sosyo-ekonomik imkânlarından yeteri kadar ya da hiç faydalanamayan ve de özel olarak korunmaya gereksinim duyan sosyal gruplar dezavantajlı gruplar olarak adlandırılmaktadır. Dezavantajlı gruplar içerisinde çocuklar, gençler, yaşlılar, kadınlar, engelliler, göçmenler, azınlıklar, eski hükümlüler, tek ebeveynli aileler ve yoksullar yer almaktadır.

5.1 Çocuklar

Ülke geneline kıyasla ilimizde çocuk nüfusu oldukça yüksektir. Çocuk nüfusu olarak kabul edilen 0-14 yaş grubu nüfus oranı ülke ortalaması % 23,4 iken, ilimizde bu oran % 34,5 (206.451 kişi) düzeyindedir. Çocuk nüfusuna göre iller sıralamasında Batman 7. sırada yer almaktadır. Bununla birlikte son yıllarda Türkiye'de ve Batman ilinde 0-14 yaş nüfus oranının genel nüfus içindeki payı düşmüştür.

Dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan ***kimsesiz çocuklara hizmet veren Batman Çocuk Evleri Sitesi;*** 2006 yılında faaliyete geçmiştir. Merkez 60 kapasiteli olup, 0-12 yaş arası erkek ve 0-18 yaş arası kız çocuklarına hizmet vermektedir. Hali hazırda Çocuk Evleri Sitesi bünyesinde 58 çocuk kalmaktadır. Ayrıca 2013 yılında faaliyete geçen Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi bünyesinde 24 çocuk kapasiteli 4 çocuk evi bulunmakta ve bu evlerde 23 çocuk barınmaktadır.

Koruyucu Aile Hizmeti: Herhangi bir sebepten ötürü biyolojik ailesinin yanında kalması mümkün olmayan çocukların, uzun veya kısa süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde, devlet denetiminde aileler tarafından kendi aile ortamlarında bakılması ve yetiştirilmesi amacıyla korunmaya muhtaç 8 çocuk, koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir.

Sokakta Çalıştırılan Çocuklar: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nce sokakta çalışan, çalıştırılan ve risk altındaki çocukların aileleri ile görüşmeler yapılmakta ve ailelere çocukların eğitim hayatlarına devamının önemi, çocuk ihmali ve çocuk istismarı hakkında rehberlik edilmektedir. Bu çalışmalar kapsamında 2018 yılında 140 çocuğa ulaşılmıştır.

***Grafik 69**: Yıllar İtibariyle Çocuk Nüfus Oranı Değişimi (2007-2018)*

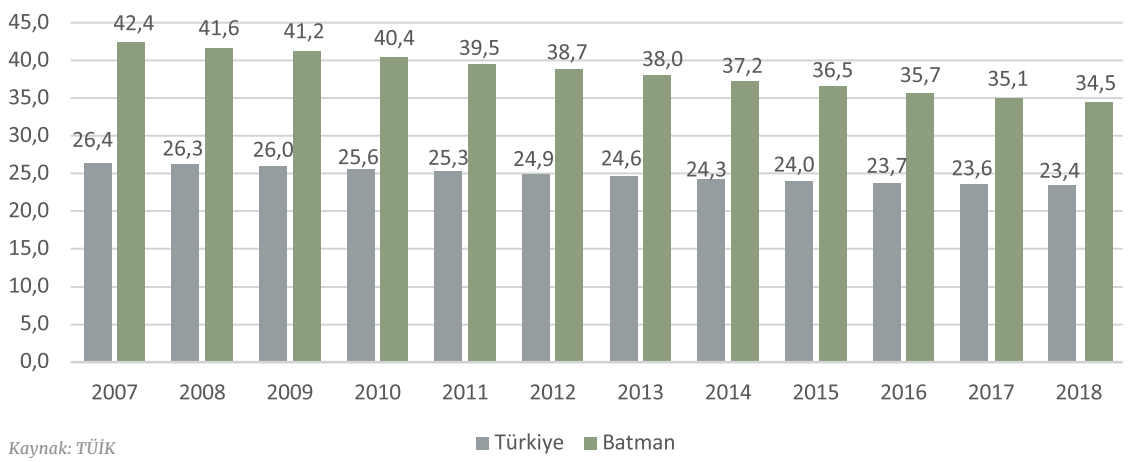

Kaynak: TÜİK

Saklambaç Oynayan Çocuklar–Beşiri

5.2 Gençler

Batman, ülke genelinde en yüksek genç nüfus oranına sahip illerden biridir. Genç nüfusu olarak kabul edilen 15-24 yaş grubu nüfus oranı ülke ortalaması % 23,5 iken, ilimizin genç nüfus oranı % 29,8 (178.261 kişi) düzeyindedir. ***Genç nüfusuna göre iller sıralamasında Batman, 8. sırada yer almaktadır.***

Gençlerin İstihdamı: Ülke genelinde genç (15-24 yaş) işsizlik oranının en yüksek olduğu bölge % 40,1 oranı ile TRC3 Bölgesi'dir. 15-24 yaş grubu istihdam oranı ülke ortalaması % 34,3 iken, bölgedeki 15-24 yaş arası gençlerin sadece % 18,1'i istihdam edilebilmektedir. İş gücüne katılım oranında da TRC3 Bölgesi, Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. ***Gençlerin iş gücüne katılım oranı ülke genelinde % 43 dolaylarında olmasına karşın, bölgede bu oran % 30,2'dir.*** Genç nüfusun yoğun olduğu Batman'da, işsizlik sorunu en çok gençleri etkilemektedir. Bölgede gençlere yönelik sosyal ve kültürel imkânların kısıtlılığının yanı sıra istihdam ve girişimcilik olanakları da oldukça zayıftır. Bu kapsamda ilimizde gençlere yönelik istihdam ve girişimcilik olanaklarının artırılması gerekmektedir.

Gençlik Merkezleri: Batman'da Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü bünyesinde, il merkezi ve Kozluk ilçesinde faaliyet gösteren 2 gençlik merkezi bulunmaktadır. Batman Gençlik Merkezi bünyesinde; 1 çok amaçlı salon, 2 tenis kortu, 1 voleybol sahası, 1 basketbol sahası mevcuttur. Bu merkez; gençlerin toplumun tüm alanlarına aktif katılımını sağlamayı, zararlı alışkanlıklardan korumaya yönelik tedbirler almayı, politika oluşturma sürecinde gençlerin katılımlarını sağlamayı ve bilimsel çalışmalar konusunda onlara destek olmayı hedeflemektedir.

***Grafik 70**: Yıllar İtibariyle Genç Nüfus Oranı Değişimi (2007-2018)*

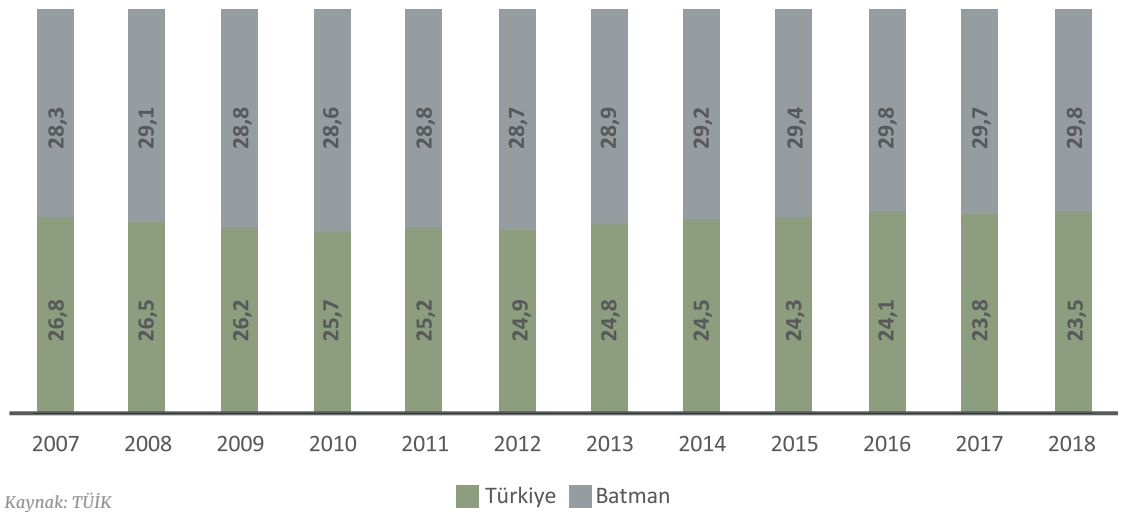

Kaynak: TÜİK

***Grafik 71**: TRC3 ve Türkiye Genç İş Gücü Göstergeleri Karşılaştırması (2004-2017)*

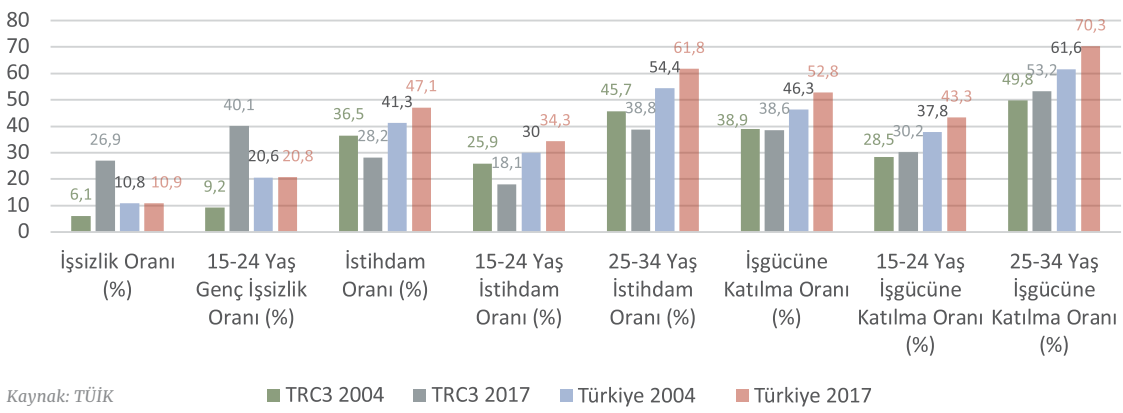

Kaynak: TÜİK

Batman Valiliği Gençlik ve Kültür Evi

5.3 Kadınlar

Batman'da toplam nüfusun 301.413'ü erkek, 297.690'ı ise kadındır. ***Diğer bir ifadeyle nüfusun % 49,7'sini kadınlar,*** % 50,3'ünü ise erkekler oluşturmaktadır. Kadınlar ile erkekler arasındaki bu oransal denge, kadınların daha uzun yaşaması nedeniyle 65 ve daha yukarı yaş grubunda kadınların lehine değişmektedir. Bu yaş grubundaki nüfusun % 59,7'sini kadınlar, % 40,3'ünü ise erkekler oluşturmaktadır.

İlimizde kadın statüsünün geri planda kalmasına sebep olan en önemli etmenlerin başında erken yaşta evlenme gelmektedir.

İlk evlenme yaşı, belli bir yıl içinde ilk kez evlenen çiftlerin ortalama evlenme yaşıdır. ***Ortalama evlenme yaşı*** ise; belli bir yıl içinde evlenen çiftlerin ortalama evlenme yaşıdır.

İlk evlilik yaşının doğumlar üzerinde önemli bir etkisi olup daha erken yaşlarda evlenen kadınların ortalama olarak daha fazla çocuk sahibi olma potansiyeli bulunmaktadır.

***Grafik 72**: Batman ve Türkiye Kadın Nüfus Oranı Karşılaştırması (2007-2018)*

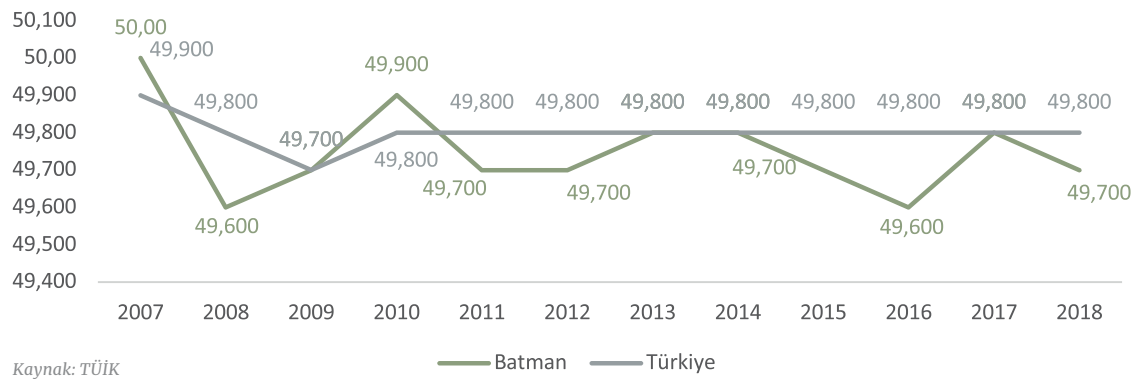

Kaynak: TÜİK

İlk evlenme yaşı evliliklerin kurulmasında bireyin sahip olduğu kaynaklar ve karar verme süreçlerine katılımına ilişkin ipuçları sunmaktadır. İlk evlenme yaşı düştükçe bireylerin eğitim, meslek ve gelir gibi kaynaklara sahip olma ve/veya ulaşma ihtimalleri düşmektedir. Bir diğer altı çizilmesi gereken nokta, bireyler eğitim, gelir gibi kaynaklara ulaştıkça ilk evlenme yaşı artmaktadır.

Batman'da 2017 yılında kadın ilk evlenme yaşı 24,2 iken, Türkiye'de 26,2'dir. İlimizde 2017 yılında ortalama kadın evlenme yaşı 24,1 iken, ülke genelinde ise 24,6 olmuştur. ***Batman en düşük kadın ortalama evlenme yaşına sahip 16'ncı ildir.***

***Grafik 73**: Batman ve Türkiye Evlenme Yaşı Karşılaştırması (2001-2017)*

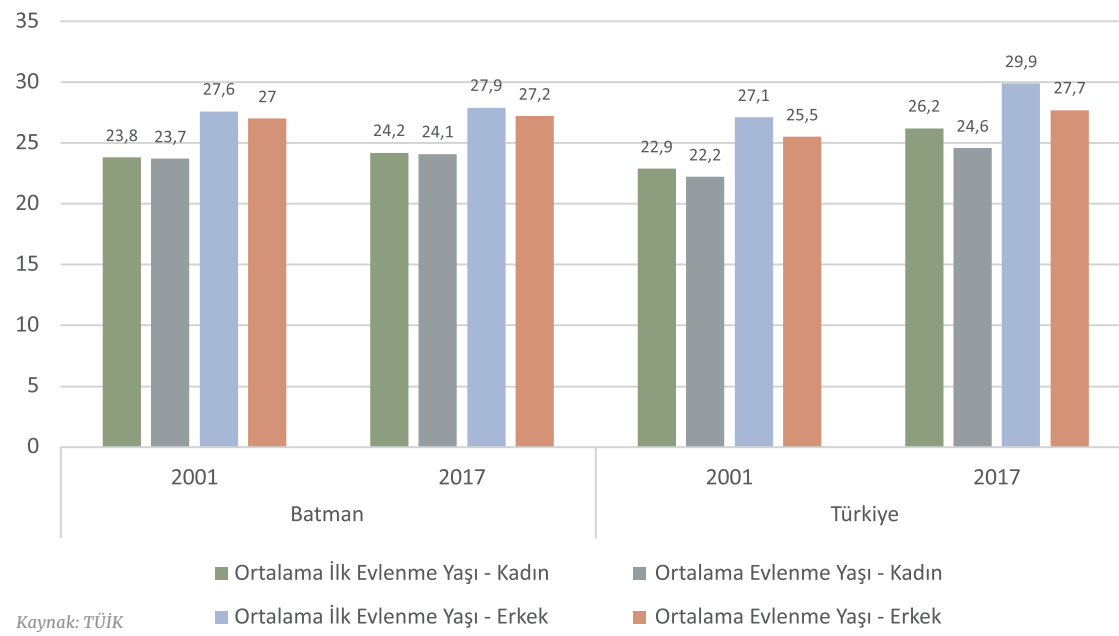

Kaynak: TÜİK

***Tablo 52**: Batman ve Türkiye Evlenme ve Boşanma Verileri Karşılaştırması (2002-2018)*

Gösterge	Batman		Türkiye	
	2002	2018	2002	2018
Evlenme Sayısı	3.235	4.364	510.155	553.202
Kaba Evlenme Hızı (‰)	7,65	7,37	7,73	6,8
Boşanma Sayısı	71	235	95.323	142.448
Kaba Boşanma Hızı (‰)	0,17	0,4	1,44	1,77
Boşanma/Evlenme Oranı (%)	2,19	5,38	18,69	25,74

Kaynak: TÜİK

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre; 2018 yılında Batman'da 4.364 evlilik ve 235 boşanma gerçekleşmiştir. Evlenmelerin sayısı 2002 yılına göre % 34,9 (3.235), boşanmaların sayısı ise % 231 artmıştır (71).

İlimizde 2002 yılında ‰ 7,65 olan kaba evlenme hızı, 2018 yılı itibariyle ‰ 7,37'ye; ‰ 0,17 olan kaba boşanma hızı ise ‰ 0,4'e gerilemiştir. İller sıralamasında Batman evlenme hızına göre 31'inci, boşanma hızına göre ise 74. sıradadır.

Bu verilerin; aile kurumunun güçlendiğine mi, yoksa zayıfladığına mı işaret ettiğini anlayabilmek için evlenme ve boşanma sayılarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmek gerekmektedir. İlimizde 2002 yılında gerçekleşen her 100 evlilikten 2,19'u boşanma ile sonuçlanırken, 2018 yılında bu sayı 5,38'e yükselmiştir.

Kadın statüsü üzerinde belirleyici olan faktörlerden bir diğeri de kadınların eğitim durumudur. Kadınların okuma yazma durumları incelendiğinde, Batman'ın ülke genelinin epey gerisinde yer aldığı görülmektedir. Kadın statüsünün iyileştirilmesi amacıyla kadın okuryazarlık oranının, özellikle kırsal alanda geliştirilmesi gerekmektedir.

2008 yılından itibaren özellikle şartlı nakit transferleri ile bölgedeki kız çocuklarının ilkokul okullaşma oranlarında artış sağlanmıştır. Ancak bu durum özellikle ortaöğretim okullaşma oranlarında Türkiye ortalamasını yakalayacak seviyeye ulaşamamıştır. Aşağıdaki grafikte görüldüğü üzere ilimizdeki kız çocuklarının ortaöğretim okullaşma oranları, 2007-2017 yılları arasında % 29,91'den % 73,9'a çıkmış, ülke genelinde bu oran, % 61,17 seviyesinden % 83,77'ye yükselmiştir.

Grafik 74: Batman ve Türkiye Okuma Yazma Bilenlerin Oranı Karşılaştırması (2008-2017)

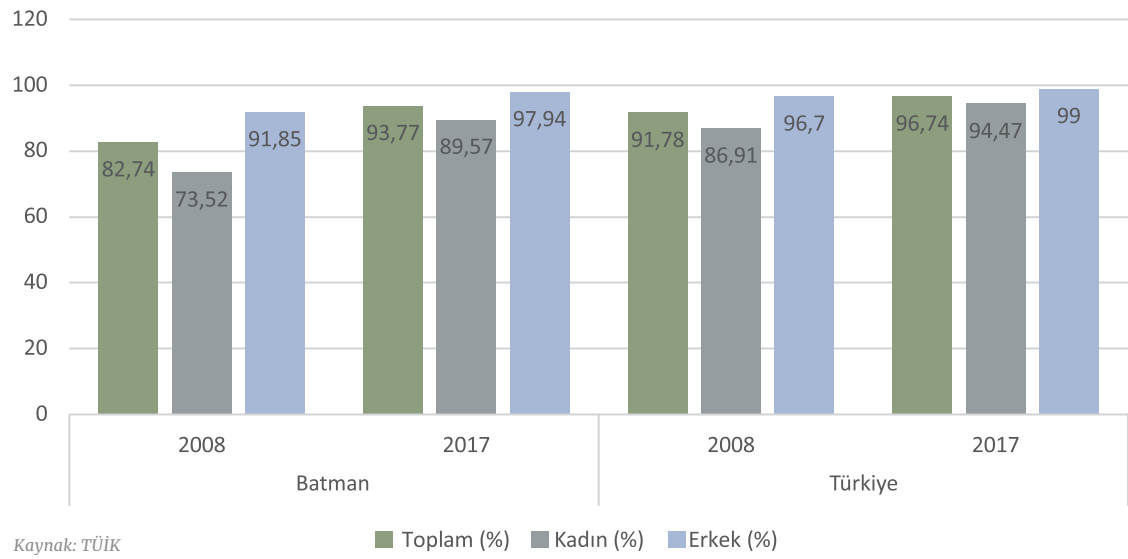

Kaynak: TÜİK

Grafik 75: Batman ve Türkiye Ortaöğretimde Net Okullaşma Oranı Karşılaştırması (2007-2017)

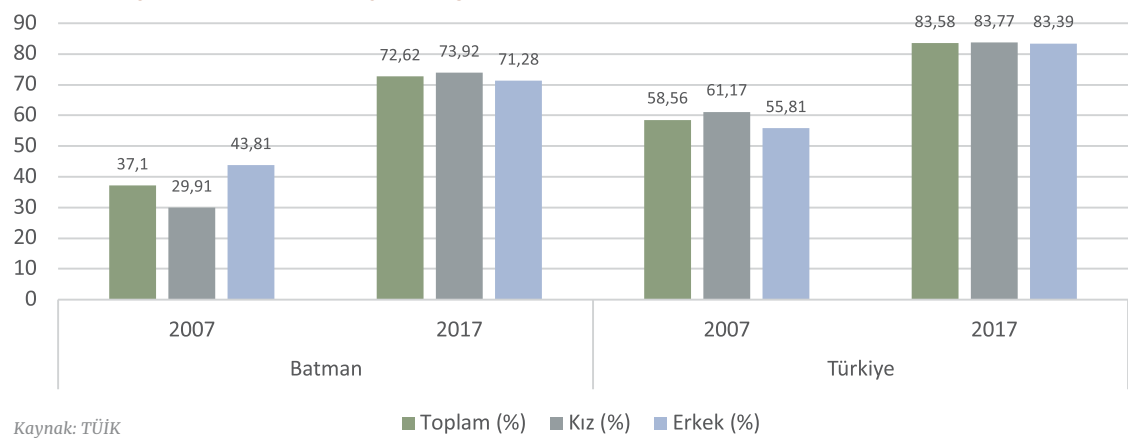

Kaynak: TÜİK

Aşağıdaki grafikte TRC3 Bölgesi'ndeki 15 yaş üstü kadınların iş gücüne katılım oranlarının 2004-2017 yılları arasındaki seyri verilmiştir. Grafikten de görüleceği üzere, kadınların iş gücüne katılım oranları ülke genelinde artarken, ilimizin de içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi'nde bu oranlar düşmüştür.

TÜİK 2017 yılı verilerine göre ilimizin de içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi ülke genelindeki en düşük kadın iş gücüne katılım oranına sahiptir (% 7,5). TRC3 Bölgesi'nde 2004 yılında % 16,1 olan kadınların iş gücüne katılım oranı, 2017 yılında % 14,8'e gerilemiştir. Bu tablo kadınların iş gücüne katılmalarına yönelik tedbirlerin alınması ve teşvik edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Ülke genelinde kadın işsizlik oranı % 14,1 iken, TRC3 Bölgesi'nde kadın işsizlik oranı % 36,5'tir. Yine kadın istihdam oranı ülke ortalaması % 28,9 iken, TRC3 Bölgesi'nde kadınların istihdam oranın % 9,4 ile ülke genelindeki en düşük değere sahip olduğu görülmektedir.

Toplam doğurganlık hızı, bir kadının doğurgan olduğu dönem olan 15-49 yaş grubunda doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir ve Türkiye'de bu oran 2017 yılında 2,07 iken, ilimizde bu oran 3,07 olarak gerçekleşmiş ve Batman toplam doğurganlık hızına göre iller arasında 10. sırada yer almıştır.

Kadın intihar sayılarına baktığımızda ise; ölümle sonuçlanan kadın intihar sayılarında ilimizde son yıllarda büyük azalma olduğu görülmektedir. 15-24 yaş arası intihar eden kadın sayısı 2001 yılında 12 iken, 2017 yılı itibariyle bu sayı 2'dir.

Grafik 76: TRC3 ve Türkiye Kadın Iş gücü Göstergeleri Karşılaştırması (2004-2017)

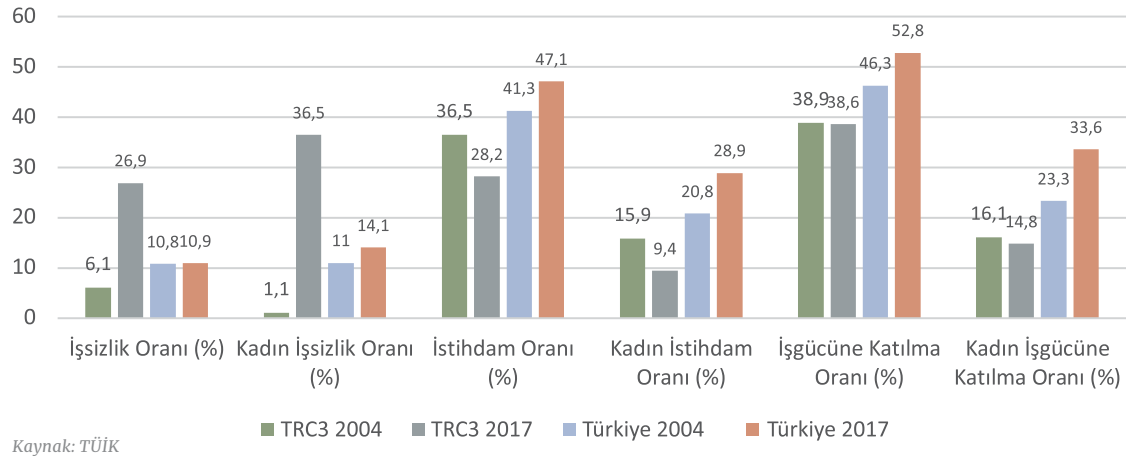

Kaynak: TÜİK

Tablo 53: Batman ve Türkiye İntihar Göstergeleri Karşılaştırması (2001-2017)

Gösterge	Batman		Türkiye	
	2001	2017	2001	2017
İntihar Sayısı	29	11	2.584	3.069
Kadın İntiharı	20	3	907	701
15-24 Yaş İntihar	16	5	841	696
15-24 Yaş Kadın İntiharı	12	2	418	224
Kaba İntihar Hızı (Yüz Binde)	7,01	1,89	3,97	3,82

Kaynak: TÜİK

Hane halkı büyüklüğü, sosyo-kültürel açıdan kadın statüsü hakkında belirleyici olan faktörlerden biridir. Hane halkı büyüklüğü arttıkça, kadının eve bağımlılığı artmakta ve hem toplumsal hem de ekonomik hayata katılım güçleşmektedir. Adrese Dayalı ***Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre;*** Batman'da 2008 yılında 6,9 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğü; azalma eğilimi göstererek 2018 yılında 5,5 kişiye düşmüştür. ***Batman hane halkı büyüklüğü bakımından ülke genelinde 4. sıradadır.***

Grafik 77: Yıllar İtibariyle Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü Değişimi (2008-2018)

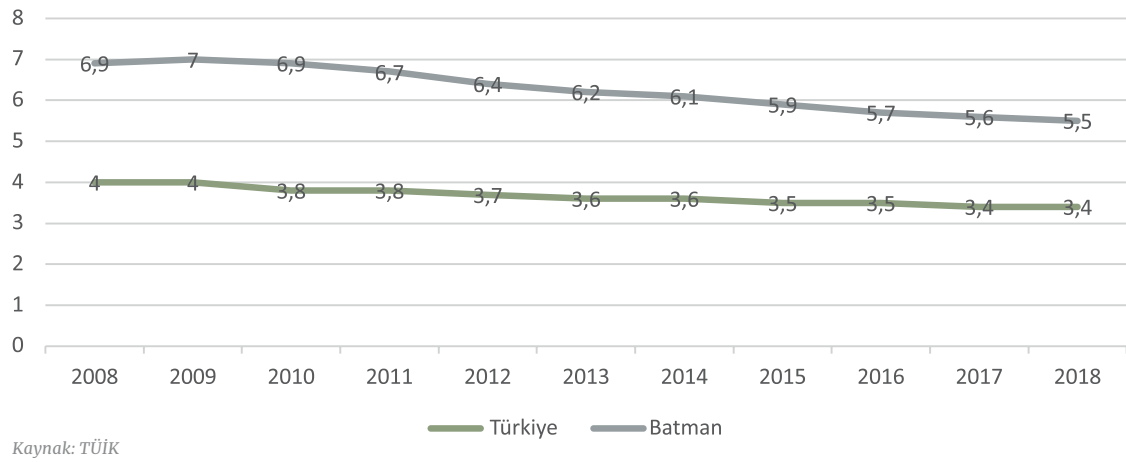

Kaynak: TÜİK

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında uygulanan sürdürülebilir kalkınma programlarında, toplumsal cinsiyet perspektifinin gözetilmesi için bir dizi proje yürütülmektedir. Bu bağlamda yürütülen çalışmaların en önemlilerinden biri, hedef kitlesini genç kızlar ve kadınların oluşturduğu ***Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) projesidir***.

Kadını güçlendirerek cinsiyet dengeli kalkınma sürecini başlatmak ve bu yolla yerel koşullara uygun tekrarlanabilir model ya da modeller geliştirmek amacıyla Türkiye Kalkınma Vakfı ve valiliklerin iş birliği ile GAP İdaresi tarafından yürütülen proje kapsamında ilimizde 19 Mayıs, Yavuz Selim ve Yeşiltepe ***ÇATOM'lar*** olmak üzere 3 ÇATOM kurulmuştur.

2018 yılında ÇATOM'lar bünyesinde yürütülen faaliyetlerden 1.492'si kadın ve 424'ü çocuk olmak üzere toplam 1.916 kişi yararlanmıştır.

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2015 yılında hazırlanan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet"[1] raporunda; ülkedeki kadınların % 37,5'inin yaşamının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları kişi tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bölge düzeyinde bakıldığında ise, ilimizin de içerisinde yer aldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı % 35,8 düzeyindedir.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlara ***yönelik*** 2015 yılında oluşturulan ***Batman Kadın Konukevi***; 20 kişi kapasiteli olup, hâlihazırda 7 kadın ve 3 çocuğa hizmet vermektedir.

Batman Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi: 2016 yılında faaliyete geçen Batman Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'nde şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulamasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme çalışmaları yapılmakta ve merkez yedi gün yirmi dört saat hizmet vermektedir. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'i 2018 yılında, 81 bireye psiko-sosyal destek ve 908 bireye rehberlik ve yönlendirme hizmeti vermiştir.

1 *http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf*

5.4 Yaşlılar

Birleşmiş Milletler'in (BM) tanımına göre; bir ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının % 8 ile % 10 arasında olması o ülke nüfusunun yaşlı, % 10'un üzerine geçmesi ise çok yaşlı olduğu anlamına gelmektedir.

2018 yılı ADNKS verilerine göre; ilimiz nüfusunun % 4,4'ü (26.252 kişi) yaşlı nüfustur. Bu yaşlı nüfusun ise % 43,6'sını erkekler, % 56,4'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır. Batman ilinin yaşlı nüfus oranı 2007 yılına göre 0,4 puan artmış ve ilimiz ***Türkiye yaşlı nüfus oranı büyüklüğüne göre 77'nci sırada yer almıştır.***

Yaşlı bağımlılık oranı; bir bölgede çalışma yaşında sayılan her 100 kişinin bakmakla yükümlü olduğu yaşlı nüfusunu gösterir. Başka bir ifade ile bir bölgedeki 65 yaş üstü nüfus toplamının 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranının yüzde olarak ifade edilmesidir. Yaşlı bağımlılık oranı, özellikle devlet desteğine muhtaç olan yaşlı nüfus oranının görülmesi açısından önemlidir. Batman'da bu oran % 7,2 olup, Türkiye ortalaması olan % 12,9 oranının çok altında bir değer göstermektedir.

Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı bağımlılık oranının ülke genelinde 2023 yılında % 15,2 ve 2080 yılında % 43,6'a yükseleceği öngörülmüştür.

Grafik 78: Yaş Grubu İtibariyle Yaşlı Nüfus Oranı Değişimi (2007-2018)

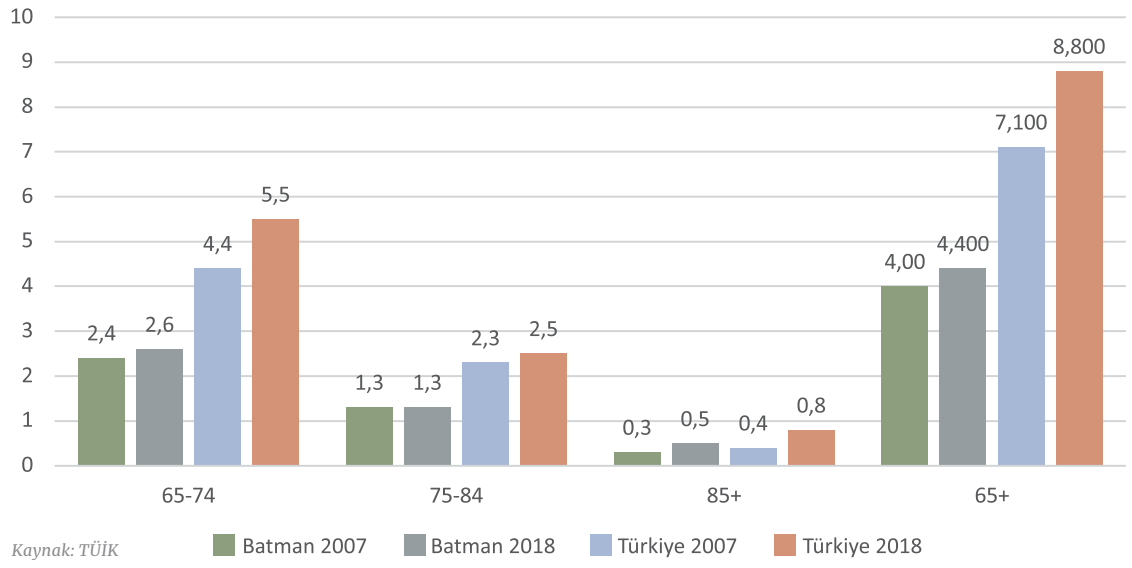

Kaynak: TÜİK

5.5 Engelliler

2017 yılında yayınlanan "Engelli Dostu İller Araştırma Raporu"nda yer alan tabloya göre engelli nüfusun oransal olarak yoğun olduğu illerde, illerin engelli dostu yapısı oldukça zayıf olduğu görülmüştür. Batman en çok engelli nüfus oranına (% 2,91) sahip 18. il iken, Engelli Dostu İl sıralamasında ise 7'nci sırada yer almıştır.

Batman Engelsiz Yaşam, Bakım, Rehabilitasyon Aile Danışma Merkezi; 2011 yılında faaliyete geçmiştir. Merkez 60 engelli kapasiteli olup, zihinsel kadın ve ruhsal kadın engel gruplarına hizmet vermektedir. Hali hazırda Aile Danışma Merkezi bünyesinde 11 zihinsel engelli kadına ve 48 ruhsal engelli kadına hizmet vermektedir.

Tablo 54: Batman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nca Engellilere Yönelik Yapılan Yardımlar- 2018

2018 Yılı Engellilere Yönelik Yapılan Yardımlar		Yapılan Yardım Miktarı
Aylık Alan Engelli Sayısı	7.144	31.129.398
Aylık Alan Engelli Yakını Sayısı	1.648	5.438.839
Toplam	8.792	36.568.237

Kaynak: Batman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Engelsiz Yaşam, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

Engelli Vatandaşlara Yönelik Erişebilirlik Çalışmaları

Ayrıca ilimizde faaliyet gösteren iki özel bakım merkezi bulunmakta olup, bu merkezler 104 yatak kapasitesine sahiptir. Bu özel bakım merkezlerinde kalan, her engelli birey için aylık olarak 3.351 TL özel bakım merkezlerine ödenmekte, ayrıca her bir engelli bireye 169 TL harçlık ödenmektedir. Özel bakım merkezlerine ***2018 yılında ödenen toplam engelli yardım tutarı 3.343.820 TL'dir.***

Ayrıca bakıma muhtaç ve engelli olup, aile bireylerince bakımı üstlenilen engelliler için Engelli Yakını ve Evde Bakım Yardımı adı altında 1.305 TL aylık ödeme yapılmaktadır. ***2018 yılında ilimizde 6.396 engelli için toplam 84.358.275 TL evde bakım ödemesi yapılmıştır.***

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca ise ***2022 sayılı yasa kapsamında 2018 yılında engelli ve engelli yakınlarına yönelik yapılan yardımların toplamı 36.568.237 TL'dir.*** İlimizde yaşlılara yönelik huzurevi bulunmamaktadır.

Devlet Personel Başkanlığı 2018 verilerine göre Batman'da 365 engelli memur istihdam edilmiştir.[2] Öte yandan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından engelli istihdamının teşvik edilmesi için çeşitli projeler yürütülmekte, "İşe Katıl Hayata Atıl Projesi"[3] ile birçok engelli birey iş sahibi olmaktadır. Ayrıca girişimcilik eğitimi alan veya kuracağı meslekte eğitim almış engelliler, iş projelerinin onaylanması halinde İŞKUR tarafından hibe alabilmektedirler.

İlimizde, engelliler ve yaşlılar dâhil olmak üzere herkesin, herhangi bir ürüne, hizmete ulaşması ve kullanabilmesi amacıyla 244 resmi ve özel bina, 8 toplu taşıma aracı, 6 açık alanın Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonu tarafından denetlenmiş olup, 30 resmi binaya Erişilebilirlik Belgesi verilmiştir.

2 *http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistik/istihdam-edilen-engelli-memurlarin-182*

3 *https://www.ailevecalisma.gov.tr/EYHGM/Projeler/Ise-Katil-Hayata-Atil-2014-2018.pdf*

5.6 Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Programı

Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Programı kapsamında yapılan yardımların amacı; korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerin korunma altına alınmasına esas oluşturacak nedenin ekonomik yoksunluk olması halinde, bu kişilere ve ailelerine kuruluş bakımı yerine, ekonomik yardım ve diğer destekleyici sosyal hizmet uygulamalarıyla ailenin parçalanmadan bir arada yaşanmasına fırsat sağlamaktır.

Ayrıca kuruluş bakımından ayrılan ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyan gençlerin bir süre desteklenerek toplumda muhtaç duruma düşmeden hayatlarını sürdürmeleri amaçlanmaktadır.

Sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinde esas ilke, kişilerin kendi kendilerine yeterli duruma getirilmesidir. ***Bu amaca yönelik olarak 2016-2019 yılları arasında toplam 3.467 kişiye 29.855.914 TL ödenmiştir.***

***Tablo 55**: Sosyal ve Ekonomik Destek Programı (2016-2019)*

Yıl	Yardım Yapılan Kişi Sayısı	Ödenen Yardım (TL)
2016	1.719	12.355.098
2017	872	7.079.581
2018	876	8.051.184
2019	896	2.370.051
Toplam	3.467	29.855.914

Kaynak: Batman Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

6.İş Gücü, İstihdam ve İşsizlik

İl Düzeyinde Temel İş Gücü Göstergeleri: TÜİK verilerine göre TRC3 Bölgesi'nin (Batman, Siirt, Mardin, Şırnak) 2016 yılı işsizlik oranı % 28,3 iken, bu oran 2018 yılında % 25'e gerilemiştir. Batman ilimize ait müstakil bir işsizlik verisi bulunmamaktadır. TRC3 Bölgesi'ne ait istihdam, iş gücüne katılım ve işsizlik verileri Tablo 56'da görüldüğü gibidir.

Iş gücünün önemli bir göstergesi olan ve çalışma çağına (15 yaş ve üzeri) gelmiş kişilerin iş gücüne katılım oranı, 2018 yılında Türkiye genelinde % 53,2 olarak gerçekleşmiştir. ***İlimizin içerisinde yer aldığı TRC3 Bölgesi'nde ise 2018 yılında iş gücüne katılım oranı % 40,7 düzeyindedir.***

Toplam nüfus içerisinde çalışanları ifade eden istihdam oranlarına bakıldığında ise; 2018 yılında Türkiye genelinde bu oran % 47,4 iken, ilimizin de içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi'nde % 30,5 seviyesindedir.

***Tablo 56**: Türkiye Geneli ve TRC3 Bölgesi 2014-2018 Yılları İstihdam, Iş gücüne Katılım ve İşsizlik Oranları*

Yıllar	İstihdam Oranı (%)		İş Gücüne Katılım Oranı (%)		İşsizlik Oranı (%)	
	TRC3	TR	TRC3	TR	TRC3	TR
2018	30,5	47,4	40,7	53,2	25,0	11
2017	28,2	47,1	38,6	52,8	26,9	10,9
2016	28	46,3	39,1	52	28,3	10,9

Kaynak: TÜİK

Batman OSB

6.1 İş Gücüne Katılım

İlimizin de içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi'nde 2018 yılında iş gücüne katılım oranı % 40,7'dir. Yaş grubu ve cinsiyete göre TRC3 Bölgesi'nde iş gücüne katılım oranları incelendiğinde; 2018 yılında erkeklerin iş gücüne katılım oranı % 65,7 iken, kadınlarda iş gücüne katılım oranı % 17,8'de kalmıştır.

İlimizde geleneksel aile yapısı, çalışma ortamları, çocuk sayısının fazlalığı gibi sebepler kadınların iş gücüne katılmasını engelleyen başlıca faktörlerdir. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Iş gücüne Katılım Oranı Tablosu incelendiğinde; 25 yaş üstü toplam iş gücüne katılım oranları, 15-24 yaş grubuna göre daha yüksek gerçekleşmiştir. Ancak TRC3 Bölgesi'nde 15-24 yaş grubu kadınların iş gücüne katılım oranının 25 yaş üstü kadınlarda daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadınların iş gücüne katılımını ve istihdamını desteklemek amacıyla kalkınma planlarına özel hedefler konulmuştur. Örneğin 2014-18 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planına göre kadınların iş gücüne katılım oranının 2018 yılı sonu itibariyle % 35 seviyesi civarındadır.

Öte yandan 2014 yılında yürürlüğe giren Ulusal İstihdam Stratejisi[1] ise, 2023 yılında kadınlar için iş gücüne katılım hedefi % 41 olarak belirlenmiştir. Ulusal İstihdam Stratejisi bu amaçla "çocuk sahibi olan kadınların iş gücü piyasasından kopmasını engellemeye dönük teşvik edici düzenlemelerin" uygulamaya geçirileceğine işaret etmektedir.

1 *http://www.uis.gov.tr/media/1483/ozelpolitika.pdf*

***Tablo 57**: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Iş gücüne Katılım Oranı-2018 (%)*

2018	Erkek Toplam	Kadın Toplam	Toplam	15-24 Erkek	15-24 Kadın	15-24 Toplam	25 ve Üzeri Erkek	25 ve Üzeri Kadın	25 ve Üzeri Toplam
TR	72,7	34,2	53,2	55,2	31,1	43,3	76,9	34,2	55,2
TRC3	65,7	17,8	40,7	45,8	16,4	30,2	73,4	13,9	42,9

Kaynak: TÜİK

***Grafik 79**: Türkiye ve TRC3 Bölgesi Iş gücüne Katılım Oranı (%)*

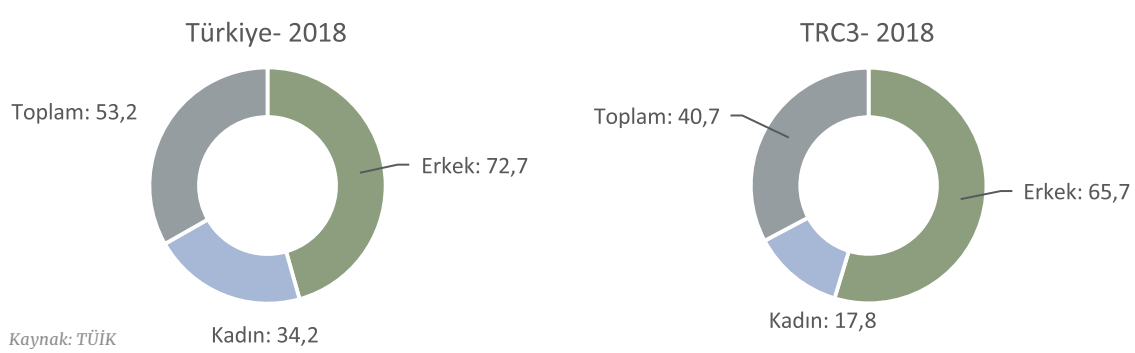

Kaynak: TÜİK

Grafik 80: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İş gücüne Katılım Oranı (%)

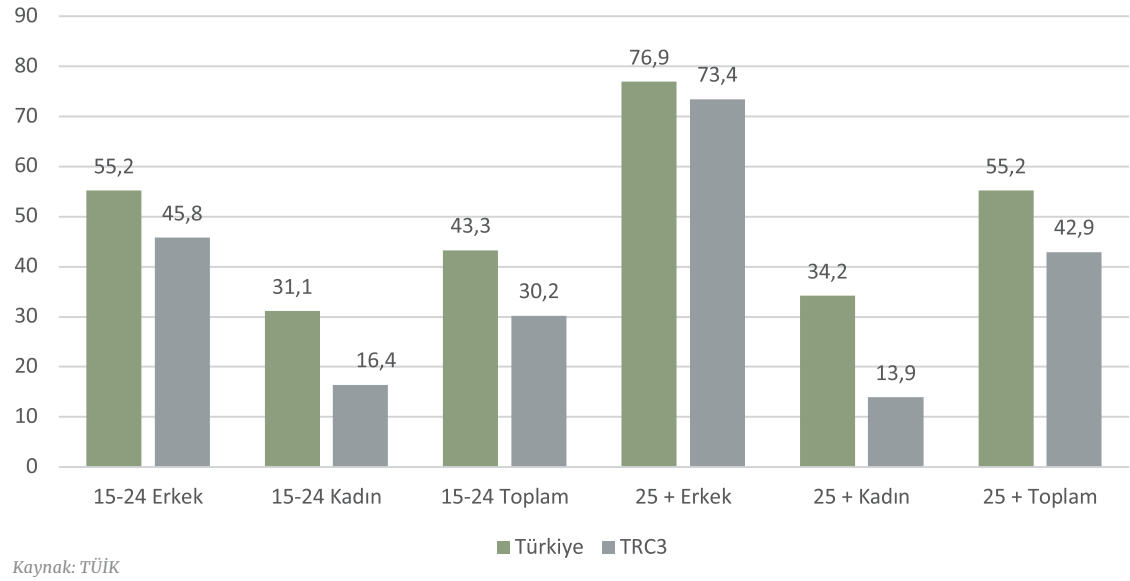

Kaynak: TÜİK

6.2 İstihdam

TÜİK 2018 yılı verilerine göre Türkiye genelinde istihdam oranı % 47,4 olarak gerçekleşmiştir. TRC3 Bölgesi'nde bu oran % 30,5'tir.

6.2.1 İstihdam Göstergelerinin Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı

Ülke genelinde 2018 yılında erkeklerin istihdam oranı % 65,7 iken, TRC3 Bölgesi'nde erkeklerin istihdam oranı % 50,8 olmuştur. Kadınlarda ise ülke genelinde 2018 yılında istihdam oranı % 29,4, iken, TRC3 Bölgesi'nde bu oran ise % 11,9'da kalmıştır.

Cinsiyete ve yaş grubuna göre istihdam oranları incelendiğinde; iş gücüne katılım oranı ile benzer şekilde 2017 yılında 15-24 yaş grubu istihdam oranı 25 yaş üstü istihdam oranının oldukça gerisindedir. TRC3 Bölgesi'nde 15-24 yaş grubu kadın istihdam oranı % 9 iken, ülkemizde bu oran % 23'tür. 25 ve üzeri yaş grubu kadınlarda istihdam oranı ülke genelinde % 30,3 iken, ilimizin de içerisinde bulunduğu TRC3 Bölgesi % 9,6 seviyesindedir.

6.2.2 İstihdamın Sektörel Dağılımı

Dünya geneli istihdam yapısı incelendiğinde, istihdamın % 28'inin tarım, % 16'sının sanayi, % 56'sının da hizmetler sektöründe yer aldığı görülmektedir (ILO, 2018). Türkiye'de ise 2017 yılı verilerine göre istihdamın % 18,4'ü tarımda, % 26,7'si sanayide ve % 54,9'u ise hizmet sektöründe yer almıştır. Bölgemizde ise istihdamın % 14,6'sı tarımda, % 20,2'si sanayide ve % 65,2'si hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Bölgemizde 2008 yılında % 25,7 olan tarımdaki istihdam oranı, sanayinin bölgemizdeki gelişimi ve tarımda yaşanan çözülmeyle birlikte 2017 yılında % 16,2'ye gerilemiştir. 2008 yılına kıyasla ülke genelinde sanayide istihdam edilen nüfus oranı azalırken, bölgemizde artmıştır.

Tablo 58: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İstihdam Oranı (%) (2018)

2018	Erkek Toplam	Kadın Toplam	Toplam	15-24 Erkek	15-24 Kadın	15-24 Toplam	25 ve Üzeri Erkek	25 ve Üzeri Kadın	25 ve Üzeri Toplam
TR	65,7	29,4	47,4	45,4	23	34,3	70,8	30,3	50,2
TRC3	50,8	11,9	30,5	28,4	9	18,1	58,4	9,6	33,4

Kaynak: TÜİK

Grafik 81: Türkiye/TRC3 Bölgesi İstihdam Oranı (%) (2017)

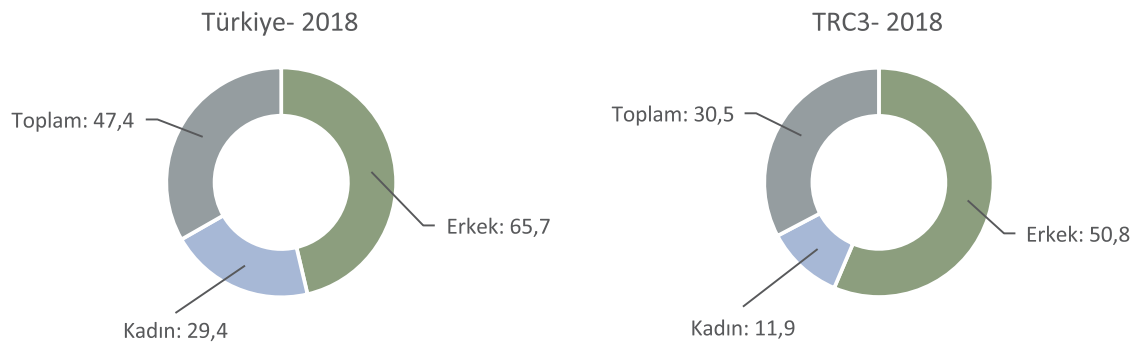

Kaynak: TÜİK

Grafik 82: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İstihdam Oranı (%) (2017)

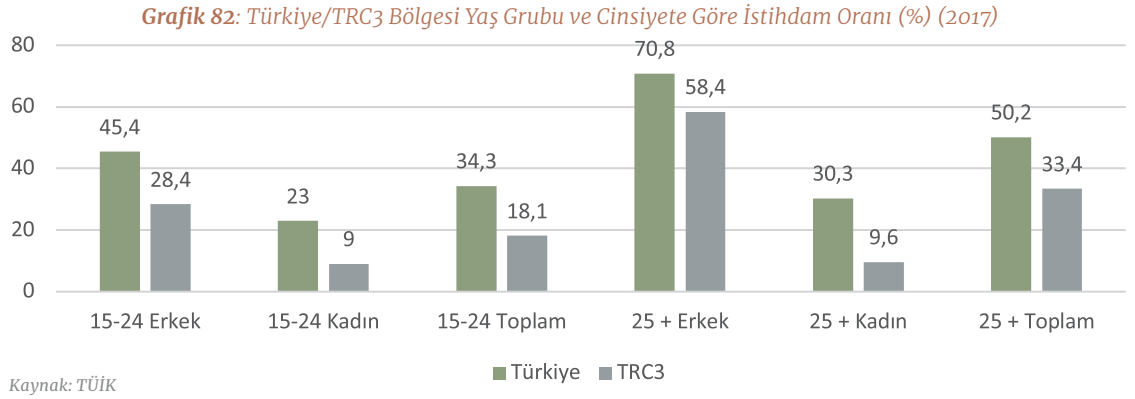

Kaynak: TÜİK

Grafik 83: Dünya Geneli (Kaynak-ILO) /Türkiye/TRC3 Bölgesi'nde İstihdamın Sektörel Dağılımı-2017

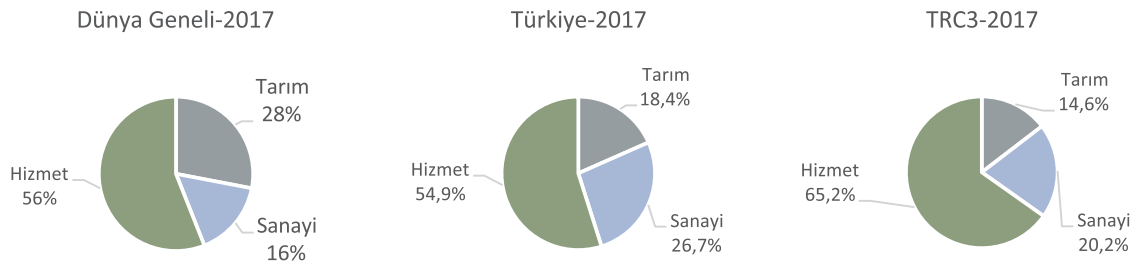

Kaynak: TÜİK

Tablo 59: Türkiye ve TRC3 Bölgesinin 2008/2017 Yıllarındaki İstihdamın Sektörel Dağılım ve Oranları (Bin Kişi) (%)

Yılı	Bölge	İstihdam (Bin Kişi)	Tarım		Sanayi		Hizmetler	
			Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
2008	Türkiye	21.194	5.016	23,6	5.682	27,4	10.495	49,0
	TRC3 Bölgesi	264	68	25,7	51	19,3	144	55,0
2017	Türkiye	28.189	5.464	19,4	7.478	26,5	15.426	54,1
	TRC3 Bölgesi	388	63	16,2	82	21,1	244	62,9

Kaynak: TÜİK

Cumhuriyet Meydanı'nda İş Bekleyen Vatandaşlar

6.3 İşsizlik

TÜİK verilerine göre ***2018 yılında Türkiye genelindeki işsizlik oranı % 11 olarak gerçekleşmiştir. TRC3 Bölgesi'nde ise bu oran % 25'tir*** ve bu işsizlik oranı ülke geneli işsizlik oranının 14 puan üzerindedir. TRC3 Bölgesi'nde, 2009 yılında % 15,1 düzeyinde olan işsizlik oranı 2018 yılında % 25 seviyesine yükselmiştir. Ulusal düzeyde işsizlik oranlarında azalma gerçekleşirken, TRC3 düzeyinde ise işsizlik oranları artmıştır.

Bölgemizde son on yıl içerisinde işsizlik oranlarında yaşanan artışın sebepleri olarak; iş gücüne katılım oranlarının yükselmesi, kırsaldan kente göçte yaşanan artış, kadınların iş gücüne katılımının artması gibi sebepler gösterilebilir.

6.3.1 İşsizliğin Cinsiyete Göre Dağılımı

Ülke genelinde 2018 yılında erkeklerde işsizlik oranı % 9,5 iken, ilimizin içerisinde yer aldığı TRC3 Bölgesi'nde erkeklerde işsizlik oranı % 22,6 olmuştur. Kadınlarda ise ülke genelinde 2018 yılında işsizlik oranı % 13,9 iken, ilimizin içerisinde yer aldığı TRC3 Bölgesi'nde bu oran % 33,2 olmuştur.

2018 yılında ilimiz özelinde Batman Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü verilerine göre ise kayıtlı iş gücü sayısı, yani çalıştığı halde daha iyi şartlarda iş arayanlar ile işsizlerin toplamı 62.625 kişidir. Hali hazırda herhangi bir iş yerinde çalışmayan ve iş arayan kişi sayısı ise 39.523'tür.

İlimizde Batman Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü'ne kayıtlı iş gücünün 39.594'ünü erkekler, 23.031'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Kuruma kayıtlı işsizlerin 21.684'ü erkekler, 17.839'unu ise kadınlar kapsamaktadır.

***Grafik 84**: 2009-2018 Yıllarına İlişkin Türkiye ve TRC3 Bölgesi İşsizlik Oranları*

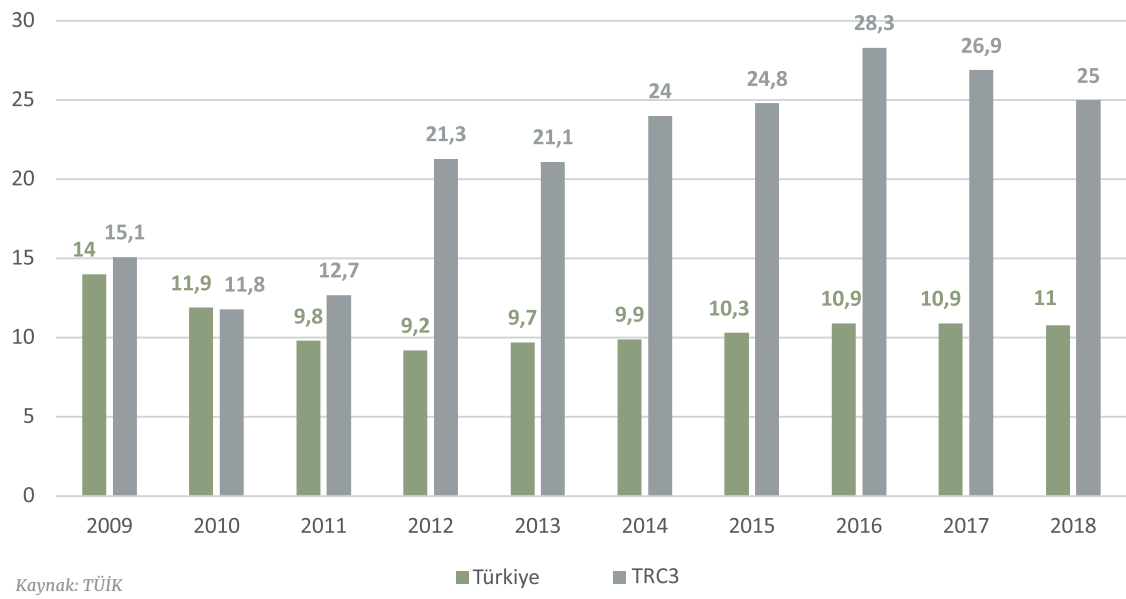

Kaynak: TÜİK

***Tablo 60**: Türkiye/ TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları-2018 (%)*

2018	Erkek Toplam	Kadın Toplam	Toplam	15-24 Erkek	15-24 Kadın	15-24 Toplam	25 ve Üzeri Erkek	25 ve Üzeri Kadın	25 ve Üzeri Toplam
TR	9,5	13,9	11	17,6	25,3	20,3	8,1	11,5	9,2
TRC3	22,6	33,2	25	36,7	37,9	37	18,1	30,2	20,4

Kaynak: TÜİK

***Grafik 85**: Türkiye/ TRC3 Bölgesi Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları-2018 (%)*

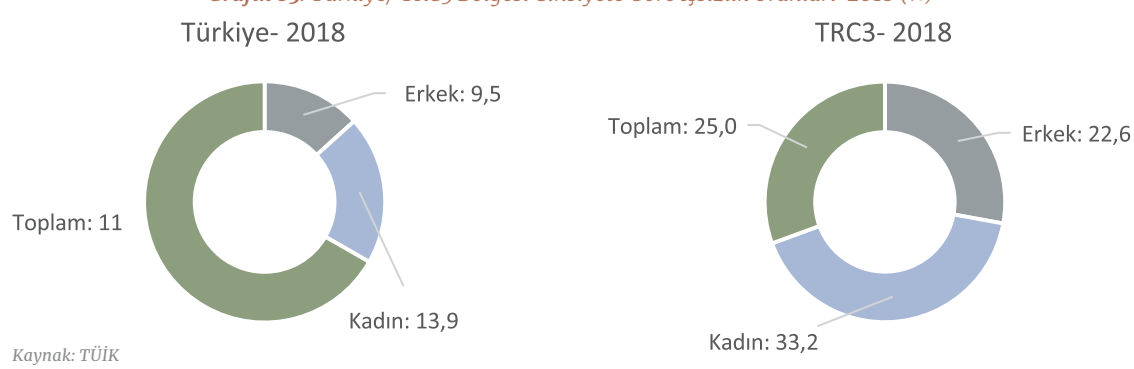

Kaynak: TÜİK

Grafik 86: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları-2018 (%)

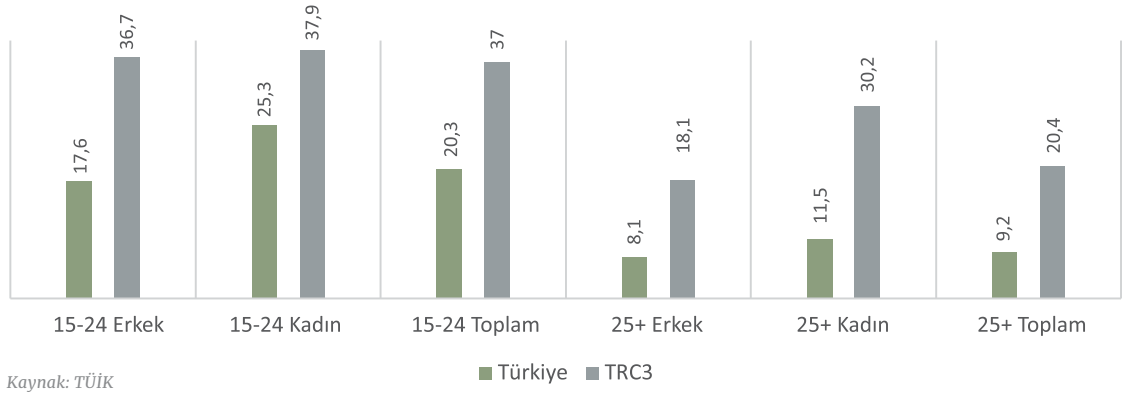

Kaynak: TÜİK

Tablo 61: Sosyal Durumlarına Göre Kayıtlı Kişi Envanteri-2018

Sosyal Durum	Kuruma Kayıtlı İş Gücü			Kuruma Kayıtlı İşsiz		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Normal	37.322	22.762	60.084	20.447	17.665	38.112
Engelli	1.756	264	2.020	973	170	1.143
Eski Hükümlü	516	5	521	264	4	268
Toplam	39.594	23.031	62.625	21.684	17.839	39.523

Kaynak: İŞKUR

6.4 Aktif İş Gücü Programları

Aktif iş gücü programları; iş gücü piyasasında arz ve talep dengelerine göre Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından yürürlüğe konulan programlardır. İşveren ve iş arayanların yararına düzenlenen bu program/projeler aşağıda görüldüğü üzere birkaç hizmet türünü içermektedir. İlimizde Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü tarafından Aktif İş Gücü Programları kapsamında, 2018 yılında 5.213'ü kadın, 5.209'u erkek olmak üzere toplam 10.422 kişiye hizmet sunulmuştur.

6.5 Pasif İş Gücü Programları

Pasif İş Gücü Programları; işini kaybedenlere ve işsizlere iş arama sürecinde 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu kapsamında işsizleri destekleme amacıyla yapılan ödeme ve faaliyetleri içermektedir. Bu kapsamda ilimizde işsizlik sigortası ödeneği başvuru ve yararlananların sayıları aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 62: 2018 Yılı Aktif İş Gücü Hizmetleri

Program/Proje	2018				
	Program	Erkek	Kadın	Toplam	Bütçe (TL)
Engelli Kursları	6	49	13	62	365.305
Engelli Kendi İşini Kurma Projeleri	6	6	0	6	286.000
Girişimcilik Programları	25	496	126	622	68.382
İşbaşı Eğitim Programları	644	2.231	2.165	4.396	33.920.183
Meslek Edindirme Kursları	126	972	1.673	2.645	10.725.899
Toplum Yararına Programlar	15	1.455	1.236	2.691	44.303.467
Genel Toplam	822	5.209	5.213	10.422	89.669.238

Kaynak: İŞKUR

Tablo 63: 2018 Yılı İşsizlik Ödeneği, Başvuru ve Yararlanıcı Sayıları

İşsizlik Ödeneği Başvuru Sayısı	5.227
İşsizlik Ödeneği Hak Eden Sayısı	3.166
İşsizlik Ödeneği Hak Edenlere Yapılan Ödeme Miktarı	17.191.260 TL

7.Sosyal Güvenlik ve Kayıt Dışı İstihdam

7.1 Kayıt Dışı İstihdam

Ülke genelinde kayıt dışı istihdam oranı 2017 yılı itibariyle % 33,97 düzeyinde iken, TRC3 Bölgesi'nde kayıt dışı istihdam oranı % 40,46 seviyesindedir. 2009 yılı ile kıyaslandığında hem ülke genelinde hem TRC3 Bölgesi'nde kayıt dışı istihdam oranlarının düştüğü görülmektedir.

Bununla birlikte özellikle sosyal yardımlar kayıt dışı istihdamı teşvik edici bir unsur olarak karşımızda çıkmakta ve kayıt dışı istihdam oranlarını arttırmaktadır.

***Grafik 87**: Türkiye ve TRC3 Bölgesine İlişkin 2009-2017 Yılları Arası Kayıt Dışı İstihdam Oranları (%)*

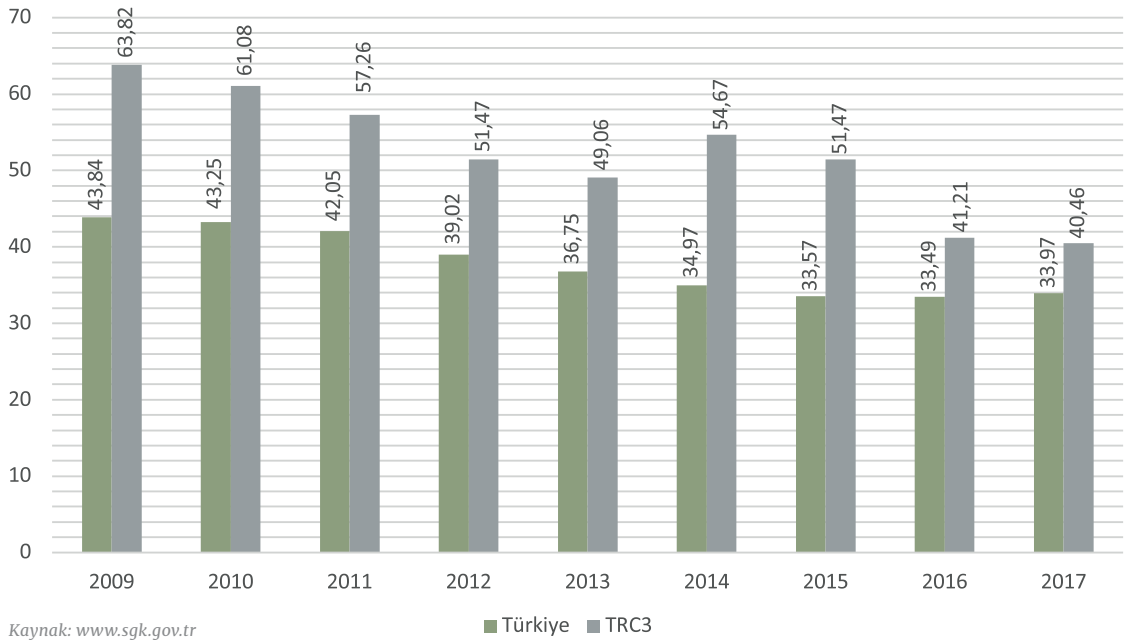

Kaynak: www.sgk.gov.tr

***Tablo 64**: Türkiye ve TRC3 Bölgesine İlişkin 2009-2017 Yılları Arası Kayıt Dışı İstihdam Oranları (%)*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TRC3	63,82	61,08	57,26	51,47	49,06	54,67	51,47	41,21	40,46
Türkiye	43,84	43,25	42,05	39,02	36,75	34,97	33,57	33,49	33,97

Kaynak: www.sgk.gov.tr

7.2 Sosyal Güvenlik Göstergeleri

İlimize ilişkin sosyal güvenlik göstergeleri incelendiğinde; 599.103 nüfusa sahip olan Batman'da, nüfusun % 96,23'ü yani 576.532'si sosyal güvenceye sahip kişilerden oluşmaktadır (sigortalı çalışan, BAĞ-KUR primi ödeyen emekli sandığı mensubu ve genel sağlık sigortası kapsamındaki kişiler). İlimiz nüfusu içerisinde sosyal güvenceye sahip olmayanların ve nüfusun % 3,77'sine karşılık gelen kişiler, tutuklu ve hükümlüler ile 60 günden fazla prim borcu olup sosyal güvenlik kapsamı dışında kalanlardır.

2002 yılında sosyal güvenceye sahip kişilerin il nüfusuna oranı % 85,18 düzeyinde iken, 2019 yılında sosyal güvenceye sahip kişilerin il nüfusuna oranı % 12 seviyesinde bir artış göstererek % 96,23 düzeyine ulaşmıştır.

Aktif çalışan pozisyonunda olmayıp 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 60. Maddesinin c-1 bendi kapsamında primleri devlet tarafından karşılananların sayısı ilimizde ***2018 yılı Aralık ayı itibariyle 181.241'dir. Genel Sağlık Sigortasından yararlananların il nüfusuna oranı % 30,25 seviyesindedir.***

İlimizde 2019 yılı itibariyle aktif sigortalı çalıştıran işyeri sayısı 4.609'dur. Bu işyerlerinde 101.087 aktif sigortalı çalışan bulunmaktadır ve işyeri başına ortalama 21,93 sigortalı çalışan düşmektedir. Aktif sigortalı çalışanların il nüfusuna oranı ise % 16,87'dir***. 2002 yılında bu oranın % 7,47 olduğu göz önünde bulundurulduğunda 2002 yılından bu yana % 125 oranında aktif sigortalı sayısında artış olmuştur.***

2018 yılı Aralık ayı itibariyle, emekli olup aylık alanların (SSK, BAĞ-KUR ve Emekli Sandığı) ilimizdeki sayısı 37.505'tir. Emekli olup aylık alanların il nüfusuna oranı ise % 6,26 düzeyindedir. 2002 yılında bu oranın % 3,06 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, 2002 yılından bu yana pasif emekli sayısının % 104 oranında arttığı görülmektedir.

***Tablo 65**: Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Kişi sayıları*

Yıl	2002	2019
Nüfus	477.000	599.103
Genel Sağlık Sigortası (Gelir Testi Yaptıranlar)	156.759	181.241
Aktif (Çalışan) Sigortalı Sayısı	35.661	101.087
Aktif (Çalışan) Sigortalı Sayısının İl Nüfusuna Oranı	7,47	16,87
Pasif (Emekli) Sayısı	14.621	37.505
Pasif (Emekli) Sayısının İl Nüfusuna Oranı	3,06	6,26
Sosyal Güvenceye Sahip Kişi Sayısı	406.324	576.532
Sosyal Güvenceye Sahip Kişi Sayısı İl Nüfusuna Oranı	85,18	96,23

Kaynak: SGK İl Müdürlüğü

***Tablo 66**: Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı*

Emekli Sandığı (4/c)	20.598
BAĞ-KUR (4/b)	8.529
SSK (4/a)	70.957
Toplam	100.084
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Aktif Çalışanların Toplam il Nüfusuna Oranı (%)	17,10

Kaynak: SGK İl Müdürlüğü

***Tablo 67**: Sosyal Güvenlik Kapsamında Aylık Alan Kişi Sayısı*

Emekli Sandığı (4/c)	6.024
BAĞ-KUR (4/b)	10.067
SSK (4/a)	20.987
Toplam	37.078
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Emeklilerin Toplam İl Nüfusuna Oranı (%)	6,34

Kaynak: SGK İl Müdürlüğü

***Tablo 68**: Aktif Sigortalı Çalışanların Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişi Sayısı*

Emekli Sandığı (4/c)	57.352
BAĞ-KUR (4/b)	58.532
SSK (4/a)	131.795
Toplam	247.679
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Bakmakla Yükümlü Tutulanların İl Nüfusuna Oranı (%)	42,32

Kaynak: SGK İl Müdürlüğü

Hasankeyf

8.Kültür

8.1 Kültürel Altyapı

Batman'da sinema, tiyatro, kütüphane ve benzeri sosyal ve kültürel mekânların sayısı incelendiğinde; ilimizde 7 kütüphane, 11 sinema salonu, 1 tiyatro salonu ve 2 müze bulunmaktadır. 2018 yılı içerisinde ilimizde bulunan sinema salonlarındaki izleyici sayısı 98.035, tiyatrolardaki seyirci sayısı ise 9.900'dür.

***Tablo 69**: Türkiye ve Batman'daki Kütüphane, Sinema, Tiyatro ve Müze Sayıları*

	Kütüphane Sayısı	Sinema Salonu	Tiyatro Salonu Sayısı	Müze Sayısı
Batman	7	11	1	2
Türkiye	1.146	2.692	783	199

Kaynak: Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

8.1.1 Kütüphaneler

2019 yılı itibariyle ilimizde 7 kütüphane bulunmaktadır. Bunların ikisi il merkezindedir. Beşiri, Gercüş Hasankeyf, Kozluk ve Sason ilçelerinde de birer kütüphane bulunmaktadır. Bu kütüphanelere ilişkin kitap ve okuyucu sayıları tabloda görüldüğü gibidir.

***Tablo 70**: İlimiz ve İlçelerdeki Kütüphaneler*

Kütüphane Adı	Kitap Sayısı	Okuyucu Sayısı
İl Halk Kütüphanesi (Merkez)	46.870	32.314
İl Halk Kütüphanesi (Şube)	7.132	14.899
Beşiri Halk Kütüphanesi	14.170	3.025
Gercüş Halk Kütüphanesi	18.866	7.290
Hasankeyf Halk Kütüphanesi	9.281	2.770
Kozluk Halk Kütüphanesi	11.224	6.510
Sason Halk Kütüphanesi	6.382	2.820
Toplam	113.925	69.628

Kaynak: Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

Batman Müzesi

Hasankeyf Müzesi

8.1.2 Müzeler

Batman il merkezinde Batman Müzesi ve Hasankeyf ilçesinde Hasankeyf Müzesi adı altında 2 müze bulunmaktadır.

Batman Müzesi'nde; Paleolitik Dönem'den Ortaçağ'a kadar Batman ve Siirt ilinde yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen eserler, Hasankeyf Müzesi'nde ise; Ilısu Barajı HES Projesi kapsamında gerçekleştirilen arkeolojik kazılardan ortaya çıkan tarihi eserler sergilenmektedir. İlimizdeki müzeler ücretsiz ziyaretçi kabul etmektedir ve ***2018 yılı içerisinde ilimizdeki müzeler 8.025 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.***

Ahmet Güneştekin Kültür ve Sanat Merkezi (Batman Belediyesi)

Batman Kültür Merkezi (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

8.1.3 Kültür Merkezleri

İlimizde; İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü bünyesinde bulunan ***Batman Kültür Merkezi*** ve Batman Belediyesi bünyesinde bulunan ***Ahmet Güneştekin Kültür ve Sanat Merkezi*** olmak üzere iki kültür merkezi bulunmaktadır.

8.2 İlimize Ait Başlıca Kültür Varlıkları

Zeynel Bey Kümbeti: Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Zeynel Bey için yapılmış olup Akkoyunlu Beyliği devrinden (1460-1487) kalma bir anıt mezardır. Anadolu'daki anıt mezar geleneğinin ilk örneklerinden biridir. Zeynel Bey Kümbeti'nin kuzey kapısı üzerindeki kitabede "11 Ağustos 1473 yılındaki Otlukbeli savaşında şehit düşen Bahadır Han Hasan Bey'in oğlu Zeynel Bey için yapıldığı" anlatılır. Daire planlı mezar odasının üzerinde; dıştan daire plan, içten de sekizgen plan devam edilerek esas gövde yapısı yükseltilmiştir. Tavanı kubbe şeklinde olup konik bir külahla örtülüdür. Gövde kısmını dıştan çevreleyen alt alta 3 sıra halindeki çinilerle yazılmış "Allah-Muhammed-Ali" yazıları, kümbetin mimari yapısına ayrı bir estetik vermiştir. Kendi türünün tek örneği olan bu silindirik yapı, üzerindeki çini süsleme yazılar ve kitabesiyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Mimarı Abdurrahman oğlu Pir Hasan'dır.

Fotoğraf: Orhan KARTAL

İmam Abdullah Zaviyesi: Hasankeyf Köprüsü'ne girişte soldaki tepe üzerinde bulunan İmam Abdullah Zaviyesi, Dicle Nehri'ne kuzeyden bakan bir mezarlık kümesinin ortasında yer almaktadır. İmam Abdullah M.S. 638 yılında Hasankeyf Kalesi'ni altı yüz yıllık Bizans hâkimiyetinden kurtarmak üzere düzenlenen son akınlarda, Halid Bin Velid'in ünlü komutanı İyaz Bin Ganem'in sağ kolu olarak görev yapmış ve bu tarihteki Hasankeyf kuşatması sırasında şehit düşmüştür. Zaviye, Eyyübiler döneminden Osmanlıların son dönemine kadar birçok kez onarılarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Zeynel Bey Kümbeti

İmam Abdullah Zaviyesi

Artuklu Hamamı: Zeynel Bey Külliyesi'nin bir birimi olan Artuklu Hamamı, külliyedeki yapı topluluklarından yaklaşık 200 metre uzakta, Dicle Nehri'nin kuzeyinde yer alır. Yapının kitabesi veya vakfiye kaydı bulunmamaktadır. "Osmanlı Hamamı" veya "Mescidi" olarak bilinen kalıntının altında 2005-2006 dönemlerinde yapılan kazılarla klasik planda tasarlanmış bir Artuklu Hamamı ortaya çıkarılmıştır. Yapının orijinalinde düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Yapının yalnızca Osmanlı Dönemi'nde yenilenmiş olan kare planlı, kubbeli soyunmalık bölümü ayakta kalabilmiştir.

Artuklu Hamamı

Küçük Saray: Hasankeyf Antik Kent Kalesi'ndeki ilk eserlerden olan bu yapı Hasankeyf Eyyubi Meliki El-Melikül Adil Muciruddin Muhammed döneminde 1329 yılında yapılmıştır. Küçük Saray, Hasankeyf Antik Kent Kalesi'nin üstünde yer aldığı devasa taş kütle tıraş edilerek inşa edilmiştir.

Küçük Saray

Büyük Saray

Memikhan Köprüsü

Büyük Saray: Mimari özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Roma Döneminde garnizon amacıyla yapıldığı; Artuklu ve Eyyubi dönemlerinde yeniden düzenlenerek saraya dönüştürüldüğü düşünülmektedir. Farklı amaçlarla kullanılabilen ve yaklaşık 3.000 metrekare bir alanı kaplayan saray, önemli bir mimari değere sahiptir. Dicle Nehri'ni 200 metre yükseklikten seyreden sarayın en önemli özelliği dinsel bir merkez oluşudur.

Hasankeyf Mağaraları: İnsanlığın yerleşik hayata uyum sağladığı tarihten bu yana bir barınma ve iskân yeri olarak kullanılan Hasankeyf'teki bu mağaralar, yapılış biçimlerinden hiçbir şey kaybetmeden günümüze kadar gelmiş ve her devirde bu çok fonksiyonlu özelliklerini korumuşlardır. Sayıları 6 bini bulan bu mağaralar, prehistorik çağlardan itibaren Mezopotamya'da varlık göstermiş olan birçok uygarlığa barınma merkezi olmuşlardır.

Tarihi süreç içinde birçok medeniyetin merkezi olan bu mağaralara, karşı kayalıklardan birleşik kaplar esasına dayalı sifon benzeri bir sistemle, düz alanlara döşenen künkler ve kayalıklara oyulan kanallarla 200 metre derinliğindeki vadiden temiz su ulaştırılmıştır.

Memikhan Köprüsü: Geçmişte Beşiri ilçesi sınırları içerisinde yer alan Garzan Ovası'ndaki yerleşim birimlerinin, özellikle Hasankeyf'le olan ticari ilişkisini sağlayan Memikhan Köprüsü, bu bölgeden geçen İpek Yolu'nun Garzan Çayı üzerinden karşıya bağlantısını sağlayan stratejik bir noktasında yer almaktadır. Memikhan Köprüsü; ilk çağdan orta çağın ilk yarısına kadar olan tarihi süreç içerisinde, işlek bir kervan yolu olan ve Garzan Çayı'na paralel giderek Hasankeyf üzerinden Kuzey Mezopotamya'ya ulaşımın ve özellikle beylikler arası ticari ilişkilerin sağlanmasında asırlar boyunca hizmet vermiştir.

Pepıra Köprüsü: Hasankeyf (Artuklu) Köprüsü'ne benzerlik gösteren ve 32 ayaklı olduğu tahmin edilen Pepıra Köprüsü'nün 15 ayağının kalıntısı yüzeyden görünmektedir. Pepıra Köprüsü, düzgün kalker taşlardan inşa edilmiştir. Köprünün mansap tarafında bulunan ayakları yuvarlak olup, memba tarafı ise selyaran şeklinde yapılmıştır. Köprüdeki ayakların bazıları, (su yatağı içerisinde olanlar) belirgin haldedir. Diğer ayaklar ise suyun taşıyıp biriktirdiği alüvyonların altında kaldığından belirgin değildir ve taş kalıntısı şeklinde görülmektedir. Köprünün ayak kalıntıları göz önüne alındığında, akarsu yatağının günümüze göre daha geniş olduğu ve köprünün büyük ihtimalle oldukça uzun tutulmuş, çok gözlü, yolu düz köprüler grubuna girdiği düşünülmektedir.

Pepıra Köprüsü

Hasankeyf Mağaraları

Hazo (Kozluk) Kalesi: Kozluk ilçesinin kuzeyinde bulunan kale, deniz seviyesinden 905 metre yükseklikte yöreye hâkim bir tepenin üzerinde kurulmuştur. Kalenin kesin olarak hangi tarihte yapıldığı hakkında bir bilgi ve belge yoktur. Günümüzde kalenin büyük bir bölümü yıkılmış; küçük bir kısmı ise sağlam kalmıştır. Kalıntılardan hareketle Hazo Kalesi'nin iç kaleden ibaret olduğu söylenebilir. Kalenin güneybatısında silindirik bir burç ve burcun batısında sur duvarları uzanmaktadır. Bu burç ve sur duvarlarında düzgün kesme ve kırma taş malzeme kullanılmıştır. Doğusunda ise dikdörtgen ikinci bir burç bulunmakta olup metruk bir durumdadır. Kalenin kuzeydoğu tarafında ana kayanın yontulmasıyla inşa edilen bir sarnıç bulunmaktadır. Ayrıca biri

Kozluk Hazo Kalesi

kalenin kuzeybatısında, diğer üçü doğusunda olmak üzere toplam 4 kaya mezarı bulunmaktadır.

Kozluk İbrahim Bey Camii: Kozluk ilçe merkezinde bulunan bu caminin giriş kapısı üzerindeki kitabeye göre, 1705 yılında Garzan Aşireti'nden Murtaza Bey'in oğlu İbrahim Bey tarafından caminin yaptırıldığı ifade edilmektedir. Caminin minaresi beş kenar ve bir kaide üzerine inşa edilmiş olup, mimari yapısında üstün bir sanat değeri ve ince bir zarafet vardır. Ayrıca minare çift yollu olarak inşa edilmiştir. Bu yollardan bir tanesi 100, diğeri de 99 basamaklıdır.

Kozluk Hıdır Bey Camii: Kozluk ilçe merkezinde bulunan Hıdır Bey Camii, ilçenin en büyük camisidir. Miladi 1512 yılında Sason ve Hazo (Kozluk) Beyi Ebubekir Roşki'nin oğlu Hızır Bey tarafından yaptırıldığı kitabesinde ifade edilmektedir.

Kozluk Hıdır Bey Camii

Kozluk İbrahim Bey Camii

Mor Kuryakos Manastırı: Beşiri ilçesine 18 kilometre uzaklıktaki Ayrancı Köyünde bulunmaktadır. İlk çağdaki sınırları Dicle Nehri'nin güney kıyısından başlayıp Suriye sınırına kadar uzanan ve dini yönetim açısından Hasankeyf'teki piskoposluğa bağlı olan bölgeye Turabdin denilmektedir. Süryani Hristiyanları tarafından kutsal kabul edilen Turabdin bölgesinin en uç noktasındaki Mor Kuryakos manastırı, bu bölgede yer alan 80'e yakın kilise ve manastır içinde önemli bir yer tutmaktadır. Biri manastıra girişteki ana kapı üzerinde, diğeri iç avluyu iki bölüme ayıran kemerli kapının üzerinde olmak üzere Süryanice yazılmış iki taş kitabe mevcuttur. İlk kitabede Halepli Salibo isimli bir şahıstan bahsedilmekte ancak, manastırın yapım tarihi hakkında bir bilgi verilmemektedir. Çünkü Süryani Hristiyanları'nca inşa edilen manastır ve kiliselerinde bulunan kitabelerde daha ziyade İncil'den mesajlar içermektedir. Bu manastırda görülen her iki kitabede İncil'den metinler yer almaktadır.

Mor Kuryakos Manastırı

Gercüş Eski Hükümet Konağı: 1927 yılında yapılan ve askeri kışla, daha sonraki dönemlerde ise postane ve hükümet konağı olarak kullanılan tarihi yapı, Gercüş Bağlarbaşı Mahallesi Hisar Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

İlimizin ön plana çıkan yöresel ve kültürel gıda ürünleri ise; Şam Böreği, Tandır Ekmeği, Sason Çileği, Sason Balı, Sason Cevizi, Gercüş Mezrone Üzümü, Batman Kavunu, Fıstık, Pestil, Cevizli Sucuk ve Pekmezdir. (Şam Börek yemeği ilimizin patent alan tek yemeğidir.) Ayrıca Sason Mereto Dağ eteklerinde yetişen ters lale çiçeği ilimizdeki endemik bir bitki türüdür.

Batman'ın sosyal yaşamını yansıtan ve önemli bir el sanatı ürünü olan Kitre Bebek, ilimizin kültürel değerlerinden biridir.

Ters Lale Çiçeği-Sason, Fotoğraf: Orhan KARTAL

Fotoğraf: Orhan KARTAL

Mor Kuryakos Manastırı

8.3 Kültür Hizmetlerine İlişkin İlimizdeki Önemli Yatırım ve Projeler

8.3.1 Yeni Kütüphane Binası

Yeni kütüphane binası 7500 m² alanda, bodrum, zemin ve 3 kattan oluşmaktadır. 2017 yılında yapımına başlanan yeni kütüphane binası inşaatının % 30'u tamamlanmış olup; 2019 yılı sonu itibariyle bitirilmesi hedeflenmektedir.

Yeni Kütüphane Binası

8.3.2 Mor Kuryakos Manastırı Restorasyon İşi

Beşiri ilçesi Ayrancı Köyü sınırlarında bulunan Mor Kuryakos Manastırı restorasyon işinin 21.01.2019 tarihinde ihalesi yapılmış olup; restorasyon çalışmalarının 30.11.2019 tarihi itibariyle bitirilmesi hedeflenmektedir.

8.3.3 Gercüş Eski Hükümet Konağı Restorasyon İşi

Gercüş ilçe merkezinde bulunan eski hükümet konağı restorasyon işine ait çalışmalar 18.09.2018 tarihi itibariyle başlamış olup; restorasyon çalışmalarının 28.11.2019 tarihi itibariyle bitirilmesi hedeflenmektedir.

8.4 Yerel Medya ve Basın

8.4.1 Haber Ajansları Temsilcilikleri

İlimizde; ***Anadolu Ajansı, Demirören Haber Ajansı, İhlas Haber Ajansı, İlke Haber Ajansı*** temsilcilikleri olmak üzere 4 haber ajansı temsilciliği bulunmaktadır.

Tablo 71: İlimizdeki Günlük ve Haftalık Yerel Gazeteler

	Gazete Adı	Periyod
1	Batman Gazetesi	Günlük
2	Çağdaş Gazetesi	Günlük
3	Batman Son Söz Gazetesi	Günlük
4	Medya Gazetesi	Günlük
5	Batman Yön Gazetesi	Günlük
6	Batman Rehber Gazetesi	Günlük
7	Express Gazetesi	Günlük
8	GAP Gazetesi	Günlük
9	Batman Demokrat Haber	Günlük
10	Batman Tarafsız Gazetesi	Günlük
11	Batman Objektif Haber	Günlük
12	Batman Çözüm Gazetesi	Günlük
13	Pusula Gazetesi	Günlük

8.4.2 Yerel Gazeteler

İlimizde 16 günlük, 5 haftalık, ilçelerimizde ise 4 haftalık olmak üzere toplam 25 yerel gazete mevcuttur.

8.4.3 Yerel Radyolar

İlimizde; Gençlik FM, Batman Süper FM, Radyo 72 ve Radyo Yüksel olmak üzere 4 yerel radyo istasyonu bulunmaktadır.

	Gazete Adı	Periyod
14	Batman Olay Gazetesi	Günlük
15	Batman Petrol Gazetesi	Günlük
16	Batman Güncel Gazetesi	Günlük
17	Batman Haber Ajansı Gazetesi	Haftalık
18	Batman Haber Gazetesi	Haftalık
19	Halkın Sesi Gazetesi	Haftalık
20	Türkiye Gençlik Konseyi Gazetesi	Haftalık
21	Batman Güneşi Gazetesi	Haftalık
22	Kozluk Haber Gazetesi	Haftalık
23	Gercüş Haber Gazetesi	Haftalık
24	Sason Gazetesi	Haftalık
25	Beşiri Gazetesi	Haftalık

Kaynak: Batman Valiliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

9.Gençlik ve Spor

9.1 Kulüp Sayıları

Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü verilerine göre 2019 yılı itibariyle ilimiz genelinde toplam 71 spor kulübü bulunmaktadır.

***Tablo 72**: Branşlarına Göre İlimizdeki Spor Kulüpleri*

	Kulüp Adı
1	Sason Gençlik Spor Kulübü Derneği
2	Sedat Yılmaz Spor Kulübü Derneği
3	Yaşam Boyu Engellileri Koruma ve Spor Kulübü Derneği
4	Petrolkent Spor Kulübü Derneği
5	Mezopotamya Kültür, Sanat, Eğitim, Gençlik Spor Kulübü ve Derneği
6	Hasankeyf Dicle Spor Kulübü Derneği
7	Karpuzlu Birlik Spor Kulübü Derneği
8	Kozluk Gençlik Spor Kulübü Derneği
9	Mehtap Spor Kulübü Derneği
10	Gençlik Spor Akademisi Kulübü Derneği
11	Gercüş Spor Kulübü Derneği
12	Batman Gültepe Spor Kulübü Derneği
13	Batman Hava Sporları Kulübü Derneği
14	Batman İdeal Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
15	Batman İdman yurdu Spor Kulübü Derneği
16	Batman İluh 72 Spor Kulübü Derneği
17	Batman İşitme Engelliler Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
18	Batman Jimnastik Kulübü Akademi Genç Ümitler Spor Derneği
19	Batman Karşıyaka Spor Kulübü Derneği
20	Batman Musiki Folklor Araştırma ve Spor Kulübü Derneği
21	Batman Özel Çocuklar Spor Kulübü Derneği
22	Batman Özel İdare Gençlerbirliği Spor Kulübü Derneği
23	Batman Petrol Spor Kulübü Derneği
24	Batman Asrın Masterler Spor Kulübü Derneği
25	Batman Spor Akademisi Kulübü ve Derneği
26	Batman Spor Kulübü Derneği
27	Gültepe Gençlik Spor Kulübü Derneği
28	Gençlik Engel Tanımaz Spor Kulübü Derneği
29	Fen Bilimleri Okulları Spor Kulübü Derneği
30	Engel Siz Umut Spor Kulübü Derneği
31	Eren Spor Sanat Kültür Eğitim Sosyal Dayanışma Derneği
32	Beden Eğitimi Yüksekokulu ve Spor Kulübü Derneği
33	Belde Spor Kulübü Derneği
34	Beşiri Spor Kulübü Derneği
35	Binatlı Güven Spor Kulübü Derneği
36	Doruk Akademi Spor Kulübü Derneği
37	Dört Mevsim Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
38	Batman Yurdum Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
39	Batman Petrolkent Folklor Araştırma ve Gençlik Spor Kulübü Derneği
40	Batman Raman Halk Oyunları Gençlik Spor Kulübü Derneği
41	19 Mayıs Gençlik Spor Kulübü Derneği
42	16 Mayıs İlköğretim Okulu Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
43	Batman Bahçelievler Gençlik Spor Kulübü Derneği
44	Batman Bahçelievler Spor Kulübü Derneği
45	Batman Binatlı Köyü Spor Kulübü Derneği
46	Batman Jimnastik Kulübü Derneği
47	Batman Doruk Spor Kulübü Derneği
48	Batman Eğitim Spor Kulübü Derneği
49	Batman Engelliler Spor Kulübü Derneği
50	Batman Folklor Araştırma ve Spor Kulübü Derneği
51	Batman Folklorunu Geliştirme ve Spor Kulübü Derneği
52	Batman Anadolu Gençlik ve Spor Kulübü Derneği
53	Batman Altın Yumruk Spor Kulübü Derneği
54	Balpınar Belediye Spor Kulübü Derneği
55	Aile ve Sosyal Politikalar Gençlik ve Spor Kulübü Derneği Batman Şubesi
56	Adresim Gençlik Spor Kulübü Derneği
57	Batman Şampiyon Kardeşler Spor Kulübü Derneği
58	Batman Tenis İhtisas Kulübü Derneği
59	Batman Tenis Spor Kulübü Derneği
60	Batman TÜPRAŞ Spor Kulübü Derneği
61	Batman Üniversitesi Spor Kulübü Derneği
62	Batman Yeşiltepe Spor Kulübü Derneği
63	Batman Sağlık Spor Kulübü Derneği
64	Batman Gercüş Bağlar Spor Kulübü Derneği
65	Batman Gençlik Spor Kulübü Derneği
66	Bıçakçı Köyü Spor Kulübü Derneği
67	Batman Raman Spor Kulübü Derneği
68	Yenipınar Spor Kulübü Derneği
69	Batman Halay Folklor Araştırma Geliştirme ve Gençlik Spor Kulübü Derneği
70	Batman Güneş Spor Kulübü Derneği
71	1955 Batman Belediye Spor Kulübü Derneği

Kaynak: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

9.2 Lisanslı ve Faal Sporcu Sayısı

9.2.1 Lisanslı Sporcu Sayısı

İlimizde lisanslı sporcu sayısı 2015 yılında 26.178 iken, 2019 yılında bu sayı 39.529'a yükselmiştir. İlimizdeki lisanslı sporcuların 12.943'ünü kadınlar (% 33), 26.586'sını ise erkekler (% 66,4) oluşturmaktadır.

Tablo 73: Yıllara Göre İlimizde Lisanslı Sporcu Sayıları

Batman	2015	2016	2017	2018	2019
Erkek	18.036	21.222	24.441	26.344	26.586
Kadın	8.142	9.947	11.884	12.829	12.943
Toplam	26.178	31.169	36.325	39.173	39.529
Türkiye	3.458.547	3.922.830	4.452.480	4.908.680	4.987.313

Kaynak: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

9.2.2 Faal Sporcu Sayısı

İlimizdeki lisanslı sporcular içerisinde faal olarak spor kulüplerinde spor yapan sporcu sayısı 2019 yılı itibariyle 7.595'tir.

Tablo 74: Yıllara Göre İlimizde Faal Sporcu Sayıları

	2015	2016	2017	2018	2019
Türkiye	596.945	594.784	737.308	696.884	1.068.030
Batman	3.284	4.808	5.174	3.460	7.595

Kaynak: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

9.3 Spor Tesisleri

2019 yılı itibariyle ilimiz genelinde toplam 40 spor tesisi bulunmaktadır.

Tablo 75: İlimizde 2018 Yılı İtibariyle Mülkiyet Durumuna Göre Spor Tesisleri

Tesis Türü	Mülkiyet Durumu				Toplam	
	GHSIM		Diğer Kamu Kurumları			
	Adet	Kapasite	Adet	Kapasite	Adet	Kapasite
Stadyum	1	15.000	-	-	1	15.000
Halı Saha	12	0	-	-	12	0
Çok Amaçlı Spor Salonu	9	0	-	-	9	0
Sentetik Çim Yüzeyli Saha	7	3.000	-	-	7	3.000
Spor Salonu	7	4.750	-	-	7	4.750
Yüzme Havuzu	1	250	1	400	2	650
Atletizm Pisti	1	1.000	-	-	1	1.000
Tenis Tesisleri	1	-	1	600	1	600

Kaynak: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

Portatif Yüzme Havuzu: İlimizde yaşanan boğulma vakalarının önüne geçmek ve çocuklarımızın yüzme öğrenmelerini sağlamak amacıyla, 2019 yılı Temmuz ayında 19 Mayıs Mahallesinde bulunan Gençlik Merkezi bahçesinde kurulan 250 metrekare ebadında ve 250 ton su kapasiteli Portatif Yüzme Havuzu hizmete açılmıştır.

9.3.1 Batman Şehir Stadı

2018 yılında faaliyete giren Batman Şehir Stadı 15.000 seyirci kapasitelidir. Olimpik kapalı yüzme havuzu ile birlikte yapımı için 67.726.787 TL harcanan tesis içerisinde: VİP salonu, 2 teknik direktör odası, doping kontrol odası, 4 soyunma odası, gözlemci odası, 12 loca, konferans salonu, erkek ve kadın hakem odaları, güvenlik odaları, sporcu konferans salonu gibi bölümler bulunmaktadır.

Batman Şehir Stadı ve Spor Kompleksi

9.3.2 Olimpik Kapalı Yüzme Havuzu

Olimpik Kapalı Yüzme Havuzu; 500 seyirci kapasiteli olup, 2018 yılında faaliyete girmiştir. İçerisinde: bir 10 kulvarlı olimpik yüzme havuzu, 2 sporcu soyunma bölümü, 2 hakem odası, 2 antrenör odası, sauna, fitness salonu, kafeterya ve açık otopark bulunmaktadır.

9.3.3 Olimpik Atletizm Pisti

Olimpik Atletizm Pisti 1.000 seyirci kapasiteli olup, 2016 yılında faaliyete girmiştir. 7.065.772 TL harcanan Olimpik Atletizm Pisti içerisinde 4 soyunma odası ve idari ofisler mevcuttur.

Çok Amaçlı Spor Salonu

9.3.4 Çok Amaçlı Spor Salonu

Çok Amaçlı Spor Salonu; 2017 yılında faaliyete girmiş olup, toplam 6.179.424 TL harcanmıştır. İçerisinde: 4 bireysel spor salonu, 1 çok amaçlı salon, 1 eğitim salonu, 12 soyunma odası ve 6 antrenör odası mevcuttur.

9.3.5 19 Mayıs Kapalı Spor Salonu

19 Mayıs Kapalı Spor Salonu; 2.000 seyirci kapasiteli olup, 2016 tarihinde faaliyete girmiştir. İnşası için 8.593.217 TL harcanan tesis içerisinde: bireysel salon, antrenman salonu, çok amaçlı salon ve 8 soyunma odası mevcuttur.

19 Mayıs Kapalı Spor Salonu

9.3.6 Tenis Tesisleri

Tenis Kompleksi 600 seyirci kapasiteli olup, 2014 yılında faaliyete girmiştir. İnşası için 3.000.000 TL harcanan tesis içerisinde: 4 açık kort, 2 kapalı kort ve 1 sosyal tesis mevcuttur.”

Tenis Tesisleri

10.Din Hizmetleri

İlimizde 689 cami ve toplam 318 Kur'an kursu bulunmaktadır. Cami ve Kur'an kurslarının ilçelere göre dağılımı tabloda görüldüğü gibidir.

***Tablo 76**: İlimiz ve İlçelerdeki Din Hizmetlerine İlişkin Bilgiler*

İlçe	Cami Sayısı	Kur'an Kursu Sayısı	İmam Hatip Sayısı	Kuran Kursu Öğreticisi	Müezzin Sayısı	Diğer Görevliler
Merkez	232	144	227	129	43	48
Beşiri	85	20	75	5	4	5
Gercüş	90	29	70	6	3	5
Hasankeyf	27	15	19	2	2	4
Kozluk	167	53	149	11	8	8
Sason	88	57	75	2	1	3
Genel Toplam	689	318	615	155	61	73

Kaynak: Batman İl Müftülüğü

11.Siyasi Partiler, Dernekler, Sendikalar

11.1 Siyasi Partiler

İlimizde 18 siyasi partinin il teşkilatı bulunmaktadır.

11.2 Sendikalar

İlimizde 8 memur sendika şubesi, 5 işçi ve 1 işveren sendika şubesi olmak üzere toplam 14 sendika şubesi bulunmaktadır.

11.3 Dernekler

İlimiz genelinde 344 dernek merkezi, 79 dernek şubesi ve 1 federasyon olmak üzere toplam 424 dernek bulunmaktadır.

Derneklerin türlerine göre dağılımı ve üye sayıları aşağıdaki gibidir.

***Tablo 77**: İlimizdeki Siyasi Partiler*

	Siyasi Partinin Adı ve Kısa Adı	Teşkilat Kuruluş Tarihi
1	Adalet Partisi (AP) Batman İl Başkanlığı	18.05.2016
2	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ) Batman İl Başkanlığı	30.10.2001
3	Anavatan Partisi (Anavatan) Batman İl Başkanlığı	26.12.2014
4	Büyük Birlik Partisi (BBP) Batman İl Başkanlığı	25.06.1996
5	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Batman İl Başkanlığı	12.01.1993
6	Demokrat Partisi (DP) Batman İl Başkanlığı	25.09.2009
7	Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) Batman İl Başkanlığı	26.05.2008
8	Genç Parti Batman İl Başkanlığı	16.09.2002
9	Hak ve Özgürlükler Partisi (HAK PAR) Batman İl Başkanlığı	01.04.2013
10	Halkların Demokratik Partisi (HDP) Batman İl Başkanlığı	02.04.2013
11	Hür Dava Partisi (HÜDA PAR) Batman İl Başkanlığı	18.02.2013
12	İyi Parti (İP) Batman İl Başkanlığı	24.01.2018
13	Kürdistan Özgürlük Partisi (PAK) Batman İl Başkanlığı	05.02.2015
14	Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Batman İl Başkanlığı	24.02.2014
15	Muhafazakâr Yükseliş Partisi (MYP) Batman İl Başkanlığı	01.11.2013
16	Osmanlı Partisi Batman İl Başkanlığı	03.07.2017
17	Saadet Partisi (SAADET) Batman İl Başkanlığı	04.09.2001
18	Vatan Partisi (VATAN) Batman İl Başkanlığı	30.03.1992

Kaynak: İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü

***Tablo 78**: İlimizdeki Memur Sendikaları*

	Statü	Sendikanın Adı	Çeşidi
1	Memur	Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası Batman Şubesi (Ses)	Şube
2	Memur	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Batman Şubesi (Eğitim Sen)	Şube
3	Memur	Eğitimciler Birliği Sendikası Batman Şubesi (Eğitim-Bir-Sen)	Şube
4	Memur	Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası Batman Şubesi (Türk Eğitim Sen)	Şube
5	Memur	Sağlık ve Sosyal Hizmet Kolu Kamu Çalışanları Sendikası Batman Şubesi (Sağlık-Sen)	Şube
6	Memur	Tarım ve Orman Çalışanları Birliği Sendikası Batman Temsilciliği (Toç Bir Sen)	Şube
7	Memur	Türk Diyanet ve Vakıf Görevlileri Sendikası Batman Şubesi (Diyanet Sen)	Şube
8	Memur	Büro Memurları Sendikası Batman Şubesi (Büro Memur Sen)	Şube

Kaynak: İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü

***Tablo 79**: İlimizdeki İşçi Sendikaları*

	Statü	Sendikanın Adı	Çeşidi	Bağlı Olduğu Üst Kuruluş
1	İşçi	Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası	Şube	TÜRK-İŞ
2	İşçi	Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası	Şube	DİSK
3	İşçi	Tüm Belediye ve Genel Hizmet İşçileri Sendikası	Şube	HAK-İŞ
4	İşçi	Toplu Taşıma İşverenleri Sendikası	Şube	TT-İŞVEREN
5	İşçi	Türkiye Sivil Havacılık Sendikası	Şube	HAVA-İŞ
6	İşveren	Petrol Ürünleri İşverenleri Sendikası	Şube	TİSK

Kaynak: İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü

***Tablo 80**: Derneklerin Türlerine Göre Dağılımı ve Üye Sayıları*

Derneğin Türü	Dernek Sayısı	Üye Sayısı
Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim Dernekleri	3	176
Çevre Doğal Hayat Hayvanları Koruma Dernekleri	8	461
Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	63	1.080
Eğitim Araştırma Dernekleri	55	1.285
Engelli Dernekleri	18	697
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	4	174
Hak ve Savunuculuk Dernekleri	16	918
İnsani Yardım Dernekleri	25	728
Kamu Kurumları ve Personelini Destekleyen Dernekler	5	129
Kültür, Sanat ve Turizm Dernekleri	29	605
Mesleki ve Dayanışma Dernekleri	69	16.042
Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	15	247
Spor ve Spor ile İlgili Dernekler	95	3.313
Şehit Yakını ve Gazi Dernekleri	9	345
Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri	7	249
Uluslararası Teşekküller ve İş Birliği Dernekleri	3	54
Toplam	424	26.503

Kaynak: İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü

D. EKONOMİK YAPI

Batman ekonomisi, son yıllarda artan sanayi ve ticaret imkanları ve gelişen altyapının etkisiyle önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Batman; Türkiye ve Avrupa'nın Ortadoğu ve Asya'ya açılan kapısı konumundadır.

Batman'da hizmet sektöründe ticaret, turizm ve sağlık önemli yer tutarken, sanayi sektöründe hazır giyim, gıda ve metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ön plana çıkmaktadır. İlimiz, son yıllarda inşaat sektörünün yanı sıra tekstil sektöründe de yatırımcıların büyük ilgisini çekmektedir. ***Batman tekstil sektöründe gerçekleşen yatırımlarla bölgenin önemli illerinden biri olma yolunda hızla ilerlemektedir.***

Yeni teşvik sistemi sınıflandırmasına göre Türkiye'nin 15 cazibe merkezinden biri olarak belirlenen Batman, yatırımlar için en cazip illerden biri konumuna gelmiştir. Bu bağlamda bölgenin sanayi şehri olma potansiyeline sahiptir. Batman'ın önümüzdeki süreçte bu ekonomik gelişimini devam ettirebilmesi için altyapı, bilgilendirme, tanıtım, finansman ve iş gücü alanındaki temel eksikliklerini gidermesi gerekmektedir. Ayrıca uygun yatırım ortamı oluşturmasına, ilin yatırım çekmek için daha rekabetçi koşullara kavuşmasına, içsel dinamiklerine, coğrafi konumuna dayalı rekabet avantajına ve istihdam yaratma kapasitesine sahip sektörlerinin geliştirilmesi de önemlidir.

Bir bölgenin ekonomik durumunu ve gelişmişliğini gösteren en önemli makroekonomik gösterge Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'dır. GSYH bir bölgede yerleşik ekonomik birimlerin belli bir dönemde ürettikleri toplam nihai mal ve hizmetlerin parasal değerini ifade eder ve bir ekonomideki büyüme veya daralmayı gösterir.

Ülkemizin sektörel bazda son on yıllık GSYH değerleri incelendiğinde; 2008 yılında GSYH içerisinde tarım sektörünün payı % 8,4, sanayi sektörünün payı % 29,5 ve hizmetler sektörünün payı ise % 62,1'dir. 2008 yılı ile kıyaslandığında ülke genelinde 2017 yılında GSYH içerisinde tarım sektörünün payı % 6,9'a düşmüştür. Öte yandan sanayi sektörünün payı 2017 yılında % 32,9'a yükselmiş, hizmetler sektörünün GSYH içerisindeki payı ise % 60,2'ye gerilemiştir.

GSYH değerleri göz önünde bulundurularak ilimizin genel ekonomik durumu değerlendirildiğinde ise ***Batman'da GSYH toplamı içinde tarım sektörünün payı % 10,7, sanayi sektörünün payı % 33 ve hizmetler sektörünün payı ise % 56,3'tür.***

***Tablo 81**: Yıllara Göre Sektörel Bazda GSYH Oranları-Türkiye (2008-2017)*

Yıllar	Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmetler (%)
2008	8,4	29,5	62,1
2009	9,1	27,0	63,9
2010	10,3	28,0	61,8
2011	9,4	30,6	60,0
2012	8,8	30,3	60,9
2013	7,7	31,6	60,7
2014	7,5	31,9	60,7
2015	7,8	31,7	60,5
2016	7,0	32,0	61,0
2017	6,9	32,9	60,2

Kaynak: TÜİK

***Grafik 88**: Sektörel Bazda GSYH Oranları-Batman (2017)*

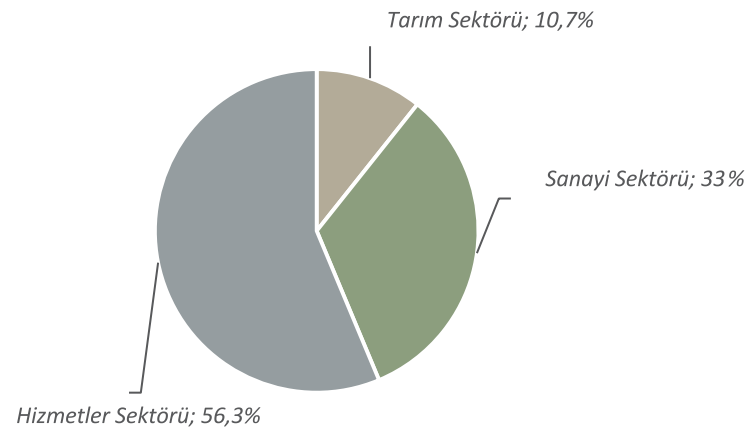

Kaynak: TÜİK

Batman OSB

İl bazında GSYH hesaplamalarında ***tarım sektörü*** kapsamında, bitkisel ve hayvansal üretim ile ormancılık ve balıkçılık faaliyetleri yer almaktadır. ***Tarım sektöründe Batman 2008 yılında % 0,26 pay ile 81 il içinde 74. sırada yer alırken, 2017 yılında % 0,49 pay ile 60. sıraya yükselmiştir.***

İl bazında GSYH hesaplamalarında ***sanayi sektörü*** kapsamında; madencilik ve taş ocakçılığı, imalat, elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı, su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri ile inşaat faaliyetleri yer almaktadır.

Batman 2008 yılında sanayi sektörü içinde % 0,49 pay ile 32. sırada yer alırken, 2017 yılında % 0,32 pay ile 45. sıraya gerilemiştir.

***Tablo 82**: İller Bazında Tarım Sektöründeki GSYH Oranları ve Ekonomik Sıralama, 2008-2017*

İBBS 3. Düzey	2008			2017		
	Tarım Bin (TL)	Pay (%)	Sıralama	Tarım Bin (TL)	Pay (%)	Sıralama
TR521 Konya	3.259.380	4,38	3	10.948.455	5,79	1
TR310 İzmir	2.733.309	3,67	5	8.372.752	4,43	2
TRC21 Şanlıurfa	2.066.358	2,78	8	6.068.759	3,21	6
TRC22 Diyarbakır	1.107.462	1,49	21	4.392.918	2,32	13
TRC31 Mardin	678.041	0,91	43	2.508.094	1,33	23
TRC32 Batman	149.426	0,20	74	933.776	0,49	60
TR812 Karabük	177.161	0,24	76	214.681	0,11	81
TR Türkiye	74.451.345			189.000.175		

Kaynak: TÜİK

***Tablo 83**: İller Bazında Sanayi Sektöründeki GSYH Oranları ve Ekonomik Sıralama, 2008-2017*

İBBS 3. Düzey	2008			2017		
	Sanayi Bin (TL)	Pay	Sıralama	Sanayi Bin (TL)	Pay	Sıralama
TR100 İstanbul	79.297.655	30,38	1	262.856.158	29,02	1
TR510 Ankara	24.408.196	9,35	2	73.905.206	8,16	2
TRC22 Diyarbakır	1.963.270	0,75	23	6.534.223	0,72	22
TRC21 Şanlıurfa	1.302.952	0,50	31	5.403.259	0,60	28
TRC31 Batman	1.273.601	0,49	32	2.874.767	0,32	45
TRC32 Mardin	644.212	0,25	50	2.521.486	0,28	49
TRA13 Bayburt	38.894	0,01	81	186.669	0,09	81
TR Türkiye	260.996.668			905.819.274		

Kaynak: TÜİK

İl bazında GSYH hesaplamalarında ***hizmetler sektörü*** kapsamında; toptan ve perakende ticaret, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, ulaştırma ve depolama, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri, bilgi ve iletişim, finans ve sigorta, gayrimenkul, mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, idari ve destek hizmet faaliyetleri, kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri, kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor, diğer hizmet faaliyetleri ile hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri bulunmaktadır.

Hizmetler sektöründe 2008 yılında ilimiz % 0,25 pay ile ***56. sırada yer alırken,*** 2017 yılında % 0,30 pay ile ***49. sıraya*** yükselmiştir.

2008 ve 2017 yılları için, ***illerin toplam GSYH'den aldığı paylara bakıldığında*** Batman 2008 yılında ***% 0,32*** pay ile ***54. sırada*** yer alırken, 2017 yılında ilimizin GSYH'den aldığı pay değişmemişken ***(% 0,32)*** ve iller arasında ***51. sıraya*** yükselmiştir.

Tablo 84*: İller Bazında Hizmetler Sektöründeki GSYH Oranları ve Ekonomik Sıralaması, 2008-2017*

İBBS 3. Düzey	2008			2017		
	Hizmetler Bin (TL)	Pay (%)	Sıralama	Hizmetler Bin (TL)	Pay (%)	Sıralama
TR100 İstanbul	188.507.839	34,26	1	595.847.113	35,94	1
TR510 Ankara	62.771.033	11,41	2	170.158.731	10,26	2
TRC22 Diyarbakır	5.093.193	0,93	20	16.347.360	0,99	17
TRC21 Şanlıurfa	3.706.501	0,67	24	13.202.914	0,80	24
TRC31 Mardin	2.418.539	0,44	39	9.028.180	0,54	28
TRC32 Batman	1.367.913	0,25	56	4.914.813	0,30	49
TRA13 Bayburt	312.154	0,06	81	917.802	0,06	81
TR Türkiye	550.190.966			1.657.822.396		

Kaynak: TÜİK

Tablo 85*: İl Bazında GSYH Değer, Pay ve Sırası, İBBS 3. Düzey, 2008 ve 2017*

İBBS 3. Düzey	2008			2017		
	GSYH Bin (TL)	Pay	Sıralama	GSYH Bin (TL)	Pay	Sıralama
TR100 İstanbul	301.385.096	30,30	1	970.188.957	31,23	1
TR510 Ankara	100.112.159	10,06	2	280.580.928	9,03	2
TRC22 Diyarbakır	9.170.025	0,92	22	30.781.062	0,99	21
TRC21 Şanlıurfa	7.947.815	0,80	25	27.847.279	0,90	23
TRC31 Mardin	4.201.798	0,42	42	15.865.104	0,51	34
TRC32 Batman	3.182.908	0,32	54	9.844.878	0,32	51
TRA13 Bayburt	536.815	0,05	81	1.812.028	0,06	81
TR Türkiye	550.190.966			1.657.822.396		

Kaynak: TÜİK

Batman OSB

Buğday Hasadı, Batman Merkez

1.Tarım

Batman ili genel olarak; üretimi tarım ve hayvancılık sektörüne dayalı olan kırsal niteliği yüksek, geleneksel ekonomiye dayalı bir ildir. ***Batman'ın toplam arazi varlığı 470.600 hektardır.*** Bu arazinin 156.980 hektarı tarım arazisi, 40.592 hektarı mera arazisi, 69.084 hektarı orman arazisi, 203.944 hektarı ise tarıma elverişsiz arazidir.

İlimizin arazi varlığı ile Türkiye geneli arazi dağılımı karşılaştırıldığında; ülke genelindeki tarım arazileri ülke topraklarının % 31,12'sini kaplarken, ilimizde bu oranın % 33,36 olduğu görülmektedir. Tarım dışı alanlar ise ülke genelinde % 22,65 düzeyinde iken, ilimizde bu oran ülke ortalamasının çok üzerinde, % 43,34 seviyesindedir. Ayrıca ülke genelinde, mera arazilerinin toplam arazi içerisindeki oranı % 18,61, ilimizde ise

***Tablo 86**: Ülkemiz ve İlimiz Genelinde Arazilerin Kullanım Durumuna Göre Dağılımı*

	Tarım Arazisi	Tarım Dışı Arazi	Çayır, Mera Arazisi	Orman Arazisi
Türkiye	% 31,12	% 22,65	% 18,61	% 27,60
Batman	% 33,36	% 43,34	% 8,63	% 14,68

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Grafik 89: Ülkemiz ve İlimiz Genelinde Arazilerin Kullanım Durumuna Göre Dağılımı

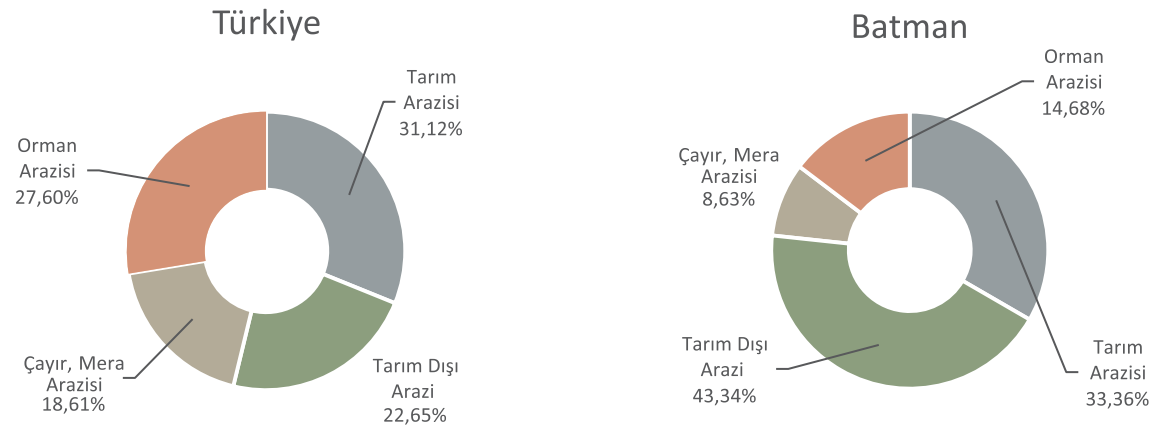

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

% 8,63'tür. Türkiye'de orman arazilerinin toplam arazi içerisindeki oranı % 27,60 iken, ilimizde bu oran % 14,68 düzeyindedir.

Türkiye, tarımsal GSYH bakımından dünyanın yedinci büyük ülkesi konumundadır ve tarım sektörünün GSYH içindeki payı 2018 yılı sonu itibariyle % 5,8 civarındadır. İlimizin Türkiye tarımsal GSYH toplam üretim değerine katkısı 2017 yılı itibariyle yaklaşık % 2,16'dır. ***Batman'ın sahip olduğu 156.980 hektarlık tarım alanı, Türkiye toplam tarım alanlarının % 2,7'sini oluşturmaktadır.*** Tarım alanları içerisinde tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı 81.640 hektar, sebze ve meyve bitkilerinin ekili olduğu alanlar ise 3.029 hektar düzeyindedir. Toplam tarım alanlarının en yoğun olduğu bölge Beşiri ilçesi, en az olduğu bölge ise Sason ilçesidir. ***Kişi başına düşen tarım alanı bakımından Türkiye ortalaması 5 dekarın üzerindeyken, ilimizde bu ortalama 3 dekar seviyesindedir.***

Son yıllarda ilimizdeki sebzecilik ve seracılık faaliyetleri geçmiş yıllara oranla artış gösterse de, sulama imkânlarının sınırlı olması, sebzeciliğin ayrı bir bilgi ve birikim gerektirmesi, desteklemelerin yoğunlukla tahıl üretimine yönelik olması gibi birçok sebepten dolayı sebze üretiminde istenen seviyelere ulaşılamamıştır. Meyvecilik faaliyetlerinde üzüm ve fıstık meyveleri, ağaç sayıları bakımından gelişme göstermiş ve verim verme yaşına gelen ağaçların her yıl sayısının artması ile üretim miktarlarında da artışlar görülmüştür.

Batman'da tahıllar ve diğer bitkisel ürünler bakımından ağırlıklı olarak ***buğday, arpa, mısır, pamuk, fiğ, yonca gibi yem bitkileri ve mercimek yetiştirilirken, sebze ve meyve üretimi kapsamında; karpuz, kavun, çilek, domates ve salatalık yetiştirilmektedir.***

Tarımsal üretimde sulama altyapısının yetersizliği, katma değeri düşük ürünlerin üretilmesine neden olmaktadır. Sertifikalı tohum kullanımının az olmasının yanında, üretim planlamasında arazi ve toprak özelliklerinden ziyade desteklemelerin yön verdiği bir yapı görülmektedir (önceki yıllarda pamuk ve tütüne olan destekten dolayı önemli miktarda ilimizde pamuk ve tütün üretimi yapılmakta iken, günümüzde mısır ve buğdaya yapılan desteklerin oranını artmasıyla, bu ürünlerin üretimi artmış, fakat pamuğun üretimi azalırken tütün üretimi tamamen bitmiştir).

Tarım arazilerinin amaç dışı kullanılması, mekanizasyon seviyesinin düşük olması, sertifikalı tohum kullanımının yeterli seviyede olmaması, arazilerin parçalı olması ve ekonomik olmaması, tarımsal örgütlenme eksiklikleri de Batman'da diğer önemli tarımsal sorunlar arasında yer almaktadır.

Hayvancılık faaliyetleri değerlendirildiğinde; başta küçükbaş olmak üzere, büyükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı ve florası bakımından uygun bölgelerde arıcılık faaliyetleri ilde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle büyükbaş hayvancılıkta yerli ırkların toplam içindeki oranın yüksek olması verimliliği olumsuz olarak etkilemektedir. Bölgede mera alanlarının yetersiz olması nedeniyle hayvancılık faaliyetleri bakımından yem giderleri en önemli girdiler arasında yer almaktadır.

2019 yılı Mart ayı itibariyle ***ilimizde büyükbaş hayvan sayısı 107.784'tür ve bu sayı ülke geneli büyükbaş hayvan varlığının % 0,63'ünü oluşturmaktadır. İldeki küçükbaş hayvan sayısı ise 820.155'dir. Bu küçükbaş hayvan varlığı ülke geneli küçükbaş hayvan sayısını % 1,78'ni oluşturmaktadır.***

Büyükbaş hayvan varlığı içerisinde yerli sığırların oranı % 29,1'dir ve yerli sığırların et ve süt verimleri hem Türkiye hem de dünya ortalamalarının altındadır. Yetiştirme maliyetlerinin yüksek olması ve otlakların yeterince kullanılamaması gibi nedenler, ilimizdeki üreticileri büyükbaş hayvancılığın yerine daha çok küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yöneltmiştir. Ancak yerli ırkların kullanılması ve sağlıksız hayvan barınakları sebebiyle hayvansal üretimden yeterli verim alınamamaktadır.

İlimizde son yıllarda arıcılık faaliyetleri hız kazanmıştır. Arıcılık işletme sayısı 2019 yılı itibariyle 373'tür. İlimizin sahip olduğu kovan sayısı ise 55.635'dir. Söz konusu arıcılık işletmelerinde üretilen bal miktarı 166.218 kilogramdır. Bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda işletme başına 445 kilogram üretim düşmektedir. Arıcılık faaliyetleri bakımından Sason ilçemiz, bitkisel florasının zenginliği yönüyle ön plana çıkmaktadır. Üretim ve markalaşma faaliyetlerinin artmasıyla bölgede, özellikle tarım arazisi olmayan kırsal kesimde yaşayanlar için alternatif gelir getirmesi nedeniyle arıcılık faaliyetleri önemli bir yer edinmeye başlamıştır.

Sason Çileği

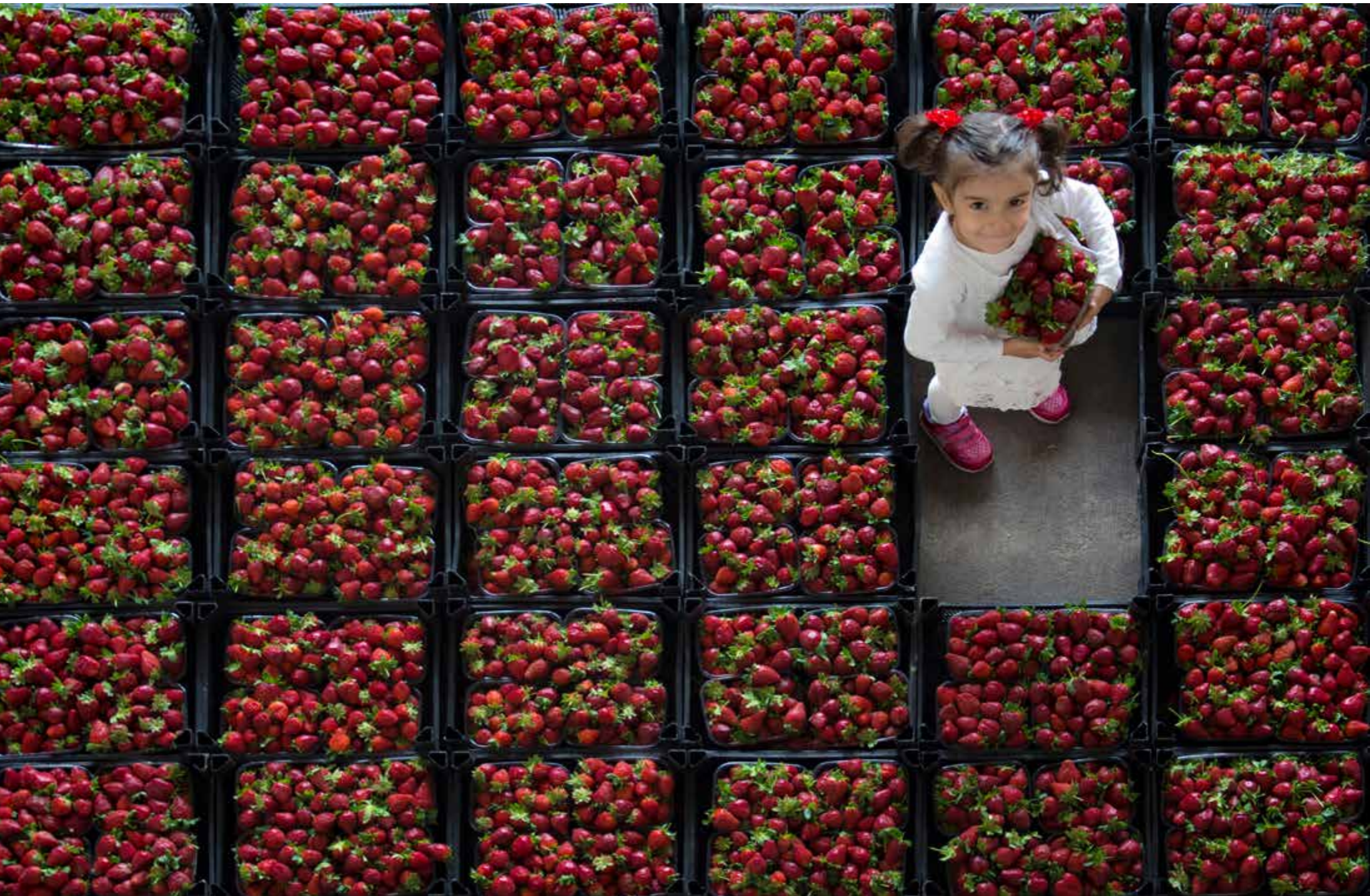

1.1 Tarımsal Kaynaklar

Tarımsal ve gelir getirici faaliyetlerde sürdürülebilirlik, çevre ile uyumlu politikalar ve kaynakların doğru kullanılması ile sağlanabilir. Bu açıdan toprak kaynaklarının, yer altı ve yerüstü su kaynaklarının, bitki örtüsü ve orman kaynaklarının korunması önemlidir.

Daha önce ifade edildiği gibi; ilimizin toplam arazi varlığı 470.600 hektardır. Bu arazinin % 33,36'sı, yani 156.980 hektarı tarım arazisi, % 8,63'ü (40.592 hektar) mera arazisi, % 14,68'i (69.084 hektar) orman arazisi, % 43,33'ü ise (203.912 hektar) tarıma elverişsiz arazilerden oluşmaktadır. İlimizde tarımsal faaliyetler içerisinde en önemli unsur hayvancılık olmakla beraber ülke geneliyle kıyaslandığında çayır ve mera arazilerinin toplamı % 8,63 düzeyindedir ve bu oran Türkiye ortalamasının (% 18,61) çok altındadır.

1.1.1 İşlenen Tarım Alanları

Yıllar içerisinde ***işlenen tarım alanlarının*** seyrine baktığımızda; ülke genelinde işlenen tarım alanı 2018 yılında 19.737.559 hektar iken, ilimizde 97.228 hektardır. 2018 yılı baz alındığında, ilimizde işlenen tarım arazilerinin ülke genelindeki işlenen tarım alanlarının toplamına oranı % 0,49'dur. İşlenen tarım alanları 2010 yılında ilimizde 116.397 hektar iken, 2018 yılına gelindiğinde 97.228 hektara düşmüştür.

***Tablo 87**: İlimiz Arazisinin Dağılımı (Hektar)*

Arazinin Cinsi	Toplam (Ha)	Oran (%)
Tarım Arazisi	156.980	33,36
Çayır, Mera Arazisi	40.592	8,63
Orman Arazisi	69.084	14,68
Tarıma Elverişsiz Arazi	203.944	43,33
Genel Toplam	470.600	100,00

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

***Tablo 88**: Toplam İşlenen Tarım Alanı (Hektar)*

Yıl	Türkiye	Batman
2010	21.383.626	116.397
2011	20.522.626	118.044
2012	20.581.039	112.633
2013	20.573.477	107.670
2014	20.697.903	104.956
2015	20.649.766	102.617
2016	20.381.943	91.837
2017	20.036.992	79.813
2018	19.737.559	97.228

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

***Grafik 90**: İlimiz Arazisinin Dağılımı (Ha)*

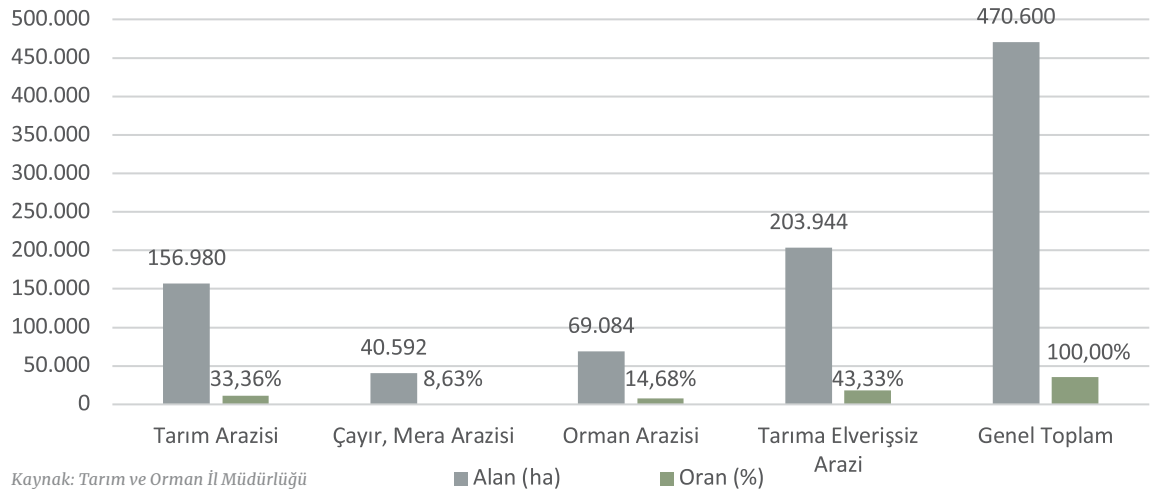

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

1.1.2 Arazi Varlığının Cinslerine Göre Yıllar İçerisindeki Değişimi

İlimizin son 8 yıl içerisinde arazi varlığının cinslerine göre değişimi incelendiğinde; tarım ve mera arazilerinin oranlarında kayda değer bir değişim olmaz iken, 2010-2018 yılları arasında ormanlık alanların azaldığı, tarıma elverişsiz arazilerin ise arttığı görülmektedir. (Tablo 89)

***Tablo 89**: Arazi Varlığının Cinslerine Göre Yıllar İçerisindeki Değişimi*

Arazinin Cinsi (Ha)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tarım Arazisi Toplamı	152.468	152.468	156.980	156.980	156.980	156.980	156.980	156.992	156.992
Mera Arazisi	39.998	39.998	39.998	39.998	40.077	40.077	40.087	40.612	40.612
Orman Arazisi	81.454	81.454	81.454	81454	81.454	81.454	81.454	69.084*	69.084*
Tarıma Elverişsiz Arazi	170.534	165.533	156.022	156.022	156.022	156.022	156.022	203.912	203.912
Genel Toplam	444.454	439.453	434.454	434.454	434.533	434.533	434.543	470.600	470.600

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü
**2016 yılında yapılan amenajman planı yenileme çalışmasıyla Gercüş ilçesine ait orman serisinin tamamı Mardin Orman İşletme Müdürlüğüne devredilmiştir. Serinin kapsadığı köyler Batman İli sınırlarında kalmasına rağmen orman işletme faaliyetleri Mardin Orman İşletme Müdürlüğü'nce yürütülmektedir.*

1.1.3 Kullanım Kabiliyetlerine Göre Arazilerin Dağılımı

İlimiz arazisi toprak kabiliyetlerine göre sınıflandırıldığında; ***Batman il merkezinin birinci*** sınıf toprak kabiliyetine sahip alanlar içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu birinci sınıf toprak kabiliyetine sahip alanlar çevre koşullarının özelliklerine göre bitkisel üretim için en uygun alanlardır ve birinci sınıf kabiliyetteki alanların toplam arazi içindeki oranı % 7,5'tir.

Sason ve Kozluk ilçelerinde VII ve VIII. sınıf arazilerin yoğun olduğu görülmektedir. I. ve IV. sınıf arasındaki topraklar, tarımsal amaçlı olarak kullanıma uygun alanlardır. İlimizdeki II. ve III. sınıf topraklar dağınık halde ve genellikle akarsuların etrafında bulunmaktadırlar.

İlimizde aşırı otlatma, eğimli arazilerde tarımsal faaliyetlerin yanlış planlaması, belirli dönemlerde şiddetli yağışların yaşanması ve fazla sulama gibi sebepler erozyonu tetiklemekte, verimli toprak kayıplarına yol açmaktadır.

***Tablo 90**: Kullanım Kabiliyetlerine Göre Arazilerin Dağılımı (%)*

I. Sınıf	7,5
II. Sınıf	5,7
III. Sınıf	7,7
IV. Sınıf	6,7
V. VI. VII. ve VIII. Sınıf	72,4

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü
Not: I. ve IV. kabiliyet sınıfı içinde kalan alanlar tarımsal amaçlı kullanılabilir alanlardır.

Harita 3: Batman İli Arazisinin Toprak Kabiliyeti Sınıflarına Göre Dağılımı

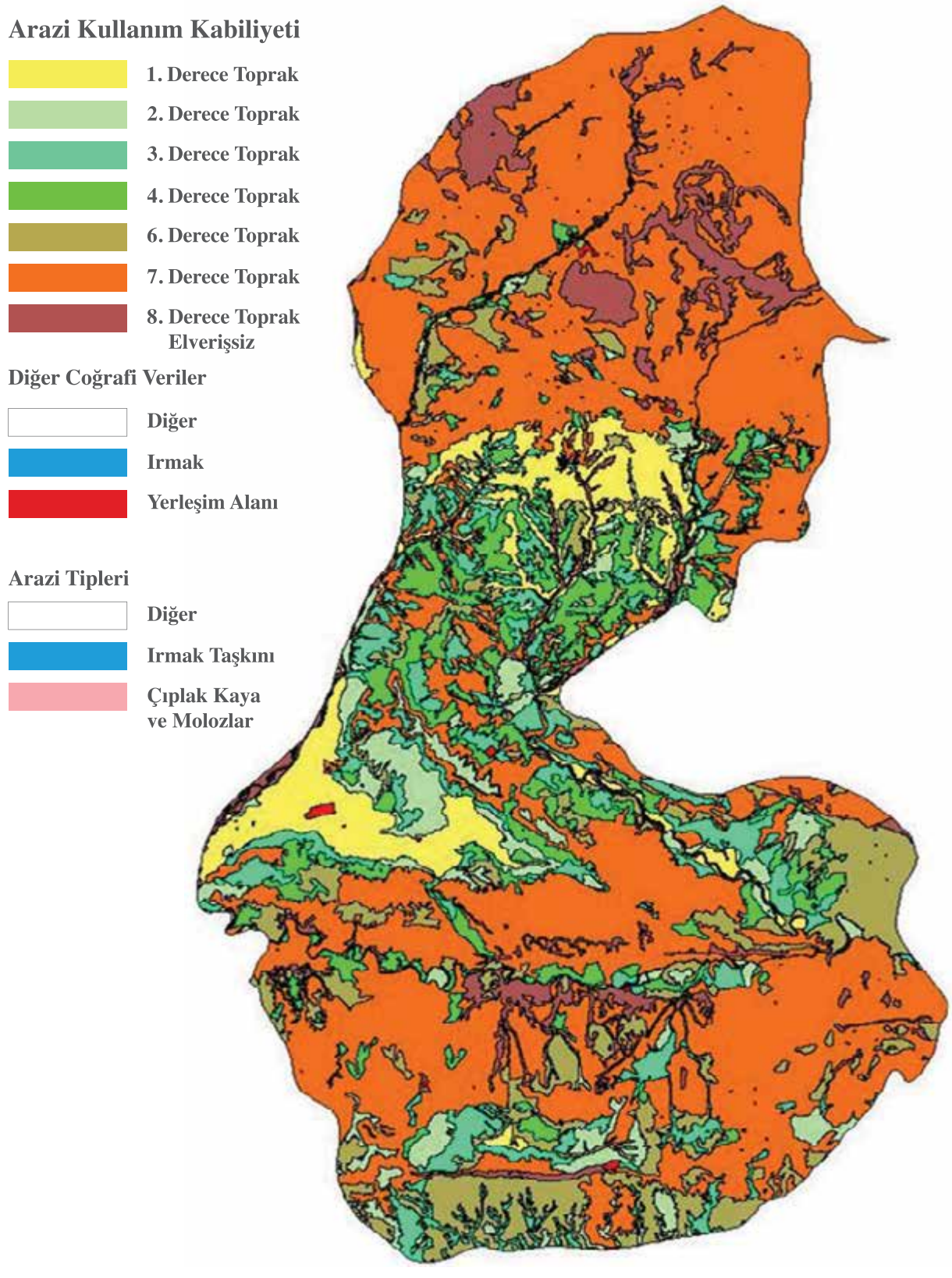

Çeltik Tarlası, Gercüş Gönüllü Köyü

1.1.4 Tarım Arazilerinin Farklı Amaçla Kullanılması

Türkiye'de olduğu gibi ilimizde de tarım arazilerinin tarım dışı kullanımları yıllar içinde artış göstermiştir. 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ve 3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu'na göre tarım dışı amaçlar ile kullanım için başvuruları önceki yıllara göre azalsa da devam etmektedir. İlimizde yapılan tarımsal faaliyetlerden elde edilen katma değerin düşük olmasının bu durumda etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Batman ilinde 2018 yılında 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu uygulamaları kapsamında; tarım arazilerinin farklı amaçla kullanılmasına yönelik 40 başvurudan 20'si sonuçlandırılmıştır. Bu başvurular sonrasında 200 hektar büyüklüğündeki tarım arazisine tarım dışı kullanım izni verilmiştir. 33 hektarlık tarım arazisinin tarım dışı kullanılmasına yönelik talepler ise reddedilmiştir. Kalan 20 başvuru ise inceleme aşamasındadır.

Tablo 91: Tarım Dışı Kullanım İzni Verilen/Verilmeyen Arazi Miktarı

Başvuru Yılı	Sonuçlanan Dosya Sayısı	İzin Verilen Alan (Ha)	İzin Verilmeyen Alan (Ha)
2014	11	11,69	4,3
2015	15	96,17	53,26
2016	22	275,07	80,12
2017	24	130,62	46,66
2018	20	200,9	33,23

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Son beş yıl içerisinde tarım dışı kullanım izni verilen arazi miktarı tabloda görüldüğü gibidir.

1.1.5 Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgeleri

Batman ili agroekolojik bölgeleri, iklim, arazi formu, toprak yapısı ve arazi örtüsüne göre belirlenmiştir. Batman ili, bu amaçla ***3 agroekolojik alt bölgeye ayrılmıştır***. Bu alt bölgeler tablo ve haritada görüldüğü gibidir.

Tablo 92: Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgeleri

I. Alt Bölge	II. Alt Bölge	III. Alt Bölge
Merkez İlçe	Hasankeyf İlçesi	Kozluk İlçesinin Kuzeydoğusu
Beşiri İlçesi Kozluk İlçesinin Güneyi	Gercüş İlçesinin Tümü	Sason İlçesi

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Harita 4: Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgeleri

I. Alt Bölge'de tarım arazilerinin % 75,46'sı, aynı zamanda mera alanlarının % 68,74'ü bulunmaktadır. Batman ve Beşiri ovalarını barındırmakta olan I. Alt Bölge en az yağışı almaktadır.

II. Alt Bölge; tarım alanlarının sınırlı, tarıma elverişsiz arazilerin ise en çok olduğu bölgedir. II. Alt Bölge'nin toplam tarım arazileri içerisindeki oranı % 42,13'tür. Bu alanın doğal bitki örtüsü; meşelik ve bıttım ağaçlarından oluşan bozuk orman şeklindedir. Gercüş ovasındaki geniş düzlüklerdeki engebeli arazilerde de tarımsal faaliyetler sürdürülmektedir. Bu alt bölgede yoğun olarak bağcılık yapılmaktadır.

III. Alt Bölge (Sason ve Kozluk ilçesinin kuzeyi); tarım arazileri bakımından oldukça fakirdir. Fakat en fazla yağışı alan bölgedir. Bu yönüyle bölge ticari meyvecilik açısından uygun üretim koşullarına sahiptir.

1.1.6 Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgelerinin İklimsel Açıdan Değerlendirilmesi

İlde karasal iklim hüküm sürmektedir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve yağışlıdır. İlde yıllık yağış miktarı, alt bölgeler bazında farklılıklar göstermekte olup 500-980 mm arasındadır. Ortalama nispi nem oranı % 53 civarındadır. Bölgeler arasında, özellikle III. Alt Bölge ile I. ve II. Alt Bölgeler arasında ciddi iklim farklılıkları söz konusudur. İlde gece ile gündüz sıcaklıkları arasındaki fark yüksektir. Ayrıca uzun yıllar sıcaklık ortalamaları dikkate alındığında, tespit edilmiş en düşük sıcaklık ile en yüksek sıcaklık değerlerinin bu bölgede tarımsal faaliyeti kısıtlayarak bir engel teşkil ettiği görülmektedir.

Batman bulunduğu coğrafi konum itibariyle uzak Akdeniz ikliminin etkisi altındadır ve çok sert doğu iklimi ile güney bölgelerinin Akdeniz iklimi arasında bir geçiş yeridir.

Kozluk ilçesi kuzey bölgeleri ve Sason ilçesi iklimi geç Akdeniz iklimi ile Doğu Anadolu'nun karasal iklimleri arasında bir geçiş iklimi özelliğini taşımaktadır. Yağışlı bir iklime sahip olan Sason ilçesinde yıllık ortalama yağış Batman ilindeki değerlerden yüksektir. Kışlar genelde uzun ve sert geçmektedir. Yörenin karakteristik bitki örtüsü meşe ağacıdır. Yıllık ortalamalara göre yıllık yağış miktarı, I. Alt Bölgede 500 mm, II. Alt Bölgede 580 mm ve III. Alt Bölgede 980 mm'dir.

Tablo 93: Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgeleri İklimsel Değerleri

Alt Bölgeler	Alan (Ha)	İl Yüzölçümüne Oranı	Yıllık Yağış (mm)	Ortalama Sıcaklık	Ortalama Nisbi Nem	Tespit Edilmiş En Düşük Sıcaklık (°C)	Tespit Edilmiş En Yüksek Sıcaklık(°C)
I. Alt Bölge	256.240	54,58%	500	16,4	57	-22,5	46,5
II. Alt Bölge	138.160	29,43%	580	22,24	52,64	-6,8	43,5
III. Alt Bölge	75.000	15,97%	980	15,04	51,96	-16,8	44
Toplam	469.400	100%					

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Meteoroloji Bölge İstasyonları (I. Alt Bölge'ye ait meteorolojik veriler 20 yıllık, II. ve III. Alt Bölgelere ait olanlar ise son 10 yıllık ortalamalardır.)

1.2 Sulama Altyapısı

Sulama, basit anlamda bitkinin ihtiyacı olan ve yağış ile karşılanamayan suyun, bitkinin kök hücrelerine verilmesidir ve bitki için hayati bir öneme sahiptir. Tarımsal üretim açısından bitkinin gelişimini tamamlayabilmesi, verim verebilmesi, katma değerli ürün üretilmesi, birim alandan daha fazla ürün elde edilmesine olanak verdiğinden dolayı da toprak kaynakları kadar önemli bir yere sahiptir.

İlimizde ağırlıklı olarak kuru tarım faaliyetleri yürütülmektedir. Bölgede yağış rejiminin düzensiz olması, yağışların genelde vejetasyon dönemi dışında düşmesi, yazların kurak geçmesi ve buharlaşma etkileri nedeniyle sulu tarım faaliyetleri sınırlı kalmakta, bu durum hem ilimizde hem de bölgedeki üreticiyi su ihtiyacı göreceli az olan tahıl üretimine yönlendirmektedir.

İlimiz tarım arazilerinin 16.818 hektarı sulu alan iken, 80.508 hektarı kuru tarım alanıdır. Bir başka deyişle ilimizde sulu tarım faaliyetlerinin toplam içindeki payı % 17,30 civarındadır.

İlçe bazında kuru ve sulu tarım arazileri kıyaslandığında; oransal olarak en çok sulu tarım arazisine % 40,15 oranı ile merkez ilçesinin sahip olduğu, merkez ilçeyi ise sırasıyla Beşiri (% 24,91), Kozluk (% 22,91), Gercüş (% 4,22), Hasankeyf (% 2,54) ve Sason (% 0,39) ilçelerinin izlediği görülmektedir.

Beton Kaplamalı Sulama Kanalı

İlimizdeki mevcut su kaynaklarının verimli kullanılması önemlidir. Bölgede genelde tarla sulamaları vahşi sulama denilen yöntemlerle, elle açılan kanallar ile yapılmakta, suyun doğru zamanda doğru miktarda bitkiye ulaşılmasında sorunlar oluşmaktadır. Açık ve eski kanallarda su kayıpları buharlaşma ve yer yer kanal kırılmaları nedeniyle fazla olmakta, su potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir.

Devlet Su İşleri 10. Bölge Müdürlüğü verilerine göre ildeki sulama kanallarının toplam uzunluğu 479,1 km'dir. Sulama kanallarının 118,4 km'si (% 25) beton kaplamalı, 360,7 km'si (% 75) ise borulu sistem kanal türüdür. Türkiye'deki toplam 72.688 km'lik sulama kanallarının ise % 44'ü beton kaplamalı ve % 12'si borulu kanal türüdür.

***Tablo 94**: Kuru/Sulu Tarım Arazilerinin İl ve İlçeler Bazındaki Değerleri*

Alan (Ha)	Merkez	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason	Tarım Arazileri Toplamı
Kuru Alan	8.557,2	33.142,5	18.622,3	1.751,8	17.609,2	825,5	80.508,5
Sulu Alan	6.754,6	4.190	709,5	425,5	4.674	66	16.818,6
Toplam Alan	15.311,8	37.332,5	19.331,8	2.177,3	22.283,2	791,5	97.228,1

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

***Grafik 91**: Kuru/Sulu Tarım Arazilerinin İl ve İlçeler Bazındaki Oranları (%)*

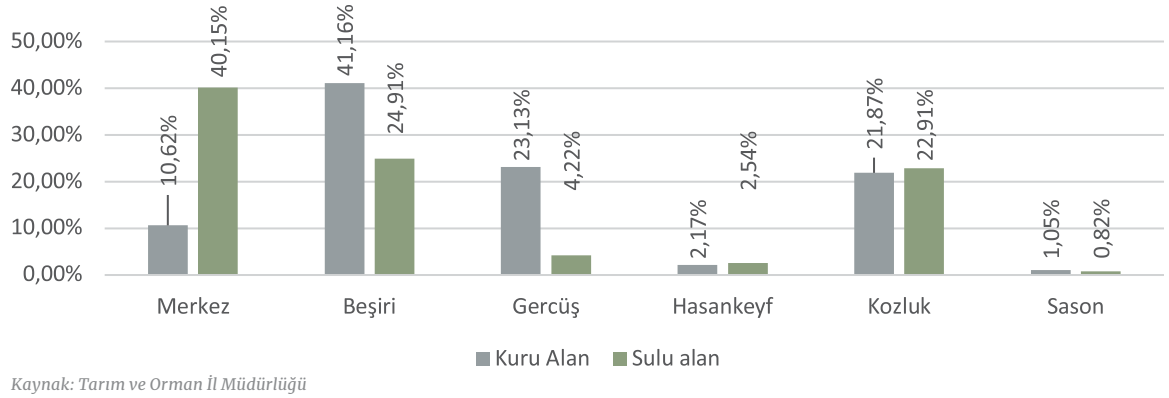

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Mevcut su potansiyelini etkin ve verimli kullanmak için bitkiye ihtiyacı kadar su vermek önemlidir. Modern sulama sitemlerinden damlama ve yağmurlama sistemleri sayesinde bitki ihtiyacı olan suyu belirli aralıklarla almaktadır. Tarla içlerinde modern sulama sistemlerinin kullanılabilmesi için tarla başına kadar suyun belirli bir basınçla ulaşması gerekmekte, bu da ilimizde kapalı basınçlı sulama sistemlerinin (borulu) kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu sayede az olan su kaynaklarının daha etkin ve verimli kullanılması sağlanabilir.

6172 Sayılı Sulama Birlikleri Kanunu ile sulama kooperatiflerine, köy tüzel kişiliklerine ve belediyelere, DSİ tarafından yapılan sulama tesislerinin devri söz konusu olmaktadır. Katılımcı sulama ile amaçlanan, su kaynaklarının birlik ve kooperatifler gibi tarımsal örgütlenmeler ile yönetilmesini ilgili birimlere bırakarak su yönetimi konusunda sahiplenme duygusunun artmasını, dolayısıyla belirli ücretler karşılığında alınan suyun daha verimli kullanılmasını teşvik etmektir. İlimizde sulama örgütlerine devredilen bir sulama tesisi bulunmaktadır. ***(Batman Sol Sahil Sulama Birliği)***

Sulamada verimlilik konusundaki göstergelerden bir diğeri de sulama randımanı verisidir. DSİ verilerine göre, Türkiye'de ve ilimiz de sulama randımanı % 45 seviyesindedir. Bu oranın iyileştirilmesi toprak ve su kaynaklarının daha verimli kullanılması için önem arz etmektedir.

1.3 Arazi Toplulaştırma

İlimizde tarım işletmelerinin her geçen gün işletme büyüklüklerinde azalmalar olmakta, ortalama işletme büyüklükleri ekonomik işletme büyüklüğünün altına düşmektedir. Araziler miras, satış, kanal ve yol inşaatları ve çevresel etkilerden dolayı parçalanmaktadır. Bu durum, genel olarak tarımsal verimliliği düşürmekte, masrafları ve üretimi olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'de ortalama 6 hektarı geçmeyen çiftçi başına düşen tarım alanı, AB ülkelerinde 20 hektara yakındır. 2018 yılı verilerine göre, tarımsal işletmelerin % 81,85'i yüz dekardan küçük işletme büyüklüğüne sahip iken, bu işletmelerin tasarruflarında bulunan araziler toplam arazinin % 33,6'sını oluşturmaktadır. ***En son yapılan tarım sayımına göre; ilimizde 50 dekardan az olan işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı % 59,24 civarındadır.***

5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'na göre arazi toplulaştırması; arazilerin doğal ve yapay etkilerle bozulmasını ve parçalanmasını önlemek, parçalanmış arazilerde ise doğal özellikleri, kullanım bütünlüğü ve mülkiyet hakları gözetilerek birden fazla arazi parçasının birleştirilmesini ifade etmektedir.

***Tablo 95**: İlimizde Arazi Büyüklüklerine Göre Tarımsal İşletme Sayıları ve Dağılımları*

Arazi Büyüklüğü (Dönüm)	İşletme Adedi	İşletme Dağılımı (%)
0-5	280	2,98%
5-9	307	3,96%
10-19	1.088	14,10%
20-49	2.950	38,20%
50-99	1.747	22,61%
100-199	863	11,17%
200-499	440	5,69%
500-999	73	0,94%
1.000-2.499	26	0,33%
2.500-4.999	-	-
5.000+	-	-
Toplam	7.774	

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

5403 Sayılı Kanunla arazi toplulaştırma Tarım ve Orman Bakanlığı'na görev olarak verilmiştir. Ayrıca 5578 Sayılı Kanunla DSİ Genel Müdürlüğüne, 3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu ile de Tarım Reformu Genel Müdürlüğüne kendi sulama alanlarında arazi toplulaştırma yapmasına olanak sağlanmıştır.

Arazi bölünmelerinin ve verimlilik düşüşlerinin önüne geçilmesi için 3083 Sayılı Kanun ile ekonomik üretime imkân vermeyecek şekilde parçalanan tarım topraklarının gerektiğinde genişletilmesi suretiyle toplulaştırılması amaçlanmakta ve bu kanun çerçevesinde arazi toplulaştırma çalışmaları yürütülmektedir.

İlimizde 3083 Sayılı Kanun kapsamında dağınık olan tarım arazilerinin bir araya getirilmesine yönelik il merkezine bağlı; Balpınar, Aydınkonak, Çarıklı, Binatlı, Bayraklı, Bıçakçı, Yolağzı, Doluca, Erköklü, Güvercin, Kanatlı, Karayün, Kayabağı, Kösetarla, Kuyubaşı, Demirlipnar, Yeşilöz, Oymataş, Akça, Recepler, Yağmurlu, Yaylıca, Yeniköy (23 Yerleşim) köylerinde toplulaştırma işlemleri tamamlanmıştır.

Pamuk Hasadı, Batman Merkez Bıçakçı Köyü

1.4 Hayvansal ve Bitkisel Üretimde İşletme Yapıları

Batman'da hem hayvancılık faaliyetlerinde hem de bitkisel üretimde işletmeler küçük ölçeklidir. Hayvancılık aile işletmeciliği şeklinde, modern olmayan yöntemlerle sürdürülmekte ve genellikle ailelerin günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yapılmaktadır. Bu koşullar altında hayvansal üretimde süt ve et verimi düşük olmaktadır. Ayrıca tarımsal örgütlenmelerin zayıf olması sebebiyle üretilen ürünlerin pazarlama olanaklarında da sıkıntılar oluşmaktadır. Hayvancılıkla uğraşan nüfusun büyük bir kısmı, ek gelir elde etmek amacıyla bu faaliyeti yürütmektedir.

Son yıllarda artan yem fiyatları nedeniyle üretici ek maliyetlere katlanmak zorunda kalmış ve hayvan satımı yoluna gitmiştir. Dünyada uygulanan entegre hayvancılık, yani bitkisel üretim ve hayvansal üretimin bir arada uygulanması konusu çeşitli sebeplerden dolayı bölgede henüz yer edinememiştir. Devlet desteklerinin dışında orta ölçekte hayvancılık tesislerinin kurulması amacıyla verilen destekler ve krediler yetersiz kalmıştır. Belirli dönemlerde kooperatiflere ve birliklere kullandırılan kredilerin denetimi yeterli düzeyde yapılamadığından ve işletme konusuna destek verilmediğinden, desteklerle yapılan tesisler atıl durumda kalmış ve kaynaklar yerinde kullanılamamıştır.

1.4.1 Bitkisel Üretim

İlimiz 156.980 hektar tarım arazisi ile Türkiye (231.999.458 hektar) toplam tarım arazisinin % 0,41'ini oluşturmasına rağmen, Türkiye toplam bitkisel üretim değerine katkısı ise yaklaşık % 0,31'dir.

2018 yılı kişi başı bitkisel üretim değerlerine bakıldığında ilimizin Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir (Grafik 90).

İlimizde bitkisel üretimin yapısı incelendiğinde; toplam ekili tarım alanlarının % 83,97'sinin "tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekili olduğu alanlar"dan oluştuğu görülmektedir, ülke genelinde ise bu oran yaklaşık % 69,13'tür. Meyveler, içecekler ve baharat bitkileri toplam ekili alanların % 15,77'sini, sebze alanları ise % 3'ünü oluşturmaktadır.

***Harita 5**: Batman Zirai Üretim Haritası (Bitkisel ve Hayvansal Üretim)*

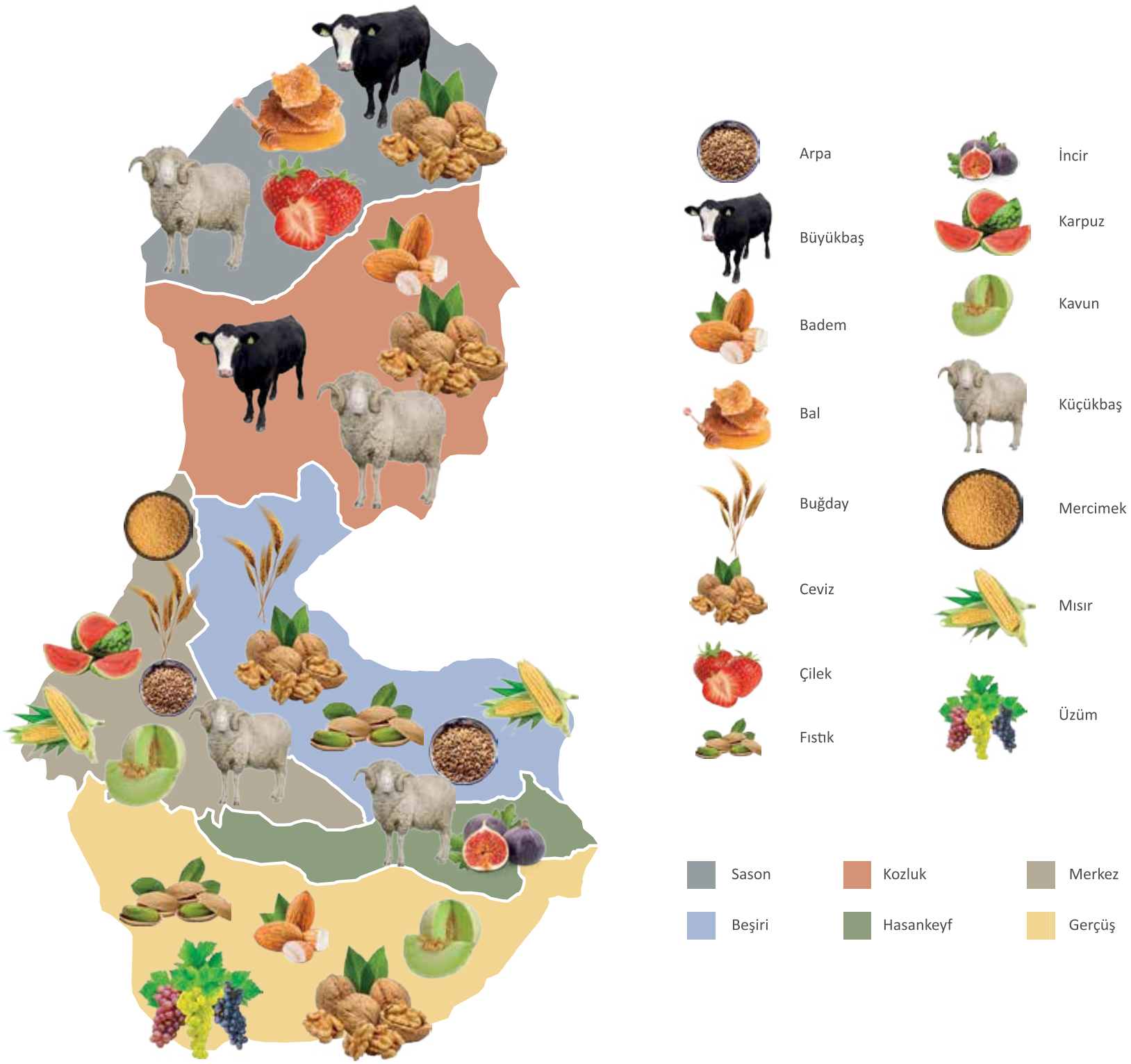

***Tablo 96**: İlimiz ve Türkiye'deki Bitkisel Üretim Değerleri*

2018	Bitkisel Üretim Değeri (1000 TL)	Kişi Başına Düşen Bitkisel Üretim Değeri (TL)
Batman	501.799	838
Türkiye	158.870.800	1.937

Kaynak: TÜİK

***Tablo 97**: İlimiz ve Türkiye'de 2014-2018 Yılları Arası Kişi Başı Bitkisel Üretim Değerleri (TL)*

	2018	2017	2016	2015	2014
Türkiye	1.937	1.682	1.494	1.526	1.263
Batman	838	734	793	721	689

Kaynak: TÜİK

***Tablo 98**: Türkiye/Batman Bitkisel Üretim Dağılımları*

2018	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler		Meyveler		Sebzeler		Nadas Alanı	
	Ekili Alan	Oranı	Ekili Alan	Oranı	Ekili Alan	Oranı	Ekili Alan	Oranı
Batman	81.640	% 83,97	12.167	% 12,51	3.029	% 3,12	390	% 0,40
Türkiye	15.435.979	% 69,13	3.462.387	% 15,77	783.632	% 0,33	3.512.269	% 14,77

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

***Grafik 92**: İlimiz ve Türkiye'de 2014-2018 Yılları Arası Kişi Başı Bitkisel Üretim Değerleri (TL)*

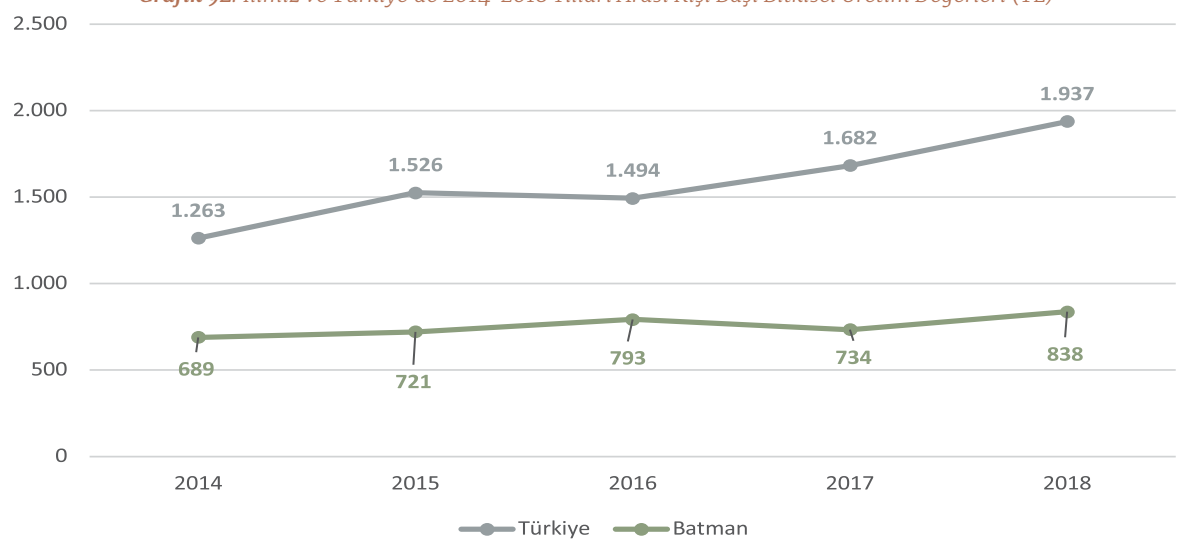

Kaynak: TÜİK

***Grafik 93**: Türkiye/Batman Bitkisel Üretim Alanları*

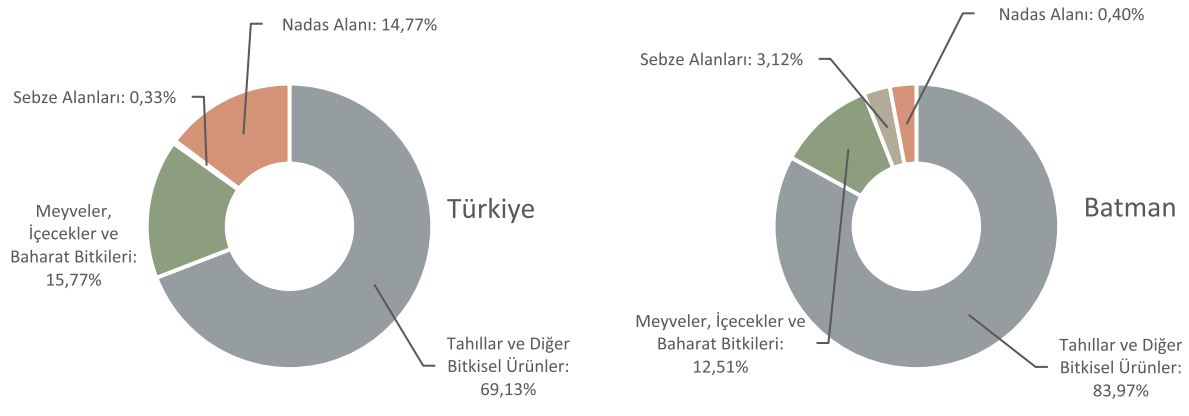

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

***Tablo 99**: İlimiz ve Türkiye'de Sınıflarına Göre Ekili Alanlar Değerleri*

Alan-Üretim	Sınıflandırma	Batman	Türkiye	Batman/Türkiye Oranı (%)
Toplam Ekili Alan (Hektar)	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	81.640,6	15.435.979	0,53
	Meyveler	12.167,3	3.462.387	0,35
	Sebzeler	3.029,7	783.632	0,39
	Nadas alanı	390,4	3.512.773	0,11
Toplam Üretim (Ton)	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	595.473	116.517.269	0,51
	Örtü Altı Sebze ve Meyve Miktarı	5.320	8.071.026	0,07

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Avrupa Birliği'nin "faaliyetlere göre ürünlerin sınıflandırılması" sisteminde, bitkisel üretim 3 alt başlık altında toplanmıştır: Tahıllar ve diğer bitkisel ürünler, sebzeler ve meyveler.

Bu sınıflandırmaya göre ilimiz, Türkiye toplam tahıllar ve diğer bitkisel ürünler ekili alanlarının % 0,53'ünü, toplam üretiminin de % 0,51'ini oluşturmaktadır.

Mısır Hasadı, Batman Merkez

1.4.1.1 Bitkisel Üretim Yapılan Tarımsal Arazi Varlığı

156.980 hektar olan ilimiz tarım arazisinin 97.228 hektarında bitkisel üretim yapılmaktadır. Bitkisel üretim yapılan tarım arazilerinin ürün gruplarına ve ilçelere göre dağılımı tabloda görüldüğü gibidir.

1.4.1.2 İlimizde Yetiştirilen Bitkisel Ürünler

İlimizde tahıl ve baklagiller ağırlıklı bir bitkisel üretim yapısı bulunmaktadır. Genel olarak ilimizde yapılan bitkisel ürünlerin türü, bitkisel üretim yapılan arazinin büyüklüğü ve üretim miktarı tabloda görüldüğü gibidir.

İlimizde 555.134 dekarlık alanda toplam 219.069 ton buğday üretimi yapılmaktadır. İlimiz toplam tarımsal arazi varlığı göz önünde bulundurulduğunda ***buğday üretilen alanların toplam tarımsal arazinin % 57,1'ine karşılık geldiği görülmektedir.***

Buğday üretimini, ***133.250 dekarlık alanda kırmızı mercimek*** üretimi, ***5.907 dekarlık alanda mısır, 50.795 dekarlık alanda ise arpa*** üretimi takip etmektedir. Bu ürünlerin yanı sıra nohut, pamuk, lahana, kavun, karpuz, marul, salatalık, domates gibi ürünler de ilimizde yetişen başlıca bitkisel ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Meyve üretimi değerlendirildiğinde ise; ilimizde ***60.000 dekarlık alanda Antep fıstığı, 60.000 dekarlık alanda üzüm*** üretiminin başı çektiği, fıstık ve üzüm kadar yoğun olmamakla birlikte çilek, ceviz, badem, elma, nar ve armut üretiminin de yapıldığı görülmektedir.

***Tablo 100**: Bitkisel Üretim Yapılan Tarım Arazilerinin Ürün Gruplarına ve İlçelere Göre Dağılımı*

Arazinin Cinsi (Ha)		Merkez	Beşiri	Gercüş	Hasankeyf	Kozluk	Sason	Toplam
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı	Tarla Arazisi (Sulu)	5.983,1	3.640	17,1	137,5	3.984	28,5	13.790,2
	Tarla Arazisi (Kuru)	7.641,9	30.000	12.371,5	819,8	16.707,1	308,1	67.848,4
	Toplam Alan	13.625	33.640	12.390,6	957,3	20.691,1	336,6	81.640,6
Nadas Alanı		150	1.000	175	1.000	1.000	580	3.905
Meyve Alanı	Bağ Arazisi	88	200	4.735	530	417,6	50	6020,6
	Bahçe Arazisi	812,3	2.842,5	1.496,3	302	384,5	309,4	6147
	Toplam Alan	900,3	3.042,5	6.231,3	832	802.1	359,4	12.167,6
Sebze Bahçeleri		771,5	550	692,4	288	690	37,5	3.029,4
Tarım Arazileri Toplamı		15.311,8	37.325,5	19.331,8	2.177,3	22.283,2	791,5	97.228,1
Çiftçi Sayıları		1.106	1.541	3.244	283	1.531	184	7.889

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Çilek Seraları, Sason

***Tablo 101**: İlimizde Yapılan Bitkisel Ürünlerin Türü, Bitkisel Üretim Yapılan Arazinin Büyüklüğü ve Üretim Miktarı*

	Ürün Adı	Ekilen Alan (Da)	Verim (Kg/Da)	Üretim (Ton)
1	Mısır (Dane)	54.070	1.560,8	84.393
2	Pamuk (Kütlü)	6.209	562,8	3.495
3	Mısır Silajlık (2.ekiliş)	5.907	4817,3	28.456
4	Buğday (Ekmeklik) Kuru	429.056	362,2	155.416
5	Buğday (Ekmeklik) Sulu	39.027	620	24.197
6	Buğday (Makarnalık) Kuru	62.282	376,3	23.439
7	Buğday (Makarnalık) Sulu	24.769	646,6	16.016
8	Toplam Buğday	555.134	-	219.068
9	Arpa (Kuru)	50.795	296	15.037
10	Kırmızı Mercimek (Kuru)	133.250	191,3	25.500
11	Nohut (Kuru)	2.813	162,1	456
12	Lahana (Beyaz)	20	4.000	80
13	Marul (Göbekli)	230	3.000	690
14	Maydanoz	11	200	2,2
15	Fasulye (Taze)	300	1.398	419,4
16	Domates (Sofralık)	4.013	2.404	9.650
17	Hıyar	2.000	1.260	2.520
18	Biber	1.648	5.116	4.167
19	Kavun	4.860	1.345	6.538
20	Karpuz	14.610	2.158	31.530
21	Kabak (Sakız)	270	4.000	1.080
22	Patlıcan	1.096	2.510	2.752
23	Antep Fıstığı	60.000	7	8.820
24	Üzüm	60.000	200	12000
25	Çilek	1.200	2.583	4.000
26	Nar	960	24	246,82
27	Ceviz	3.250	23	272,866
28	Badem	2.865	10	515,700
29	Elma	1.331	30	424,924
30	Armut	427	17	195,180

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

1.4.1.3 Seracılık

Seracılık; tarımda bitkisel üretimi sürekli kılması, tarımsal işletmelerde görülen mevsimlik iş gücü kullanımının düzenli ve sürekli hale getirilmesi ve bu anlamda kırsal işsizliğe çözüm olabilme potansiyeli açısından önem arz etmektedir. İlimizde kış mevsiminin ılıman olması, seracılık faaliyetlerindeki ısıtma maliyetleri bakımından büyük avantaj oluşturmaktadır. İlimizde 2009 yılından itibaren ekili alan ve üretim miktarları açısından, seracılık faaliyetleri artış göstermiştir. Batman'da 2000 yılında 61 dekar olan sera alanı, 2019 yılında 317 dekara ulaşmıştır. Ancak ülke genelindeki toplam sera alanı ile kıyaslandığında (690.000 dekar) bu alanda çalışmaların yoğunlaştırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

1.4.1.4 Organik Tarım

Organik tarım; dünyada organik temelli ürünlere talep artmaktadır. Sağlıklı yaşam temelli talep artışı organik tarıma yönelimi artırmış, bu alanda katma değeri göreceli olarak daha yüksek üretim imkânı doğmuştur. Organik ürünlerin diğer ürünlere göre fiyatlarının yüksek olmasının yanında üretim maliyetleri ve süreçleri de daha zordur. Sertifikasyon sürecinde katlanılması gereken maliyetlerin tarımsal alanlarının dış etkilerden korunması için harcanan çabaların ilaç ve dış madde kullanılmasından dolayı oluşan verim düşüşlerinin üretim sonucunda kendini karşılaması için özellikle ürünlerin pazarlanması ve üretim ara süreçlerinde çiftçilerin desteklenmesi gerekmektedir.

İlimizde 2018 yılı itibarıyla toplam 16 çiftçi organik tarım ile uğraşmakta, buğday, mercimek, nohut, üzüm kurutmalık, elma, Antep fıstığı ve ceviz üretimi yapmaktadır. İlimiz, 2017 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye genelinde organik tarımla uğraşan çiftçi sayısının % 0,07'sine, üretim alanının ise % 0,15'ine ve üretim miktarının % 0,01'ine sahiptir. Oranların düşük olması, katma değerli üretimin desteklenmesi için organik tarım faaliyetlerine üretim sürecinde, üretimden sonra, örgütlenme ve pazarlama sürecinde desteklenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

***Tablo 102**: Batman İli 2014-2018 Yılları Arası Organik Tarım Verileri*

Yıllar	Çiftçi Sayısı	Alan (Ha)	Üretim (Ton)
2014	14	665	1.770
2015	66	1.574	9.462
2016	79	614	11.738
2017	60	851	2.569
2018	16	826	2.079

Kaynak: TÜİK

***Tablo 103**: Türkiye İli 2014-2018 Yılları Arası Organik Tarım Verileri*

Yıllar	Çiftçi Sayısı	Alan (Ha)	Üretim (Ton)
2014	71 472	842 216	1 642 235
2015	69 967	515 268	1 829 291
2016	67 878	523 777	2 473 600
2017	75 067	543 033	2 406 606

Kaynak: TÜİK

1.4.2 Hayvansal Üretim

1.4.2.1 Küçük ve Büyükbaş Hayvan Varlığı

Hayvancılık; insanların dengeli beslenmesinde, sanayiye hammadde sağlanmasında, kırsal alanda gizli işsizliğin önlenmesinde ve kırsal kalkınma finansmanında önemli bir yere sahiptir. İlimizde hayvancılık özellikle çayır ve mera alanlarının yoğun olduğu, toprak ve yeryüzü şekillerinin tarıma elverişsiz olduğu alanlarda yaygın olarak görülmekte ve genel olarak aile işletmeciliği şeklinde yürütülmektedir. Bölgede ki hayvancılık faaliyetleri arasında küçük ve büyükbaş hayvancılık ile arıcılık ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ilimizin Sason ilçesinde ipek böcekçiliği faaliyetleri Tarım ve Orman İl Müdürlüğü'nün desteği ile yürütülmektedir.

Batman'da hayvancılık faaliyetleri daha çok mera hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Bu nedenle ilimizdeki meraların ve otlakların durumu özel bir öneme sahiptir. Ayrıca hayvancılıkta önemli bir girdi olan yem bitkisinin üretimi de hayvancılık anlamında önem teşkil etmektedir. İlimiz, Türkiye toplam mera ve çayır alanlarının % 2,66'sına sahiptir. Mevcut mera alanlarının tespiti ve ıslah çalışmaları yeterince yapılmadığından hayvancılıkta mera potansiyeli yeterince kullanılamamıştır.

İlimiz hayvan varlığı göz önünde bulundurulduğunda; küçükbaş hayvancılığın hayvansal üretimde ağırlığı teşkil ettiği görülmektedir. İl genelindeki toplam hayvan varlığı 2019 yılı Mart ayı itibariyle 927.939'dur. Hayvan varlığının 820.155'ini küçükbaş hayvan varlığı oluşturmaktadır.

Göçerlerin Hayvan Otlatımı

***Tablo 104**: Küçükbaş Hayvan Varlığının İlçelere Göre Dağılımı*

Hayvan Türü ve Ürün		2018						Genel Toplam
		Merkez	Sason	Kozluk	Beşiri	Hasankeyf	Gercüş	
Keçi	Kıl Keçisi	20.964	42.079	47.194	19.639	11.974	30.603	172.453
	Tiftik Keçisi	0	0	0	0	0	0	0
Koyun	Merinos	267	104	0	71	0	271	713
	Yerli	336.612	15.119	89.009	170.592	5.823	29.834	646.989
Küçükbaş İl Toplamı		357.843	57.302	136.203	190.302	17.797	60.708	820.155
İşletme Sayısı		1.235	2.000	2.340	676	156	694	7.101

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

***Tablo 105**: Büyükbaş Hayvan Varlığının İlçelere Göre Dağılımı*

Hayvan Türü ve Ürün		2018						Genel Toplam
		Merkez	Sason	Kozluk	Beşiri	Hasankeyf	Gercüş	
Sığır	Kültür	6.449	4.400	12.270	3.624	447	532	27.722
	Melez	16.157	7.239	18.876	3.009	806	1.953	48.040
	Yerli	1241	18.090	9.685	222	171	2.029	31.438
	Manda	324	0	249	11	0	0	584
Büyükbaş İl Toplamı		24.171	29.729	41.080	6.866	1.424	4.514	107.784
İşletme Sayısı		1.021	493	694	842	266	530	3.846

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

***Tablo 106**: Arı Varlığının İlçelere Göre Dağılımı*

Hayvan Türü ve Ürün		2018						Genel Toplam
		Merkez	Sason	Kozluk	Beşiri	Hasankeyf	Gercüş	
Arıcılık	Eski Tip Kovan	0	400		0	0	260	660
	Yeni Tip Kovan	6832	35.033	5.913	630	987	5.580	54.975
	İşletme Sayısı	25	238	35	8	38	31	375
	Bal (Kg)	34.160	85.000	18.000	1.890	10.413	16.755	166.218
	Balmumu (Kg)	2.100	30	2.417	15	99	1.127	5.788

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

***Tablo 107**: Diğer Hayvan Varlığının İlçelere Göre Dağılımı*

Hayvan Türü ve Ürün		2018						Genel Toplam
		Merkez	Sason	Kozluk	Beşiri	Hasankeyf	Gercüş	
Diğer	At	15	20	79	29	15	46	204
	Eşek	25	19	125	505	12	105	791
	Katır	35	30	30	8	15	7	125

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

İlimizdeki toplam küçükbaş hayvan varlığının 357.843'ü yani % 38'i merkez ilçede bulunmaktadır. Merkez ilçeden sonra küçükbaş hayvancılığın en yoğun yapıldığı yer Beşiri ilçesidir. En az küçükbaş hayvan varlığına sahip olan ilçe ise Hasankeyf'tir.

Büyükbaş hayvan sayıları incelendiğinde ise; il genelindeki toplam 107.784 olan büyükbaş hayvan varlığının 41.080'i yani % 38,1'inin Kozluk ilçesinde bulunduğu görülmektedir. Kozluk ilçesinden sonra büyükbaş hayvancılığın en yaygın olduğu ilçe, 29.729 sayısı ile Sason ilçesidir. Merkez ilçede ise 24.171 büyükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. En az büyükbaş hayvan varlığına sahip olan ilçe ise, küçükbaş hayvan varlığında olduğu gibi, Hasankeyf ilçesidir. İlimizdeki büyükbaş ve küçükbaş hayvanların çoğu yerli ırklardan oluşmakta, bu ırkların da et ve süt verimleri kültür ve melez ırklara göre daha az olmaktadır.

Göçerlerin Süt Sağımı

2018 yılı verilerine göre Batman ve Türkiye genelinde yerli, kültür ve melez büyükbaş hayvan oranları karşılaştırıldığında ilimizdeki büyükbaş hayvanların içinde yerli sığırların oranı % 29,16 düzeyindedir. Ülke genelinde ise bu oran % 9,14'tür. Bölgede son yıllarda yerli ırkların oranı azalma gösterse de henüz istenen seviyeye ulaşmamıştır. İller bazında büyükbaş hayvan varlığı ve yerli sığır cinslerinin toplam büyükbaş hayvan sayısı içindeki yeri bakımından ***Batman ülke genelinde 72'nci sırada yer almaktadır.*** Hayvansal üretim değerlerine baktığımızda ise ***ilimizde küçük ve büyükbaş hayvansal üretiminin yıllık ortalama değeri 250 milyon TL'dir.***

***Tablo 108**: Türkiye/Batman Büyükbaş Hayvanların Irklarına Göre Dağılımı*

Sığır (Baş)	Kültür	Yerli	Melez	Manda	Genel Toplam
Türkiye	4.909.801	895.594	3.877.226	111.913	9.794.534
Batman	27.722	31.438	48.040	584	107.784

Kaynak: TÜİK

***Grafik 94**: Türkiye/Batman Büyükbaş Hayvanların Irklarına Göre Dağılımı*

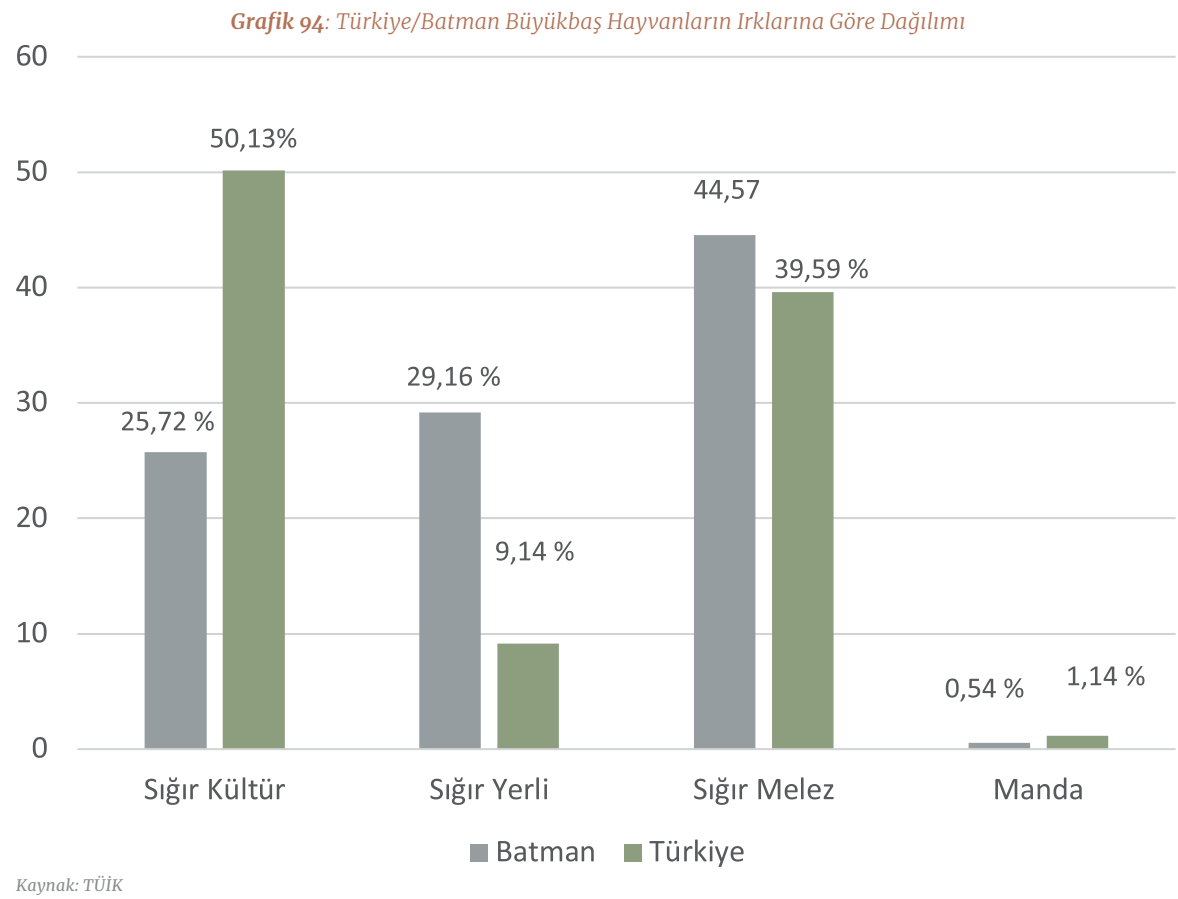

Kaynak: TÜİK

Tablo 109: Hayvansal Üretim Değerleri-2018

Ürün Cinsi	Yıllık Üretim Miktarı (Kg)	Birim Fiyatı (TL)	Toplam Üretim Değeri (TL)
Sığır Eti	916.591	28	25.664.548
Koyun Keçi Eti	1.376.418	35	48.174.630
İnek Sütü	154.986.000	1.25	193.732.500
Koyun Sütü	3.860.000	2	7.720.000
Sığır Derisi (Adet)	3.212	20	64.240
Koyun Derisi (Adet)	45.607	15	684.105
Toplam	161.187.828	-	250.375.475

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

1.4.2.2 Arıcılık

İlimizde arıcılık faaliyetleri son yıllarda gelişme göstermiştir. Toprağı olmayan veya az topraklı, orman içi veya ormana yakın, bitkiflorasıbakımındanzenginolanköylerinkazançkaynağıolması ve kırsal kalkınmanın finansmanında önemli bir yeri olmasından dolayı arıcılık önemlidir. İlimizdeki toplam kovan varlığı (55.635) ülkemiz toplam kovan varlığının % 0.69'unu teşkil etmektedir. İlimizde arıcılık faaliyetleri Sason ilçesinde yoğunlaşmış olup 2018 yılı verilerine göre ilimizde yürütülen arıcılık faaliyetleri sonucunda 166 ton bal üretimi gerçekleştirilmiştir. Üretilen ***balın ilimize ekonomik katkısı ise yıllık ortalama 9.960.000 TL'dir.***

Tablo 110: Türkiye/Batman Arıcılık İstatistikleri-2018

	Türkiye	Batman
Arıcılık Yapılan Köy Sayısı	-	101
Yeni Kovan Sayısı	7.904.502	54.975
Eski Kovan Sayısı	203.922	660
Toplam Kovan Sayısı	8.108.424	55.635

Kaynak: Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Bal Üretimi, Sason

2.Sanayi

Türkiye için önemli bir yer altı kaynağı olan petrol, 1940'lı yıllara kadar bir köy iken, bugün Türkiye'nin nüfus açısından en büyük 36. şehri olan ilimizin, tabir yerindeyse, varoluş sebebidir. ***Petrol ve petrole dayalı ekonomik faaliyetler ise ilimiz sanayisinin ana omurgasını oluşturmaktadır.***

Petrol üretimi ve buna bağlı olarak başta kimyevi madde üretim sektörü olmak üzere pek çok sektörde ilimizde önemli gelişmeler olmakla birlikte ilimiz ve ilimizin içerisinde yer aldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi sanayi işletme sayıları bakımından ülke genelinin epey gerisinde yer almaktadır.

Nitekim bölgeler işletme sayısına göre sıralandığında, Güneydoğu Anadolu Bölgesi sanayi işletmesi sayısı bakımından % 4,8'lik oran ile ülke genelinde 6. sırada yer almaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sanayi işletmelerinin illere göre dağılımı incelendiğinde ise; sanayi işletme sayısının en fazla olduğu il % 54,3 oran ile Gaziantep ilidir. ***Batman ise % 3,8 oran ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi illeri arasında 6.*** sırada yer almaktadır.

***Grafik 95**: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)*

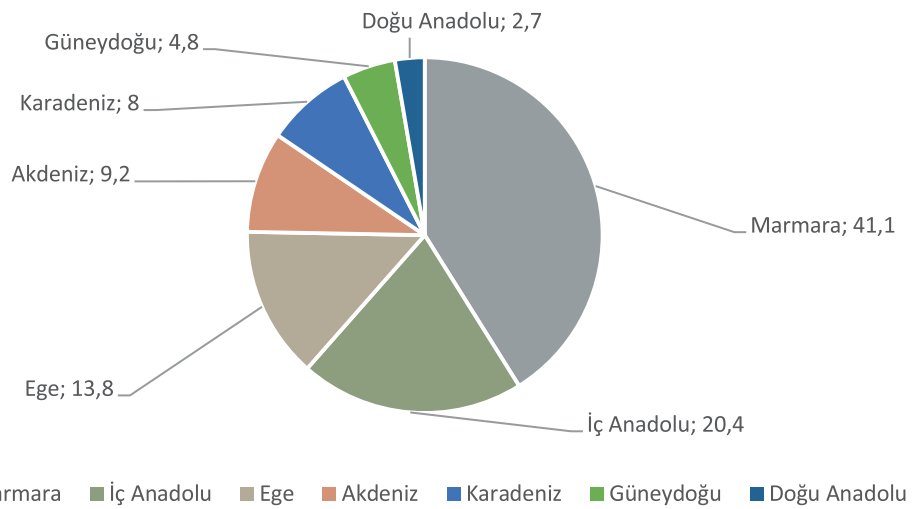

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

***Grafik 96**: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Sanayi İşletmelerinin İllere Göre Dağılımı (%)*

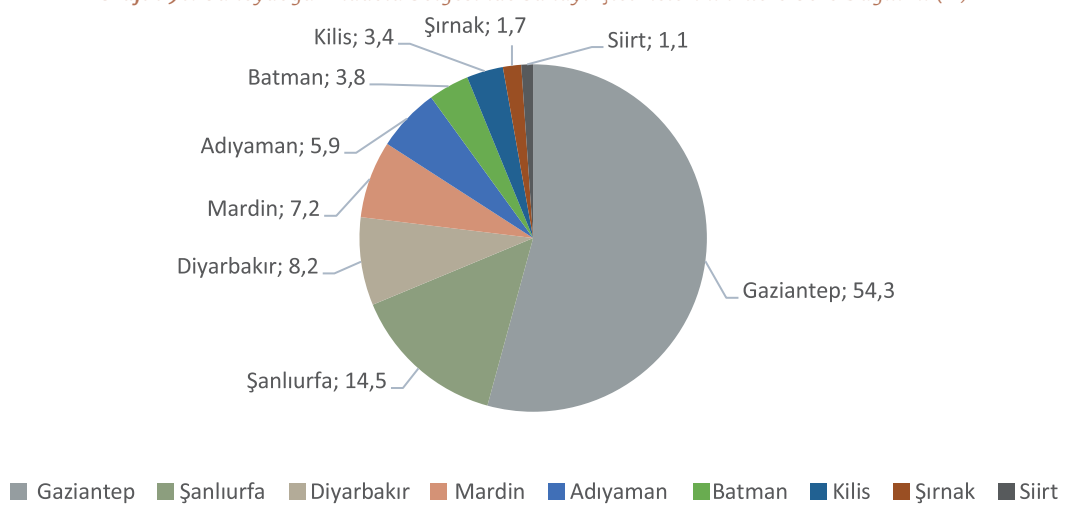

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

2.1 Sanayi Sicil Belgesine Sahip İşletme Sayıları ve Sektörel Dağılımı

İlimiz genelinde değişik sektörlerde aktif olarak üretim yapan sanayi sicil belgesine sahip firma sayısı 288'dir ve bu işletmelerde toplam 12.843 kişi istihdam edilmektedir.

Sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde ise; ilk sırada % 18,5 oranı ile giyim eşyaları (Kaban, Palto, Ceket, Pantolon, Takım Elbise, Döpiyes, Anorak, Yağmurluk, Gece Kıyafetleri gibi), ikinci sırada % 17,2 ile metalik olmayan mineral ürünler (Mermer, Bims, Çimento, Kireç, Alçı taşı, Seramik, Cam gibi) ve üçüncü sırada ise % 16,4 ile gıda ürünleri sektörü yer almaktadır. Diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin dağılımı ise Grafik 97'de görüldüğü gibidir.

***Grafik 97**: Batman İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)*

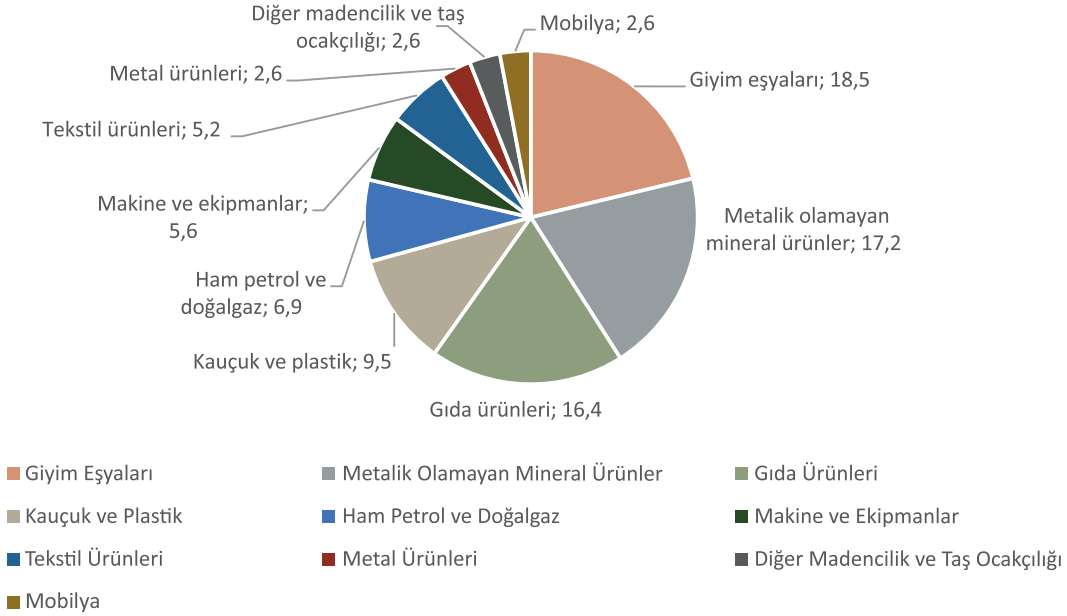

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Batman Organize Sanayi Bölgesi

2.2 Sanayi Kapasite Raporu İstatistikleri

Sanayi odaları tarafından düzenlenen, firmaların bir çeşit kimlik kartı niteliğinde olan ve firmaya ait yıllık üretim kapasitelerini ve üretim konularını, ham maddelerini, sermayelerini gibi bilgileri içeren kapasite raporu sayıları incelendiğinde; ***ilimizde kapasite raporuna sahip imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren firma sayısı 2011 yılında 158 iken, 2019 yılı itibariyle firma sayısı % 72'lik artışla 271'e yükselmiştir.*** Sanayi kapasite raporuna sahip tesislerde toplam çalışan sayısı 2019 yılı itibariyle 12.542'dir. 2011 yılında toplam çalışan sayısının 4.372 olduğu göz önünde bulundurulduğunda 2011 yılından bu yana % 187'lik bir artış olduğu görülmektedir.

İstihdam ettiği çalışan sayılarına göre kapasite raporuna sahip firmalar incelendiğinde; üretim tesislerinin % 32,5'inde 1-9 arasında, % 21,4'ünde 10-20 arasında, % 24,4'ünde 21-50 arasında, % 10'unda 51-100 arasında, % 9,2'sinde 101-250 arasında ve % 2,6'sında ise 250'den fazla çalışan bulunmaktadır.

Çalışan Sayısına Göre İlk 10 Sanayi Tesisi: Batman ilinde özel sektörde, çalışan sayısına göre ilk on sanayi tesisi aşağıdaki gibidir.

***Tablo 111**: Yıllara Göre Batman İli Kapasite Raporu İstatistikleri*

Yıl	Kapasite Raporu	Mühendis	Teknisyen	Usta	İşçi	İdari	Toplam Çalışan	Kapasite Raporu Başına Düşen İstihdam
2011	158	139	158	693	2.865	517	4.372	28
2012	152	124	131	676	3.441	508	4.880	32
2013	194	128	126	837	4.681	599	6.371	33
2014	228	147	215	926	5.884	686	7.859	34
2015	244	137	205	913	5.873	645	7.774	32
2016	250	138	200	847	6.556	607	8.349	33
2017	211	157	206	892	5.975	674	7.904	37
2018	259	150	237	974	9.276	720	11.357	44
2019	271	151	237	852	10.440	772	12.542	46

Kaynak: TOBB

***Tablo 112**: Kapasite Raporuna Sahip Firmaların Çalışan Sayıları (2019)*

	Batman		Türkiye	
	Kapasite Raporuna Sahip Firma Sayısı	Oran %	Kapasite Raporuna Sahip Firma Sayısı	Oran %
1-9	88	32,5	32,366	43,5
10-20	58	21,4	13,343	17,9
21-50	66	24,4	16,055	21,6
51-100	27	10,0	6,138	8,3
101-250	25	9,2	4,559	6,1
250 +	7	2,6	1,914	2,6
Toplam	271	100,0	74,375	100,0

Kaynak: TOBB

Tablo 113: Çalışan Sayılarına Göre Sanayi Tesisleri

Firma Adı	Çalışan Sayısı
TÜPRAŞ Türkiye Petrolleri Rafinerileri Batman Rafineri Müdürlüğü A.Ş	605
Gamateks Tekstil San. Tic. A.Ş Batman Şubesi	587
Joymen Tekstil-Hüseyin Arslan	560
Baran Grup Tek. Turz. İnş. Pet. Tarm. San. Tic. Ltd. Şti.	540
Trikotek Teks. San. Tic. A.Ş	520
Batman-Azya Teks. Ürn. San. Tic. A.Ş	472
Uniteks Teks. Gıda San. Tic. A.Ş Batman Şubesi	462
Batman-Asteks Tekstil Gıda Hayv. San. Tic. Ltd. Şti.	434
Çiçek Kardeşler Tekstil Trz. İnş. Nak. Gıda San. Tic. Ltd. Şti.	330
Beşiri Teks. İnş. Nak. Pet. Gıda Taah. San. Tic. Ltd. Şti.	262

Kaynak: Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü

2.3 Sanayi Organizasyonu

Batman ilinde organize sanayi bölgesinin yanı sıra; oto bakım ve onarım işletmelerinin bulunduğu merkez küçük sanayi sitesi ile Batı Raman kavşağında bulunan ek küçük sanayi sitesi ve ayrıca marangoz ve kaynakçıların faaliyet gösterdiği marangoz ve kaynakçılar sanayi sitesi olmak üzere 3 küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. Ek küçük sanayi sitesinin hemen yanı başında 161 iş yeri kapasiteli ve 59 dönümlük bir alanı kapsayan 3. küçük sanayi sitesinin kurulmasına yönelik çalışmalar ise devam etmektedir.

2.3.1 Batman Organize Sanayi Bölgesi

Batman Organize Sanayi Bölgesi, % 40 İl Özel İdaresi, % 40 Batman Belediyesi, % 20 Ticaret ve Sanayi Odası'nın katılımı ile 1991 yılında 928.239 m²'lik bir alana kurulmuştur. Batman OSB karma bir sanayi bölgesidir. Beşiri ilçe sınırları içerisinde yer alan Batman Organize Sanayi Bölgesi'nin doluluk oranı % 100'e ulaşmıştır. ***Batman Organize Sanayi Bölgesi'nde aktif olarak üretimde olan firmalarda toplam 4.700 kişi istihdam edilmektedir.*** Batman Organize Sanayi Bölgesi'nde 97 sanayiciye arsa tahsis edilmiştir. Arsa tahsisi yapılan firmalardan 76'sı üretim yapmaktadır, 11 firma inşaat, 10 firma proje aşamasındadır. İnşaat ve proje aşamasındaki firmaların üretime geçmesi ile birlikte yaklaşık 6.500 işçinin istihdam edileceği öngörülmektedir. Ayrıca, Batman Gümrük Müdürlüğü de bu bölgede faaliyet göstermektedir.

Batman OSB'de faaliyet gösteren 97 işletmenin sektörel dağılımı incelendiğinde; ***ilk sırada 32 işletme sayısı ile tekstil sektörü bulunmaktadır.*** Tekstil sektörünü, 21 işletme sayısı ile gıda, 20 işletme sayısı ile inşaat/yapı, 9 işletme sayısı ile plastik, 7 işletme sayısı ile makine, 3 işletme sayısı ile mobilya ve elektrik-elektronik ve 1 işletme sayısı ile kâğıt sektörü takip etmektedir.

Gıda Üretimi, Batman OSB

Plastik Boru Üretimi, Batman OSB

Demir Döküm Fabrikası, Batman OSB

Grafik 98: Batman OSB'deki Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı

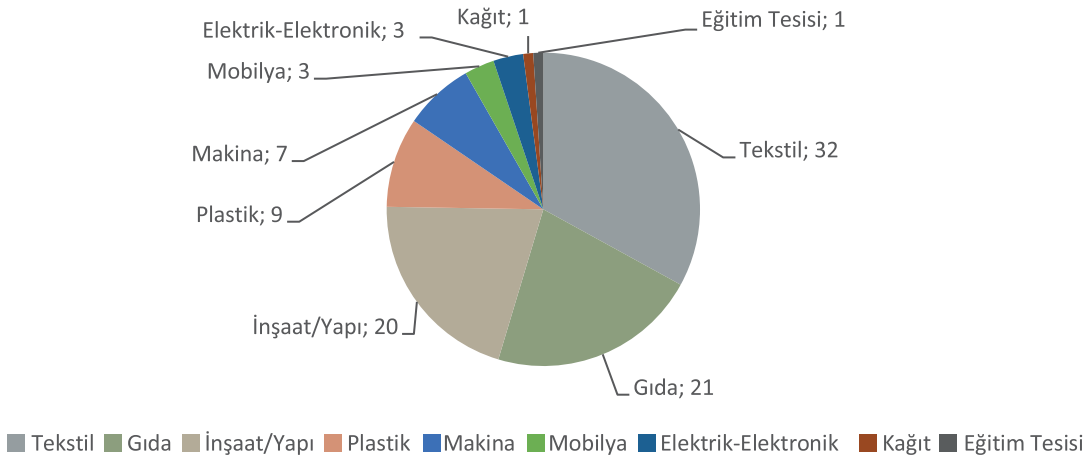

Kaynak: Batman OSB

1991 yılında 1.000 dönüm alan üzerine kurulan Batman Organize Sanayi Bölgesi, zaman içerisinde gelen yeni arsa talepleri nedeniyle ilave arsa tahsisleri yapılması sonucunda toplam alanı 3.790 dönüme ulaşmıştır. Böylece mevcut alanın % 100 oranında sanayicilere tahsisi gerçekleşmiştir. Mevcut etaplarda sanayicilere tahsis edilecek boş parsel kalmadığından; ***2.000 dönümlük 4. ilave alanın (6. Etap) yer seçimi yapılmış olup, alt yapı uygulama projeleri ise onaylanmıştır.***

Hâlihazırda değişik iş kollarında 211 yatırımcının daha arsa tahsis talebi bulunmaktadır. Bu talepler ve şehrin gelişme projeksiyonu göz önünde bulundurularak yaklaşık ***5 bin dekarlık yeni bir alan üzerinde Batman 2. Organize Sanayi Bölgesi oluşturulması çalışmalarına başlanmıştır.***

Batman 2. Organize Sanayi Bölgesi projesi ile KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu fiziksel ve teknolojik altyapısı tamamlanmış üretim alanları oluşturmak, üretim için gerekli tüm girdilerin daha az maliyetle ve güvenli olarak arzını sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca proje tamamlandığında üretim sonrası oluşan ürünleri güvenli bir şekilde depolanması, sevkiyatı, atık kontrolü (üretimden kaynaklanan atıkların kontrolü ve çevreye duyarlı olarak uzaklaştırması), işsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılması amaçlanmaktadır.

Batman Organize Sanayi Bölgesi

2.3.2 Küçük Sanayi Siteleri (KSS)

Batman ilinde faaliyette olan ve toplam 377 dönüm üzerine kurulu bulunan ***3 küçük sanayi sitesinde 515 iş yeri mevcuttur ve bu işyerlerinde 1.730 kişi istihdam edilmektedir.*** Yapımı planlanan 3. küçük sanayi sitesinin de faaliyete geçmesi ile birlikte toplam işyeri sayısının 676'ya, çalışan sayısının ise 2.374'e çıkması öngörülmektedir.

***Tablo 114**: Batman Küçük Sanayi Siteleri*

	Sanayi Sitesi Adı	Sanayi Alanı (Dönüm)	İş Yeri Sayısı	Çalışan Sayısı
1	Batman Merkez Küçük Sanayi Sitesi	260	252	800
2	Batman Ek Küçük Sanayi Sitesi	62	153	600
3	Marangoz ve Kaynakçılar Sitesi	55	110	330
Toplam		377	515	1.730
4	Batman 3. Küçük Sanayi Sitesi	59	161	Yapım Aşamasında

Kaynak: Batman Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Küçük Sanayi Sitesi, Batman Merkez

3.Enerji

3.1 Enerji Üretimi

Batman ilinde elektrik üretimi yapan 200 MW kurulu gücünde Batman Hidroelektrik Santrali (HES) ile 50 MW kurulu gücünde Garzan Hidroelektrik Santrali bulunmaktadır. 2018 yılında Batman Hidroelektrik Santralinde 266.020 MWh, Garzan Hidroelektrik Santralinde 139.924 MWh elektrik enerjisi üretilmiştir. Tablo-106'daki geçmiş yıllar enerji üretim bilgileri incelendiğinde 2015 yılı ile kıyaslandığında, 2018 yılında elektrik enerjisi üretiminin düşmüş olduğu görülmektedir.

***Tablo 115**: Yıllar İtibariyle Batman İli Enerji Üretim Bilgileri (MWh)*

Santral	2015 Yılı (MWh)	2016 Yılı (MWh)	2017 Yılı (MWh)	2018 Yılı (MWh)
Batman HES	348.393	291.976	239.084	266.020
Garzan HES	154.924	192.246	168.985	139.970

Kaynak: TEİAŞ

Enerji Nakil Hatları, Raman Dağı-Hasankeyf Arası

3.2 Enerji Tüketimi

TEİAŞ 16. Bölge Müdürlüğü verilerine göre; Batman'da 2015 yılındaki toplam elektrik tüketimi 1.832.558 MWh iken, 2018 yılı toplam elektrik tüketimi 1.910.579 MWh'tır. Yıllar itibariyle elektrik tüketim değerleri incelendiğinde; 2015 yılından 2018 yılına gelindiğinde toplam elektrik tüketiminin % 4,5 oranında arttığı görülmektedir.

***Tablo 116**: Yıllar İtibariyle Batman İli Enerji Tüketim Bilgileri (MWh)*

Trafo Merkezleri (TM)	Toplam Tüketim Değerleri (MWh)
2015	1.832.558
2016	1.911.987
2017	1.963.343
2018	1.910.579
2019 (31 Mart)	661.718

Kaynak: TEİAŞ

3.3 Enerji Altyapısı

Batman'da elektrik enerjisi altyapısını TEİAŞ iletim hatları, trafo merkezleri ve DEDAŞ dağıtım hatları ve trafoları oluşturmaktadır. İlimizde kent merkezleri ve kırsal alanda elektrik enerjisi iletim ve dağıtım altyapısına ilişkin önemli bir altyapı eksikliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte ilimizde elektrik tüketiminde en önemli sorun; kaçak elektrik kullanımından kaynaklı dağıtım hatlarının aşırı yüklenmesine bağlı olarak bunun neden olduğu gerilim dalgalanması ve elektrik kesintileridir.

Trafo Merkezi, Gercüş

İlimizde elektrik iletim sistemini oluşturan 5 indirici Trafo Merkezi (TM) bulunmaktadır. Bu merkezler ***Batman TM I (154 kV), Batman TM II (380 kV), Batman HES TM, Gercüş TM ve Kozluk TM'dir***.

Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır, Batman, Siirt ve Şırnak illerinde elektrik dağıtım hizmetlerini yürütmekte olan DEDAŞ'ın işletme hakkı Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nca 28.06.2013 tarihinde yapılan devir sözleşmesiyle Eksim Yatırım Holding-İşkaya ortaklığına 49 yıllığına devredilmiştir.

DEDAŞ verilerine göre Batman il genelindeki toplam elektrik abone sayısı 188.314'tür. İlimiz genelindeki indirici trafo merkezlerinin toplam kurulu gücü 725 MVA'dır. 2018 yılı itibariyle tüketilen enerji miktarı 1.726.775 kWh'tir ve kayıp kaçak oranı % 61,2'dir.

İlimizdeki toplam 188.314 abonenin 44.282'sinde otomatik sayaç okuma sistemi bulunmaktadır. Otomatik sayaç okuma sistemi bir taraftan personel tasarrufu sağlarken diğer yandan kaçak elektrik kullanımını engellemeye yönelik bir sistemdir. İlimizdeki mevcut kaçak oranı dikkate alındığında otomatik sayaç okuma sisteminin yaygınlaştırılması büyük önem arz etmektedir.

İlimiz merkez ilçeye bağlı mahallelerde yapılan yer altı elektrik tesis yatırımları ile 2015 yılında Gültepe, 2016 yılında Kültür, 2017 yılında Belde ve GAP, 2018 yılında Pazaryeri, Fatih ve Şafak, 2019 yılında ise Pınarbaşı ve Ziya Gökalp mahallelerinde bulunan enerji iletim hatları yer altına alınmıştır.

3.4 Enerji Kaynakları

3.4.1 Hidrolik Enerji

Suyun sahip olduğu potansiyel enerjinin kinetik enerjiye dönüştürülmesi ile hidrolik enerji elde edilir. Hidroelektrik tesisler ise; durgun suyun potansiyel enerjisini önce mekanik enerjiye, buradan elde edilecek olan mekanik enerjiyi de elektrik enerjisine dönüştürmek için yapılan kompleks inşaat ve mekanik sistemler düzeneğinin bileşimidir.

Türkiye'de yenilenebilir enerji kaynakları içerisinde en büyük paya sahip olan hidrolik kaynakların hidroelektrik enerji potansiyeli 139 milyar kWh/yıl'dır.

Batman ilinde 2 Hidroelektrik Santrali bulunmaktadır. Bu tesislerden birisi olan ***Batman Hidroelektrik Santrali***, öncelikle sulama, taşkın önleme ve enerji üretmek amacıyla 1986-1999

Batman HES

Garzan HES

yılları arasında Batman Çayı üzerinde inşa edilmiş ve 2003 yılında enerji üretimine başlanmıştır. Batman HES'te son dört yılın ortalaması baz alındığında yıllık 286 GWh'lik elektrik enerjisi üretilmektedir. İlimizdeki bir diğer Hidroelektrik Santral ise Kozluk ilçesi Yanarsu Çayı üzerinde bulunan Garzan HES'tir. Garzan HES'te son dört yılın ortalaması baz alındığında yıllık 164 GWh'lik elektrik enerjisi üretilmektedir.

***Tablo 117**: Yıllar İtibariyle Batman ve Garzan HES Enerji Üretim Bilgileri (MWh)*

Santral	Batman HES	Garzan HES
2015	348.393	154.924
2016	291.976	192.246
2017	239.084	168.985
2018	266.020	139.970

Kaynak: TEİAŞ

3.4.2 Petrol

Yurdumuzda petrol arama faaliyetleri 1933 yılında başlamış olup, ilk petrol yatağına ***Raman-1*** kuyusunda 1940 yılında rastlanmıştır. ***Ekonomik anlamda ise ilk petrol Raman-8 kuyusundan 1948 yılında elde edilmiştir.***

1954 tarihinde kamu adına hidrokarbon arama, sondaj, üretim, rafineri ve pazarlama faaliyetlerinde bulunmak amacıyla, 6327 Sayılı Kanunla kurulan ***Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)***, Garzan petrol sahaları ile Batman Rafinerisi'ni Maden Tetkik Arama (MTA) Genel Müdürlüğü'nden devralmıştır.

TPAO, 1983 yılına kadar entegre bir petrol şirketi olarak arama, üretim, rafinaj, pazarlama ve taşımacılık gibi sektörün pek çok alanında faaliyette bulunurken; 1983 yılında yapılan yasal düzenlemeler sonrasında sadece hidrokarbon arama ve üretim projeleri yürüten petrol şirketi olarak çalışmalarına devam etmektedir. ***Petrol sektörünün pek çok ilklerini gerçekleştiren TPAO, yarım asrı aşan sürede Petkim, Tüpraş, Petrol Ofisi gibi 17 büyük kuruluşu ülkemiz ekonomisine kazandırmıştır.***

1948-2019 (ilk 6 ay) yılları arasında Batman ilindeki sahalardan toplam 305.659.535 varil petrol üretilmiştir. Batman Bölge Müdürlüğü'ne bağlı tüm sahalardan ise toplam 426.072.928 varil üretim yapılmıştır. Hâlihazırda 88 üretim sahası ve 1.149 kuyudan günlük ortalama 28.421 varil petrol ve petrol eşdeğeri doğal gaz üretilmektedir. 2019 yılı doğalgaz sahalarından üretilen doğal gaz miktarı toplam 5.328.506 Sm^3'tür.

Ülkemizdeki hidrokarbon arama faaliyetleri kesintisiz olarak devam etmektedir. Bu çerçevede TPAO Batman Bölge Müdürlüğü'nce son 10 yılda petrol ve doğalgaz arama ve üretim sahalarını geliştirmek amacıyla 1.589.163.000 TL yatırım yapılmıştır.

TPAO Batman Bölge Müdürlüğü'ne bağlı petrol çıkarılan iller: Diyarbakır, Batman, Mardin, Siirt, Şırnak'tır. ***Bölge Müdürlüğü bünyesinde toplam 1.176 personel istihdam edilmektedir.***

TPAO Batman Bölge Müdürlüğü verilerine göre Batman'da üretilen petrol miktarı 2018 yılında toplam 6.227.790 varil olarak gerçekleşmiştir. ***Günlük 18.015 varil petrol üretimi ile Batman'a bağlı Batı Raman ulusal düzeyde en büyük petrol üretim sahasıdır.***

Tablo 118: Yıllar İtibariyle TPAO Yatırımları

Yıl	Arama ve Sondaj Yatırım Miktarı (Milyon TL)	Üretim Yatırımı (Milyon TL)	Kuyu Tamamlama Yatırımı (Milyon TL)	Diğer Yatırımlar (Milyon TL)	Toplam (Milyon TL)
2013	127,0	22,0	3,1	72,5	224,6
2014	186,8	20,0	4,3	28,4	239,6
2015	135,9	19,4	11,0	46,1	212,3
2016	34,5	21,2	4,5	7,2	67,4
2017	56,0	18,5	1,6	0,7	76,8
2018	93,5	17,3	38,5	2,6	151,9
2019 (İlk 6 Ay)	29,33	2,25	1,35	0,52	33,45

Kaynak: TPAO

Tablo 119: Yıllar İtibariyle Açılan Kuyu Sayısı, Sondaj Miktarı ve Ham Petrol Üretim Miktarları

Yıl	Açılan Kuyu Sayısı (Adet)	Sondaj Miktarı (m)	Ham Petrol Üretimi (Varil)
2013	41	61.874	5.371.902
2014	41	68.200	5.953.655
2015	16	19.030	5.913.397
2016	13	18.883	6.268.596
2017	17	23.231	6.191.882
2018	23	37.169	6.227.790
2019 (İlk 6 Ay)	21	30.840	3.620.649

Kaynak: TPAO

Tablo 120: TPAO Batman Bölge Müdürlüğü İl Bazlı Günlük Petrol ve Doğal Gaz Üretim Miktarları

İl	Petrol (Varil/Gün)	Doğal Gaz (Sm3/Gün)
Batman	18.015	-
Diyarbakır	7.691	17.482
Mardin	810	11.957
Şırnak	647	-
Siirt	1.079	-
Toplam	28.242	29.439

Kaynak: TPAO

TPAO Batman Bölge Müdürlüğü tarafından Batman'da aktif üretim yapan 18 saha ve 696 adet petrol kuyusu vardır. Türkiye'de tespit edilmiş üretilebilecek petrol rezervinin yarısından fazlası Batman'da bulunmaktadır. Bugün bilinen rezervler ve üretim miktarıyla bölgemizde yaklaşık ***25 yıllık petrol rezervi bulunduğu öngörülmektedir.***

TPAO tarafından üretilen petrol büyük ölçüde Batman'da bulunan TÜPRAŞ Rafinerisinde işlenmekte olup, satılan petrolün % 70'i asfalt olarak piyasaya sunulmaktadır. Batman Rafinerisi'nde üretilen yarı mamul kapsamındaki ürünler ile Kırıkkale ve İzmir rafinerilerinde üretilen motorin ve benzin ürünleri, demiryolu ile karşılıklı olarak taşınmaktadır.

3.4.3 Jeotermal Kaynaklar

Jeotermal enerji; yer kabuğunun derinliklerindeki kayaçlar içinde birikmiş olan ısı enerjisinin akışkanlar tarafından taşınarak kaynak depolarda depolanması ile oluşmuş sıcak su, buhar ve kuru buhar ile kızgın kuru kayalardan suni yollarla elde edilen ısı enerjisi çeşididir.

Türkiye'nin jeotermal enerji potansiyeli yaklaşık olarak 32.500 MW'tır. Bu potansiyeli oluşturan alanların % 77'si Batı Anadolu'da, % 7,4'ü Orta Anadolu'da, % 8,6'sı Marmara Bölgesi'nde, % 6,7'si Doğu Anadolu'da ve % 0,4'ü diğer bölgelerdedir.

MTA Genel Müdürlüğü'nün geçmiş yıllarda Batman'da jeotermal enerji kaynaklarının aranmasına yönelik yaptığı çalışmaları sonucunda; Kozluk-Taşlıdere jeotermal alanında 83°C sıcaklık ve 16 lt/sn debiye sahip jeotermal kaynak ortaya çıkarılmıştır. Hâlihazırda söz konusu jeotermal kaynak alanı Bato Termal Otel İşletmesi aracılığı ile kaplıca olarak turizm amaçlı kullanılmaktadır.

3.4.4 Biyokütle Enerji

Biyokütle enerjisi, biyoyakıt elde etmek için yetiştirilen bitkiler ile lif, ısı ve kimyasal elde etmek amacıyla kullanılan hayvansal ve bitkisel ürünleri ifade eder. Tükenmez bir kaynak olması, her şartta elde edilebilir olması, özellikle sanayinin olmadığı kırsal alanda sosyoekonomik gelişmelere de katkı sağlaması sebebiyle uygun ve önemli bir enerji kaynağı olarak görülmektedir.[1] Batman ili biyokütle enerjisi potansiyeli tabloda görüldüğü gibidir.

3.4.5 Güneş Enerjisi

Güneş doğal ve tükenmeyen bir füzyon reaktörüdür. Güneş enerjisi ülkemizin iklim ve coğrafyasına uygun bir alternatif enerji kaynağıdır. Ülkemizin güneş ışınımında en avantajlı bölgesi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir.

Bölgede güneş enerjisinden daha çok sıcak su elde etmek için faydalanılmaktadır. Binaların çatılarına kurulmuş birçok güneş kolektörü bulunmaktadır.

Güneş potansiyeli haritası incelendiğinde Batman ili genelinin yıllık 1600-1650 kWh/m^2 güneş radyasyonu potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.[2] Ayrıca Global Işınım Değeri ve Güneşlenme Süreleri bakımından ilimiz ülke ortalamasının üzerinde yer almaktadır ve bu yönüyle ilimiz güneş enerjisine yönelik yapılacak enerji yatırımlarında avantajlı durumdadır.

***Tablo 121**: Batman İli Biyokütle Potansiyeli*

Toplam Hayvan Sayısı (Adet)	643.208
Hayvansal Atık Miktarı (Ton/Yıl)	797.871
Hayvansal Atıkların Enerji Değeri (TEP/Yıl)	4.333
Bitkisel Üretim Miktarı (Ton/Yıl)	428.950
Bitkisel Atık Miktarı (Ton/Yıl)	508.621
Bitkisel Atıkları Enerji Eşdeğeri (TEP/Yıl)	55.458
Kentsel Katı Atık Miktarı (Ton/Yıl)	155.987
Kentsel Organik Atıkların Enerji Değerleri (TEP/Yıl)	9.827
Atıkların Toplam Enerji Eşdeğeri (TEP/Yıl)	69.618

Kaynak: Biyokütle Enerjisi Potansiyeli Atlası (BEPA)

Güneş Panelleri, Beşiri

1 *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Biyokütle Enerji Potansiyel Atlası, (BEPA), 2017, (http://bepa.yegm.gov.tr/)*
2 *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Biyokütle Enerji Potansiyel Atlası, (BEPA), 2017, (http://bepa.yegm.gov.tr/)*

***Harita 6**: Batman İli Güneş Potansiyeli Haritası*

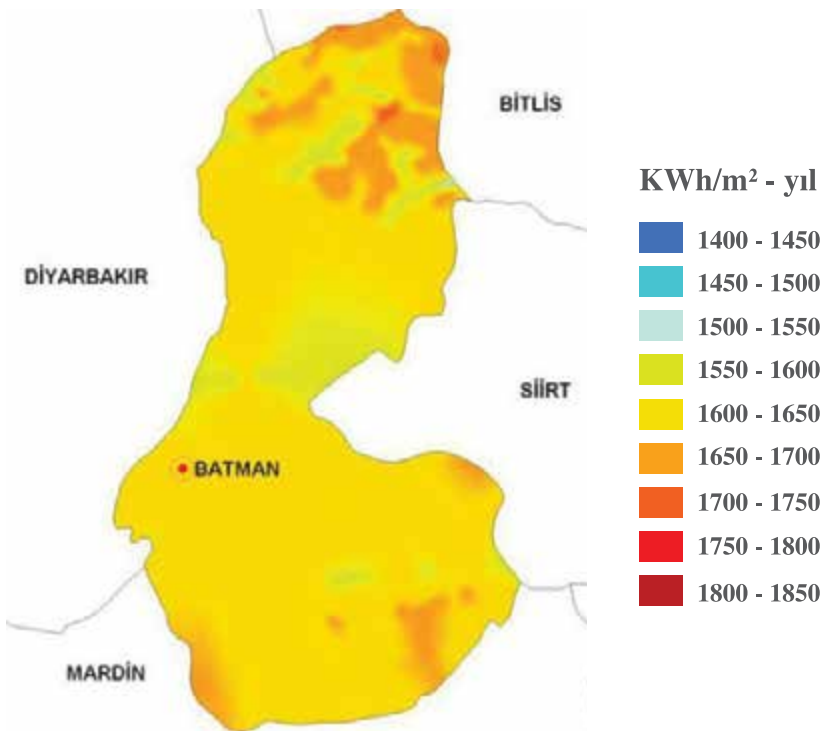

***Grafik 99**: Batman İli ve Türkiye'nin Global Işınım Değeri ve Güneşlenme Süreleri*

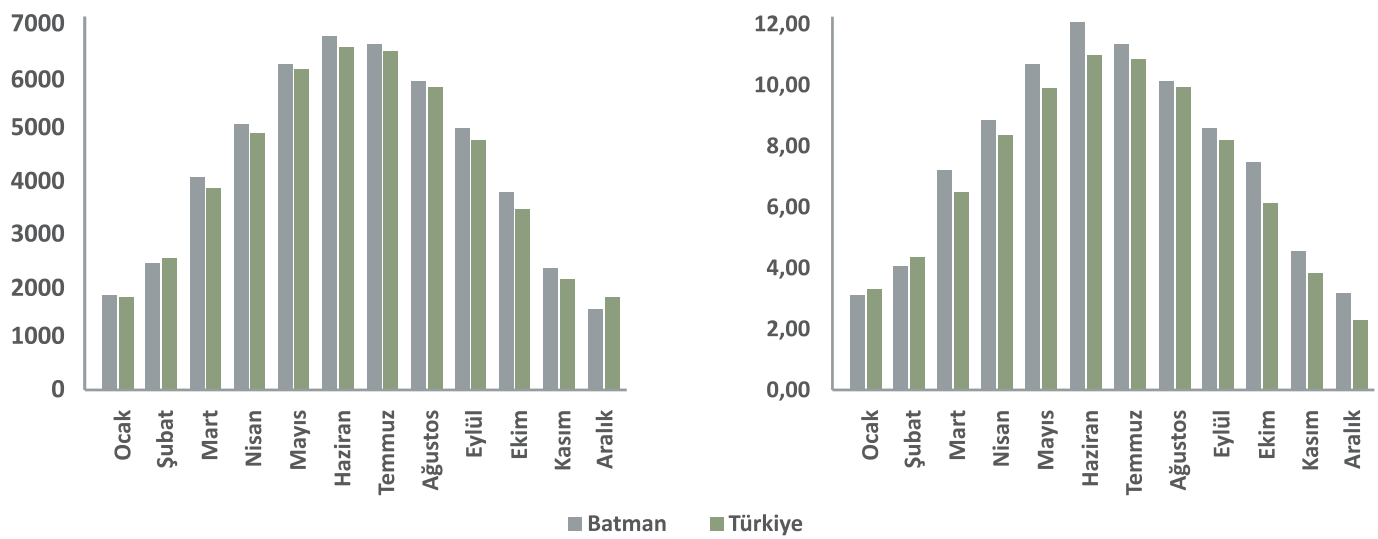

Kaynak: Güneş Enerjisi Potansiyeli Atlası (GEPA)

3.4.6 Rüzgâr Enerjisi

Yeryüzüne gelen güneş enerjisinin ortalama % 2'si rüzgâr enerjisine dönüşür. Rüzgâr türbinleri ise hareket halindeki havanın kinetik enerjisini ilk olarak mekanik enerjiye ve daha sonra elektrik enerjisine çeviren rüzgâr enerji santrallerinin ana yapı elemanıdır.[3]

Ekonomik RES (Rüzgâr Enerji Santrali) yatırımı için 7 m/s üstündeki rüzgâr hızları ve % 35 veya üzerinde kapasite faktörü gerekmektedir. ***Batman ili mevcut durum itibariyle 7,92 MW'lık rüzgâr enerjisi potansiyeline sahiptir.***

3.5 Doğalgaz Dağıtım Çalışmaları

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından verilen 24.09.2008 tarihli Doğalgaz Dağıtım Lisansı kapsamında Aksa Doğalgaz Dağıtım A.Ş. tarafından ilimizde 2011 yılında doğalgaz dağıtım çalışmalarına başlanmıştır. Bu tarihten günümüze kadar geçen 8 yıllık süre zarfında 1 şehir giriş istasyonu, 35 km çelik hat, 369 km polietilen, 124 km servis hattı ve 8.296 servis kutusu ile ***Batman'da 37 mahallede, 51.312 hane ve 1.549 işyerine doğalgaz hizmeti verilmektedir.*** Doğalgazın kullanımıyla birlikte ilimizde hava kirliliği oranının büyük ölçüde düştüğü gözlemlenmiştir.

***Tablo 122**: Batman İline Kurulabilecek Rüzgâr Enerjisi Santralı Güç Kapasitesi*

50 m'de Rüzgâr Gücü (W/m2)	50 m'de Rüzgâr Hızı (m/s)	Toplam Alan (Km^2)	Toplam Kurulu Güç (MW)
300-400	6,8-7,5	1,58	7,92
400-500	7,5-8,1	-	-
500-600	8,1-806	-	-
600-800	8,6-9,5	-	-
>800	>9,5	-	-
Toplam	1,58	7,92	

Kaynak: Rüzgâr Enerjisi Potansiyeli Atlası (REPA)

***Grafik 100**: Yıllar İtibariyle Batman İli Doğal Gaz Abone Sayıları*

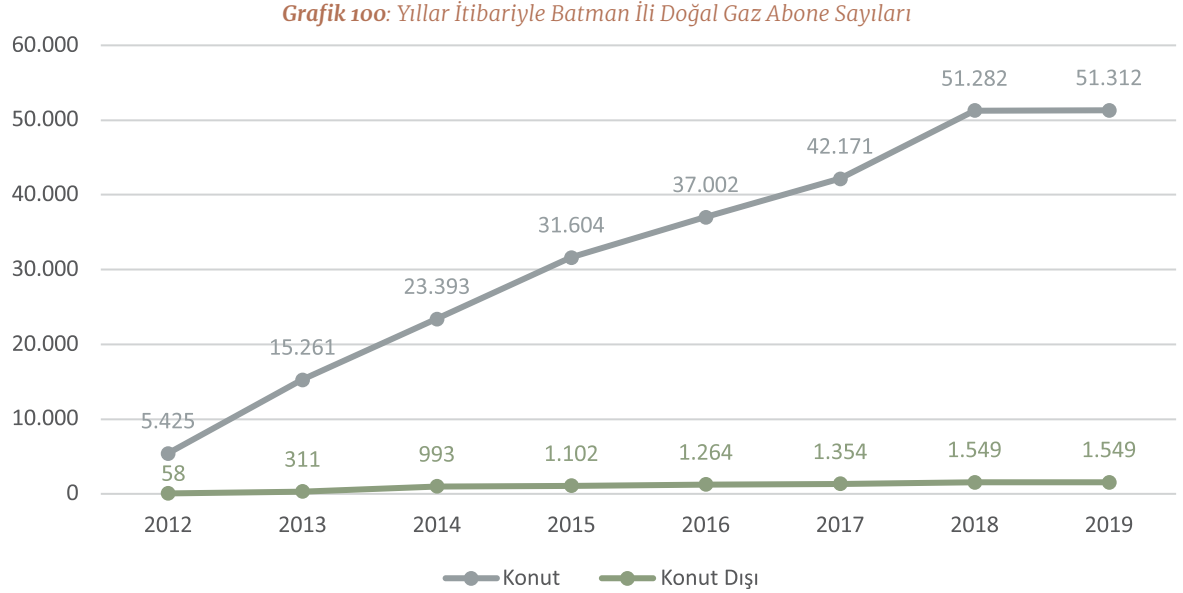

Kaynak: Aksa Doğalgaz A.Ş.

3 *Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2017, (http://www.yegm.gov.tr/YEKrepa/REPA-duyuru01.html)*

2018 yılında konutlarda doğalgaz tüketimi 2017 yılına göre % 23,5 azalarak 28,7 milyon metreküp olarak gerçekleşmiştir. Konutlarda abone sayısındaki artışa rağmen tüketimin düşük olmasının sebebi yılın ilk dört ayında sıcaklıkların mevsim normallerinin üzerinde ılıman seyretmesidir.

3.6 Madenler ve Endüstriyel Hammaddeler

Güneydoğu Anadolu Bölgesi jeolojik özellikleri nedeniyle endüstriyel hammadde oluşumları için uygun ortamlar içermektedir. Bu nedenle MTA Genel Müdürlüğü'nce son yıllarda bu bölgede endüstriyel hammadde aramalarına yönelik projeler yürütülmüştür.

Batman ilinin şu ana kadar yapılan çalışmaların ışığı altında petrol haricinde diğer maden yatakları bakımından çok zengin olmadığı söylenebilir. İlimizde sınırlı sayıda metalik ve endüstriyel hammadde yatak ve zuhurları bulunmaktadır. Mevcut maden çeşitleri il merkezi ve Sason ilçesinde bulunan ***barit, demir ve tuğla-kiremit hammaddeleri*** olarak sayılabilir. Ayrıca Batman-Siirt arasında Türkiye'nin önemli ***alçıtaşı*** yatakları mevcuttur. Buradaki alçıtaşı yataklarının çoğu halen özel şirketler tarafından işletilmekte olup, birinci kalite olan alçıtaşları her sektörde kullanılmaya uygun özelliklere sahiptir.

***Grafik 101**: Batman İline Ait Yıllara ve Kullanım Alanlarına Göre Doğal Gaz Tüketim Verileri (m³)*

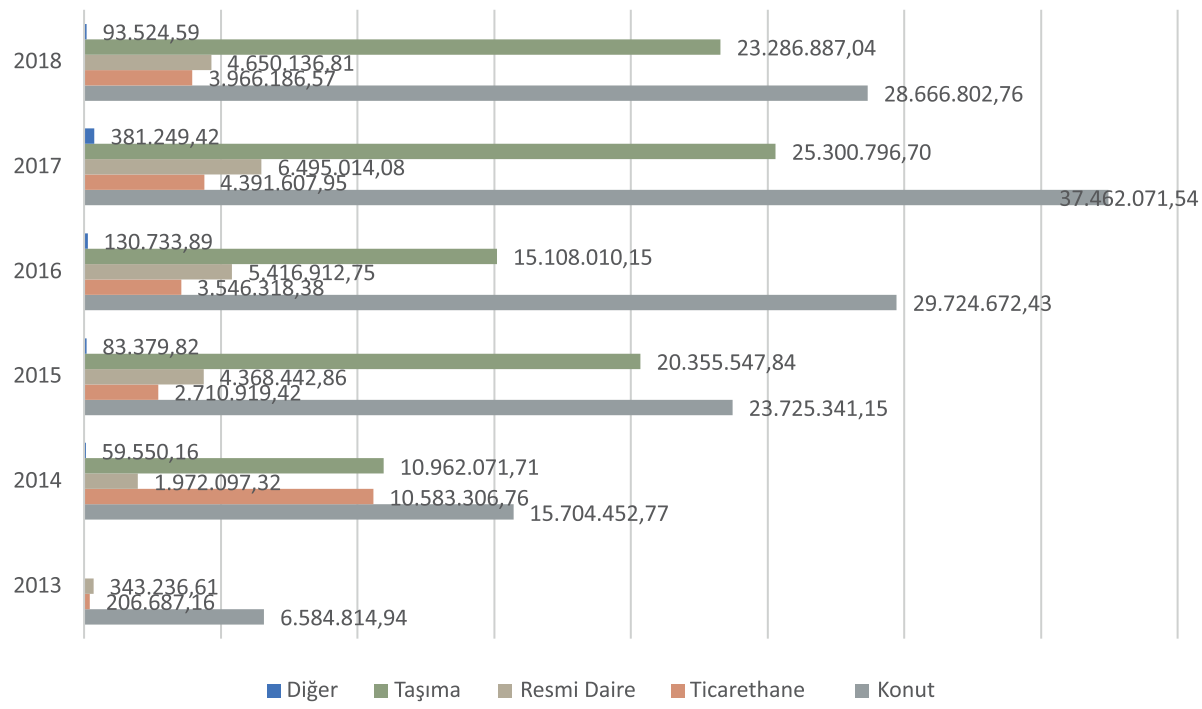

Kaynak: Aksa Doğalgaz A.Ş.

***Tablo 123**: Batman İli Doğal Gaz Sistem Bilgileri*

Şehir Giriş İstasyonu (Adet)	Bölge Regülatörü (Adet)	Çelik Hat (Km)	Polietilen Hat (Km)	Servis Hattı (Km)	Servis Kutusu (Adet)
1	11	34,9	368,9	123,9	8.296

Kaynak: Aksa Doğalgaz A.Ş.

Harita 7: Batman İli Maden Haritası

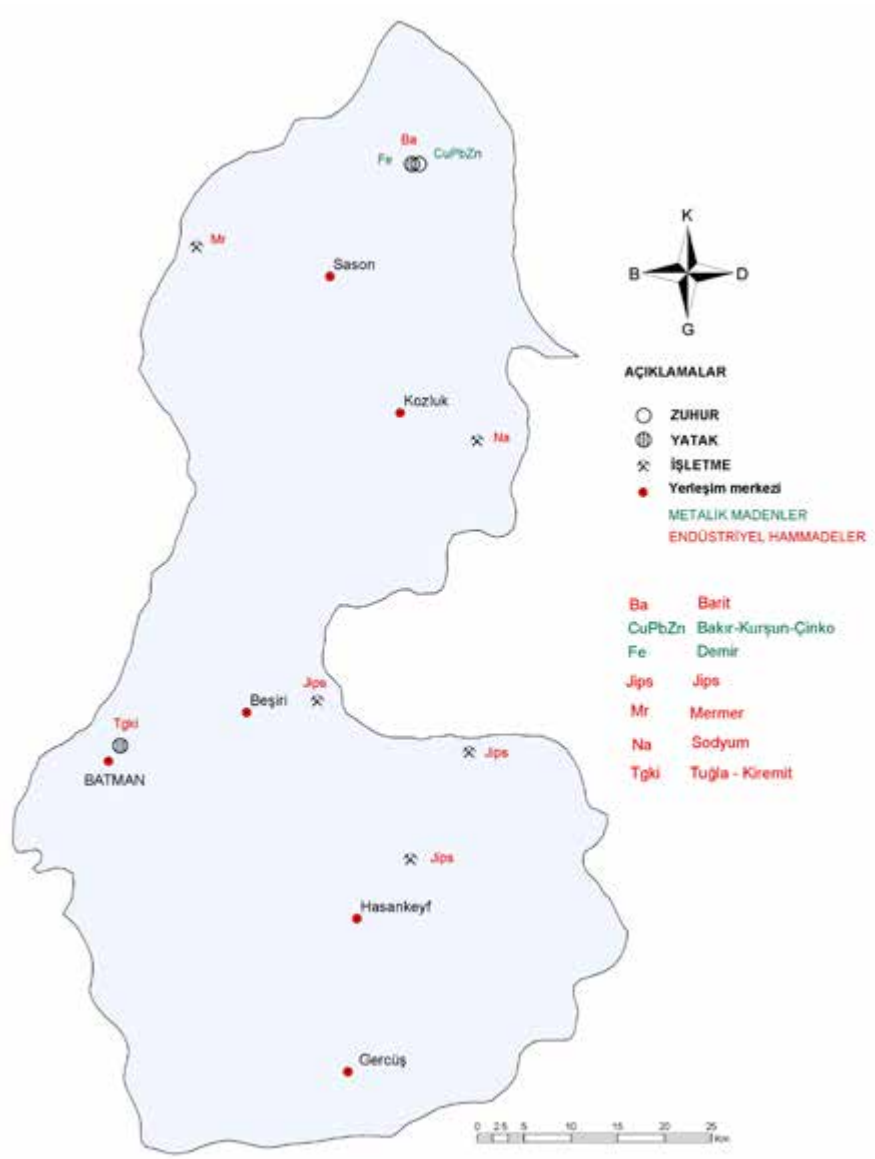

Tablo 124: Batman İli Maden Potansiyeli

Maden	Konum	Tenör	Rezerv
Barit (Ba)	Sason-Tizi (Örenağıl) Sahası	% 13,5 BaSO4	288.080 Ton Görünür + Muhtemel Rezerv
	Sason-Tizi-Köşekköyü Sahası	% 63,5 BaSO4 (Yatak limonit minerali de içermektedir.)	877.500 Ton Görünür + Muhtemel Rezerv
Demir (Fe)	Sason-Tizi (Örenağıl) Sahası	% 34 Fe2O3, % 3,5 Mn, % 19 SiO2 ve % 0,57 S	14.802.560 ton Görünür + Muhtemel siderit rezervi tespit edilmiştir. Geçmiş yıllarda cevher üretilmiştir.
Tuğla-Kiremit (TğKi)	Merkez-Girbereşk Köyü Sahası	İyi	3.000.000 Ton Jeolojik Rezerv

Kaynak: MTA

4. Ticaret

Batman'da ticaret genel olarak küçük esnaf ve işletmelerden meydana gelmekte olup, özellikle giyim, tarımsal ve hayvansal ürünler, gıda maddeleri, ev elektroniği gibi tüketim mallarının üretimi, tedariki ve pazarlanmasından oluşmaktadır.

4.1 Kurulan ve Kapanan Şirket İstatistikleri

Batman, elverişli yatırım iklimi ile her geçen gün yeni yatırımlara ev sahipliği yapmaktadır. Kurulan işletme sayıları yıllar itibariyle sürekli artış göstermektedir. ***Batman'da son 9 yılda toplam 3.261 yeni işletme kurulmuştur.***

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), 2018 yılına ilişkin kurulan-kapanan şirket istatistiklerine göre, ***ilimizde 2018 yılında kurulan şirket sayısı, bir önceki yıla göre % 6,3 oranında artarak, 442'den 470'e yükselmiştir.***

Ticaret Bakanlığı 2018 yılı verilerine göre; Batman ilinde 2018 yılı itibariyle faal 56 kooperatif ve bu kooperatiflere üye toplam 3.270 kişi bulunmaktadır.

İşletmelerin finansman ihtiyacının banka veya diğer finans kuruluşlarından karşılanmasında, mali yapının istikrarı açısından, kredi ve kefalet sistemi önem taşımaktadır. Ülkemizde halen kredi kefaleti sağlama konusunda en önemli organizasyon kredi ve kefalet kooperatifleridir. Ülkemizde bu amaca hizmet eden kurumsal yapıların başında Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (ESKKK) gelmektedir.

***Grafik 102**: Yıllara Göre Batman'da Kurulan/Kapanan Şirket İstatistikleri*

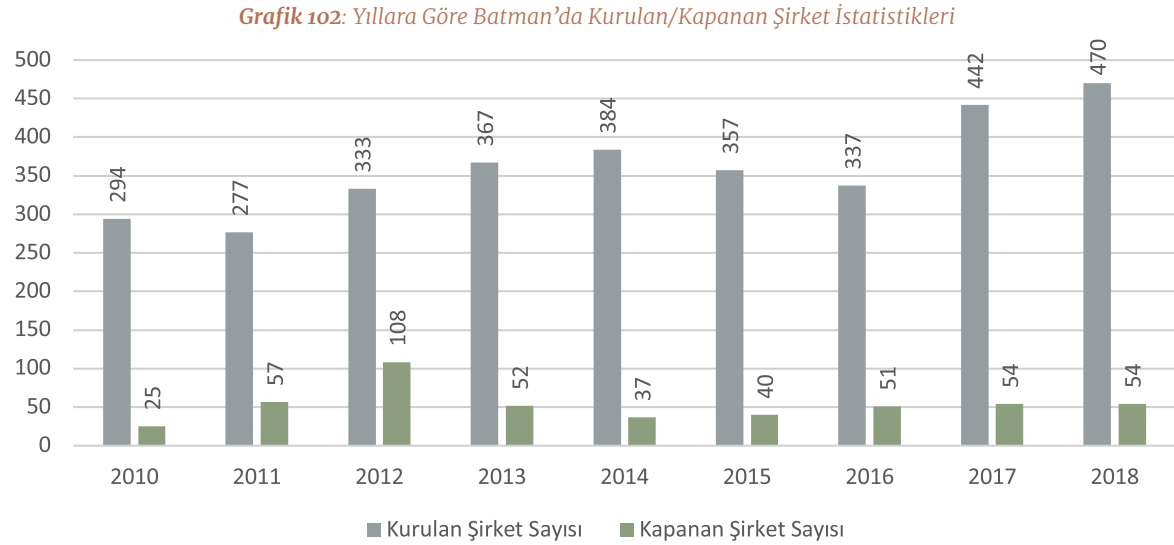

Kaynak: TOBB

***Tablo 125**: Kooperatif ve Birlik Verileri*

Bölge	Faal	
	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
Batman	56	3.270
Türkiye	8.183	1.515.956
Batman/Türkiye (%)	0,71	0,22

Kaynak: KOOPBİS

Kredi ve Kefalet Kooperatifleri; 32 bölge birliği ve bir merkez birlik (Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği-TESKOMB) altında örgütlenmişlerdir. Ülke genelinde TESKOMB'a üye yaklaşık 660 bin esnaf ve sanatkâr bulunmaktadır. İlimizde ise TESKOMB'A üye esnaf ve sanatkâr sayısı 1.205'tir. ***2018 yılı itibari ile ilimizdeki 352 esnaf ve sanatkâra Batman Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifince toplam 25.750.000 TL kredi sağlanmıştır.***

Tarım Kredi Kooperatifleri; ortaklarının ve genel anlamda çiftçilerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya dönük mal ve hizmetleri uygun şartlarda sağlamayı ve ürünlerini pazarlamayı amaç edinen kooperatiflerdir. Batman'da 2018 yılı sonu itibarıyla iki tarım kredi kooperatifi bulunmaktadır. Bu tarım kredi kooperatiflerine 1.556 çiftçi üyedir.

Tüketim Kooperatifleri; tüketicilerin ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturdukları ortaklıklardır. Batman Ticaret İl Müdürlüğü verilerine göre 2018 yılı itibari ile ilimizde 62 üyesi bulunan bir tüketim kooperatifi bulunmaktadır.

Ulaştırma Hizmeti Sunan Kooperatifler; taşımacılığı fiilen hizmet edinen minibüsçüler, taksiciler, kamyoncular, otobüsçüler ve deniz motorcuları tarafından kurulan kooperatiflerdir. 2018 yılı itibarıyla ilimizde ulaştırma sektöründe faaliyet gösteren 43 sınırlı sorumlu motorlu taşıyıcılar kooperatifi bulunmaktadır.

4.2 Batman Ticaret ve Sanayi Odası (BATSO)

Özel sektörün Türkiye'de mesleki üst kuruluşu olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1950 yılında 5590 Sayılı Kanun ile kurulmuştur. Batman Ticaret ve Sanayi Odası ise önce 1967 yılında Siirt Ticaret Odasına bağlı bir temsilcilik olarak kurulmuş, sonrasında 1968 yılında müstakil oda olarak faaliyetlerine devam etmiştir.

Batman Ticaret ve Sanayi Odası

Batman Ticaret ve Sanayi Odası, Batman'da gelişmekte olan ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması, ticaret ve sanayi faaliyetlerinin sağlam bir temel üstüne oturtulması, ilimize yatırım yapacak şirketlere bilgi sağlanması gibi konularda hizmetler yürütmektedir.

Batman'da Sanayi ve Ticaret Odası'na kayıtlı toplam 9.913 üye bulunmaktadır. Hâlihazırda bu üyelerin 3.822'si aktif olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Batman Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı işletmelerden aktif olarak faaliyet gösterenlerin 373'ü anonim şirket, 2.473'ü limitet şirket, 976'sı ise gerçek kişi ticari işletmesidir.

Batman Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı işletmelerin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada % 30 ile müteahhitlik, ikinci sırada % 20 ile petrol ve üçüncü sırada ise % 15 ile sanayi ve tekstil sektörleri yer almaktadır.

***Grafik 103**: BATSO'ya Üye Firmaların Hukuki Yapılarına ve Ana Sektörlere Göre Dağılımı*

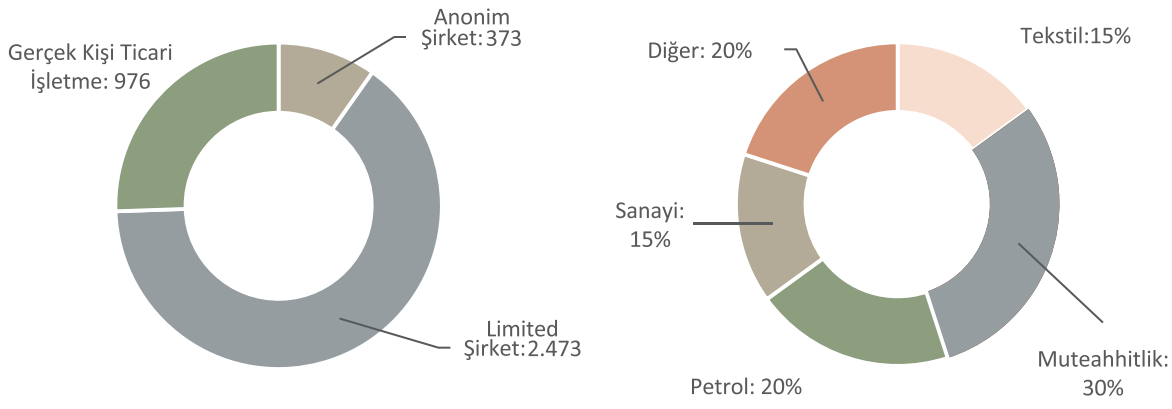

Kaynak: BATSO

4.3 Batman Ticaret Borsası

Batman Ticaret Borsası, 1995 yılında borsaya dâhil maddelerin alım satımı ve borsada oluşan fiyatlarının tespit, tescil ve ilânı amacıyla kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip bir kurumdur. Batman Ticaret Borsası'na kayıtlı toplam 404 işletme bulunurken, 2018 yılı itibari ile aktif olan işletme sayısı ise 182'dir.

2018 yılı borsa işlem hacmi Türkiye toplamı 250,8 milyar TL iken, Batman ilinde borsa işlem hacmi 1,1 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu işlem hacmiyle ***Batman Ticaret Borsası ülke genelinde 113 borsa arasında 56. sırada yer almıştır.***

4.4 Dış Ticaret

Ekonomik istikrarın devamı ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması bakımından ihracatımızın konjonktürel değişimlerden etkilenmemesi, küresel tehditlerin fırsata dönüştürülmesi, ülkemizin ve özelde Batman ilinin dünya ihracatından aldığı payın potansiyelini yansıtacak şekilde artırılması ve ihracatımızda son yıllarda sağlanan yüksek artışın kalıcı ve sürdürülebilir bir hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, Batman'da ihracatın gelişmesi için öncelikli olarak katma değeri yüksek markalı ürünlerin üretilmesi, AR-GE çalışmalarının desteklenerek ürün çeşitliliğinin

***Tablo 126**: Yıllara Göre Toplam İşlem Hacmi Değişimi*

Yıl	TL	Değişim (%)	Türkiye Geneline Oranı (%)
2000	18.030.590	--	0,170
2001	21.061.271	16,81	0,121
2002	28.649.744	36,03	0,121
2003	46.647.808	62,82	0,145
2004	65.681.879	40,80	0,158
2005	138.851.597	111,40	0,288
2006	113.928.056	-17,95	0,213
2007	124.453.870	9,24	0,199
2008	263.246.439	111,52	0,381
2009	235.787.082	-10,43	0,307
2010	360.762.873	53,00	0,388
2011	280.286.950	-22,31	0,245
2012	686.906.325	145,07	0,546
2013	528.526.797	-23,06	0,366
2014	897.063.424	69,73	0,521
2015	863.934.376	-3,69	0,431
2016	1.019.413.401	18,00	0,479
2017	1.098.404.160	7,75	0,438
2018	1.202.458.970	9,47	0,479

Kaynak: TOBB

***Grafik 104**: Borsa Üye Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı*

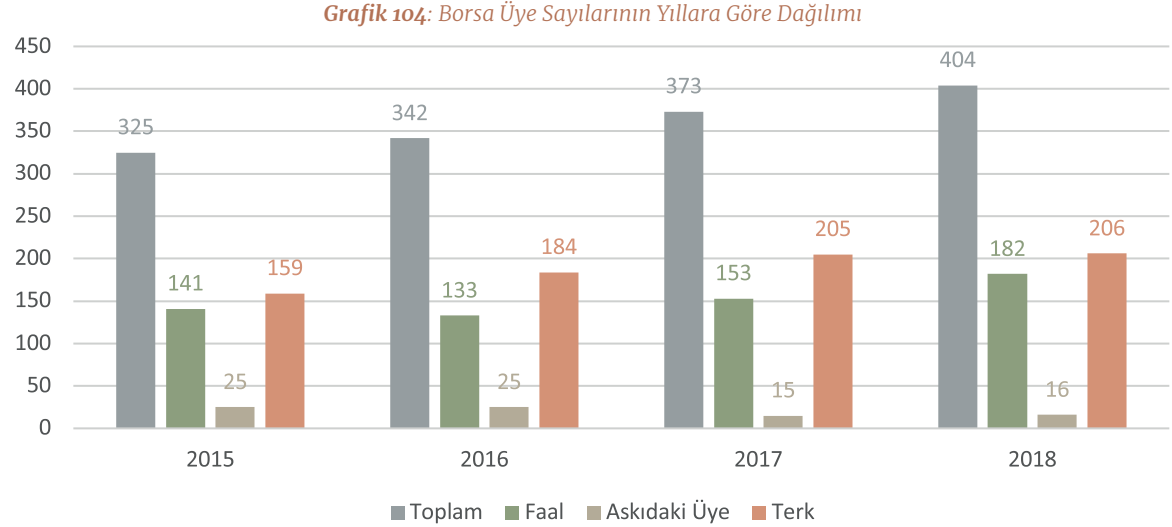

Kaynak: Batman Ticaret Borsası

geliştirilmesi ve bu ürünlerin ihracat içerisindeki paylarının artırılması gerekmektedir.

İlimizdeki ihracatçı firmalara daha hızlı ve etkin bir şekilde hizmet vermek amacıyla ***Batman Gümrük Müdürlüğü,*** 2018 yılında şehir merkezindeki hizmet binasından Batman Organize Sanayi

Batman Gümrük İl Müdürlüğü

Bölgesi yerleşkesi içerisindeki yeni binasına taşınmıştır.

Batman merkezli firmaların 2018 yılı toplam ihracatı 38,4 milyon dolardır. Bu toplam ihracatın 14.035.122 dolar tutarındaki kısmının ihracat işlemleri Batman Gümrük Müdürlüğü'nce gerçekleştirilmiştir. 2002 yılıyla kıyaslandığında Batman merkezli firmaların yapmış olduğu toplam ihracat tutarı 0,6 milyon dolardan, 2018 yılı itibari ile 38,4 milyon dolara yükselmiştir.

Yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izleyen Batman ihracatı, 2012 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2008'den 2012'ye kadar istikrarlı bir artış gösteren ihracat 2006, 2008, 2013, 2015 ve 2016 yıllarında bir önceki yıla göre azalma göstermiştir. Özellikle 2012 yılında 83,5 milyon dolara ulaşan ihracat rakamlarının 2018 yılı itibari ile 38 milyon dolar seviyelerine gerilemesinde, ilimizin ihracatının önemli bir kısmının yapıldığı Kuzey Irak ve Suriye'de son yıllarda yaşanan olumsuz gelişmeler etkili olmuştur.

İhracatçı firma sayılarına baktığımızda ise; 2002 yılında 12 olan ihracatçı firma sayısında yıllar içerisinde sürekli bir artış gerçekleşmiş ve 2018 yılına gelindiğinde ilimizdeki ihracatçı firma sayısı 66'ya yükselmiştir.

Batman ihracatı ve ithalatı yıllar itibari ile benzer bir seyir izlemektedir. İhracatın arttığı dönemlerde genel olarak ithalatında da arttığı görülmektedir. İthalat en yüksek değerine 159 milyon $ değeri ile 2017 yılında ulaşmıştır. ***Ticaret Bakanlığı verilerine göre, 2018 yılında Batman'daki ihracatçı firma sayısı 66 ve ithalatçı firma sayısı ise 51'dir.*** 2002 yılına oranla 2018 yılında ihracat yapan firma sayısında % 550, ithalatçı firma sayısında ise % 364 artış görülmüştür.

Grafik 105*: Yıllara Göre Batman İhracat Miktarı ve İhracatçı Firma Sayıları*

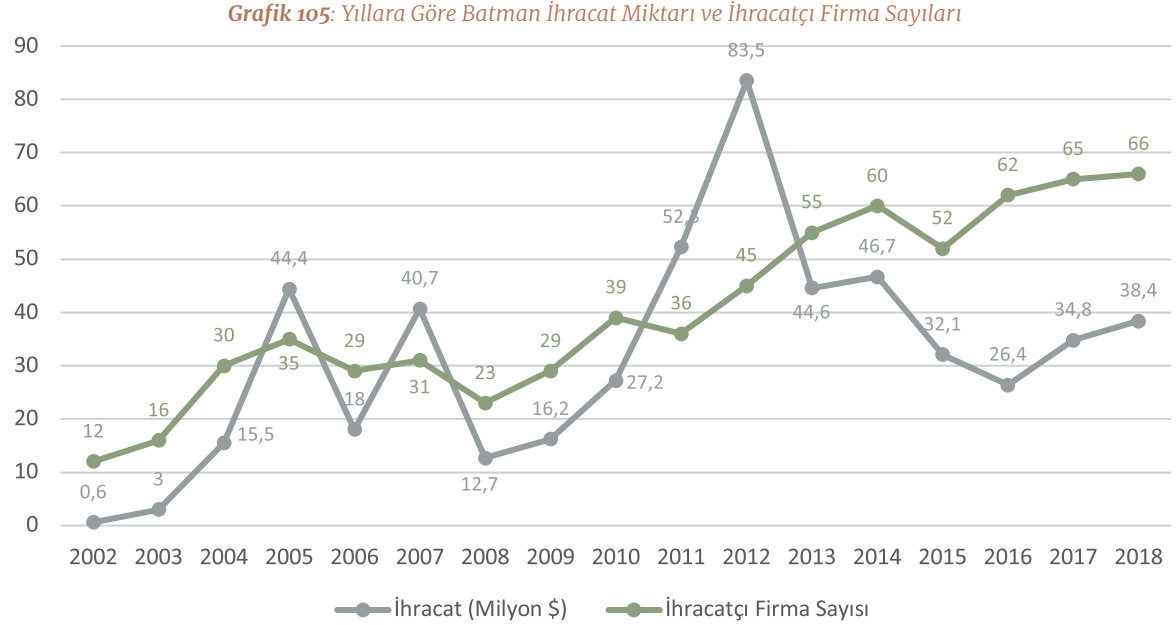

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Batman'ın toplam dış ticaret hacmi 2018 yılında 108,8 milyon $ olmuştur. Dış ticaret hacminin yaklaşık olarak % 65'ini ithalat oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak 2018 yılında dış ticaret açığı 32 milyon $ olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığı ile birlikte cari açığın azaltılması için ihracat değerlerinin yüksek olması gerekmektedir. Bununla birlikte yıllar itibari ile ithalat değerlerinin yüksek olmasının nedeni, özellikle Uzakdoğu ve Ortadoğu ülkelerinden ithal edilen nihai mal ürünlerindeki artıştır. Sanayi sektörünün hammaddesi genel olarak iç piyasadan karşılanmaktadır. İhraç ürünlerin üretimi için ithal hammadde ithaline çok ihtiyaç olmadığından, sanayinin ithalata bağlı ihracatından bahsedilmesi söz konusu değildir.

İhracatta bir önceki yıla göre artış görülürken, ithalatta bir önceki yıla göre % 55,7 azalma yaşanmıştır. Bu durum dış ticaret açığına ve yıllar itibari ile dış ticaret açığında dalgalanmaların görülmesine neden olmuştur. 2002-2018 yılları arasında Batman dış ticareti genel olarak fazla vermiştir.

İhracatın ithalatı karşılama oranı 2018 yılı için % 48'dir. Bu durum Batman ilinden yurtdışına yapılan ihracat, yurtdışından Batman'a yapılan ithalatın sadece % 48'ini karşılamaktadır anlamına gelir. Batman ihracatı yıllar itibari ile istikrarsız bir seyir izlemiştir. İhracat miktarının en yüksek olduğu 2012 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı en yüksek seviyeyi görmüştür.

2018 yılında Batman'dan en çok ihracat Nisan ayında yapılırken, en çok ithalat yapılan ay ise Ocak olmuştur.

***Grafik 106**: Yıllara Göre Batman İthalat Miktarı ve İthalatçı Firma Sayısı*

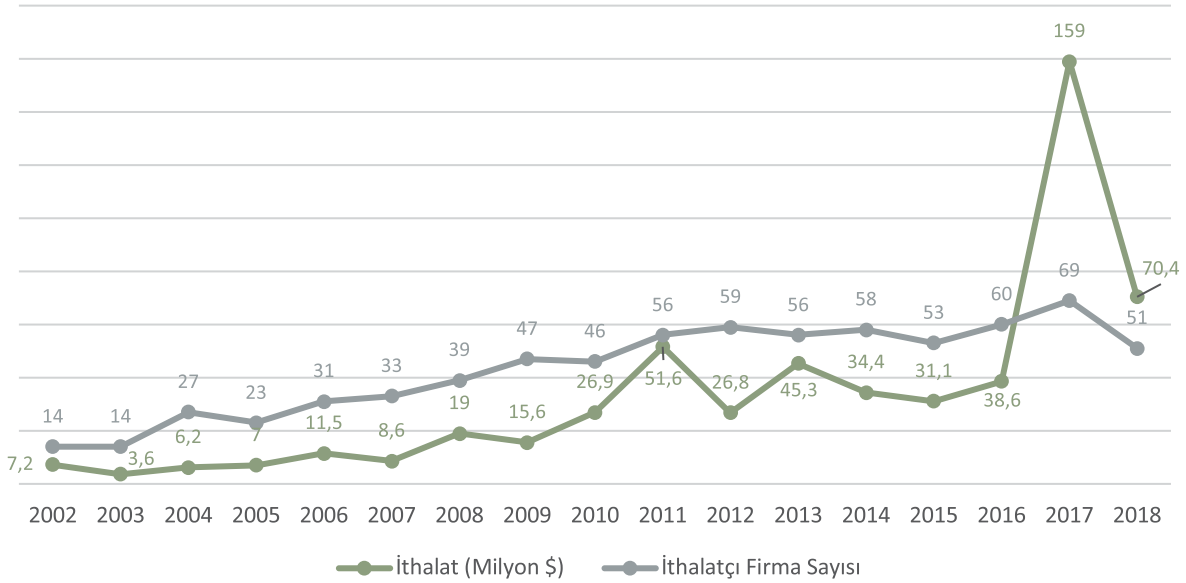

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

***Grafik 107**: Aylara Göre Batman Dış Ticaret Performansı (2018)*

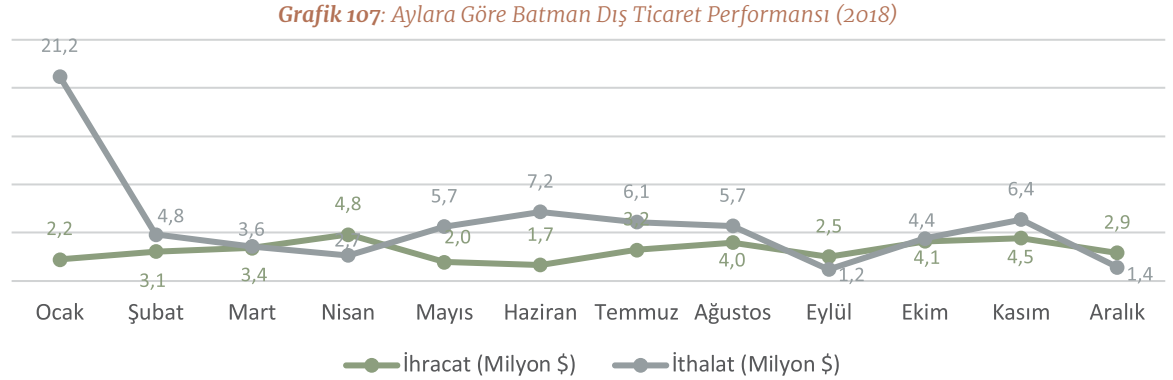

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

2018 yılında Batman'dan en çok ihracat yapılan ilk 5 ülke Irak, Birleşik Arap Emirlikleri, Moritanya, Romanya ve Bulgaristan olurken, en çok ithalat yapılan ilk 5 ülke İran, Birleşik Arap Emirlikleri, Tayland, Almanya ve Çin olmuştur.

***Tablo 127**: Ülkelere Göre Batman Dış Ticaret Performansı (2018)*

İhracat		İthalat	
Ülke	**Paylar (%)**	**Ülke**	**Paylar (%)**
Irak	53,6	İran	30,3
BAE	31,1	BAE	19,6
Moritanya	4,2	Tayland	15,4
Romanya	1,3	Almanya	14,1
Bulgaristan	1,2	Çin	5,1
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	1,2	Hindistan	4,2
Libya	0,9	Japonya	2,0
Kırgızistan	0,7	İtalya	1,7
Almanya	0,7	Danimarka	1,0
Fas	0,6	İspanya	1,0

Kaynak: TÜİK

2018 yılında Batman'dan en çok ihracat yapılan ilk 5 sektör kıymetli taşlar (mermer-seramik-cam)/metaller, taş/alçı/çimento, plastik, değirmencilik ürünleri ve mobilya sektörleri olmuştur. Buna karşın en çok ithalat yapılan ilk 5 sektör ise mineral yakıtlar, elektrikli cihazlar, kıymetli taşlar/metaller, kazanlar/makineler ve plastik sektörleri olmuştur.

***Tablo 128**: Sektörlere Göre Batman Dış Ticaret Performansı (2018)*

İhracat		İthalat	
Sektör	**Paylar (%)**	**Sektör**	**Paylar (%)**
Kıymetli Taşlar/Metaller	35,3	Mineral Yakıtlar	27,9
Taş, Alçı, Çimento Ürünleri	10,7	Elektrikli Makina ve Cihazlar	25,3
Plastikler ve Mamulleri	9,0	Kıymetli Taşlar/Metaller	15,7
Değirmencilik Ürünleri	8,9	Kazanlar, Makinalar	11,8
Mobilyalar	6,8	Plastikler ve Mamulleri	7,6
Kazanlar, Makinalar	4,8	Kâğıt ve Karton	6,6
Meşrubat	3,4	Cam ve Cam Eşya	2,3
Hububat, Un, Nişasta veya Süt Ürünleri	3,2	Hububat	0,9
Demir veya Çelikten Eşya	2,9	Canlı Hayvanlar	0,5
Örülmemiş Giyim Eşyası	2,0	Optik, Ölçü, Kontrol, Ayar, Tıbbi Aletler	0,4

Kaynak: TÜİK

Kuzey Irak'a İhraç Edilen Yaş Sebze Ürünleri, Batman

5.Turizm

Ülkemizde turizm çok hızlı gelişmektedir. 2018 yılı verilerine göre, ülkemize gelen turist sayısı bir önceki yıla göre % 21,5 artış kaydederek 46,1 milyona ulaşmıştır.

2023 Türkiye Turizm Stratejisi Vizyonu; "Sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye´nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline getirilmesinin sağlanması" olarak belirlenmiştir.

2023 Türkiye Turizm Stratejisi Vizyonu kapsamında belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi, turizmin ilimiz için öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve bu şekilde istihdamın artırılabilmesi amacıyla başta ilimizin en önemli turizm değeri olan Hasankeyf

Küçük Saray Penceresinden El Rızık Cami ve Dicle Nehri, Hasankeyf

ören yeri ve yeni Hasankeyf yerleşkesi ile diğer ilçelerimizdeki kültürel varlıkların kültür turizmi açısından ön plana çıkarılması, tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Batman hem yerli hem de yabancı turist ziyaretçi sayıları bakımından ülke geneli ve bölge illeri ile kıyaslandığında istenen düzeye ulaşamamıştır. Bu durumda özellikle yerli ve yabancı turistlerin konaklayabileceği yüksek standartlı beş yıldızlı otellerin bulunmaması, ilimizdeki kültürel varlıkların yeterince tanıtımının yapılamamış olması, Hasankeyf ören yerinin Ilısu HES barajı çalışmaları nedeniyle, son yıllarda, kısmen turizm faaliyetlerine kapalı kalması gibi sebepler etkili olmuştur.

GAP Bölgesel Kalkınma İdaresi 2014 yılı Eylül ayında bölge turizminin geliştirilmesi, tanıtımı, markalaşması ve altyapısının iyileştirilmesi için uzun soluklu bir proje başlatmıştır. GAP Bölgesi Turizm Odaklı Tanıtım ve Markalaşma Projesi bütüncül bir yaklaşımla 9 GAP ilini (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak) kapsayan bölgeyi tek bir isimle markalaştırıp, önemli bir sürdürülebilir turizm bölgesi yapmayı amaçlamaktadır.

Bu amaç kapsamında bir turizm bölgesi markası olarak ***Mezopotamya*** ismi seçilmiştir. Bu ismin marka olarak belirlenmesinde Mezopotamya isminin tüm bölgeyi kapsaması, marka geçmişinin zenginliği, bölgenin tüm tarih, kültür, doğa, inanç, dil, folklor, gastronomi ögelerini sahiplenmesi ve en önemlisi de ulusal ve uluslararası bilinirliliği gibi gerekçeler yer almaktadır.

Mezopotamya, uygarlık tarihinin başladığı yerdir. Mezopotamya, eski yunanca iki nehir arası anlamına gelir ve tarihi coğrafik bir adlandırma şeklidir. Bu nehirler Mezopotamya'ya hayat veren Fırat (Euphrates) ve Dicle (Tigris) nehirleridir. Ülkemizde Kapadokya, Likya, Karya, Trakya, Olba gibi birçok turistik bölge tarihi coğrafik isimleriyle bilinmekte ve birer turizm bölgesi olarak pazarlanmaktadır.

***Harita 8**: Mezopotamya İlleri*

Kaynak: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

İlimizin bulunduğu bölge medeniyetlerin beşiği olan Mezopotamya'da yer almasından dolayı birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır ve bu nedenle önemli derecede tarihi, kültürel ve doğal mekânlara sahiptir.

Son yıllarda yapılan turizm yatırım ve tanıtımlarıyla, 2019 yılında tamamlanması planlanan Ilısu Barajı, baraj gölü alanında bulunun Hasankeyf ilçesinde hem tekne gezisi hem de doğa gezileri gerçekleştirilebilecektir. Bölgenin kullanılmayı bekleyen diğer bir değeri, hem doğal güzellikleri hem de özgün mimarisi ile kırsal yerleşim alanlarının sahip olduğu kırsal turizm potansiyelidir. Ayrıca Kozluk ilçesinde termal kaynaklar yer almaktadır. Bu kaynaklar, çoğunlukla bölgesel hizmet vermektedir.

Batman'ın kültür turizmi potansiyeli noktasında Hasankeyf, özgün tarihsel ve doğal mekânlara sahip olması ve mevcut turların güzergâhında yer almasından dolayı birincil kültür turizm alanı olarak öne çıkmaktadır.

Doğa ve kırsal turizm konusunda Batman'ın özellikle dağlık alanları öne çıkmaktadır. Kırsal ve doğa turizminin gelişmesinin önündeki en önemli engel olan güvenlik sorunun bertaraf edilmesiyle birlikte bölgede doğa ve kırsal turizm faaliyetlerinin artması beklenmektedir.

İlimizde ***termal turizm*** potansiyeli Kozluk'ta bulunmaktadır. Kozluk Taşlıdere Kaplıcası bölge ve çevre illere hizmet vermektedir. Ayrıca termal kaynakların, sağlık turizmi açısından daha kapsamlı değerlendirilmesi ve potansiyelini bu yönde daha iyi kullanması gerekmektedir.

İlimizde kültürel varlıkların tespitine yönelik kazı çalışmaları ve tarihi eserlerin restorasyonuna yönelik faaliyetler son yıllarda hız kazanmıştır. Özellikle Hasankeyf, Hasankeyf Höyük, Kuriki, Sumaki, Çemi Alo, Gre Amer, Hâllen Çemi kazı alanlarında Batman Müze Müdürlüğü Başkanlığı'nca çalışmalar yürütülmektedir. Kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılan kültürel varlıkların tanıtımı ve turizme kazandırılması ilimiz açısından önem arz etmektedir.

İlimizde turizm ulaşım altyapısı bakımından mevcut durumda ***Batman'da karayolu, havayolu ve demiryolu ulaşımı bulunmaktadır.*** Yerli ve yabancı turistler ilimize ulaşımda en çok karayolunu tercih etmektedirler. Havayolu ulaşımında uçak seferleri ve destinasyonların yetersizliği ilimiz turizmini olumsuz etkilemektedir. Demiryolu yolcu taşıması ise hem nitelik hem de nicelik bakımından yerli ve yabancı turistlerin ilimize ulaşımı bakımından yeterli seviyede değildir. Bu bağlamda yapımı öngörülen Malatya-Elâzığ-Diyarbakır hızlı tren hattına Batman'ın dâhil edilmesi önem arz etmektedir.

İlimizin kendine has zengin mutfağı ve diğer yörelerde az rastlanır kitre bebek, üzerlik, heybe, kilim dokuma gibi halen yapımına devam edilen el sanatları bulunmaktadır. El sanatları özellikle yerli ve yabancı turistler tarafından hediyelik eşya olarak tercih edilmektedir. Geçmişte yöre halkının ekonomik gereksinimlerini karşılamak amacı ile sürdürülen dokumacılık ve özellikle bakırcılık günümüzde önemini kaybetmiştir. Buna karşılık gümüş işlemeciliği ve telkâri sanatı halen ilimizde icra edilmektedir. Ancak yerel el sanatlarında belli bir tanınırlık olmasına rağmen markalaşma söz konusu değildir. Ulusal ve küresel ölçekte rekabet edebilirliğin gerçekleşmesi için yerel ürünlerin markalaşması gerekmektedir.

Zengin mutfak üzerine geliştirilen gastronomi turizminden ilimiz yeterince yararlanamamaktadır. Bu nedenle diğer GAP illeriyle beraber zengin mutfak kültürünün turizmde daha yaygın hale getirilmesi gerekmektedir.

Mevcut durumda turizm acenteleri; Diyarbakır, Şanlıurfa, Adıyaman, Mardin ve Gaziantep'ten başlatılan GAP rotaları ile ilimize yerli ve yabancı turist getirmektedir. Bölge illeri ile aynı turizm rotası içerisinde bulunan ilimizde genelde konaklama olmamakta daha çok günü birlik ziyaretler gerçekleşmektedir.

***Tablo 129**: Batman'da Turizm Potansiyeline Sahip Kaynaklar ve Ziyaretçi Çekme Potansiyeli Yüksek Turizm Rotaları*

Adı	Yerleşim Yeri ve Batman Merkeze Mesafesi	Kullanım Amacı ve Olanakları	Açıklama
Hasankeyf Arkeolojik Alan ve Tarihi Yapılar	Hasankeyf-39 km	Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Taşlıdere Kaplıcaları	Kozluk-35 km	Termal Turizm	Termal Tesisler
Mor Kuryakos Manastırı	Beşiri-10 km	Dini Mekân	Tescilli Yapı
Mereto Dağı	Sason-70 km	Dağ Turizmi, Kutsal Mekân	Doğa Yürüyüşü, Yıllık Ayin

Kaynak: Batman Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

Kilim Dokuma, Hasankeyf

Tablo 130'da görüleceği üzere, ülke ve bölge geneli ile kıyaslandığında Batman'daki turizm acentelerinin il nüfusuna oranı Gaziantep, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin gerisindedir. Batman ilinde bulunan toplam 34 acente GAP Bölgesi'ndeki acentelerin % 8,4'ünü, GAP bölgesinde bulunan toplam 394 acente ise, Türkiye geneli seyahat acentelerinin % 3,7'sini oluşturmaktadır. Bu durum seyahat acente faaliyetlerinin bölge genelinde yeterince gelişmemiş olduğunu ortaya koymaktadır. ***Turist çekme açısından turizm sektöründe çok önemli yeri olan seyahat acentelerinin bölgede güçlendirilmesi, yatay ve dikey bağlantılarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.***

Batman doğal güzelliklerinin yanı sıra çok sayıda kültürel varlığa da sahip olmasına rağmen turizm altyapısındaki yetersizlikler nedeniyle turizm potansiyelini yeterince kullanamamaktadır. Özellikle Türkiye'deki konaklama tesislerine kıyasla Batman, çok düşük düzeyde tesis ve yatak kapasitesine sahiptir. İlimizde yeni açılan tesislerin büyük bir çoğunluğu hizmet kalitesi konusunda iyi bir seviyededir. Batman'da turizmin gelişmesi ve rekabetçiliğin arttırılması için hem yeni tesislerin açılması hem de mevcut tesis kapasitelerinin arttırılması ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 130: TÜRSAB'a Kayıtlı Seyahat Acente Verileri

Bölge	Acente Sayısı	Oran (%)
Gaziantep	122	1,16
Diyarbakır	113	1,07
Şanlıurfa	40	0,38
Batman	34	0,31
Mardin	31	0,29
Adıyaman	20	0,19
Şırnak	17	0,16
Siirt	13	0,12
Kilis	5	0,05
GAP	394	3,74
Türkiye	10.544	100,00

Kaynak: TÜRSAB

2018 yılı itibariyle ilimizde turizm işletme, turizm yatırım ve belediye belgeli toplam 19 tesis bulunmaktadır. Bu tesislerin ***oda kapasitesi 964, yatak kapasitesi ise 1.932'dir.*** İlimizde tesis sayısı 2006 yılına kıyasla 2018 yılı sonunda yaklaşık olarak dört kat artmış iken, oda sayısı ve yatak sayısı yaklaşık olarak üç kat artmıştır.

Mevcut durumda ilimize gelen ziyaretçilerin konaklama süresi ve geceleme sayıları oldukça düşüktür. Batman'da alışveriş, eğlence mekânları ve turistik tesislerin sayısının az olması, bu durumun temel nedenleri arasında sayılabilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 2002 yılında Batman'a gelen turist sayısı 65.800 iken 2018 yılında yaklaşık 1,5 kat artarak 160.913 olmuştur. Özellikle 2002 yılı ile kıyaslandığında ilimize gelen yabancı turist sayısında ciddi bir artış olduğu görülmektedir.

İlimizde 2002-2018 yılları arasında belediye ve işletme belgeli tesislerde yerli ve yabancı turist sayıları toplanarak elde edilen toplam geceleme sayısı incelendiğinde; 2002 yılında Batman'a gelen turistlerin geceleme sayısı 89.612 iken 17 yıllık dönemde geceleme sayısı 265.419'a yükselmiştir. ***Aynı dönemde tüm***

Grafik 108: Konaklama Tesis, Oda ve Yatak Kapasitesinin Yıllara Göre Değişimi

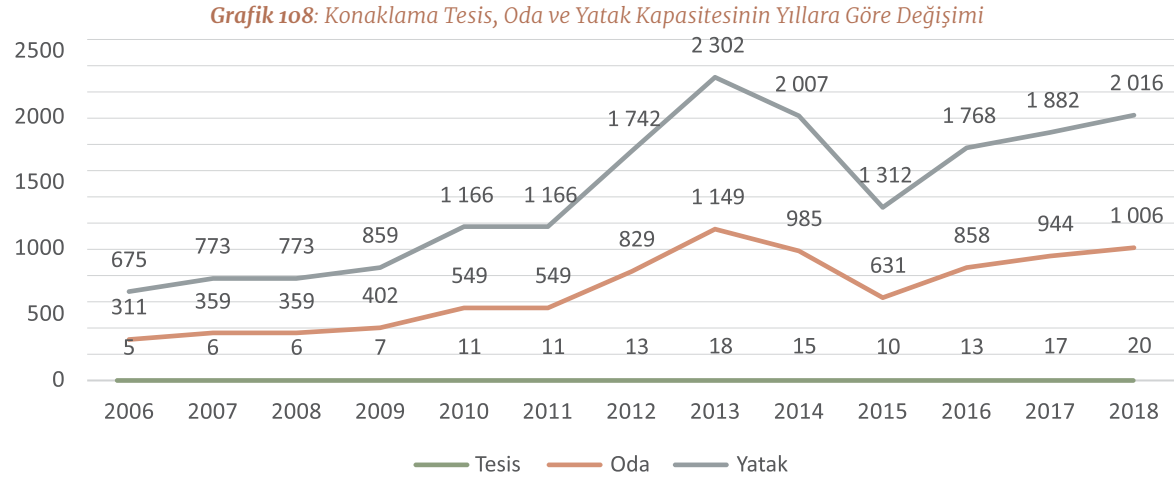

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

Mumbar Dolması

Şam Börek Yapımı

tesislerde yabancı turistlerin geceleme sayısı 2002 yılında 4.442 iken, 2018 yılında yaklaşık üç kat artarak 17.913'e çıkmıştır. Altyapı çalışmaları, yapılacak alternatif tur rotaları ve tanıtım faaliyetlerinin bölgede geceleme sayılarını arttırmada olumlu etki oluşturacağı düşünülmektedir.

Yıllara göre Batman'da işletme ve belediye belgeli tesislerde ortalama kalış süreleri incelendiğinde en fazla konaklama 1,71 gün ile 2007 yılında gerçekleşmiştir. Yabancı turistlerin ortalama kalış süreleri incelendiğinde ise en fazla konaklamanın 5,3 gün ile 2004 yılında gerçekleştiği görülmektedir.

2002-2018 döneminde işletme belgeli tesislerde doluluk oranları incelendiğinde, Batman'da 2002 yılında işletme belgeli tesislerdeki doluluk oranı % 27,6 iken 2018 yılında bu oran % 45,2'ye çıkmıştır. Belediye belgeli tesislerde ise 2002 yılında doluluk oranı % 29,7

***Grafik 109**: Konaklama Tesislerine Geliş Sayısı*

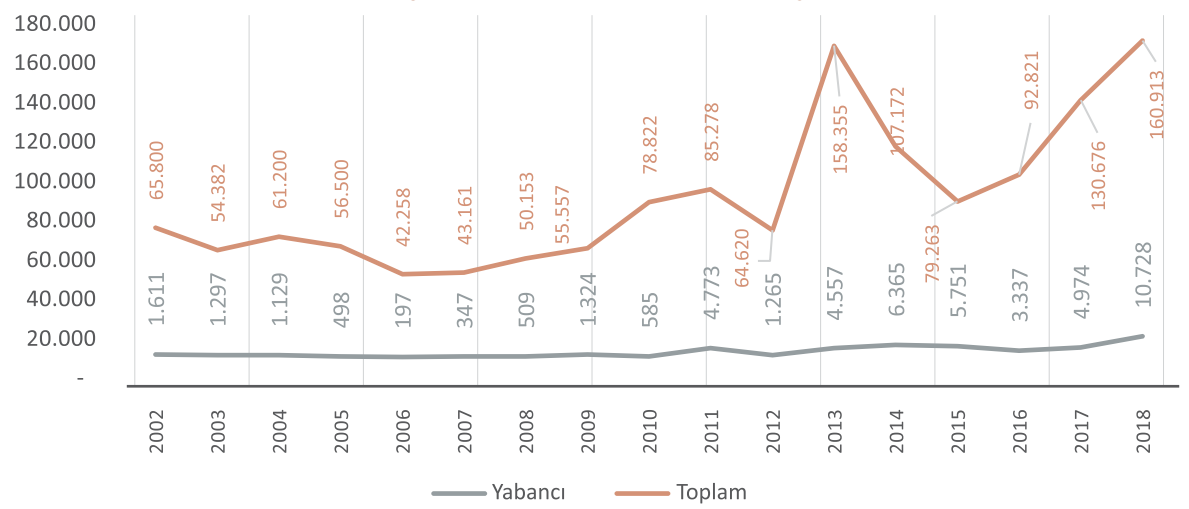

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

***Grafik 110**: Konaklama Tesislerinde Geceleme Sayıları*

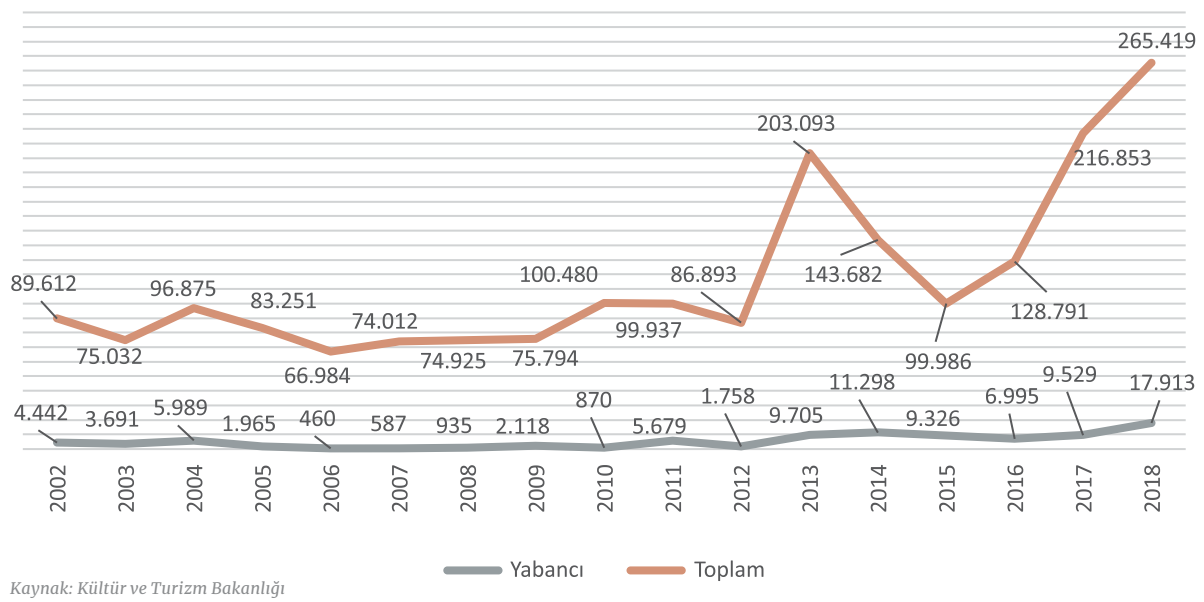

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

iken 2018 yılında bu oran % 34,9'a çıkmıştır. Belediye belgeli tesislerdeki doluluk oranlarının genel itibariyle işletme belgeli tesislerden daha düşük olduğu görülmektedir.

Bölgedeki turizm potansiyeli, yatırım iştahını artıran en önemli nedenlerdendir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı verilerine göre 2001-2018 yılları arasında Batman'da alınan turizm sektörü teşvik belgesi sayısı 20'dir. ***Toplam 117 milyon liralık turizm yatırımı için teşvik belgesi alınırken, turizm yatırım teşvikinden istifaden eden firmalar tarafından 653 kişinin istihdam edilmesi taahhüt edilmiştir.***

***Grafik 111**: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi*

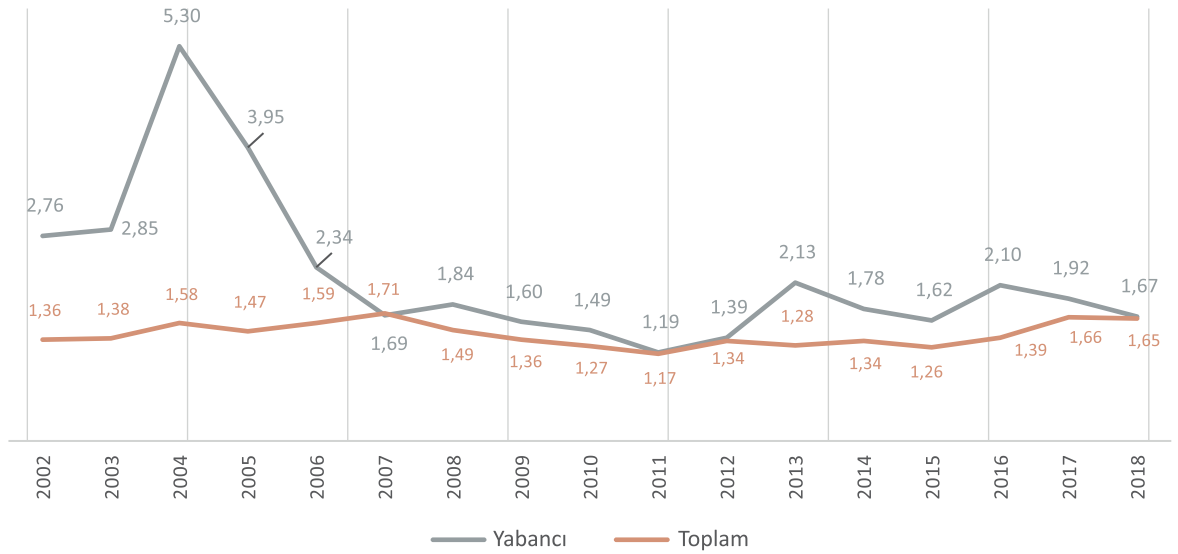

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

***Grafik 112**: Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı*

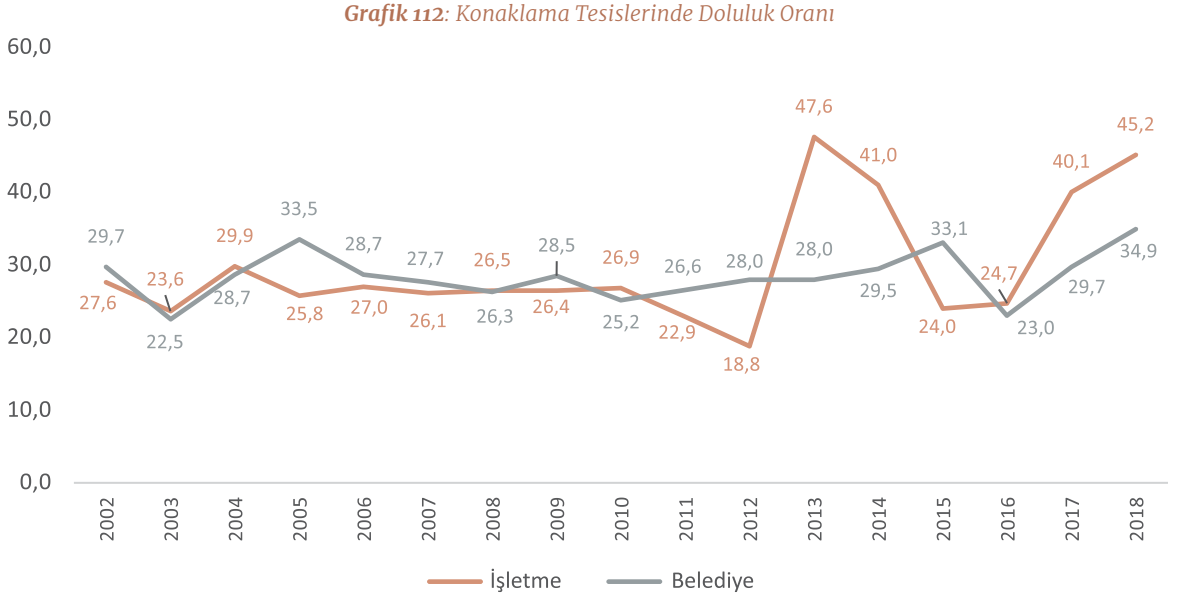

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

***Tablo 131**: GAP İllerinde 2001-2018 Dönemi Turizm Sektöründe Verilen Yatırım Teşvikleri*

İl	Belge Adedi	İstihdam Taahhüdü	Yatırım (Milyon TL)
Gaziantep	48	2.354	562
Mardin	51	1.796	434
Diyarbakır	36	1.616	407
Şanlıurfa	27	1.094	283
Adıyaman	23	534	166
Batman	20	653	117
Şırnak	14	369	116
Siirt	5	220	34
Kilis	1	31	4
GAP	225	8.667	2.123
Türkiye	4.059	268.374	56.597

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Zeynel Bey Kümbeti, Hasankeyf

6.Kamu Gelirleri

Batman Gelir İdaresi Başkanlığı verilerine göre ***2018 yılı içerisinde ilimizde tahakkuk ettirilen vergi miktarı 732.342.000 TL, tahsilatı yapılan vergi miktarı ise 506.988.000 TL'dir.*** Bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda ilimizde 2018 yılında tahakkuk ettirilen vergi borcunun % 69,20'si tahsil edilmiştir. Ülke genelindeki tahsilat oranı ise % 81,42'dir ve ilimiz, tahakkuk ettirilen vergi borcunun tahsil edilebilirliği açısından ülke genelinin yaklaşık 12 puan gerisinde yer almaktadır.

***Tablo 132**: 2018 Yılı Tahakkuk ve Tahsilat Oranları (TL)*

Bölge	Brüt Tahakkuk	Brüt Tahsilat	Oran (%)
Batman	732.342.000	506.988.000	69,20
Türkiye	906.332.362.485	737.954.269.710	81,42

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB)

7.Bölgesel Kalkınma

Dünyada ve Türkiye'de son dönemde yaşanan gelişmeler yönetim ve planlama anlayışlarında köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Bu değişim sonucunda, yerel potansiyelleri yine yerel kaynaklarla planlamak ve uygulamak ilkesi temel alınmaya başlanmış ve bölgeler arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla bölgesel projeler hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde Dicle Kalkınma Ajansı, GAP İdaresi ve KOSGEB gibi kuruluşlar aracılığı ile birçok proje desteklenmiştir.

7.1 Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)

Dicle Kalkınma Ajansı 2009 yılında kurulmuştur. Ajansın faaliyet alanı ***TRC3 Düzey-2 Bölgesi*** olarak Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak İllerini kapsamaktadır. Ajans Genel Sekreterliği Mardin ilinde kurulmuş, Batman, Siirt ve Şırnak illerinde ise Yatırım Destek Ofisleri oluşturulmuştur. Ajans bünyesinde 1 Genel Sekreter, 5 Birim Başkanı, 4 Koordinatör, 17 Uzman, 3 Destek Personeli, 38 Yardımcı Hizmetler olmak üzere toplam 68 personel bulunmaktadır.

Haziran 2010'da faaliyete geçen Batman Yatırım Destek Ofisi'nde toplam 6 personel çalışmaktadır. ***Kurulduğu günden bu yana Batman Yatırım Destek Ofisi'nce toplam 5.580 yatırımcı ve kurum/kuruluş/STK çalışanı/üyesi ile görüşülmüş ve danışmanlık hizmeti verilmiştir.***

Verilen danışmanlık hizmetleri kapsamında Ajans Destek Programları, Yatırım Teşvik Sistemi, açık olan diğer fonlar ve teşvikler hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır.

Dicle Kalkınma Ajansı 2018 yılına kadar özel sektör ve kamuda farklı alanlarda hibe destekleri sunmuştur. Özel sektörde imalat alanında üretim kapasitenin artırılması ve modernizasyon çalışmalarının geliştirilmesi, turizm alanında ise sektörel hizmet kalitesinin iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Kamuda ise kamu kurumlarının altyapıyı iyileştirme ve halka sunulan hizmet kalitesinin artırılmasını amaçlayan projeler değerlendirilmiş ve desteklenmiştir. ***Batman ilinde 2010 yılından bu yana 423 projeye yönelik olarak 14.508.965 TL özel sektöre, 29.429.855 TL ise kamu sektörüne olmak üzere toplam 43.938.820 TL ajans tarafından destek sağlanmıştır.***

Dicle Kalkınma Ajansı sorumluluk bölgesindeki illere göre ***verilen desteklerden aldığı paylar incelendiğinde,*** Mardin % 33,9 ile ilk sırada yer alırken ***Batman % 26,8 ile ikinci sırada yer almıştır.*** Batman ilinin yıllara göre en yüksek tutarda destek aldığı yıl 9,4 milyon TL ile 2018 yılı olmuştur.

7.1.1 Destek Programları

Ajans destek programları genel itibariyle Güdümlü, Altyapı, KOBİ, Doğrudan Faaliyet, Fizibilite ve Teknik Destek Programı olmak üzere altıya ayrılmaktadır.

İlimizde, Güdümlü Proje Desteği kapsamında ajans tarafından desteklenen 2 proje bulunmaktadır. Bu projelerden biri; Hasankeyf Kaymakamlığı tarafından uygulanan 2,67 milyon TL bütçeli, Üçyol Ekolojik Köy Projesi'dir. Bu proje kapsamında Antik Kent Hasankeyf'in Üçyol Köyü'nde yer alan 8 mağara butik otele dönüştürülecek ve böylece Hasankeyf'te turizm ve konaklama altyapısının güçlenmesine katkı sağlanacaktır.

***Tablo 133**: Dicle Kalkınma Ajansı Batman İli Desteklerinin Program Bazındaki Dağılımı*

Program	Desteklenen Proje Sayısı	Ajans Desteği (TL)	Toplam Bütçe (TL)
Güdümlü Proje Desteği	2	8.995.485	10.439.428
Kamu Altyapı Desteği	24	19.275.351	27.391.705
KOBİ Hibe Desteği	54	12.008.965	25.350.496
Doğrudan Faaliyet Desteği	16	854.019	977.714
Teknik Destek Eğitimleri	55	330.000	330.000
Meyvecilik Desteği	272	2.500.000	3.333.333
Toplam	423	43.938.820	67.822.676

Kaynak: DİKA

*Tablo 134: Dicle Kalkınma Ajansı Desteklerinin Yıllara ve İllere Göre Dağılımı (TL)**

Yıl	Batman	Mardin	Siirt	Şırnak	Toplam
2010	4.445.508	3.855.997	1.357.842	2.331.335	11.990.684
2011	4.099.155	4.394.271	3.213.348	2.364.674	14.071.450
2012	25.000	-	170.000	85.000	280.000
2013	4.996.110	6.655.120	2.025.168	3.923.256	17.599.656
2014	8.023.397	9.003.754	7.228.695	9.884.830	34.140.678
2015	2.500.000	2.500.000	2.500.000	2.500.000	10.000.000
2016	514.461	1.083.333	531.250	644.521	2.773.566
2017**	-	-	-	-	-
2018	9.426.033	12.237.222	5.242.059	13.090.642	39.995.958
Toplam	43.128.997	54.423.424	28.344.470	34.824.261	160.721.155

*Kaynak: DİKA *Teknik Destek Programı dâhil edilmemiştir. ** 2017 yılında destek programı uygulanmamıştır.*

Ajans tarafından desteklenen diğer proje ise Batman Belediyesi tarafından uygulanan 7,78 milyon TL bütçeye sahip ***Batman İçin Yerel Pazar Güdümlü Projesi'dir.*** Proje ile Batman'da 97 dükkânı içerecek şekilde tarihi pazaryerinin yenilenerek ekonomik yaşama katkı sağlaması ve Batman İçin Yerel Pazar Güdümlü Projesi (Alo Tevşo Pazarı)'nın ticarete kazandırılması amaçlanmaktadır.

Ajans tarafından ilimizde desteklenen bir diğer önemli proje; Batman Tarım ve Orman İl Müdürlüğü iş birliğiyle yürütülen ***"Meyveciliğin Geliştirilmesi Ortak Mali Destek Programı"*** dır. Proje kapsamında Batman'da; 272 Antep Fıstığı, ceviz ve üzüm bahçesi projesine ***ajans tarafından 2,5 milyon TL fidan, sulama ve tel çit desteği sağlanmıştır.***

Ajans tarafından, Batman ilinde sektörel gelişmeyi hızlandırmak ve rekabetçi sektörleri güçlendirmek amacıyla KOBİ'lere yönelik geliştirilen hibe programlarıyla ***54 firmaya makine-teçhizat desteği verilmiştir.*** Ayrıca, Sanayi Altyapı Mali Destek Programları kapsamında Batman OSB'nin 6,2 Milyon TL bütçeli 4 farklı projesine ve Sanayi Sitesi altyapılarının geliştirilmesine yönelik 4,9 Milyon TL bütçeli 4 farklı projeye % 75 oranında desteklenmiştir.

7.1.2 AB Destekli Projeler

Ajans tarafından Avrupa Birliği destekli projeler kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile işbirliği içerisinde 225 bin € bütçeli "Ülkesine Katma Değer Katan Bilinçli ve Sağlıklı Gençlik İle Güzel Bir Geleceğe Projesi" hayata geçirilmiştir. Bu proje kapsamında madde bağımlısı, yakınları ve risk altındaki ***toplam 800 kişinin*** sosyal entegrasyonu sağlanarak topluma kazandırılması amacıyla kültürel-sportif faaliyetler, rehabilitasyon programları ve mesleki kurslar düzenlenmiştir.

Avrupa Birliği ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Eğitim, İstihdam ve Sosyal Yapı Sektörel Operasyonel Programı kapsamında desteklenen ve 2019 yılında uygulanacak olan ***"TRC3 Bölgesi'nde Genç İstihdamının Desteklenmesi Projesi"*** çerçevesinde; yöresel el sanatları, girişimcilik, mesleki ve kişisel gelişim eğitimleri ile genç işsiz nüfusun istihdamı hedeflenmektedir. Tüm bu eğitimler ile hizmetler ve imalat sanayi sektörü ile öne çıkan Batman ilinin imalat ve hizmet sanayilerinde istihdama katkı sağlanacaktır. Mardin Artuklu, Batman, Siirt ve Şırnak Üniversiteleri proje ortaklarıdır.

7.1.3 Yatırım Teşvik Sistemi

Cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı yüksek olan ara mal ve ürünlerin üretiminin artırılması, teknolojik dönüşümü sağlayacak yüksek ve orta-yüksek teknoloji içeren yatırımların desteklenmesi, en az gelişmiş bölgelere sağlanan yatırım desteklerinin artırılması, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması, destek unsurlarının etkinliğinin artırılması ve kümelenme faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla 2012 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yeni teşvik sistemi yürürlüğe girmiştir.

Yatırımcıların ihtiyaç ve talepleri göz önünde bulundurularak tasarlanan yeni teşvik sisteminde, genel teşvik uygulamaları, bölgesel teşvik uygulamaları, büyük ölçekli yatırımların teşviki, stratejik yatırımların teşviki, öncelikli yatırımların teşviki ve

proje bazlı teşvik sistemi olmak üzere 6 temel yatırım teşviki konusu belirlenmiştir.

Mevcut ekonomik sorunların çözümünde bazı uygulamalara öncelik verilen yeni teşvik sistemi kapsamında yatırımcılara; KDV İstisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti, Vergi İndirimi, Asgari Ücret Üzerinden Hesaplanan Sigorta Primi İşçi ve İşveren Hissesi Desteği, Yatırım Yeri Tahsisi, Gelir Vergisi Stopajı, KDV İadesi, Enerji Desteği, Sermaye Katkısı, Altyapı Desteği, İzin, Tahsis, Ruhsat, Lisans ve Tescil Kolaylığı Veya İstisnası, Kamu Alım Garantisi ve Nitelikli Personel Desteği olmak üzere 15 maliyet unsurunda teşvik verilmesi planlanmıştır.

Genişleyen sektörel kapsam, iş gücü maliyetlerinin azaltılmasına yönelik destekler ve finansman imkânlarının genişletilmesi bu uygulamaların ana hatlarını oluşturmaktadır. Eski teşvik sisteminde olduğu gibi yeni teşvik sisteminde de verilecek destekler yatırımların bulunduğu bölgeye ve yatırım ölçeğine göre değişiklik göstermektedir.

***Tablo 135**: Yatırım Teşvik Sistemi Destek Unsurları*

Destek Unsurları	Genel	Bölgesel	Öncelikli	Büyük Ölçekli	Stratejik	Süper Teşvik
KDV İstisnası	√	√	√	√	√	√
Gümrük Vergisi Muafiyeti	√	√	√	√	√	√
Vergi İndirimi		√	√	√	√	√
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		√	√	√	√	√
Gelir Vergisi Stopajı Desteği*	√	√	√	√	√	√
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği*		√	√	√	√	√
Faiz Desteği		√	√	√	√	√
Yatırım Yeri Tahsisi		√	√	√	√	√
KDV İadesi			√	√	√	√
Enerji Desteği					√	√
Sermaye Katkısı						√
Altyapı Desteği						√
İzin, Tahsis, Ruhsat, Lisans ve Tescil Kolaylığı veya İstisnası						√
Kamu Alım Garantisi						√
Nitelikli Personel Desteği						√

*Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı *Yalnızca 6. bölgede geçerlidir.*

***Tablo 136**: Teşvik Analizinde Batman'ın Konumu (2018)*

Dönem	Belge Sayısı		Sabit Yatırım Taahhüdü (Milyon TL)		İstihdam Taahhüdü (Kişi)	
	Batman	Türkiye	Batman	Türkiye	Batman	Türkiye
Ocak 2001-Haziran 2012	109	33.234	422	259.886	3.581	1.358.136
Temmuz 2012-Aralık 2018	545	33.269	1.959	740.171	45.835	1.202.001
Toplam	654	66.503	2.381	1.000.057	49.416	2.560.137

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Tablo 137: Sektörler Bazında Yatırım Teşvik Belgesi Rakamları (2018)

Sektör	Belge Sayısı	%	Sabit Yatırım (Milyon TL)	%	İstihdam Taahhüdü (Kişi)	%
Dokuma ve Giyim	73	58,4	201	34,1	10.398	85,0
Cam	2	1,6	7	1,2	50	0,4
Demir Dışı Metaller	1	0,8	4	0,7	175	1,4
Eğitim	7	5,6	47	8,0	570	4,7
Elektrikli Makineler	3	2,4	19	3,2	53	0,4
Gıda ve İçecek	10	8	20	3,4	222	1,8
Kâğıt	4	3,2	8	1,4	80	0,7
Kimya	1	0,8	178	30,2	0	0,0
Plastik	6	4,8	33	5,6	177	1,4
Madeni Eşya	3	2,4	3	0,5	64	0,5
Makine İmalat	1	0,8	2	0,3	25	0,2
Mesleki Bilim Ölçü Kontrol ve Optik Donanım	1	0,8	21	3,6	10	0,1
Orman Ürünleri	3	2,4	5	0,8	125	1,0
Sağlık	4	3,2	18	3,1	155	1,3
Ticaret-Depolama	4	3,2	10	1,7	98	0,8
Turizm	2	1,6	12	2,0	24	0,2
Genel Toplam	125	100	590	100,0	12.226	100,0

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Fakat yeni teşvik sistemi uygulama alanları ve hedef sektörler itibariyle önceki teşvik sistemlerine göre daha kapsamlıdır. Yeni teşvik sistemi gerek il bazında bölgesel gelişmişlik farklarını azaltacak, gerekse teknolojik dönüşümü üretim yapısına yansıtacak uygulamaları içermektedir.

İller arasındaki gelişmişlik farkını azaltmayı ve illerin üretim ve ihracat potansiyellerini artırmayı hedefleyen bu sistemde, illerin gelişmişlik seviyelerine göre yardım yoğunlukları farklılaştırılmıştır. Desteklenecek sektörler, illerin potansiyelleri ve ekonomik ölçek büyüklükleri dikkate alınarak tespit edilmiştir. İller, 2011 yılında yayımlanan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi çalışması esas alınarak altı bölgeye ayrılmıştır.

Batman, Bölgesel Teşvik Sisteminde en avantajlı bölge olan 6. bölgede yer almaktadır. Yeni teşvik sisteminin uygulanmaya başlandığı 2012 yılından bu yana Batman'da yatırım teşvik belgesi alan firma sayısı 545'dir. ***Yatırım teşviki alan firmalar tarafından yapılan yatırım miktarı ise 1.959.000.000 TL, istihdam taahhüdünde bulunulan kişi sayısı ise 45.835'tir.***

2018 yılı yatırım teşvik bilgileri analiz edildiğinde; ***2018 yılında teşvik belge sayısı bakımından Batman, 125 belge ile Türkiye genelinde 14. sırada yer almaktadır.*** İlimizde yapılan yatırımların istihdam taahhüdü bakımından ise % 85'i, belge sayısı bakımından % 58'si ve sabit yatırım tutarları bakımından % 34'ü dokuma ve giyim sektörüne yönelik yapılmıştır. ***Batman, 2018 yılında 10.398 kişi ile dokuma ve giyim sektöründe Türkiye genelinde en çok istihdam taahhüdünde bulunulan il olmuştur.*** Tüm sektörlerde ise istihdam taahhüdüne göre 12.226 kişi ile İstanbul, Ankara ve İzmir'den sonra 4. il olmuştur.

***Grafik 113**: Yıllara Göre Belge Sayısı*

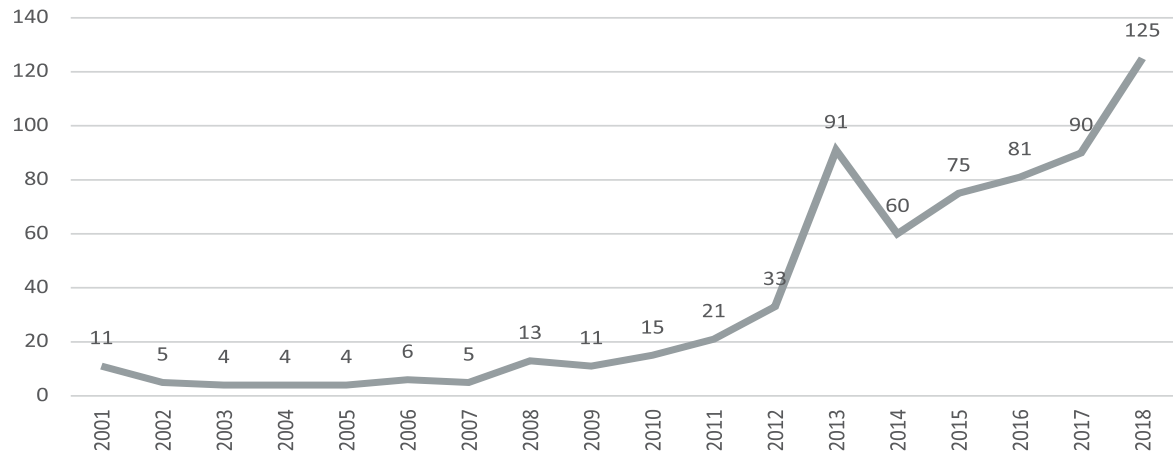

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

***Grafik 114**: Yıllara Göre İstihdam Taahhüdü*

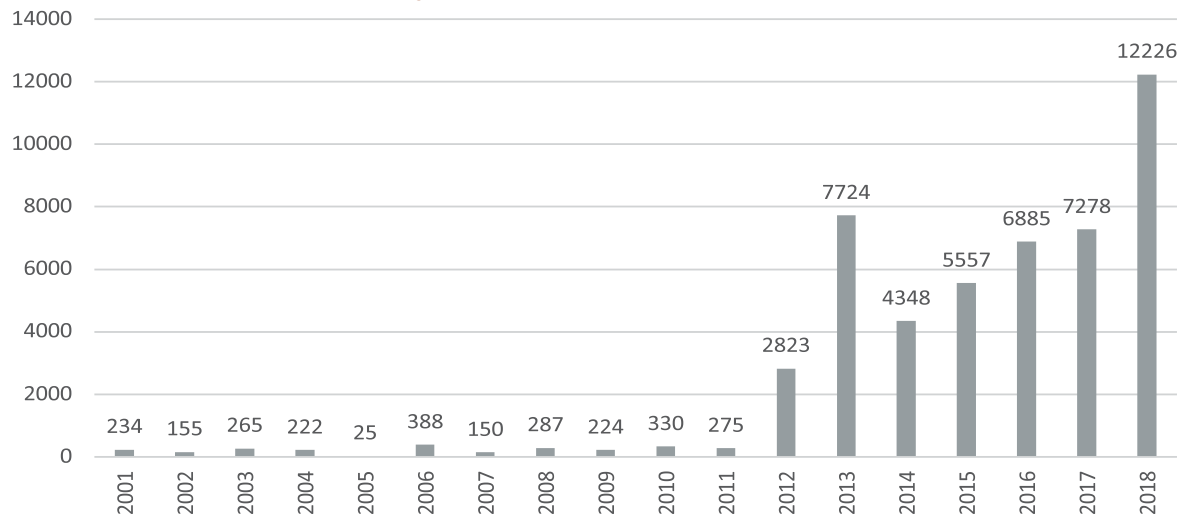

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

***Grafik 115**: Yıllara Göre Sabit Yatırım Taahhüdü (Milyon TL)*

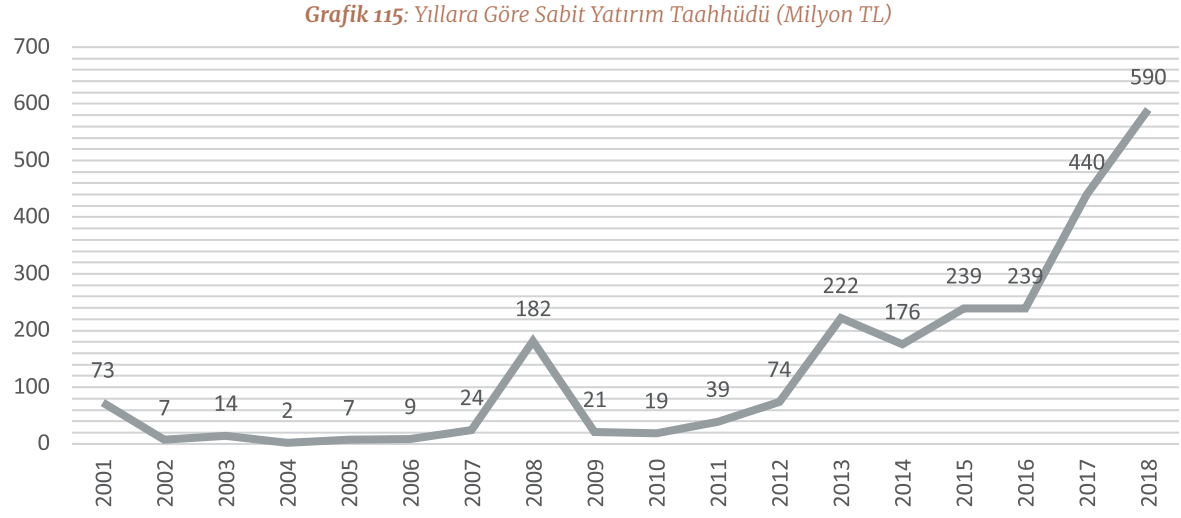

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Tablo 138: İlimizde KOBİ'lere KOSGEB Müdürlüğünce Ödenen Kredi Desteği (TL)

	2017		2012-2017 Toplam	
Toplam Destek Tutarı	6.925.873		18.179.012	
Kredi Faiz Programları Gerçekleşme	Oluşturulan Kredi Hacmi	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı	Oluşturulan Kredi Hacmi	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı
	16.611.725	1.596.911	16.668.250	1.951.411

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

7.2 KOSGEB

KOSGEB Batman İl Müdürlüğü veri tabanında 4.872 işletme kayıtlıdır. 2018 yılında 540 işletmeye ***11,4 Milyon TL destek ödemesi yapılmıştır.*** Ayrıca 2018 yılında imalat sektöründe faaliyet gösteren 30 KOBİ'ye KOBİGEL Proje Desteği kapsamında yaklaşık 20.000.000 TL, Strateji Ürün Desteği kapsamında ise 1 işletmeye 5.000.000 TL destek kararı alınmıştır.

2018 yılında uygulanan 30 farklı Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi ile 1.597 kursiyere Girişimcilik Sertifikası verilmiştir. 2018 yılında 357 Yeni Girişimciye Girişimcilik Desteği kapsamında ***8.006.936 TL destek ödemesi yapılmıştır.***

7.3 SODES

2008 yılında uygulanmaya başlanan Sosyal Destek Programı (SODES), dezavantajlı bölgelerin beşeri sermayesini güçlendirmek ve toplumsal bütünleşme sürecine destek olmak amacıyla bu bölgelerdeki göç, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunların ve değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara karşılık vermeyi hedefleyen bir sosyal kalkınma programıdır.

2018 yılı itibariyle Kalkınma Ajanslarına devredilen SODES Programı; istihdam, sosyal içerme ve kültür/sanat/spor olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. İstihdam bileşeni kapsamında uygulanacak projeler ile istihdam edilebilirliğin artırılması, ildeki ve bölgedeki ihtiyaçlara uygun alanlarda nitelikli iş gücünün, mesleki bilgi ve birikimin geliştirilmesi, toplumun dezavantajlı kesimlerinin istihdama erişiminin kolaylaştırılması ve kendi işini kurabileceklere destek olunması hedeflenmektedir.

Tablo 139: SODES Desteklerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Proje Sayısı	Proje Tutarı (TL)
2008	42	6.429.180
2009	67	11.120.350
2010	47	5.928.000
2011	82	7.186.450
2012	70	7.529.495
2013	54	6.974.608
2014	-	-
2015	20	3.416.874
2016	-	-
2017	25	5.908.000
Toplam	407	54.492.957

Kaynak: SODES

SODES kapsamında 2008-2017 yılları arasında ***Batman'da 407 proje uygulanmış ve bu projeler için 54,5 milyon TL harcama yapılmıştır.***

7.4 GAP

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Cumhuriyet tarihimizin en kapsamlı ve maliyetli projesi olup, bugüne kadar hazırlanan bölgesel kalkınma plan ve programları arasında en etkin olarak uygulananıdır. GAP, entegre bölgesel kalkınma yaklaşımı ve sürdürülebilir insani gelişme felsefesi ile uluslararası literatüre geçen ve marka değeri olan bir projedir.

Proje alanı Fırat-Dicle Havzası ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan 9 ili (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak) kapsamaktadır. GAP kapsamındaki illerin alan ve nüfus büyüklüğü, Türkiye'nin ortalaması % 10,7'dir.

GAP'ın temel hedefleri; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sahip olduğu kaynakları değerlendirerek, yöre halkının gelir düzeyini ve yaşam kalitesini yükseltmek, bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını gidermek, kırsal alandaki verimliliği ve istihdam olanaklarını artırarak ulusal düzeyde ekonomik gelişme ve sosyal istikrar hedeflerine katkıda bulunmaktadır.

GAP, 1970'lerde bölgenin su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine dayalı bir program olarak ele alınmış; Fırat-Dicle Havzası'nda sulama ve hidroelektrik enerji üretimine yönelik 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ile 1,8 milyon hektar alanda sulama yatırımlarının yapımı planlanmıştır. Proje'nin, enerji santrallerinin toplam kurulu gücü 7.476 MW olup, yılda 27 milyar kilovat-saat enerji üretimi öngörülmüştür.

GAP, 1989 yılında hazırlanan Master Plan ile tarım, sanayi, ulaştırma, eğitim, sağlık, kırsal ve kentsel altyapı yatırımlarını da içine alan bir bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür. Proje, gelecek kuşaklar için kendilerini geliştirebilecekleri bir ortam yaratılmasını amaçlayan sürdürülebilir insani kalkınma felsefesi üzerine kurulmuştur; kalkınmada adalet, katılımcılık, çevre korunması, istihdam, mekânsal planlama, alt yapı geliştirilmesi, yatırım uygulamalarında kamu-özel sektör ve halk katılımının sağlanması GAP'ın temel stratejileridir.

7.4.1 Tarımsal Faaliyetler

7.4.1.1 Entegre Kırsal Kalkınma Projesi

Bölgede kırsal alanda yaşayan ve işlemeli tarıma uygun arazilerin az olduğu nüfusun sosyo-ekonomik yaşam koşullarının sürdürülebilir ve katılımcılık ilkesi doğrultusunda geliştirilmesi ve iyileştirilmesi projenin amacını oluşturmaktadır.

GAP İdaresi tarafından uygulanan Entegre Kırsal Kalkınma Programı kapsamında Sason, Gercüş ve Hasankeyf ilçelerinin ***"Alt Bölge Kalkınma Planları" hazırlanmış olup, bu çerçevede 2012-2017 döneminde 32 proje desteklenmiştir.***

7.4.1.2 Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi (GAP TEYAP)

Proje; GAP bölgesinde sulamaya açılmış ve açılacak alanlarda tarımsal eğitim ve yayım hizmetlerinin etkinliğinin artırılmasına; bu konuda hizmet veren başta çiftçi örgütleri olmak üzere kurum ve kuruluşların kapasitelerinin geliştirilmesine katkı sağlamak ve bu konuda ihtiyaç duyulan hizmet açığının ileride nasıl kapatılabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Batman'da GAP TEYAP kapsamında 2011-2017 yılları arasında 425 faaliyet ile 1.212 teknik elemana ve 10.514 çiftçiye ulaşılmıştır.

Ayrıca tespit edilen ihtiyaçlar çerçevesinde; Batman Gercüş "Eğitim Çiftliği Projesi" ve Sason "Çilek Kompleksi Projesi" desteklenmiştir.

7.4.1.3 Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projesi

Bölgede sürdürülebilir tarım teknikleri çerçevesinde, sulamadan yararlanamayan kırsal toplulukların mevcut sosyo-ekonomik durumlarının, doğal ve toplumsal çevre ile ilişkilerinin, potansiyellerine uygun gelir getirici yeni faaliyet alanlarının ve bunların geliştirilmesi yollarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Proje kapsamında 2009-2017 döneminde ilimizde uygulanan projeler aşağıdaki gibidir.

***Tablo 140**: Entegre Kırsal Kalkınma Projesi Faaliyetleri*

2012	
Gercüş	Kapama Telli Terbiye Bağ Yetiştiriciliği Projesi
	Meyveciliği Geliştirme Projesi (Fıstık Bahçesi I.)
Sason	Arıcılığı ve Bal Üretimini Geliştirme
	Meyve Kasası İmalathanesi Oluşturma Projesi
	Kilimli Köyü Sulama Kanalı Projesi
2014	
Gercüş	GAP Gercüş 1.Kültür ve Çocuk Şenliği Projesi
	Meyveciliği Geliştirme Projesi (Fıstık Bahçesi II)
	Vergili Köyü Kanalizasyon Tesisi Projesi (Alt Yapı)
	Tarımsal Meteoroloji Ağı ve Erken Uyarı Sistemi Projesi
	Karışık Meyve Yetiştiriciliği Projesi
Sason	Sason Yücebağ İMKB Konferans Sinema, Karşıyaka Kız YİBO Konf. Salonu Mer. Gençlik Akademisi Pr.
	İpekböcekçiliğini Geliştirme Projesi
	Telli Terbiye Sistemli Böğürtlen Bahçesi Kurulumu Projesi
2015	
Gercüş	Çocukların Üşümesin (Kalorifer)
	Üzüm Sıkma Makinası Projesi
Sason	Bal, Ceviz Çilek Festivali
	Rekreasyon Alanı Projesi
	Müzik Salonu Oluşturulması Projesi
Hasankeyf	Slow-Food Restoran
	Sıvat (Yalak) Projesi
	Arılı Kovan

2016	
Gercüş	Arı Yetiştiriciliğini Geliştirme Projesi
	Kırkat Göleti Mesire Alanı Projesi
Hasankeyf	Arıcılığı Geliştirme Projesi
	Sumak İşleme Makine ve Ekipman Alımı Projesi
	Antep Fıstığı Geliştirme Projesi
	Çok Amaçlı Tesis Projesi
Sason	Kaleyolu Köyü Arıcılığı Geliştirme Projesi
	Damla Sulama ile Böğürtlen Bahçelerinin Kurulması
	Ceviz Yetiştiriciliğini Geliştirme ve Yaygınlaştırma Projesi 1
2017	
Gercüş	Yöresel Ürün Satış Merkezi
	Çocuklar Üşümesin
Hasankeyf	Gezgin (Salma) Yumurta Tavukçuluğu
	Mağarada Kültür Mantarı Üretim Tesisi
	Arı Yetiştiriciliği Geliştirme-3
Sason	İpekböcekçiliğini Geliştirme ve Yaygınlaştırma
	Böğürtlen Bahçesi Kurulumu, Üretimi Teşvik ve Teknik Gezi
	Meyveciliği Geliştirme Projesi Kapsamında Ceviz Yetiştiriciliğini Geliştirme ve Yaygınlaştırma Projesi-2

Kaynak: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

7.4.1.4 Tarım ve Tarım Dışı Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi Projesi

Sürdürülebilir tarım teknikleri çerçevesinde, potansiyellere uygun gelir getirici yeni tarım ve tarım dışı faaliyet alanlarının tespit edilmesi, pilot uygulamaların gerçekleştirilmesi, topraksız ve az topraklı çiftçilerin gelir düzeyinin artırılması, aile iş gücünü kullanarak yan uğraşlarla aile gelirlerine katkı sağlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda; 2010-2015 döneminde Batman ilinde uygulanan proje ve faaliyetler aşağıda yer almaktadır

7.4.1.5 Merkez Köy ve Köye Dönüş Kırsal Kalkınma Projesi

Merkez Köy, Cazibe Merkezi, Örnek Köy, Köy-Kent gibi uygulamaların "Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi" ile birlikte ele alınarak, bölgede sağlıklı bir kırsal yerleşme düzeninin yaratılması amaçlanmaktadır. Proje kapsamında ilgili valiliklerden, kaymakamlıklardan, tarım il ve ilçe müdürlüklerinden gelen projeler değerlendirilmiş ve uygun bulunanlar desteklenmiştir. Bu kapsamda, 2010-2013 yılında Batman'da uygulanan projeler Tablo 143'te verilmiştir.

***Tablo 141**: Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projesi, Desteklenen Projeler*

Yıl	Yer	Proje Adı
2009	Hasankeyf	Basınçlı Sulama Sistemi ve Ürün Deseninin Geliştirilmesi Projesi
	Sason ve Kozluk	Çilek Yetiştiriciliği Projesi
	Gercüş ve Hasankeyf	Nar Yetiştiriciliği Projesi
	Merkez, Beşiri ve Kozluk	Yarıbodur Kiraz Projesi
	Merkez, Beşiri ve Kozluk	Yarıbodur Elma Projesi
	Sason ve Merkez	Ceviz Yetiştiriciliği Projesi
2010	Gercüş	Koyunculuğu Geliştirme Projesi (Tepecik Koyunculuk)
2011	Sason	Arıcılığı Geliştirme Projesi
2012	Gerçüş ve Kozluk	Modern Tarım ve Hayvancılık İçin Büyükbaş Hayvan Barınak Rehabilitasyonu
2014	Hasankeyf	Üçyol Basınçlı Sulama Sistemi
2015	Merkez	Çilek Yetiştiriciliği Geliştirme Projesi
2017	Merkez	Seracılık Projesi
	Kozluk	Çilek Yetiştiriciliği Projesi

Kaynak: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

***Tablo 142**: Tarım ve Tarım Dışı Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi Projesi, Desteklenen Projeler*

Yıl	Yer	Proje Adı
2010	Kozluk	Danagözü Köyü Koyunculuğu Geliştirme Projesi (Danagözü Koyunculuk Projesi)
	Hasankeyf	Damızlık İvesi Koyun Yetiştiriciliği (Tepebaşı Koyunculuk Projesi)
2013	Kozluk	Fıstık Bahçesi Tesisi Projesi
	Beşiri	Fıstık Bahçesi Tesisi Projesi
2014	Hasankeyf	Hasankeyf Sanal Tur
2015	Merkez	Seracılık Projesi

Kaynak: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

Fotoğraf: Orhan KARTAL

***Tablo 143**: Merkez Köy ve Köye Dönüş Kırsal Kalkınma Projesi Alt Projeleri*

Yıl	Yer	Proje Adı
2008	Kozluk Taşlıdere Merkez Köyü ve Çevresi (Yanıkkaya, Danagözü, Yayalar, Ziyaret, Çevrecik Eskice ve Kaletepe köyleri)	Bodur Kiraz Yetiştiriciliği
		Antep Fıstığı Projesi
		Seracılık Projesi
		Arıcılığın Geliştirilmesi Projesi
		İçme Suyu Şebekesi
		Çilek Yetiştiriciliği
		Sera Tamamlama
		Kafes Balıkçılığı ve Sosyal Projeler
2009	Kozluk	Mekanizasyonlu Tarıma Geçiş Projesi
2010	Gercüş	Kurulacak Süt Soğutma Zinciri İle Batman İlindeki Süt Kalitesinin Arttırılması Projesi
		Gercüş'te Arı Safarisi Projesi
		Teknolojileri Sınıfları Projesi
	Sason	İvesi Irkı Koyun Yetiştiriciliği (Dere Köy Koyunculuk Projesi)
2013	Gercüş	Gercüş Kırkat Gölet Alanı Projesi
		Temel Sağlık Yaygın Eğitimi Projesi
		Gercüş İlçe Merkezinde Bir Pazar Yeri Kurulması Projesi
	Sason	Meyveciliği Geliştirme Projesi
		Turizmi Geliştirme Projesi
		Mesleki Beceri Kazandırma Projeleri
		Sason Çayı, Çevre Düzenlemesi Projesi
2014	Gercüş	Kurulacak Süt Soğutma Zinciri ile Batman İlindeki Süt Kalitesinin Arttırılması
		Gercüş'te Arı Safarisi
		Teknolojileri Sınıfları Projesi
	Sason	İvesi Irkı Koyun Yetiştiriciliği (Dereköy Koyunculuk Projesi)
		Meyveciliği Geliştirme Projesi
		Turizmi Geliştirme Projesi
		Mesleki Beceri Kazandırma Projesi
		Sason Çayı, Çevre Düzenlemesi Projesi

Kaynak: GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

E. ÇEVRE ve MEKÂNSAL YAPI

1.Çevre

1.1 Ekolojik Yapı

İlimiz genelinde üç ana ekosistem tipi mevcuttur. Bunlar; orman, step (bozkır) ve sulak alan ekosistemleridir. Bu ekosistem tipleri, yerleşim merkezleri ve tarım arazileri dışında kalan doğal alanlardır. Bölge genelinde step ve ormanlar, sulak alanlara göre daha fazla alan kaplamaktadır. Ormanlar özellikle Kozluk ve Sason ilçe sınırları içerisinde geniş yer tutmaktadır. Özellikle Sason'da saf ormanlar göze çarpmaktadır. Bu orman alanlarında çoğunlukla meşe türleri hâkimdir. Mevsim içindeki yağışların az olması il genelinde doğal bitki örtüsünün step olmasına neden olmuştur. Batman il sınırından geçen Dicle Nehri ilimizde sulak alan özelliği gösteren en önemli alandır.

Kozluk, Batman

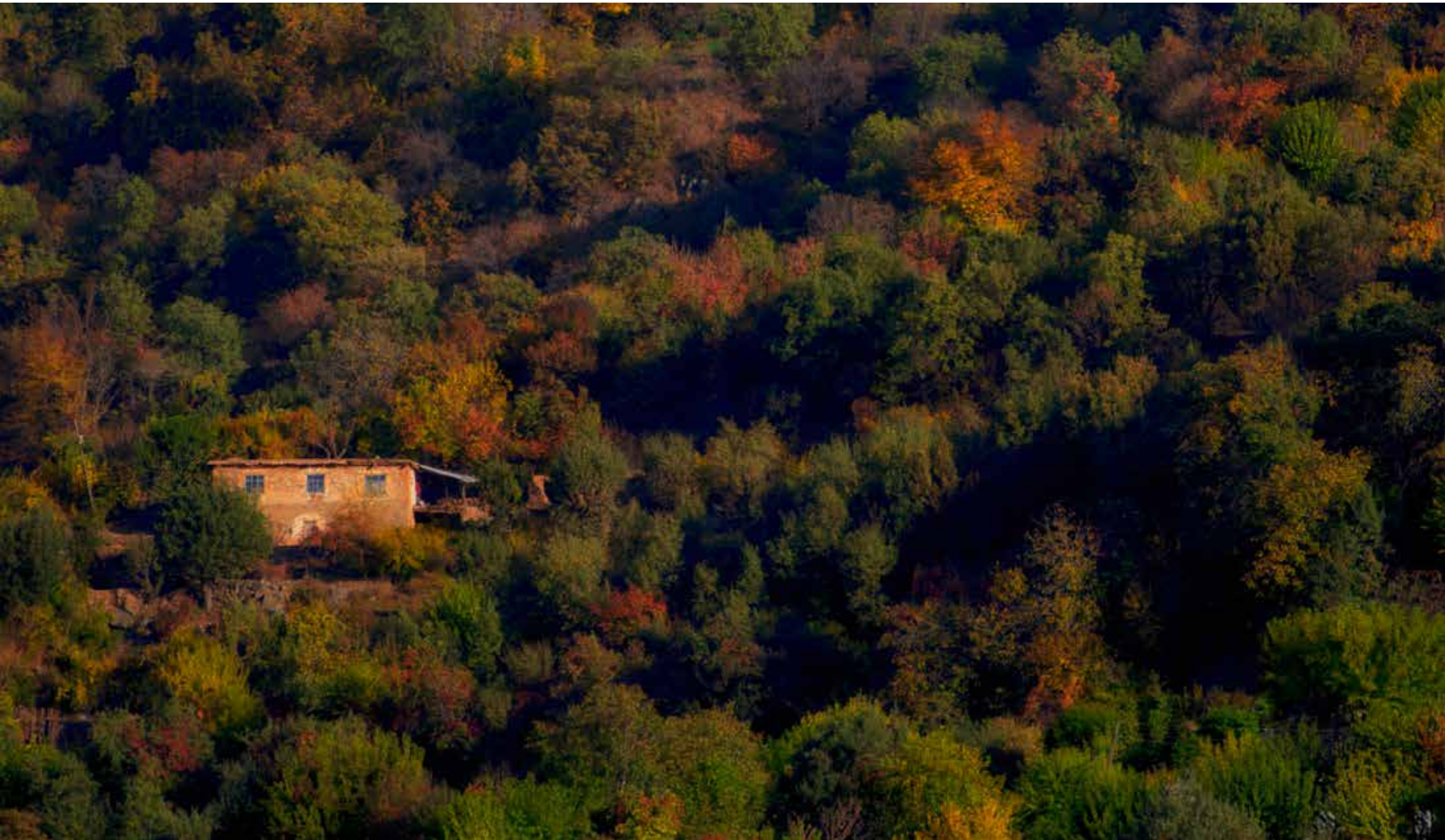

1.1.1 Orman Ekosistemi

İlimizde ormanlık alanlar yüzölçümünün ***% 14,68'ini kaplamaktadır.*** Yayılış gösteren ağaç ve çalı formları: Dikencik Ardıcı-Adi Ardıç (Juniperus Communis), Anadolu Palamut Meşesi (Quercus İthaburensis Supsp. Macrolepis), İran Palamut Meşesi (Quercus Brantii), Mazı Meşesi (Quercus İnfectoria Supsp. Boissieri), Saçlı Meşe (Quercus Cerris), Kızılçam (Pinus Brutia), Sarkık Dallı Huş Ağacı (Betula Pendula), Kuşburnu (Rosa Canina) ve Karaçalı (Paliurusspina-Christi) Menengiç Ağacı (Crateagus Monagyna), Dişbudak (Fraxinus Exelcior), Akçaağaç (Acer Negundo), Ceviz (Juglans Regia), Çınar (Platanus Spp.), Kavak (Populus Spp.), Söğüt (Salix Spp.), Yabani Kiraz (Cerasus Avium), Yabani Badem (Prunus Amygdalus), Çitlembik (Celtis Australis), Alıç (Crateagus Monagyna), Yabani Armut (Pyrus Comminus), Yabani Ceviz (Juglans Regia) ve çeşitli meyve ağaçlarıdır.

1.1.2 Step (Bozkır) Ekosistemi

Çayır ve mera alanları özellikle Gercüş-Batman arası ve Sason ilçesinde yaygın iken, step vejetasyonu Sason ve Kozluk'ta geniş alanlar kaplamaktadır.

1.1.3 Sulak Alan Ekosistemi

1.1.3.1 Akarsu Ekosistemi

İl sınırları içerisindeki önemli akarsular Dicle Nehri, Batman, Silvan ve Garzan çaylarıdır. Dicle Nehri ve buna bağlı akarsu boylarındaki nemli ve ıslak lokalitelerde Fırat Kavağı (Populus Euphratica), Kara Söğüt (Salix Elbursensis), Çınar (Platanus Spp.), Ilgın (Tamarix Germenica), Çitlenbik (Celtic Australis) türleri yayılış göstermektedir.

Anadolu Palamut Meşesi (Quercus İthaburensis Supsp. Macrolepis)

Çitlenbik (Celtic Australis)

Çınar (Platanus Spp.)

Fırat Kavağı (Populus Euphratica)

Yabani Kiraz (Cerasus Avium)

Batman Çayı

1.1.3.2 Durgun Su Ekosistemi

Batman ve Garzan barajları çevresinde Fırat Kavağı (Populus Euphratica), Kara Söğüt (Salix Elbursensis), Ilgın (Tamarix Germenica) ve Çınar (Platanus Spp.) türleri yayılış göstermektedir.

1.2 Biyolojik Çeşitlilik

Batman, coğrafi konumu dolayısıyla sahip olduğu biyolojik çeşitlilik ve endemik türler bakımından önemli bir yere sahiptir ve gün ışığına çıkarılmayı bekleyen türlerin var olduğu da tahmin edilmektedir. Mevcut zengin biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların korunması ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Ancak türlerin doğal yaşam alanlarının kirlilik tehdidi ile karşı karşıya olması, ekonomik faaliyetlerin baskısı, kentleşme oranının yükselmesi ile yaşam çevrelerinin daralması, çevre yönetimindeki koordinasyon yetersizliği ve mevzuatın uygulanmasındaki aksaklıklar biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir bir şekilde korunmasını güçleştirmektedir.

1.2.1 Flora

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2011 yılında yayımlanan Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkâri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Araştırma Raporu'na (MBSŞH ÇDP) göre ilimiz, hem toplam bitki takson sayısı (86 tür) hem de endemik bitki takson sayısı (16 tür) açısından bölgedeki en zayıf illerden biridir. Biyolojik Çeşitlilik Araştırma Sahaları'nın kurulmasıyla bitki taksonları ve endemik türlerin araştırılmasına yönelik çalışmaların yaygınlaştırılması ile birlikte gün ışığına çıkarılacak yeni türlerle ilimiz bitki zenginliği açısından gereken değere ve bilinirliğe kavuşacaktır.

Fotoğraf: Orhan KARTAL

Angebire Piknik Alanı, Kozluk

Boz Lale, Sason

Kınalı Lalesi

Üzerlik Çiçeği

Yaban Kirazı

Batman il sınırları içerisinde bulunan yaklaşık 16 endemik taksondan Adi Geven (Astragalus Mukusiensis), Eğin Geveni (Astragalus Mukusiensis), Centaurea Sclerolepis, Cicerechinospermum, Kınalı Kaside (Scutellaria Orientalis Subsp. Porphyrostegia), Kınalı Lalesi (Fritillaria Minuta Bliss. & Noe), Boz Lalesi (Fritillaria Crassifolia Boiss. & A. Huet), Üzerlik Çiçeği (Peganum Harmala L.), Yaban Kirazı (Cerasus Microcarpa C.A.Mey), Ters Lale Çiçeği (Fritillaria İmperialis) ve Maden Çayı (Sideritis Vulcanica) VU tehlike (zarar görebilir) kategorisindedir. Bu taksonlar Gercüş'ün kuzeyi, Sason'un kuzeydoğusu ve Tuzla gölünün güneydoğusu ile doğusunda yayılış göstermektedir. Bu taksonlar üzerindeki baskı (otlatma, tarla açma gibi) devam ettiği sürece önümüzdeki 100 yıl içerisinde popülasyonların zarar görebileceği tahmin edilmektedir. Bu nedenle bu bölgelerde yapılacak çalışmalarda daha hassas davranılması gerekmektedir.

1.2.2 Fauna

İl faunasını oluşturan türlerin büyük bir kısmı Türkiye genelinde, az bir kısmı ise diğer birkaç bölgede yayılış gösteren türlerdir. Ayrıca bu türlerin popülasyon yoğunlukları oldukça azdır. Kirpi, tarla faresi, çöl sıçanı, avurtlak, kayalık faresi, cüce yarasa memeli türler olarak ön sıralarda yer almaktadır.

Literatür çalışmalarında 28 adet memeli türü belirlenmiştir. Arazi çalışmaları sırasında 26 memeli türü bulunmuş olup, literatürün % 89,3'ü tespit edilmiştir. Bu memeli türü Batman için yeni kayıttır. Memeli türlerinin hiç biri endemik değildir.

143 kuş türü literatür çalışmaları sonucunda tespit edilmiştir. Arazi çalışmaları sırasında 187 kuş türü bulunmuş olup, literatürün % 86'sı tespit edilmiştir. 64 adet kuş türü il için yeni kayıttır. Kuş türlerinin hiç biri endemik değildir.

Literatür çalışmaları sonucunda 6 tanesi endemik olmak üzere 32 balık türü bulunmuştur. Arazi çalışmaları sırasında literatürün tamamı tespit edilmiştir. ***Endemizm oranı % 18,8'dir.***

Literatür çalışmaları sonucunda 9 adet sürüngen türü bulunmuş olup, literatürün tamamı arazi çalışmaları sonucunda tespit edilmiştir. 21 sürüngen türü il için yeni kayıttır. Sürüngen türlerinin hiç biri endemik değildir.

Literatür çalışmaları sonucunda 1 tanesi endemik olmak üzere 4 çift yaşar türü (Hem suda hem de karada yaşayabilen canlılar.) tespit edilmiştir. Arazi çalışmaları sırasında 5 çift yaşar türü bulunmuş olup, literatürün tamamı tespit edilmiştir. 1 çift yaşar türü il için yeni kayıttır. Endemizim oranı % 20'dir.

Kuş faunasının tespiti oldukça zor olmasına rağmen çayak, kartal, keklik, bülbül, ötleğen, ardıç, sinekkapan, çekirge kuşu, toygar, baykuş, ***Kır Kırlangıcı ve Karabaşlı Çinte kuşu*** türleri ilimizde yaşayan bazı kuş türleridir.

İlimizde bol olarak bulunmakta olan sürüngen türleri ise; tosbağa, keler, kertenkele ve yılan türleridir.

Batman'da çalışmaları sonucunda 106 tohumsuz türü ve 2 tanesi endemik olmak üzere 407 omurgasız hayvan türü tespit edilmiştir. Tohumsuz bitkilerin hiç biri endemik değildir. Omurgasız hayvanlar için endemizm oranı % 0,5'tir. Ancak iklim koşullarının çok kurak olması ve bitki örtüsünün her geçen gün zayıflaması buraları yaşama alanı olarak seçen hayvan türleri için de tehlike arz etmektedir. Özellikle tehlike altında olduğu belirtilen türlerin yayılış gösterdiği bölgelerde yapılacak olan bütün çalışmalarda gerekli hassasiyetin gösterilmesi son derece önemlidir.

Batman ilinde yayılış gösteren türlerden öncelikli olarak tehdit altında olan VU (Duyarlı) kategorisinden 4 tür Sazan Balığı (Cyprinus Carpio), Kaplumbağa (Testudo Graeca), Sincap (Spermop-

Dikenli Keler (Stellagama Stellio)

Karabaşlı Çinte Kuşu

Kır Kırlangıcı

Lekeli Semender (Salamandra)

***Grafik 116**: Batman İli Büyük Hayvan Sınıfları Dağılımı*

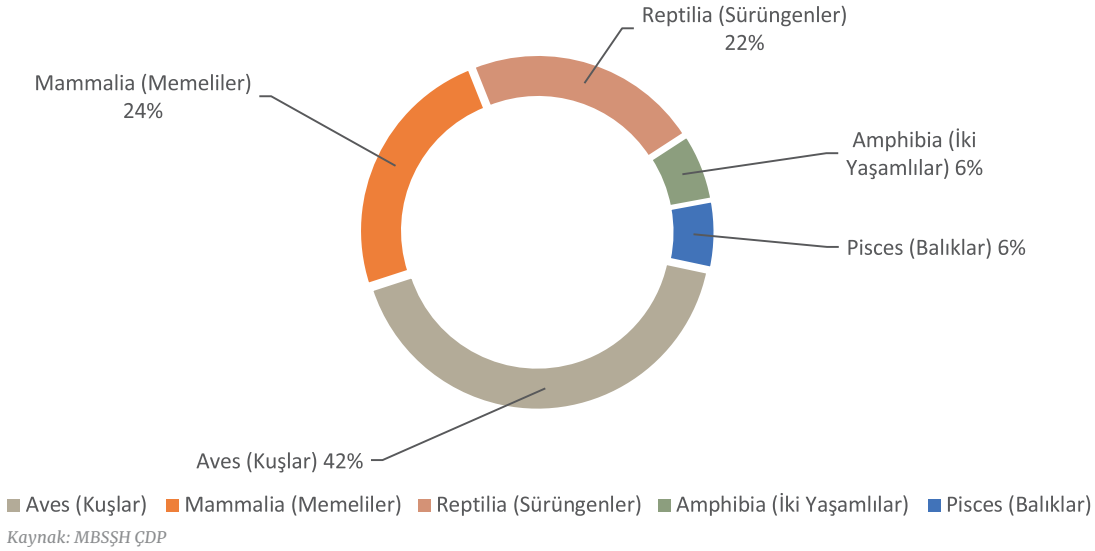

Kaynak: MBSŞH ÇDP

Anadolu Kör Faresi (Nannospalax Ehrenbergi)

Kaplumbağa

Sazan Balığı (Cyprinus Carpio)

Sincap (Spermophilus Citellus)

hilus Citellus) ile DD (Yetersiz Verili) kategorisinde bulunan 1 adet Anadolu Kör faresi (Nannospalax Ehrenbergi) türün yaşam alanları son derece hassas olup, söz konusu türlerin neslinin korunması önem arz etmektedir.

1.3 Koruma Alanları ve Hassas Ekosistemler

Batman'da 2011 yılında tescil edilen Malabadi Tabiat Parkı, 5 genel avlak ve 9 devlet avlağı bulunmaktadır. Yaban Hayatı Koruma Sahası olarak ayrılmış herhangi bir alan mevcut değildir. İl sınırları içerisinde Uluslararası Sözleşmeler Uyarınca Korunması Gerekli Alan kapsamına alınan tescilli bir alan bulunmamaktadır.

1.3.1 Malabadi Tabiat Parkı

Batman Baraj Göleti çevresinde bulunan; orman bitki örtüsü, yaban hayatı, su kuşları ve rekreasyon alanlarından oluşan ve tarihi Malabadi Köprüsü'nün de içinde bulunduğu 960 dekarlık alan Tarım ve Orman Bakanlığı'nca 13.03.2019 tarihinde tabiat parkı olarak tescil edilmiştir.

1.3.1.1 Yaban Hayatı Koruma Sahaları ve Yerleştirme Alanları

Batman ilinde 4 yaban hayatı yerleştirme alanı bulunmaktadır. Bu alanlar; Bahçeli (Beşiri), Alaca (Beşiri),Tuzla Gözü (Kozluk) ve Hisar Köyü (Gercüş) Yaban Hayatı Yerleştirme Sahaları'dır. Bu sahalara hayvan popülasyonunu (belli bir bölgede yaşayan ve aynı türden oluşan canlı topluluğu) artırmak amacıyla 2013 yılından bu yana toplam ***2.300 Kınalı Keklik salınımı yapılmıştır.***

***Harita 9**: 2018-2019 Yılları Batman İli Avlak Haritası*

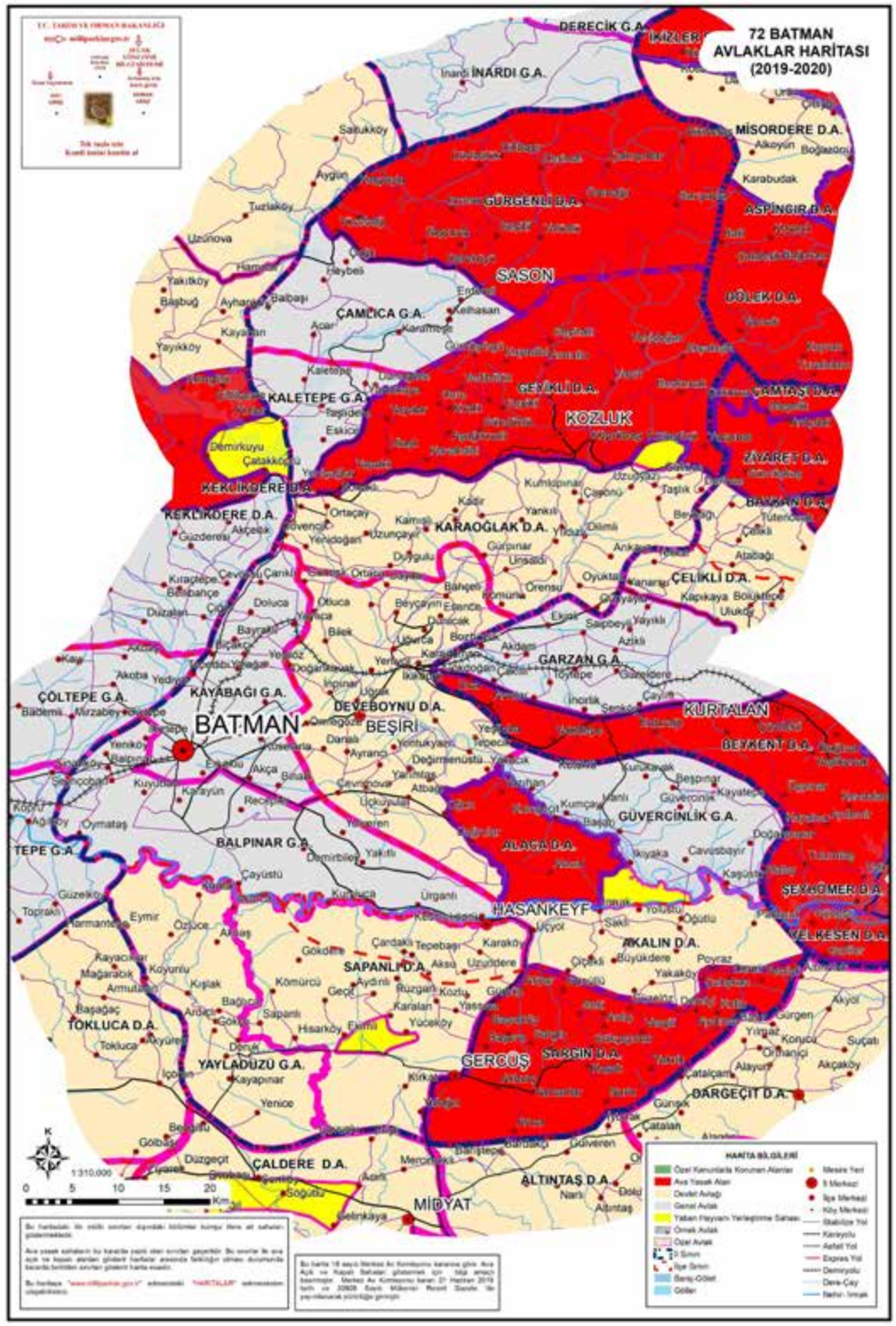

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

Bahçeli yaban hayatı yerleştirme sahası Beşiri ilçesi, ***Bahçeli köyündedir.*** 2013 yılında hayvan popülasyonunu artırmak amacıyla sahaya ***300 Kınalı Keklik salımı yapılmıştır.***

Avlak haritası, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce envanteri yapılan, sınırları belli bir avlak alanında avlanmasına izin verilen yaban hayvanlarının tür, cinsiyet ve yaş itibariyle kaç adet, hangi usul ve kurallara uyularak ne kadar süre içerisinde avlanacağını düzenleyen ve yaşama ortamının geliştirilerek sürdürülmesi için gerekli önlemleri öngören onaylanmış plânıdır.

1.3.1.2 Sulak ve Ramsar Alanlar

Sulak alanlar, doğal ya da yapay, sürekli ya da geçici, durgun ya da akar, tatlı, acı ya da tuzlu bütün sular ile bataklık, sazlık, ıslak çayır ve turbalıkları kapsamaktadır. Batman'da çok sayıda sulak alan kapsamında değerlendirilebilecek akarsu, gölet ve baraj gölü bulunmasına karşın sulak alan veya ramsar alanı kapsamına giren tescilli bir alan bulunmamaktadır. Bu rezervuarlarla ilgili koruma ve yönetim planlama çalışmaları devam etmektedir. Ramsar alanları için çalışmalar devam etmektedir.

1.3.2 Diğer Doğa Koruma Faaliyetleri

Yaban hayatının desteklenmesi amacıyla kış şartları nispeten daha ağır geçen yüksek rakımlı bölgelerde yabani hayvanların hayatlarını sürdürebilmeleri için yemleme çalışmaları yapılmaktadır. ***2019 yılı Şubat ayı sonu itibarı ile 11.050 kg yem doğaya bırakılmıştır.***

İlimiz ve ilçe sınırlarında hayvan popülasyonunu artırmak amacıyla 2019 yılı Haziran ayı sonu itibarı ile 9.500 Kınalı Keklik doğaya salınmıştır. Ayrıca ***2006-2018 yılları arasında ilimizde 510 yaban hayvanı tedavi edilerek tekrar doğaya salınmıştır.***

4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu, ülkemizde avcılığın düzenlenmesi, organizasyonu ve kontrol yetkilerini Tarım ve Orman Bakanlığı'na vermiştir. Ülkemizin sahip olduğu av ve yaban hayatı kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir

Malabadi Tabiat Parkı

yönetim anlayışıyla gelecek nesillere intikalinin sağlanması önem arz etmektedir. Av ve yaban hayatı kaynaklarımızın korunması, geliştirilmesi için av sporuyla uğraşan kişilerin eğitilmesi gereklidir. Bu çerçevede 2006-2019 yılları içerisinde 44 Avcı Eğitim Kursu düzenlenmiş, 520 kişiye Avcılık Belgesi, 650 kişiye de Avcı Eğitim Kurs Bitirme Sertifikası verilmiştir.

1.4 Orman Alanları

Kendini yineleyen doğal kaynaklar arasında yer alan ormanlar, ağaç ve ağaççık topluluklarının yerleri ile birlikte oluşturdukları ekosistemlerdir. Aşağıda verilen Türkiye Orman Varlığı Haritası'ndan görüldüğü üzere, Batman'da kuzeye doğru gidildikçe orman varlığı artış göstermektedir. Özellikle Batman'da Sason ve Kozluk ilçelerinde orman varlığı daha yoğundur.

İlimizdeki orman varlığının büyük bir kısmı bozuk ormanlardan oluşmaktadır. Ormanlardaki ağaç çeşitliliği bakımından ise meşe ağacı öne çıkmaktadır. Biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi, arıcılık ve ormancılık gibi faaliyetler açısından, ilimizdeki orman varlıklarının korunması oldukça önemlidir.

***Harita 10**: Türkiye Orman Varlığı Haritası*

Kaynak: OGM

***Grafik 117**: İl Yüzölçümünün Niteliklerine Göre Dağılımları (Hektar)*

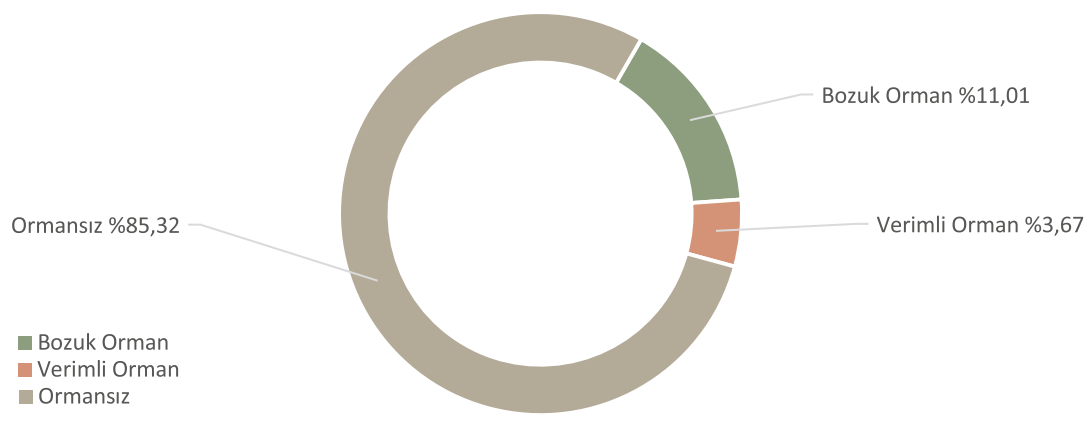

Kaynak: OGM

Tablo 144: Orman Tesis Çalışmaları (Hektar)

Yıl	Orman Tesisi (Ha)	Etüt Proje (Ha)
1946-2006	834	4.355
2007	169	-
2008	293	-
2009	392	300
2010	1.132	137
2011	7	38
2012	306	-
2013	509	329
2014	689	129
2015	26	-
2016	49	880
2017	192	500
2018	743	850
2019	70	840
Toplam	5.411	8.358

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

Tablo 145: Batman İli Orman Durumu (Hektar)

Orman Varlığı		Batman	Türkiye
Orman Alanları (Ha)	Boşluklu Kapalı	46.289	9.638.787
	Normal	22.795	12.704.148
	Toplam	69.084	22.342.935
Orman Serveti (m^3)	Baltalık	369.966	45.646.052
	Koru	653.051	1.566.128.141
	Toplam	1.023.017	1.611.774.193

Kaynak: Batman Orman İşletme Müdürlüğü

Batman'da ormanlık alanlar il yüzölçümünün % 14,68'ini kaplamaktadır. Bu alanın % 3,67'si normal baltalık ormanlar, % 11,01'i ise bozuk baltalık ormanlardır.

İlimiz orman varlığını artırmaya yönelik olarak yapılan tesis çalışmaları kapsamında ***2007-2019 yılları*** arasında 8.358 hektar alan projelendirilmiş, ***toplamda 5.411 hektar alan ağaçlandırılmıştır.***

İlimiz toplam orman varlığı alanları Türkiye geneli orman varlığı alanlarının % 0,3'üne tekabül etmektedir. Orman serveti göz önünde bulundurulduğunda ise ilimizin orman serveti, ülke geneli orman servetinin % 0,063'üne karşılık gelmektedir. (Tablo 145)

1.5 Erozyon

Erozyon; toprak materyalinin su, rüzgâr, deniz dalgaları, buzullar ve yerçekimi gibi taşıyıcı vasıtalarla oluştukları veya bulundukları yerden başka bir yere taşınmasıdır. En önemli erozyon vasıtaları su ve rüzgârdır.

Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafi konum, iklim, topografya ve toprak şartları, ülkemizin erozyona karşı hassasiyetini artırmaktadır. Türkiye açısından erozyonun sebeplerini incelediğimizde insan faktörü ön plana çıkmaktadır. Ülkemizin coğrafi konumu, topografik yapısı, iklim şartları ise erozyonu arttırıcı etki yapmakta, erozyonla mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

Ülkemiz karasal yüzölçümünün tamamında erozyondan söz edebiliriz. Dinamik Erozyon Modeli ve İzleme Sistemi (DEMİS)[1] sonucu elde edilen verilere göre; ülkemiz yüzölçümünün

1 *https://www.tarimorman.gov.tr/CEM/Belgeler/yay%C4%B1nlar/yay%C4%B1nlar%202018/Dinamik%20Erozyon%20Modeli%20ve%20%C4%Bozleme%20Sistemi%20(DEM%C4%BoS)-%20Teknik%20%C3%96zet.pdf*

Grafik 118: Batman İli Erozyon Durumu (Hektar)

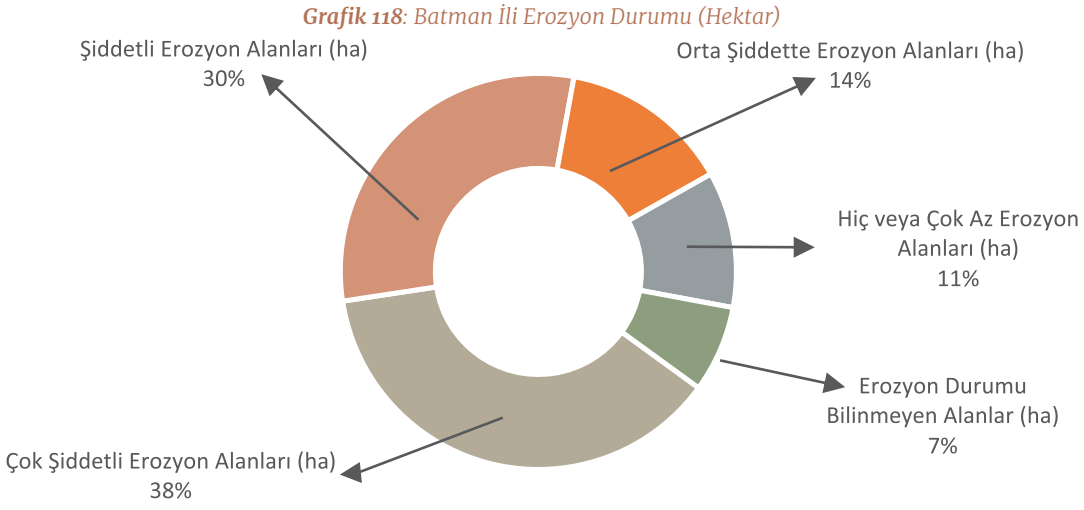

Kaynak: Orman İşletme Genel Müdürlüğü, Coğrafi Bilgi Sistemi Veri Tabanı- 2010

% 60,28'sinde çok hafif, % 19,13'ünde hafif, % 7,93'ünde orta, % 5,97'sinde şiddetli ve % 6,7'sinde çok şiddetli olarak dağılım göstermektedir. İlimizde erozyon şiddeti ***yüzölçümünün % 11'inde çok hafif, % 14'ünde orta, % 30'unda şiddetli ve % 38'inde çok şiddetli olarak dağılım göstermektedir.***

1.5.1 Erozyon Kontrolü ve Ağaçlandırma Faaliyetleri

Toprak verimliliğinin arttırılması, şehirlerin etrafında yeşil alanlar ve şehir ormanlarının kurulması, hava ve gürültü kirliliğinin azaltılması, sel ve taşkınların önlenmesi, su kaynaklarının muhafaza edilmesi ve biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla yapılan erozyon kontrolü çalışmaları kapsamında ***2008-2019 yılları arasında 4.408 ha alanda ağaçlandırma çalışması yapılmıştır. 2018 yılında ağaçlandırma sahalarında 147.400 adet fidan dikimi ve ekimi yapılmıştır.***

İlimiz genelindeki ağaçlandırma çalışmaları kapsamında 2019 yılına kadar Batman-Hasankeyf karayolu ile Batman-Kozluk karayolu kenarında toplam 20 km yol boyu ağaçlandırma çalışması yapılmıştır.

Gelir getirici ağaçlandırma faaliyetleri çerçevesinde orman köylüsüne geçim kaynağı sağlamaya dönük olarak ilimizin Gercüş ve Sason ilçelerinde 2018 yılında 84,5 hektar alanda toplam 26.380 adet Antep Fıstığı fidanı dikilmiştir.

Erozyon Kontrol Çalışmaları, Sason

Batman-Hasankeyf Karayolu Ağaçlandırma Çalışması, 2019

Karameşe Köyü Gelir Getirici Tür Ağaçlandırma Sahası, Sason

2.Çevre Sorunları

2016 yılı "Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu'na" göre Batman'ın öncelikli çevre so***runları sırasıyla hava, su, toprak ve gürültü kirliliği ile atıklar olarak tespit edilmiştir.***

2.1 Hava Kirliliği

Hava kirliliği, her geçen gün ciddi boyutlara ulaşan önemli çevre sorunları arasında yer almaktadır. Nüfus artışı ve yaşam şeklinin değişimine bağlı olarak artan enerji tüketimi, plansız ve hızlı kentleşme, mevcut durumda yetersiz olan yeşil alanların giderek azalması, kalitesiz yakıtların kullanılması ve sanayileşme hava kirliliğine sebep olan başlıca beşeri kaynaklar arasında sıralanabilir.

Atmosfere yabancı maddelerin girişi hava kirliliğine sebep olmakla birlikte; sıcaklık, basınç, yağış, rüzgâr, nem ve güneş radyasyonu gibi meteorolojik faktörler ile konum ve topografik yapı da hava kirliliğini etkilemektedir.

Hava Kalitesi İndeksi değerleri hava kalitesinin genel halk sağlığı üzerine etkisini, hava kirliliği seviyesini, hava kalitesinin sağlıksız seviyeye yükseldiğinde alınması gereken önlemleri de belirler.

Hava Kalitesi İndeksi, Tablo 146'de görüldüğü üzere 6 kategoriden oluşmaktadır. Kirletici parametrelerin ana kaynağı ve sağlığa etkileri ise Tablo 147'de belirtildiği gibidir ve 5 temel kirletici için Hava Kalitesi İndeksi hesaplanmaktadır. Bunlar; partikül maddeler (PM10), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO2), azot dioksit (NO2) ve ozon (O3) dur.

***Tablo 146**: Ulusal Hava Kalitesi İndeksi Kesme Noktaları*

İndeks	HKİ	SO_2 [µg/m³]	NO_2 [µg/m³]	CO [µg/m³]	O_3 [µg/m³]	PM_{10} [µg/m³]
		1 Sa. Ort.	1 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	24 Sa. Ort.
1 (İyi)	0-50	0-100	0-100	0-5500	0-120L	0-50
2 (Orta)	51-100	101-250	101-200	5501-10000	121-160	51-100L
3 (Hassas)	101-150	251-500L	201-500	10001-16000L	161-180B	101-260U
4 (Sağlıksız)	151-200	501-850U	501-1000	16001-24000	181-240U	261-400U
5 (Kötü)	201-300	851-1100U	1001-2000	24001-32000	241-700	401-520U
6 (Tehlikeli)	301-500	>1101	>2001	>32001	>701	>521

*Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü * L: Limit Değer, B: Bilgi Eşiği, U: Uyarı Eşiği*

***Tablo 147**: Kirletici Parametrelerin Ana Kaynağı ve Sağlığa Etkileri*

Kirletici	Ana Kaynağı	Sağlık Etkisi
Kükürtdioksit	Fosil Yakıt Yanması	Solunum Yolu Hastalıkları
Azotoksitler	Taşıt Emisyonları, Yüksek Sıcaklıkta Yakma Prosesleri	Göz ve Solunum Yolu Hastalıkları, Asit Yağmurları
Partikül Madde	Sanayi, Yakıt Yanması, Tarım ve İkincil Kimyasal Reaksiyonlar	Kanser, Kalp Problemleri, Solunum Yolu Hastalıkları, Bebek Ölüm Oranlarında Artış
Karbonmonoksit	Eksik Yanma Ürünü, Taşıt Emisyonları	Kandaki Hemoglobin İle Birleşerek Oksijen Taşınma Kapasitesinde Azalma, Ölüm
Ozon	Trafikten Kaynaklanan Azot Oksitler ve Uçucu Organik Bileşiklerin (VOC) Güneş Işığıyla Değişimi	Solunum Sistemi Problemleri, Göz ve Burunda İritasyon, Astım, Vücut Direncinde Azalma

Kaynak: http://www.havaizleme.gov.tr/Default.ltr.aspx

Turgut Özal Bulvarı – Batman, Fotoğraf: Orhan KARTAL

***Harita 11**: Ulusal Hava Kalite İzleme Ağı*

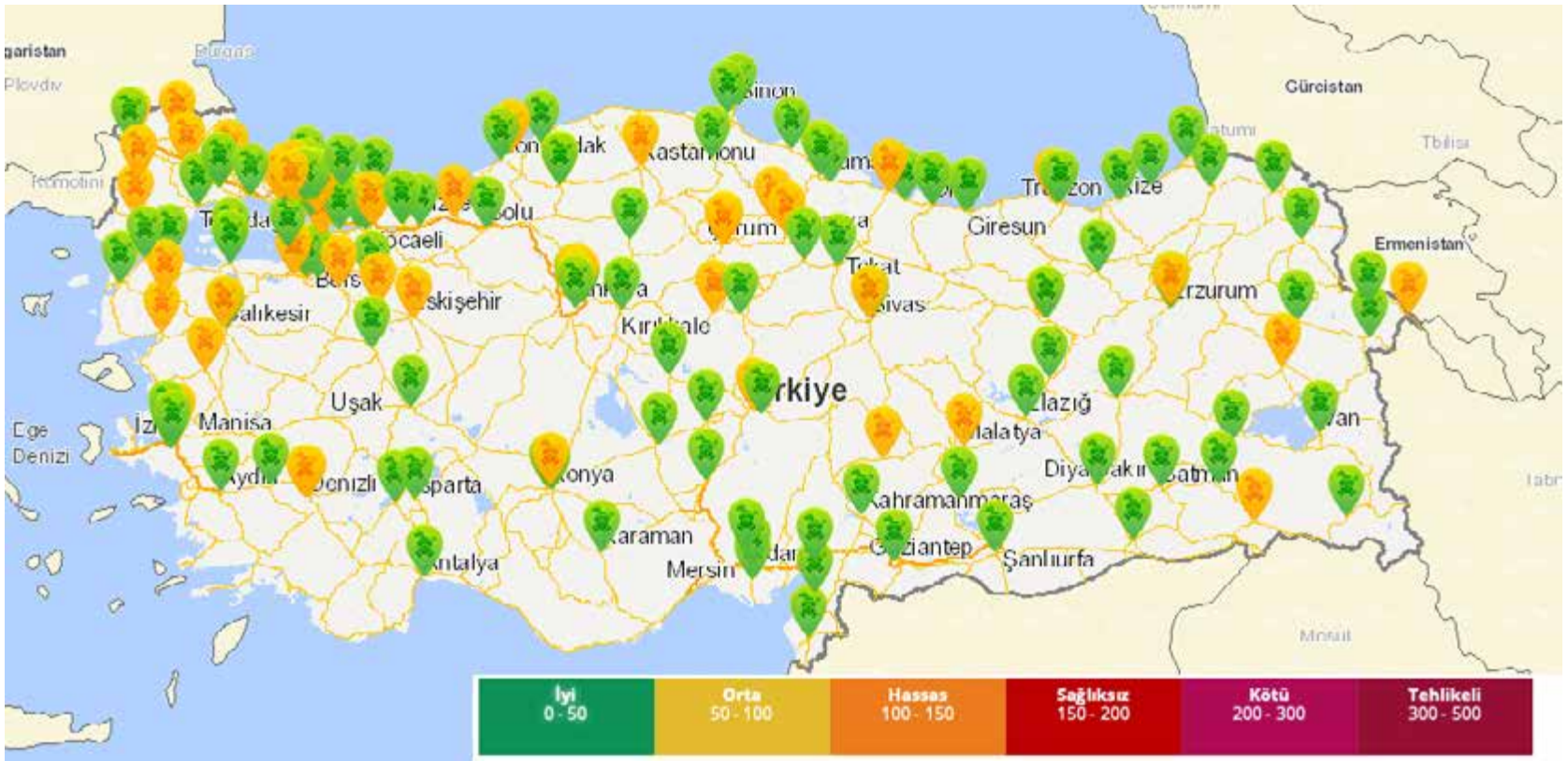

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Ulusal Hava Kalite İzleme İstasyonu Web Sitesi

İlimizde hava kirliliği ölçüm istasyonlarında sadece PM10 ve SO2 değerleri ölçülmektedir.

İlimizde ortalama PM10 değeri 2014-2015 kış sezonuna kadar 97 µg/m³'ün üzerinde seyrederken, bu dönemden sonra giderek bir iyileşme görülmüş ve 2018-2019 kış sezonunda 44 µg/m³ değerine kadar düşmüştür. ***Ulusal Hava Kalite İzleme Ağı Haritası'nda da görüleceği üzere ilimizin hava kirliliği "iyi" değerindedir.*** İlimizdeki hava kalitesi değerlerindeki düşüşte ilimizde doğalgaz kullanımının son yıllarda yaygınlaşması en önemli etken olmuştur.

İlimizdeki hava kalitesi sınır değerleri 5 yıllık temiz hava eylem planı kapsamında Avrupa Birliği sınır değerlerinin yakalanması amaçlanmıştır. 2014 yılında PM10 100 µg/m³ ve SO2 250 µg/m³ olan sınır değerlerimizin 2019 yılı itibariyle Avrupa Birliği sınır değerleri olan PM10 50 µg/m³ ve SO2 125 µg/m³ sınır değerlerine çekilmiştir.

Bölge illeri içerisinde ilimiz, SO_2 değerleri bakımından en düşük değere sahip illerden biridir. 2014-2015 kış sezonunda SO2 değeri ortalaması 10 µg/m³ iken 2018-2019 kış sezonuna gelindiğinde bu değerin 4,5 µg/m³'e düştüğü görülmektedir.

Tablo 149'daki 2018-2019 kış sezonu hava kalitesi izleme istasyonlarından alınan günlük (24 saatlik) ölçüm verileri uyarı eşikleri aşımı incelendiğinde, PM10 ortalamalarında ilk seviye uyarı eşiğinin ilimizde 1 kez aşıldığı, SO2 değerlerinde ise uyarı eşiği aşımı olmadığı görülmemektedir.

Sınır değerlerin üzerinde konsantrasyona sahip olan kirleticilerin, insanlar (üst solunum yolları gibi) ve çevre üzerinde olumsuz etkileri vardır. İlimizde bu kirleticilerden, insanların olumsuz yönde etkilenmemesi için gerekli önlemlerin alınması, özellikle kalitesiz kömür kullanımının engellenmesi gerekmektedir.

***Grafik 119**: İlimizde Yıllar İtibariyle Kış Dönemi Ortalama PM10 Değerleri (µg/m³)*

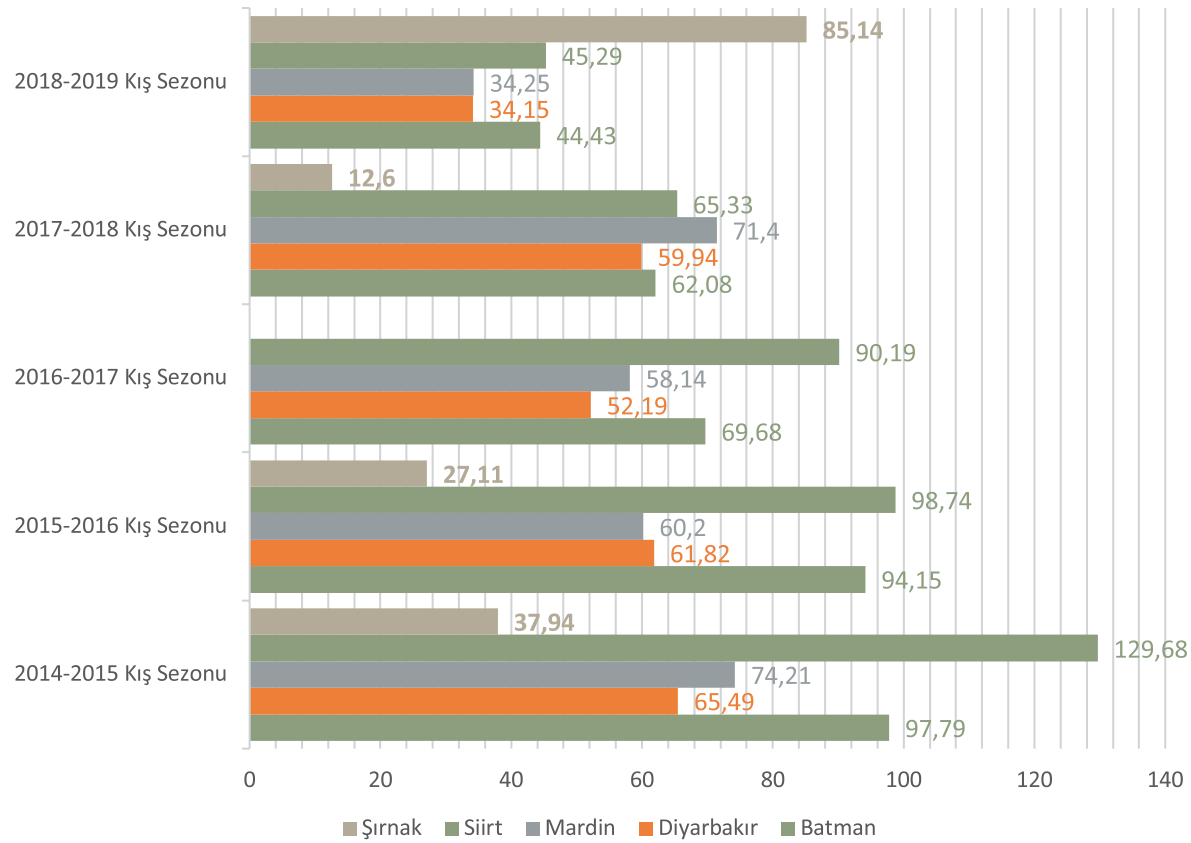

Kaynak: TÜİK ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı verilerinden üretilmiştir. Kış sezonu 1 Ekim-31 Mart tarihleri dikkate alınmıştır.

***Tablo 148**: Hava Kalitesi Değerlendirme ve Limit Değerlerde Kademeli Azaltım ve Uyarı Eşikleri*

Kirletici	Limit Değer µg/m³					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
PM_{10} (24 saatlik)	100	90	80	70	60	50
SO_2 (24 saatlik)	250	225	200	175	150	125

Dicle Nehri - Hasankeyf, Fotoğraf: Orhan KARTAL

***Grafik 120**: İlimiz ve Bölge İllerde Kış Dönemi Ortalama SO2 Değerleri (µg/m³)*

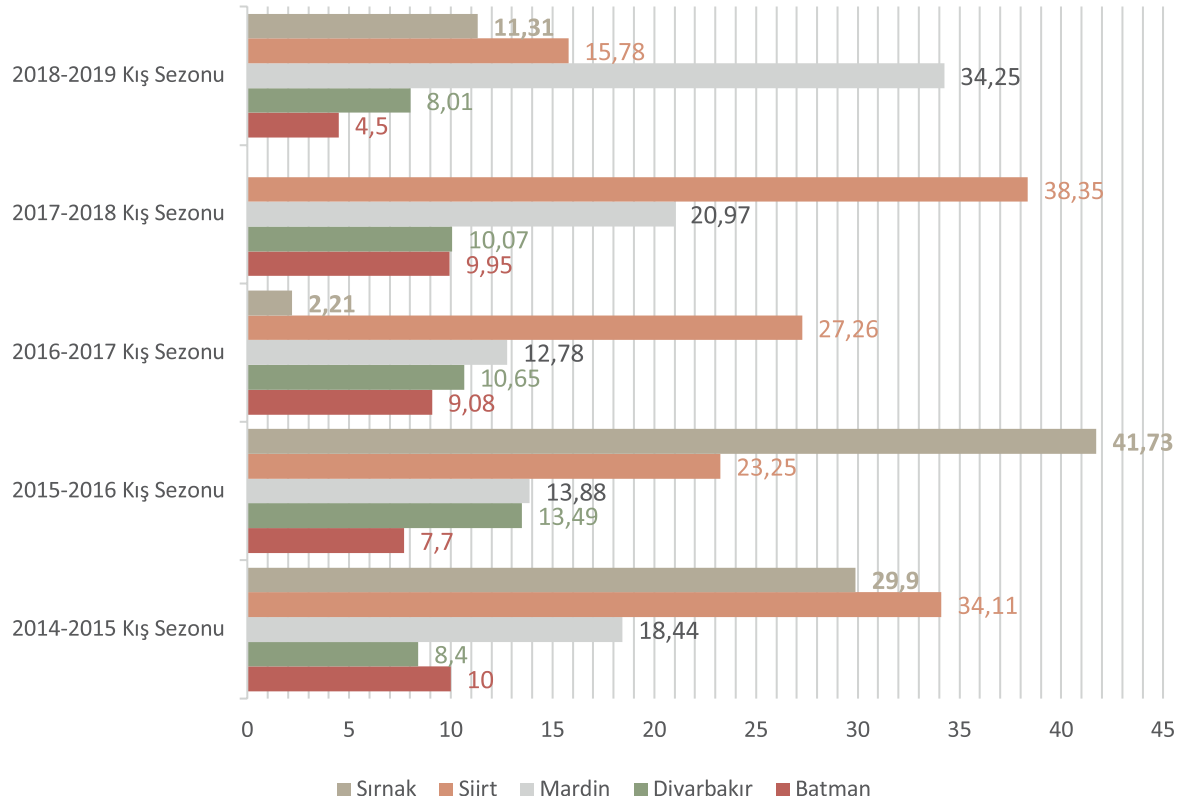

Kaynak: TÜİK ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı verilerinden üretilmiştir. Kış sezonu 1 Ekim-31 Mart tarihleri dikkate alınmıştır.

***Tablo 149**: İlimizde 2018-2019 Kış Dönemi PM10 ve SO2 Uyarı Eşiği Aşım Sayıları*

İller	PM_{10} Uyarı Eşikleri (µg/m³)				SO_2 Uyarı Eşikleri (µg/m³)			
	İlk Seviye (>260)	İkinci Seviye (>400)	Üçüncü Seviye (>520)	Dördüncü Seviye (>650)	İlk Seviye (>500)	İkinci Seviye (>850)	Üçüncü Seviye (>1100)	Dördüncü Seviye (>1500)
Batman	1	-	-	-	-	-	-	-
Diyarbakır	-	-	-	-	-	-	-	-
Mardin	1	-	1	-	-	-	-	-
Siirt	-	1	-	-	-	-	-	-
Şırnak	2	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: TÜİK ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı verilerinden üretilmiştir.

2.2 Su Kirliliği

Su kirliliğinin nedenleri; endüstriyel kirlilik kaynakları, evsel kirlilik kaynakları, tarımsal kirlilik kaynakları, kentleşme, nüfus artışı, tarımsal mücadele ilaçları ve kimyasal gübreler olarak sıralanabilir. İlimizdeki su kirliliğinin nedenleri olarak ise endüstriyel ve evsel atıklar, kimyasal kirleticiler (Tarım ilaçları, deterjanlar, asitli atıklar, radyoaktif atıklar) ve tarımda verimi arttırma amacıyla kullanılan doğal veya yapay maddelerin yaygın olarak kullanılması ve benzeri sebepler sayılabilir.

2.3 Toprak Kirliliği

İlimizde atık suların arazilere ve foseptik gibi ortamlara deşarj edilmesi, tarımsal alanların ilaçlanması ve kimyasal gübre kullanılması ile pestisitler de toprak kirliliği oluşumuna sebep olan önemli faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca petrol arama ve üretme faaliyetleri ile anız yakımı ilimizdeki diğer toprak kirliliğine neden olan faktörlerdendir.

İlimizde evsel atıklar vahşi depolama metodu ile Raman Dağında Yolveren mevkiinde toplanmaktadır.

2.4 Gürültü Kirliliği

İlimizde gürültü kirliğine; sanayi tesisleri, inşaat şantiyeleri, makine kaynak işleri, işyerleri ve evlerin soğutucuları, neden olan başlıca faktörler olarak sayılabilir.

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nde bulunan Gürültü Ölçüm Cihazı ile çeşitli işyerleri ve tesislerin elektrik jeneratörü ve soğutma fanları ile ilgili şikâyetler doğrultusunda gürültü ölçümleri yapılmaktadır.

"Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği" gereğince, 2018 yılı içerisinde ilimizin de içinde yer aldığı 21 yerleşim alanı için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile TÜBİTAK arasında imzalanan "Yerleşim Alanlarında Kaynak Bazlı Gürültü Simülasyon Modellerinin Geliştirilmesi Projesi" kapsamında Batman il sınırları içerisinde, karayolu, sanayi ve eğlence tesisleri için gürültü envanteri oluşturma çalışmaları tamamlanmış ve Batman il sınırları içinde karayolu, demiryolu, sanayi ve eğlence tesisleri için gürültü haritaları oluşturulmuştur.

Harita 13'ten de anlaşılacağı üzere; trafiğin yoğun olduğu ana arterler civarında yaşayan insanların çok daha fazla gürültüye maruz kaldıkları görülmektedir. Bununla birlikte yerleşim alanları içinde kalan eğlence yerleri (düğün salonları, canlı müzik yapan kafeler vb.) diğer öncelikli gürültü alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

TÜBİTAK taraf ından hazırlanan Batman İl Gürültü Haritası ile ilimizde akustik planlamanın yapılması, sessiz ve sakin alanların kor unması amaçlanmaktadır. Harita sonuçlarına göre hazırlanacak eylem planları, imar planlarına esas teşkil edecektir.

Anız Yakımı

***Harita 12**: Batman İl Merkezi Gürültü Haritası*

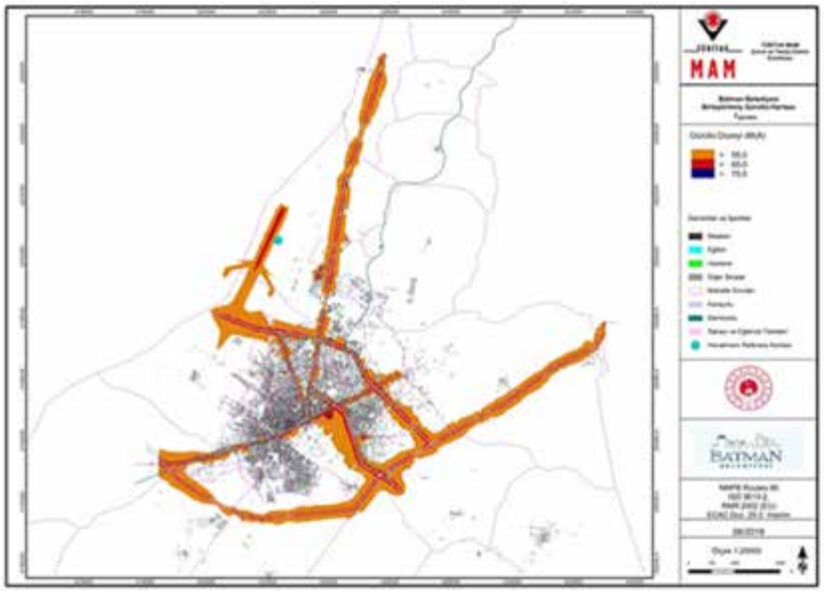

Kaynak: TÜBİTAK-MAM

Batı Raman'dan Doğu Raman'a Bakış – Fotoğraf: Orhan KARTAL

3.Mekânsal Yapı

3.1 Kentsel Altyapı

Nüfusun il merkezinde yoğunlaşması ve buna bağlı olarak hızlı bir kentleşme yaşanması ile birlikte kentsel altyapı ihtiyaçlarında ortaya çıkan talebe karşın aynı düzeyde ve hızda bir arz sağlanamamıştır. Nüfus projeksiyonları ilimizde nüfusun ve kentleşmenin artmaya devam edeceğini göstermektedir. Sağlıklı bir kentsel gelişmenin sağlanması için gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir.

İlimizde yaşanan hızlı kentleşme, imar planlarına aykırı ve kaçak yapılaşma özellikle afetler açısından mevcut yapı stoku bir risk unsuru taşımaktadır. İlimizde afet riski altındaki alanlar ve bunun dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde; fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair çalışmalar ***"6306 Sayılı Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Kanunu"*** çerçevesinde yürütülmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar kapsamında; dönüşümü sağlanan 872 yapı mevcuttur.

Riskli yapı tespiti yapılan bu binaların bağımsız bölümünde yer alan ve kira yardımı talebinde bulunan hak sahiplerine 2014-2019 yılları arasında toplam 15.698.179 TL kira yardımı yapılmıştır. (Tablo 150)

***Tablo 150**: Riskli Yapı Tespiti Yapılan Hak Sahiplerine Ödenen Kira Yardımları*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam	140.705	2.417.305	4.938.125	3.205.575	3.946.564	1.004.905
Genel Toplam						15.698.179

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

3.1.1 İçme Suyu Alt Yapısı ve Arıtma Tesisleri

Batman ve çevresinin yeraltı suyu yönünden verimli birimleri, Batman Çayı verimli alüvyonları ile Batman Ovası'nın bir kesiminde yayılım gösteren çakıl taşı ve kumtaşı birimlerinden oluşan Lahti Formasyonu'dur.

Batman ilinin mevcut içme suyu Batman Çayı alüvyonlarından karşılanmaktadır. Batman Çayı 86,75 km uzunluğunda olup kuzeyde Serim mıntıkasından başlayıp güneye doğru Kulp Çayı ile birleşerek ilimizi terk etmektedir. İçme suyu kaynaklarımız, Batman Çayı kenarında Diyarbakır yolu üzerinde bulunan 1000 dönümlük havzada açılmış olan ortalama 60 metrelik derinlikte 15 adet kuyudan temin edilmektedir. Yer altı (derin kuyularda) su üretim miktarı saniyede 2,546 litredir. Ayrıca Batman ilinin yaklaşık 12 km güneybatısında Diyarbakır il sınırları içerisinde kalker akiferden boşalan ve yaklaşık debisi 6,5 m^3/s olan Zilek kaynakları bulunmaktadır.

TÜİK verilerine göre, Batman genelindeki belediyelerce 2016 yılında (en son veri 2016 yılına aittir) kişi başı çekilen günlük su miktarı 339 litre iken, toplam çekilen su miktarı yılda 55.888.000 m3'tür. İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfus, toplam nüfusun % 4'ünü oluşturmaktadır. Su temini ile ilgili çevresel yatırım harcamaları kapsamında 2001-2016 yılları arasında ilimizde yaklaşık 75 milyon TL yatırım yapılmıştır.

3.1.2 Atık Su Alt Yapısı ve Arıtma Tesisleri

TÜİK verilerine göre, 2016 yılında Batman'da kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı % 95'tir. Belediye sorumluluk alanlarında deşarj edilen kişi başı günlük atık su miktarı ise 119 litredir.

İlimizde Batman Belediyesine ait 61.000 m3/gün kapasiteli fiziksel bir arıtma tesisi bulunmaktadır. Ayrıca TÜPRAŞ Rafinerisinin de hem endüstriyel hem de evsel atık suyunu arıttığı bir atık su arıtım tesisi mevcuttur. 2013 yılında işletmeye alınan Batman Organize Sanayi Bölgesi Atık su Arıtma Tesisi, evsel nitelikli ve endüstriyel nitelikli atık suları arıtan biyolojik arıtma ünitesinden oluşmaktadır. Atık Su Arıtma Tesisinin günlük kapasitesi 600 ton olup, 0,006 ton/gün atık çamur oluşmaktadır. Arıtma tesisinde oluşan su arıtıma tabi tutulduktan sonra OSB sınırları içinden geçen Batman Deresi yatağına (kuru dere yatağı) boru hattı ile deşarj edilmektedir.

Belediye mücavir alanı dışında kalan ve il merkezine yakın olan yerlerdeki pek çok sanayi tesisi, altyapı olmadığından evsel nitelikli atık suları fosseptik veya kuru dere yatağına deşarj etmektedir. Tüm Türkiye'de belediyelere ait 881 adet atık su arıtma tesisi bulunurken, ilimiz genelinde belediyelere ait sadece 1 adet fiziksel atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. İlimizde, alıcı ortamlarına göre kanalizasyon şebekesinden deşarj edilen atık su miktarları göz önünde bulundurulduğunda, atık suların **% 95,2** oranıyla en fazla akarsulara deşarj edildiği görülmektedir. (Grafik 119)

***Tablo 151**: Belediye İçme ve Kullanma Suyu Altyapısı*

Yıl	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Hizmet Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Belediyelerde Kişi Başı Çekilen Günlük Su Miktarı (Litre/Kişi-Gün)	Toplam Çekilen Su Miktarı (1000 m³/Yıl)	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Nüfusun Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Toplam Arıtılan İçme ve Kullanma Suyu Miktarı (1000 m³/Yıl)	Belediyelerde İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Yüzey Suyu Miktarı (1000 m³/Yıl)	Belediyelerde İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Yeraltı Suyu Miktarı (1000 m³/Yıl)	Su Temini İşleri ve Hizmetleri Çevresel Yatırım Harcamaları (TL)
2001	91	307	33.529	-	-	219	33.310	90.742
2002	94	321	35.716	-	-	-	35.716	135.615
2003	95	318	36.048	-	-	-	36.048	107.149
2004	98	313	36.374	-	-	-	36.374	239.176
2006	99	317	40.999	-	-	-	40.999	1.523.663
2008	98	254	32.631	-	-	292	32.339	2.332.676
2010	97	339	46.227	-	-	201	46.026	15.646.712
2012	97	334	48.667	-	-	515	48.152	3.050.733
2014	95	314	48.725	-	-	549	48.176	3.474.073
2016	97	339	55.888	4	4.507	3.455	52.434	4.342.647

Kaynak: TÜİK

***Tablo 152**: Belediye Atık Su Altyapısı*

Yıl	Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Belediyelerde Kişi Başı Günlük Atık Su Miktarı (Litre/Kişi-Gün)	Belediyelerde Kanalizasyon Şebekesinden Deşarj Edilen Atık Su Miktarı (1000 m³/Yıl)	Belediyeler Tarafından Arıtılan Atık Su Miktarı (1000 m³/Yıl)	Atık Su Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Belediye Nüfusu İçindeki Payı (%)	Belediye Toplam Atık Su Arıtma Tesisi Sayısı	Belediye Fiziksel Atık Su Arıtma Tesisi Sayısı	Atık Su Yönetimi Hizmetleri Çevresel Yatırım Harcamaları (TL)
2001	79	144	13.491	-	-	-	-	65.606
2002	88	154	16.162	-	-	-	-	115.140
2003	93	154	16.949	-	-	-	-	69.031
2004	93	160	17.764	-	-	-	-	153.101
2006	92	192	23.001	-	-	-	-	-
2008	92	204	24.463	-	-	-	-	-
2010	95	181	24.167	-	-	-	-	-
2012	96	123	17.793	15.165	83	1	1	18.636
2014	90	122	17.950	15.350	79	1	1	-
2016	95	119	19.279	15.975	84	1	1	-

Kaynak: TÜİK

***Grafik 121**: İllimizde Yılında Alıcı Ortamlarına Göre Kanalizasyon Şebekelerinin Deşarj Alanları*

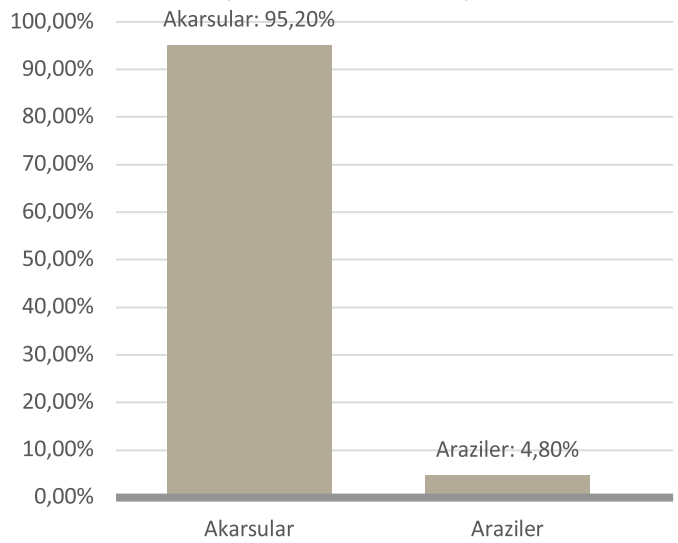

3.1.3 Atık Durumu ve Katı Atık Yönetimi

3.1.3.1 Katı Atık Alt Yapısı ve Geri Dönüşüm Tesisleri

İl genelinde ortalama kişi başı toplanan atık miktarı 1,17 kg'dır. Atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı ***% 97*** iken, toplam nüfus içindeki oranı ***% 79'***dur. Batman'da atıkların tamamı belediye çöplüğüne dökülüp bertaraf edilmektedir.

Atık miktarı ve kompozisyonu dolayısıyla, atıkların toplanması ve taşınması işlemleri büyük sorun teşkil etmektedir. Evsel atıklarla birlikte hayvan atığı, moloz ve özellikle kışın atık miktarının olağan dışı artmasına sebep olan yakıt külleri atılmaktadır. Batman ilinde organik atıklar toplam atık kompozisyonunun ***% 50,6***'sına, kül ***% 29,6***'sına ve plastik ***% 12,3***'üne tekabül etmektedir. Kalan ***% 7,5***'lik kısmı ise kâğıt, cam ve metal atıkları oluşturmaktadır. Evsel atıklar haricinde özellikle inşaat ve hayvan atıklarının ayrı toplanması ve bertaraf edilmesi için halkın ve belediye çalışanlarının bilinçlendirilmesi, katı atık yönetiminde atılacak öncelikli adımların başında gelmektedir.

Batman ilinde mevcut durumda toplanan evsel atıklar, vahşi depolama yöntemiyle bertaraf edilmektedir. Raman Mevkii'nde hayata geçirilmesi planlanan Batman Katı Atık Yönetimi (KAY) Projesi ile Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Maddesel Geri Kazanım Tesisi (Ayırma Tesisi), Kompost Tesisi, Atık Kumbara İstasyonları, Geri Dönüşüm Merkezleri (Toplama Merkezleri) ve Transfer İstasyonları (atıkların transferi) yapılması planlanmıştır. Proje kapsamında Batman Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği kurulmuştur. Birliğe 7 ilçe ve belde belediyesi (Sason, Balpınar, Bekirhan, Hasankeyf, Kozluk, İkiköprü, Gercüş) üyedir.

İlimizin sosyo-ekonomik yapısı itibarıyla, atıkların kaynağında ayrıştırılması kültürünün toplum tarafından benimsenmesi ve yer edinmesinin uzun zaman alacağı öngörülerek, tesislerde en kısa sürede bu ünitelerin kurulması sağlanmalıdır. Atık ayrıştırma ve geri dönüşüm sayesinde tesislerin daha uzun ömürlü olması ve daha çevreci bir katı atık yönetiminin yapılması sağlanacaktır.

İlimiz için atık kompozisyonu ve miktarının detaylı bir şekilde çalışılması ve kompost ve/veya biyogaz tesisleri için atık karakteri

***Tablo 153**: Belediye Katı Atık Altyapısı*

Yıl	Kişi Başı Ortalama Belediye Atık Miktarı (Kg/Kişi-Gün)	Atık Hizmeti Verilen Nüfusun Toplam Nüfus İçinde Oranı (%)	Atık Hizmeti Verilen Nüfusun Belediye Nüfusu İçinde Oranı (%)	Toplanan Atık Miktarı (1000 Ton)	Çöp Depolama Sahalarında Bertaraf Edilen Belediye Atık Miktarı (1000 Ton)	Diğer Bertaraf (Çöp Depolama Sahası ve Yakma Tesisi Hariç) (1000 Ton)
2001	0,97	67	93	108	108	-
2002	1,07	69	97	123	122	1
2003	1,09	69	97	126	121	5
2004	1,1	68	95	124	120	4
2006	1,17	73	96	147	139	8
2008	0,96	74	98	123	120	3
2010	0,81	75	99	113	110	3
2012	0,88	76	98	131	122	8
2014	0,83	78	97	132	132	-
2016	1,17	79	97	194	194	-

Kaynak: TÜİK

***Tablo 154**: Belediye Katı Atık Bilgileri (2017)*

Nüfus	Yaz	348.996
	Kış	348.963
Günlük Toplanan Ortalama Katı Atık Miktarı (Ton)	Yaz	441
	Kış	470
Kişi Başına Günlük Üretilen Ortalama Atık Miktarı (Kg)	Yaz	0,72
	Kış	0,80
Atık Kompozisyonu (%)	Organik	50,6
	Kül	29,6
	Plastik	12,3
	Kağıt	3,3
	Cam	2,1
	Metal	2,1

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

ve miktarının uygun olup olmadığına yönelik bir envanterin oluşturulması gerekmektedir. Batman'da büyük bir miktarı kullanılmayan hayvan atıklarının kompost ve/veya biyogaz tesislerinde kullanılarak kazanca dönüştürülmesi ve bir çevre sorunu (koku, görüntü vb.) olmaktan çıkarılması İlimizin çevre yönetimine büyük bir katkı sağlayacaktır.

3.1.3.2 Tıbbi Atıklar

İlimizde, tıbbi atıkların toplanması ve bertarafı hususunda son yıllarda önemli adımlar atılmıştır. İl ve ilçe belediyelerimiz Diyarbakır ilinde hizmet veren tıbbi atık tesisi ile protokoller yapmıştır. Lisanslı firmalar, sağlık kuruluşları ile imzaladıkları sözleşmeler doğrultusunda belli bir bedel karşılığında aldıkları tıbbi atıkların taşınması ve bertaraf işlemlerini üstlenmişlerdir.

İlimizde 2009 yılında tıbbi atık miktarı 860 ton iken 2017 yılında 332.251 tona çıkmıştır.

3.1.3.3 Tehlikeli Atıklar

Atık Yönetimi Yönetmeliği (AYY) kapsamında yıllık tehlikeli atık beyanları atık üreticileri tarafından, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Entegre Çevre Bilgi Sistemi (ecbs.cevre.gov.tr) altında yer alan Atık Yönetim Uygulaması/Tehlikeli Atık Beyan Sistemi (TABS) kullanılarak gerçekleştirilmektedir. 2017 yılında ülke genelinde 63.741 adet tesis tarafından atık beyan formu doldurulmuştur. 2017 yılı için Türkiye genelinde tehlikeli atık miktarı toplamı 1.425.045 ton olarak belirlenmiştir. İlimizde ise 2017 yılında toplam tehlikeli atık miktarı 6.071 ton olarak belirlenmiştir.

2017 yılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı verilerine göre Türkiye geneli atık dağılımına bakıldığında sanayi tesislerinin yoğun olduğu bölgelerde tehlikeli atık miktarının da yüksek olduğu görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda, ***ilimizde tehlikeli atık miktarının ülke ortalamasının çok altında olduğu görülmektedir.*** Miktarı az olmasına rağmen, tehlikeli atıklar ile ilgili çoğunlukla ayrı bir toplama ve bertaraf prosedürünün uygulanmıyor olması ve evsel nitelikli atıklarla birlikte toplanıp bertaraf edilmeleri, tehlikeli atıkların İlimiz için önemli bir çevre sorununa dönüşme riskini de beraberinde getirmektedir.

***Tablo 155**: Batman İli Tehlikeli Atık Bilgileri*

Yıl	Tehlikeli Atık Miktarı (Ton)
2010	908
2011	1.369
2012	-
2013	1.473
2014	2.458
2015	3.112
2016	4.258
2017	6.071

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

***Grafik 122**: İlimizde Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarları (Ton)*

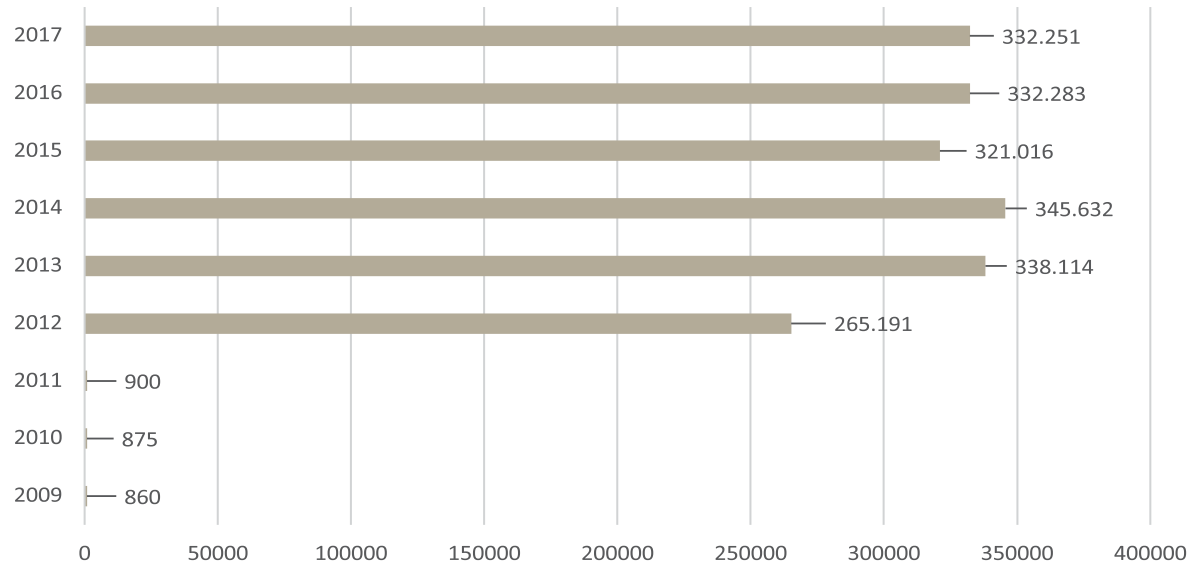

***Harita 13**: Türkiye Geneli 2017 Yılı Tehlikeli Atık Miktarları Haritası*

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

3.1.3.4 Tehlikesiz Atıklar

Atık Yönetimi Yönetmeliği (AYY) kapsamındaki belediye atıkları hariç tehlikesiz atıklar, 2015 yılından itibaren TABS üzerinden kayıt altına alınmaya başlanmıştır. 2016 yılında ülke genelinde 12.034 tesis tarafından tehlikesiz atık beyan formu doldurulmuştur. 2016 yılı için Türkiye genelinde ***tehlikesiz atık miktarı*** toplamı 17.877.448 ton olarak belirlenirken, bu miktar ***ilimizde 594 ton olarak belirlenmiştir.*** İlde hurda metal (demir, bakır, çinko, alüminyum gibi) toplayan ve tehlikesiz atık toplama ayırma belgesi alan 2 firma bulunmakta olup, tehlikesiz atıklar konusunda çevre izin ve lisansı alan 1 tesis bulunmaktadır.

3.1.3.5 Diğer Atıklar ve Geri Kazanım İşlemleri

2017 yılı itibari ile ilde 40 adet kayıtlı ambalaj üreticisi ekonomik işletme bulunmaktadır. 5.680 ton tehlikeli atığın 5.318 tonu geri kazanılmış ve 360 tonu bertaraf edilmiştir. 2017 yılında ise 3.820 ton atık motor yağı, 0,38 ton atık sanayi yağı geri kazanım tesisine gönderilmiştir. Ayrıca, Batman'da 1 tane atık yağ geri kazanım tesisi faaliyette bulunmaktadır. Batman'da Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliğinin 12. maddesi kapsamında (Akümülatör Ürünlerinin Dağıtımını ve Satışını Yapan İşletmeler ve Araç Bakım-Onarım Yerleri) 1 firmaya izin verilmiştir. 2017 yılında 11.350 kg atık akü toplanmıştır. İlde bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi ve geçici depolama alanı ve taşıma lisansı alan firma bulunmamaktadır. 2017 yılında ***Batman'da 22,49 ton bitkisel atık yağ toplanmış*** olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisanslandırılmış geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. Batman'da ek yakıt olarak ÖTL (Ömrünü Tamamlamış Lastik) kullanan tesis bulunmamaktadır. 2017 yılında ilde 6.770 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmış olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisanslandırılmış geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. 6,77 ton ÖTL çimento fabrikalarına gönderilmiştir.

3.2 Kırsal Altyapı ve Kırsal Yerleşimler

3.2.1 Kırsal Altyapı

İçişleri Bakanlığı'nca 2005 yılında başlatılan KÖYDES Projesi ile kırsal altyapı ihtiyaçlarının yerinde belirlenmesi, önceliklendirilmesi ve bürokrasinin azaltılması yoluyla kırsal altyapının önemli unsurları olan yol, su ve kanalizasyon hizmetlerinin daha hızlı ve etkin bir şekilde yapılması hedeflenmiştir.

Batman için KÖYDES Projesi kapsamında bugüne kadar 208.916.749 TL ödenek tahsis edilmiştir. Yıllar içerisinde ilimize tahsis edilen bu ödenekler ile geçmişte kaynak yetersizliği sebebiyle çözülemeyen köy ve bağlılarının içme suyu, yol ve kanalizasyon sorunları hızlı bir şekilde giderilmiştir.

3.2.2 Köy İçme Suyu Altyapısı

İl genelindeki 284 köy içerisinde içme suyu temin edilememiş köy bulunmamaktadır. Bu 284 köye bağlı 281 mezradan 255'inde içme suyu tesisi bulunmakta iken 26'sında sürekli yaşayan kimsenin bulunmaması ve yeterli içme suyu kaynağının olmaması nedeniyle içme suyu tesisi yapılamamıştır.

3.2.3 Köy Atık Su Altyapısı ve Arıtma Tesisleri

İlimize bağlı 284 köyden 101'inde kanalizasyon şebekesi var iken 183 köyümüzde kanalizasyon şebekesi bulunmamaktadır. 281 mezradan ise 30'unda kanalizasyon şebekesi mevcuttur. Bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda ***ilimize bağlı köylerin % 35,56'sinde köy atık su altyapı şebekesinin mevcut olduğu görülmektedir.***

İlimiz genelinde özellikle düzlüklerde yer alan Beşiri gibi ilçe sınırları içinde bulunan köy ve mezralarda su tüketimi ile paralel olarak atık suların tahliye edileceği kanalizasyon ve fosseptik tesislerinin bulunmayışı önemli sağlık sorunlarını ve risklerini de beraberinde getirmektedir.

Kozluk Parmakkapı Köyü ve Kozluk Kaletepe Köyü Atıksu Altyapı Çalışması

***Tablo 156**: KÖYDES Kapsamında Yıllara Göre Gelen ve Harcanan Ödenek Miktarı*

Yıllar	Gelen	Harcanan
2005	3.706.100	3.706.100
2006	26.320.193	26.322.193
2007	28.605.000	28.605.000
2008	5.150.000	5.150.000
2009	5.667.000	5.667.000
2010	19.562.322	19.562.322
2011	6.941.529	6.941.529
2012	6.545.000	5.984.934
2013	11.458.000	10.268.462
2014	7.908.511	7.895.724
2015	8.228.215	8.405.426
2016	8.787.718	9.765.176
2017	16.176.109	19.624.765
2018	26.960.182	20.941.748
2019	26.900.870	
Toplam	208.916.749	178.840.379

Kaynak: Batman İl Özel İdaresi

Merkez Kılıç Köyü İçme Suyu Sondaj Çalışması ve Merkez Binatlı Köyü İçme Suyu Tesisi Yapımı

4.Ulaşım

Batman, çevre illere ve bölgenin diğer illerine kara, demir ve havayolu ulaşım ağıyla bağlıdır. Batman, sınır kapılarına olan yakınlığı ve alternatif ulaşım hatlarıyla yatırımcılar için uygun koşullara ve ***lojistik hizmetleri açısından büyük avantajlara sahiptir.***

4.1 Karayolu Ulaşımı

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün literatüründe yollar dörde ayrılmaktadır; otoyol, devlet yolu, il yolu ve köy yolları. Otoyol; yola sadece köprülü kavşaklarla tarif edilen motorlu taşıtların girebildiği, paralı ve bölünmüş yollardır. Devlet yolu; illeri birbirine bağlayan yoldur. İl yolları; ilçeleri birbirine bağlayan yollardır. Köy yolları; bakımı İl Özel İdaresi'nin sorumluluğunda bulunan ve köyleri birbirine bağlayan yollardır.

Batman il sınırları içinden geçmekte olan Diyarbakır-Bitlis karayolu, ilin kuzey kesiminden geçmekte ve Kozluk ilçesi yolu üzerinde bulunmaktadır. Yine Diyarbakır-Siirt karayolu da Batman il sınırından geçmekte, Batman il merkezi ve Beşiri ilçesi de bu güzergâhında yer almaktadır. Hasankeyf ile Gercüş ilçelerine, ilin güney kesiminden geçen ve Midyat-Mardin'e giden yol üzerinden ulaşım mümkündür.

***Harita 14**: Batman Karayolu Haritası*

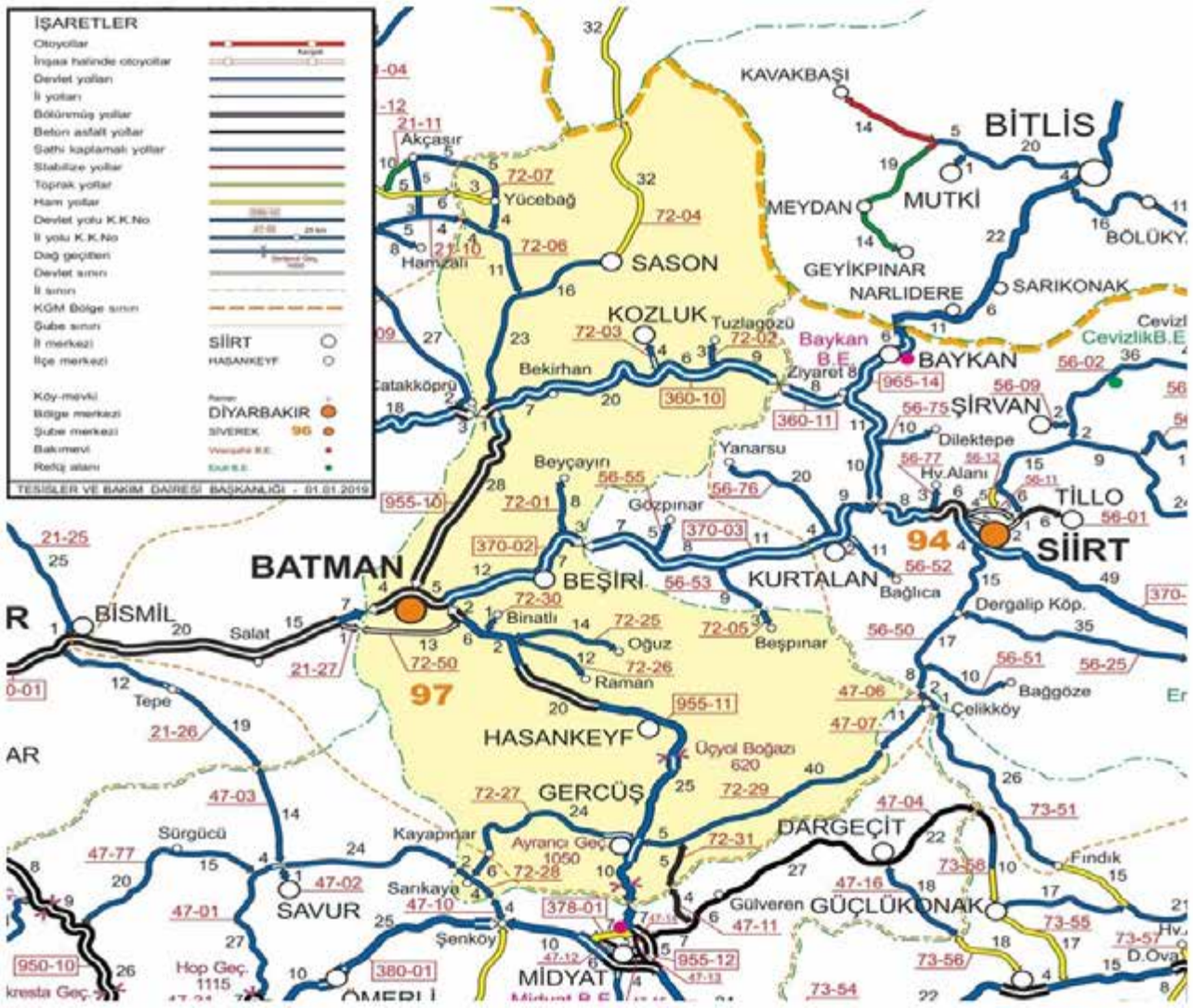

Kaynak: KGM

4.1.1 İl ve İlçe Merkezleri Arası Mesafe

Batman ili; Siirt, Diyarbakır ve Mardin illerine yaklaşık olarak eşit uzaklıktadır ve merkezi bir konum arz etmektedir. Otogar Diyarbakır çevreyolu bulvarındadır. İlçelere de ulaşım yine otogardan sağlanmaktadır. Şehir içinde ulaşım taşımacı firmalara ait servisler ve özel halk otobüsleriyle gerçekleşmektedir.

Batman il merkezini ilçelere ve ilçeleri diğer ilçelere bağlayan karayollarının mesafeleri Tablo 158'de belirtilmiştir. Batman merkez ilçeye en uzak ilçe Sason, en yakın ilçe ise Beşiri iken, birbirine en uzak ilçeler Gercüş ile Sason'dur. Batman ilinde 2018 yılı itibariyle 170 km devlet yolu, 231 km il yolu olmak üzere toplam 401 km il ve devlet yolu yol ağı bulunmaktadır. Köy yolu ağı ise 2.947 km'dir. İlimiz genelindeki toplam yol ağı ise 3.348 km'dir. İlimizde otoyol ağı yoktur. Batman ilimizdeki 401 km uzunluğundaki yol ağımızın 153 km'si (% 38'ü) bölünmüş yoldur. Daha önceki yıllardan başlayıp 2002 yılı sonuna kadar 15 km, 2003 -2019 yılları arasında ise 138 km bölünmüş yol yapılarak toplamda 153 km bölünmüş yol ağına ulaşılmıştır. Kısaca 2003-2018 yılları arasında toplam bölünmüş yol ağı uzunluğumuzda % 914 artış gerçekleşmiştir.

***Tablo 157**: Batman'ın Önemli İl Merkezlerine Olan Uzaklığı (Km)*

İller	Uzaklık	İller	Uzaklık
İstanbul	1.431	Konya	969
Ankara	1.006	Şanlıurfa	272
İzmir	1.518	Gaziantep	410
Bursa	1.353	Kocaeli	1.348
Antalya	1.173	Mersin	690
Adana	621	Diyarbakır	100

Kaynak: KGM

***Tablo 158**: Batman İlçeleri Arası Mesafe (Km)*

Batman Merkez					
17	Beşiri				
64	71	Gercüş			
40	47	23	Hasankeyf		
64	81	128	104	Sason	
54	72	118	95	63	Kozluk

Kaynak: KGM

***Tablo 159**: İl, Devlet ve Köy Yolu Uzunlukları*

Yıl	İl ve Devlet Yolu (Km)	Köy Yolu (Km)
2007	353	2.173
2008	353	2.203
2009	355	2.233
2010	357	2.290
2011	373	2.299
2012	373	2.302
2013	373	2.350
2014	373	2.626
2015	373	2.664
2016	400	2.726
2017	400	2.899
2018	401	2.947

Kaynak: TÜİK

***Tablo 160**: Satıh Cinslerine Göre Yol Ağı (Km)*

Batman	Asfalt Yollar			Parke	Diğer Yollar	Şebeke Uzunluğu	Bölünmüş Yol
	Asfalt Betonu	Sathi Kaplama	Toplam				
Devlet Yolu	59	111	170		-	170	138
İl Yolu	20	176	196		35	231	15
Toplam	79	287	366		35	401	153

Kaynak: KGM

4.1.2 Karayolları Hizmetlerine İlişkin Önemli Yatırımlar

4.1.2.1 Batman-Hasankeyf-Gercüş-Midyat Yolu

Toplam 76 km uzunluğunda olan Batman-Hasankeyf-Gercüş-Midyat yolunun 64 km'si Batman, 12 km'si de Mardin il sınırları içerisinde kalmaktadır. Batman il sınırlarında kalan 64 km'nin 39 km'sinin yapım işi ihale edilmiş ve bugüne kadar 16 km'lik kısmı tamamlanmıştır. Söz konusu yol ağı ihalesinin proje bedeli 615.074.234 TL'dir. Yol yapım çalışmaları 2011 yılında başlanmış olup yolun 2019 yılında bitirilmesi hedeflenmektedir.

4.1.2.2 Batman-(Silvan-Kozluk) Ayırım Yolu

28 km olan bu yolun 25 km'si tamamlanmış, kalan 3 km'lik kesimde çalışmalar devam etmektedir. 2006 yılında başlanan yolun proje bedeli 140.355.070 TL'dir ve yol yapım çalışmalarının 2021 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.

4.1.2.3 Hasankeyf Grubu Köprüleri

Hasankeyf-1 Köprüsü, 2x265 metre uzunluğundadır ve 2015 yılı sonu itibari tamamlanmıştır. ***Hasankeyf-2 Köprüsü*** ise 2 x 1001 metre uzunluğunda olup köprü yapım çalışmaları devam etmektedir. Hasankeyf'te yapılan 2 köprü ile Siirt sınırları içerisinde inşa edilen Başur Köprüsü'nün toplam proje bedeli 364.124.577 TL'dir. (Üç proje bir arada ihale edilmiştir.)

Hasankeyf 1 Köprüsü

Hasankeyf 2 Köprüsü

4.1.3 Motorlu Kara Taşıtı Sayısı

2018 yılı itibarıyla Batman'da trafiğe kayıtlı toplam 45.392 taşıtın % 33,2'si otomobil, % 26'sı kamyonet, % 14'ü motosiklet, % 13,2'si traktör, % 6,1'i minibüs, % 5,9'u kamyon, % 0,8'i özel amaçlı taşıtlar ve % 0,6'sını ise otobüs oluşturmaktadır. TÜİK verilerine göre 2017 yılında sürücü belgesine sahip kişi sayısı Türkiye geneli 28.181.930 iken, ilimizde bu sayı 141.941'dir.

4.1.4 Trafik Kazaları

İlimiz karayolu ağında 2018 yılında meydana gelen toplam 766 trafik kazasında 5 kişi hayatını kaybederken, 1.435 kişi yaralanmıştır.

***Tablo 161**: Motorlu Kara Taşıtları Sayısı*

Yıl	Otomobil	Minibüs	Otobüs	Kamyonet	Kamyon	Motosiklet	Özel Amaçlı Taşıtlar	Traktör	Bin Kişi Başına Otomobil Sayısı
2009	10.715	2.097	251	6.826	2.485	3.671	174	4.203	22
2010	12.246	2.197	277	8.000	2.663	4.579	194	4.225	24
2011	13.343	2.280	268	9.310	2.882	5.447	206	4.440	25
2012	13.964	2.427	299	10.216	3.054	5.863	197	4.641	26
2013	14.191	2.534	251	10.448	2.954	6.035	200	4.935	26
2014	14.068	2.527	252	10.543	2.868	6.162	227	5.149	25
2015	14.216	2.637	260	11.051	2.791	6.199	250	5.307	25
2016	14.341	2.747	262	11.361	2.709	5.961	278	5.564	25
2017	14.961	2.822	298	11.796	2.728	6.041	364	5.846	26
2018	15.089	2.771	287	11.817	2.681	6.361	375	6.011	25

Kaynak: TÜİK

***Tablo 162**: Trafik Kazaları, Ölü ve Yaralı Sayıları*

Yıl	Kaza Sayısı	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı
2009	296	20	544
2010	388	9	773
2011	415	6	802
2012	585	14	1.138
2013	655	31	1.158
2014	626	6	1.208
2015	637	10	1.222
2016	658	10	1.338
2017	723	10	1.466
2018	766	5	1.435

Kaynak: TÜİK, Trafik Genel Müdürlüğü

4.1.5 Köy Yolları

İl Özel İdaresi 284 köy ve 281 mezra olmak üzere toplam 565 yerleşim alanına hizmet götürmektedir. 2002-2019 yılları arasında Batman'da köy yolu ağı % 39 artarak 2.947 km'ye ulaşmıştır. 2002 yılında ilimiz genelinde köy ve mezra yol ağı içerisinde 346 km asfalt yol var iken, 2019 yılı itibariyle bu rakam 1.270 km'ye ulaşmıştır. İl genelindeki toplam 2.947 km uzunluğundaki köy yolu ağının % 43'ü asfalt, % 23'ü stabilize, % 19'u tesviye, % 4,5'i beton ve % 2'si ham yoldur.

Köy ve mezralarımıza ait yol ağı ve yolun yapısına ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 163 ve 164'te görülmektedir.

***Tablo 163**: Kırsal Altyapı Hizmetleri*

Çalışmalar	2002	2019
Toplam Köy Yolu (Asfalt+Stabilize+Tesviye) (Km)	2.121	2.947,36
Yolu Olan Ünite Sayısı (Köy + Mezra)	439	565 (1 adet köy boş)
Asfalt Yolu Olan Köy Sayısı/Km	70	191 + 22 TCK üzeri = 213
Asfalt Yol Olan Ünite Sayısı/Km	76 adet/346 Km	271 + 40 TCK üzeri = 311/1.270,31 Km
Yolu Stablize Olan Ünite Sayısı/Km	238 adet/1.031 Km	143 ünite/678 Km
Yolu Tesviye Olan Ünite Sayısı/Km	61 adet/577 Km	88 ünite/571 Km
Mutasavver Yol (Ham Yol)/Km	61 adet/167 Km	1 adet/62,08 Km
Beton Yol	-	132,65 Km
Köy İçi Asfalt Yol	-	37,89 Km
Köy İçi Stabilize Yol	-	88,22 Km
Köy İçi Tesviye Yol	-	12,55 Km
Köy İçi Beton Yol	-	14,01 Km
Köy İçi Parke Taşı	-	80,04 Km

Kaynak: Batman İl Özel İdaresi

***Tablo 164**: Köy Yolları*

Yolun Cinsi	Köy	Mezra	Toplam Yol (Km)
Asfalt	934,34	335,97	1.270,31
Stabilize	225,08	453,34	678,42
Tesviye	249,21	321,98	571,19
Beton Yol	92,46	40,19	132,65
Ham Yol	29,16	32,92	62,08
Köy İçi Beton Yol	14,01	0	14,01
Toplam	1.544,26	1.184,40	2.728,66

Kaynak: Batman İl Özel İdaresi

Kozluk Çayönü Köy Yolu BSK Yapım Çalışması

Çarıklı Köyü-Ödemiş Mezrası Yolu

4.2 Demiryolu Ulaşımı

Batman ili, Diyarbakır-Kurtalan demiryolu üzerinde bulunmakta ve demiryolu şehir merkezinden geçmektedir.

İl sınırları içerisindeki demiryolu uzunluğumuz 48 km'dir. Diyarbakır-Bismil hattı 1940 yılında, Bismil-Sinan arası hat 1942, Sinan-Batman arası hat 1943 yılında, Batman-Kurtalan arası hat kesimi ise 1944 yılında yapılarak işletmeye açılmıştır. Batman iline demiryolu ile komşu illerden sadece Diyarbakır ve Siirt ilinin Kurtalan ilçesinden ulaşım sağlanmaktadır. Diyarbakır-Batman/Batman-Diyarbakır arasında her gün işleyen 2 adet bölgesel yolcu treni ile Ankara-Kurtalan/Kurtalan-Ankara arasında haftada 5 gün işleyen Güney Kurtalan Ekspresi mevcut olup ***2018 yılında 181.150 yolcu ve 346.604 ton yük taşıması gerçekleştirilmiştir.***

***Tablo 165**: Batman Demiryolu Yolcu ve Yük Trafiği*

Yıl	Yolcu Trafiği			Yük Trafiği (Net Ton)		
	Giden	Gelen	Toplam	Giden	Gelen	Toplam
2013	24.286	21.873	46.159	140.624	354.935	495.559
2014	68.421	59.553	127.974	94.721	242.110	336.831
2015	79.688	71.630	151.318	115.655	218.847	334.502
2016	67.925	61.476	129.401	84.762	219.273	304.034
2017	86.626	80.621	167.247	99.055	154.909	253.964
2018	93.405	87.745	181.150	139.408	207.196	346.604

Kaynak: TCDD

TCDD Batman Garı

4.3 Hava Yolu Ulaşımı

Şehir merkezine 7 km mesafede olan Batman Havalimanı 29.08.2010 tarihinde hizmete açılmıştır. 29.06.2011 tarihi itibariyle ise sivil havacılık serbest kullanımına geçilmiştir. Havalimanı aynı zamanda hac ve umre seferlerine yönelik geçici hava hudut kapısı olarak hizmet vermektedir.

İlimizden 2019 yılı Temmuz ayı itibariyle üç farklı havayolu firması tarafından İstanbul, İstanbul Sabiha Gökçen ve Ankara Esenboğa havalimanlarına karşılıklı seferler düzenlenmektedir. Havalimanının sivil havacılık faaliyetlerine başladığı 2011 yılından bu yana gelen giden olmak üzere toplam da 27.251 uçak seferi düzenlenmiş ve bu seferlerde ***3.639.593 yolcu taşınmıştır.*** Sefer sayıları ve taşınan yolculara ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 166'da görüldüğü gibidir.

Batman Havalimanı uçak ve yolcu istatistiklerine göre, 2009 yılında iniş-kalkış yapan 1.409 uçak ile 165.482 yolcu taşınırken, 2019 yılı Haziran ayı sonu itibariyle iniş-kalkış yapan 1.732 uçak ile 285.702 yolcu taşınmıştır.

***Tablo 166**: Batman Havalimanı Haftalık Uçak Seferleri*

Havalimanı	THY	Anadolu Jet	Pegasus	Toplam
İstanbul	16	-	-	16
İstanbul Sabiha Gökçen	-	6	10	16
Ankara Esenboğa	-	14	-	14
Toplam	16	20	10	46

Kaynak: DHMİ

***Tablo 167**: Batman Havalimanı Haftalık Uçak Seferleri*

Yıl	Yolcu Trafiği (Gelen+Giden)	Uçak Trafiği	Yük Trafiği (Ton) (Bagaj+Kargo+Posta)
2009	165.482	1.409	1.578
2010	185.888	1.851	1.723
2011	173.943	1.597	1.700
2012	497.418	3.922	4.671
2013	420.170	3.813	4.079
2014	434.849	3.557	4.382
2015	197.433	1.611	1.841
2016	439.634	3.177	3.970
2017	519.336	3.601	4.768
2018	665.466	4.653	5.938
2019 (Haziran)	285.702	1.732	2.827

Kaynak: DHMİ

Batman Havalimanı

5.Telekomünikasyon

Türk Telekom Batman Müdürlüğü tarafından sabit ses telefon, geniş bant sabit internet, fiber özel devreler, kurumsal data hatları, mobil GSM gibi tüm data ve haberleşme hizmetlerinde altyapı ve hizmet servisi sağlanmaktadır. İl ve ilçe merkezlerinin tümüne şirket tarafından fiber veya bakır altyapısı tesis edilmiş durumdadır.

Batman'da yıllar itibariyle sadece mobil alanda değil, sabit alanda da geniş bant kullanımı büyük oranda artış göstermiştir. Türk Telekom İl Müdürlüğü verilerine göre 2018 yılı sonu itibariyle ilimizde sabit internet abone sayısı % 123,3 oranında artarak 38.493 sayısına ulaşılmıştır. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun "Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin İl Bazında Yıllık İstatistik Bülteni" verilerine göre 2012-2017 yılları arası mobil internet abone sayısı yaklaşık 2,5 kat artarak 325.113'e ulaşmıştır.

***Tablo 168**: Batman İli Telekomünikasyon Altyapısı*

Batman	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nüfus	534.205	547.581	557.593	566.633	576.899	585.252	599.103
Sabit Telefon Erişim Hat Sayısı	26.980	27.341	26.848	26.805	26.843	27.642	33.162
Sabit Telefon Santral Kapasitesi	65.212	67.010	36.217	37.572	39.074	39.824	48.000
Ankesörlü Telefon Sayısı	303	298	303	302	240	214	175
Mobil Telefon Abone Sayısı-Toplam	336.458	347.354	363.404	370.053	374.146	387.227	
Mobil Telefon Abone Sayısı-2N	103.777	84.066	47.465	55.859	11.961	7.069	
Mobil Telefon Abone Sayısı 3N+4.5N	232.681	263.288	315.939	314.194	362.185	380.158	
Geniş Bant İnternet Abone Sayısı-Toplam	114.613	136.445	196.908	238.452	320.755	356.446	
Sabit Geniş Bant İnternet Abone Sayısı-Toplam	17.233	18.934	20.580	22.763	26.101	31.333	38.493
Fiber	1.261	2.619	3.490	4.188	4.990	6.608	6.980
xDSL	15.952	16.076	16.837	18.548	21.090	24.706	31.513
Diğer	20	239	253	27	21	19	19
Mobil Geniş Bant İnternet Abone Sayısı-Toplam	97.380	117.511	176.328	215.689	294.654	325.113	
Mobil Bilgisayardan İnternet	6.370	6.306	4.549	5.232	4.459	3.207	
Mobil Cepten İnternet	91.010	111.205	171.779	210.457	290.195	321.906	
Fiber-Optik Kablo Uzunluğu-Km	1.087	1.247	1.304	1.461	1.596	1.767	1.798

Kaynak: BTK

6.Posta

2019 yılı itibariyle Batman PTT Başmüdürlüğü; 7 merkez, 11 şube ve 1 acentelik dağıtım ve toplama merkezi olmak üzere toplam 19 nokta üzerinden, 183 personel ve 56 araç ile hizmet vermektedir.

2018 yılı itibariyle ilimizde vatandaşlara yönelik verilen hizmetler içerisinde; E-devlet şifresi sayısı 53.753, Pttkart sayısı 321.973, Pttcell müşteri sayısı 85, sigortacılık işlemleri sayısı 253, fatura tahsilat işlemleri 208.166, Kayıtlı Elektronik Posta sayısı 175 ve HGS (Hızlı Geçiş Sistemi Kartı) sayısı 19.778'dir.

Batman PTT Başmüdürlüğü'nün ilimiz geneli 2018 yılında toplam mektup posta gönderi sayısı 8.043.309 olup; bu gönderiler mektup, posta kartı, tebrik kartı, basılı kâğıt, gazete, küçük paket, ücretsiz posta gönderileri ve tebligatlardan oluşmaktadır. PTT tarafından kabul edilen ve dağıtılan yurtiçi ve yurtdışı toplam koli sayısı ise 304.163'tür.

Ayrıca ilimizde faaliyet yürüten özel kargo işletmecileri, uluslararası kargo şirketleri, kurye ve dağıtım işletmecileri de hizmet vermektedir.

7.Batman İlinin Afetselliği

7.1 Deprem Riski

Petrol arama amacıyla Batman bölgesinde bu güne kadar pek çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalara göre bölge değişik jeolojik yaştaki kütlelerden oluşmaktadır. Batman şehri, Diyarbakır yöresinin güneydoğusunda Raman ve Kıra dağları arasında bulunmaktadır. Batman ilinin jeolojik özellikleri incelendiğinde Bitlis-Zagros Kenet Kuşağı'nın kuzeyinde Avrasya plakasına ait ofiyolitik kayaçlar ve dilimlenmiş metamorfik kayaçların yer aldığı görülür. Batman iline ait jeolojik harita Grafik 123'te verilmiştir.

Yörenin yapısal açıdan en büyük yapıları doğu-batı ve kuzeybatı-güneydoğu gidişli kıvrımlı yapılardır. Batman civarında önemli uzunluklara varan faylar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri Hasankeyf fayı ve Yanarsudağı fayıdır. Bunların dışından Oymataş civarında ve Danalı güneyinde düşey atımlı faylar yer alır. Hasankeyf fayı, Suçeken civarından geçmekte ve Hasankeyf'in 6 km. kuzeyinde bulunmaktadır. Yanarsu fayı, Beşiri ilçesinin 4 km. kuzeydoğusunda Yanarsu Dağı antiklinalinin güneyinde yer almakta ve yaklaşık olarak Hasankeyf fayına paralel Batı Kuzeybatı-Doğu Güneydoğu gidiş sunmaktadır. Yanarsu fayı da bir bindirme fayıdır

Batman şehri 2. dereceden deprem bölgesinde yer almakta olup 1. deprem kuşağında kalan bölgelere çok yakın bir konumdadır (Grafik 123). Bu özelliği ve fazla hareketli olan fay hatlarına yakın olması, Batman şehrini deprem açısından riskli konuma sokmaktadır.

***Grafik 123**: Batman İli Jeoloji Haritası*

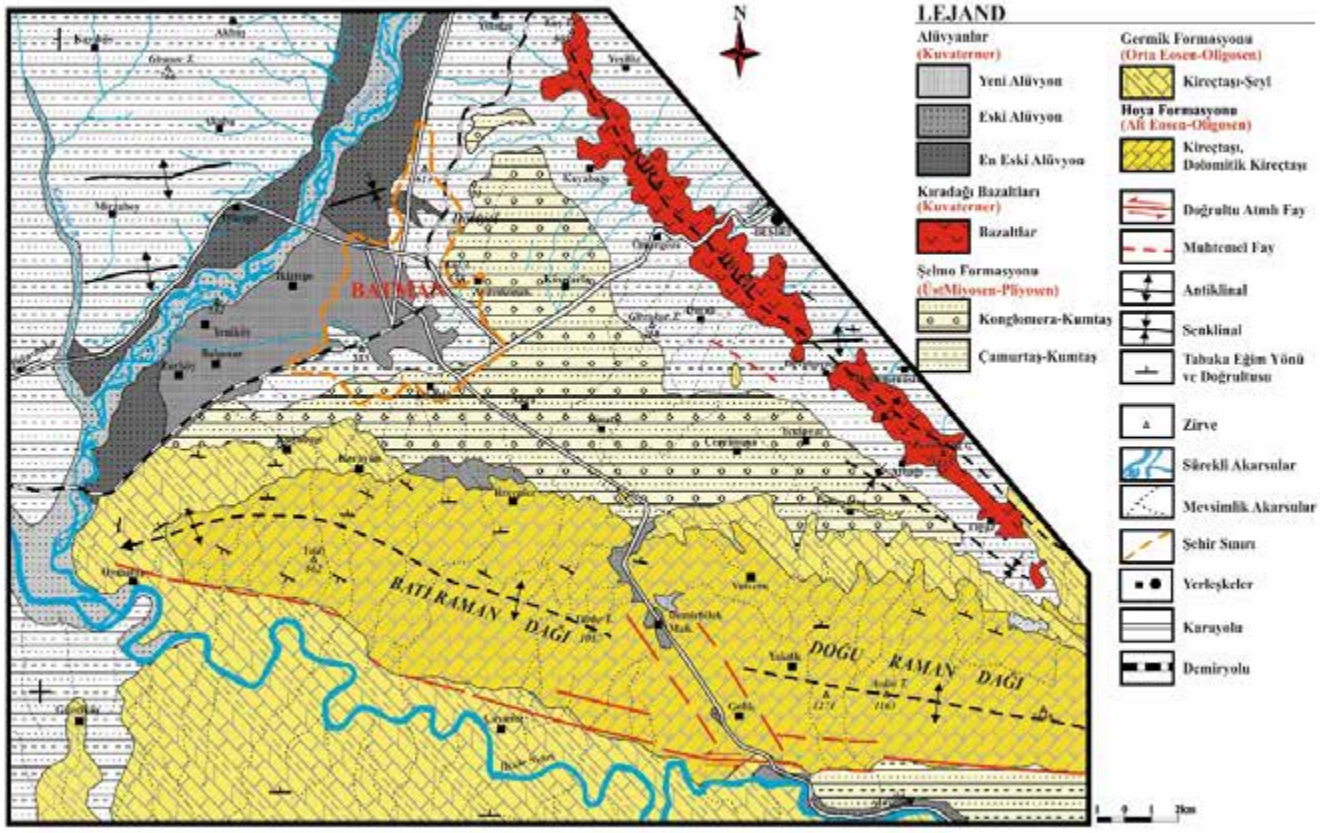

İlimiz jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerinden dolayı doğal afet riski altında bulunmaktadır. 18 Mart 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Türkiye Deprem Tehlike Haritası'na göre; Batman Merkez, Beşiri, Gercüş ve Hasankeyf ilçeleri 0,0-0,1 cm/sn² deprem ivmesi değeri ile düşük tehlike sınıfında yer alırken; Kozluk ve Sason ilçeleri 01-0,2 cm/sn² deprem ivmesi değeri ile az tehlikeli sınıfta bulunmaktadır. Türkiye Deprem Tehlike Haritası ivme değeri temel alınarak zemin türüne göre hazırlanmıştır. Deprem İvmesi değeri; deprem anında zeminin ne kadar miktarda ve ne hızla sarsıldığının ölçüsüdür.

***Harita 15**: Türkiye Deprem Tehlike Haritası*

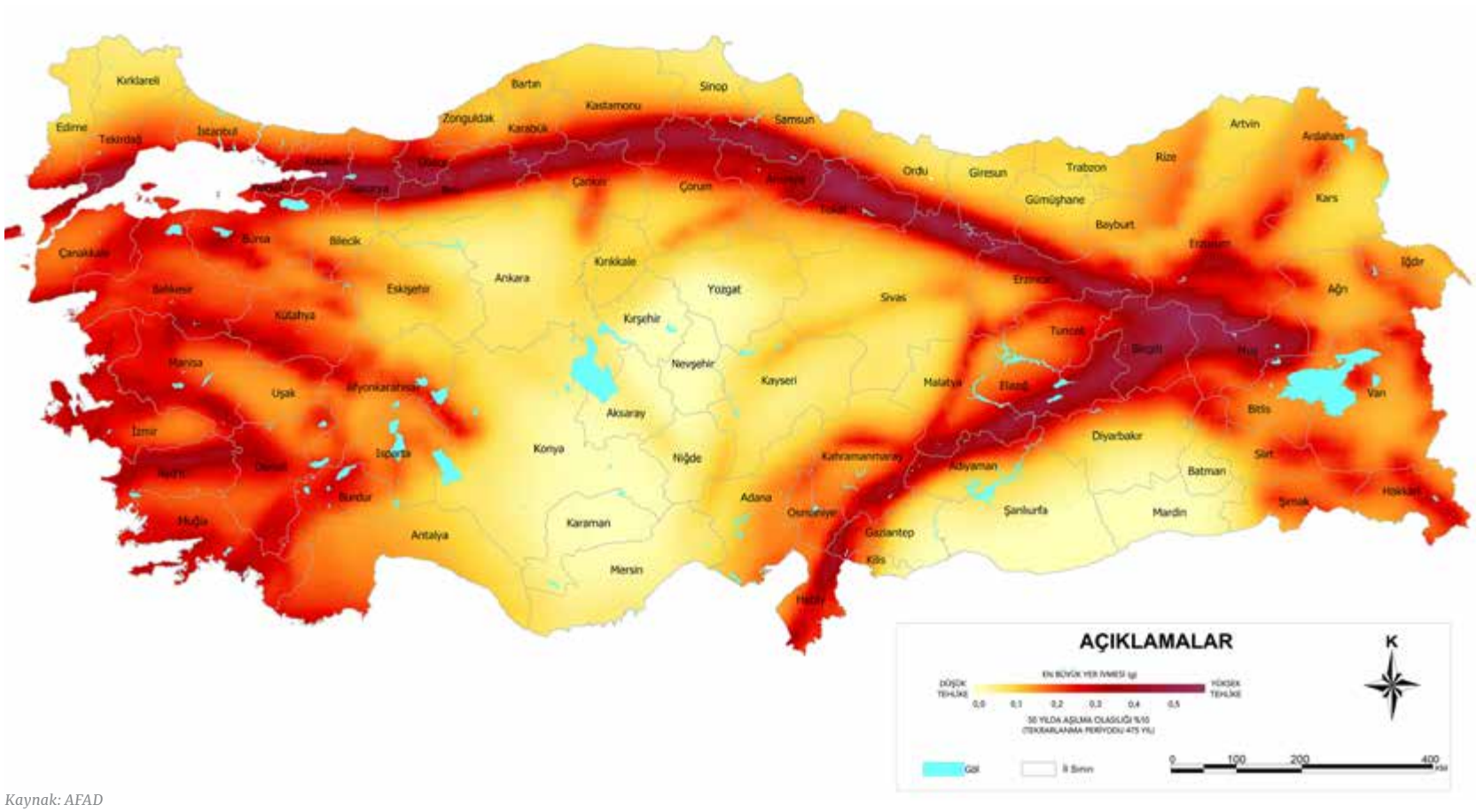

Kaynak: AFAD

7.2 Heyelan, Kaya Düşmesi, Çığ Riski

7.2.1 Heyelan

Afet Risk Analiz Sistemi (ARAS) kapsamı çalışmaları sonucunda hazırlanan heyelan duyarlılık haritasında da belirtildiği gibi Sason ve Kozluk ilçelerimiz heyelan riski altındadır.

7.2.2 Kaya Düşmesi

Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) veri tabanı kullanılarak oluşturulan kaya düşmesi duyarlılık haritasında da belirtildiği gibi Sason, Kozluk kısmen Gercüş ilçelerimiz kaya düşmesi riski taşımaktadır.

***Harita 16**: Batman İli Heyelan Duyarlılık Haritası*

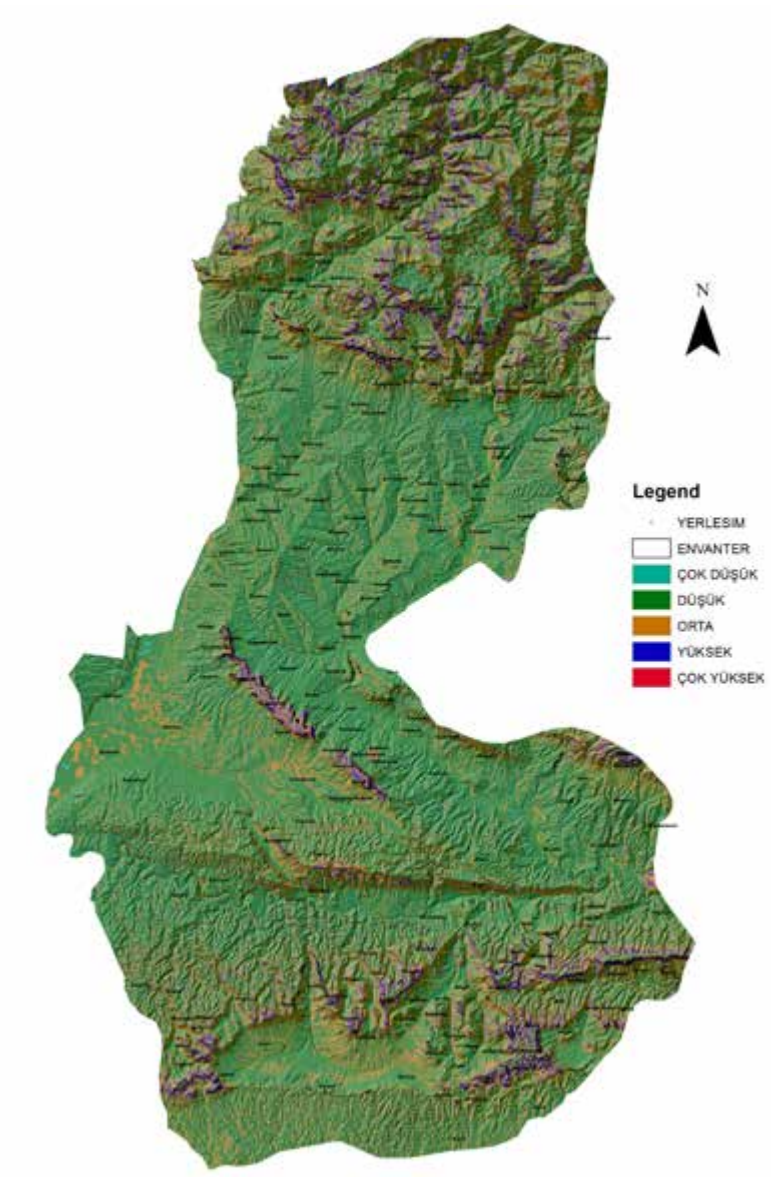

***Harita 17**: Batman İli Kaya Düşmesi Duyarlılık Haritası*

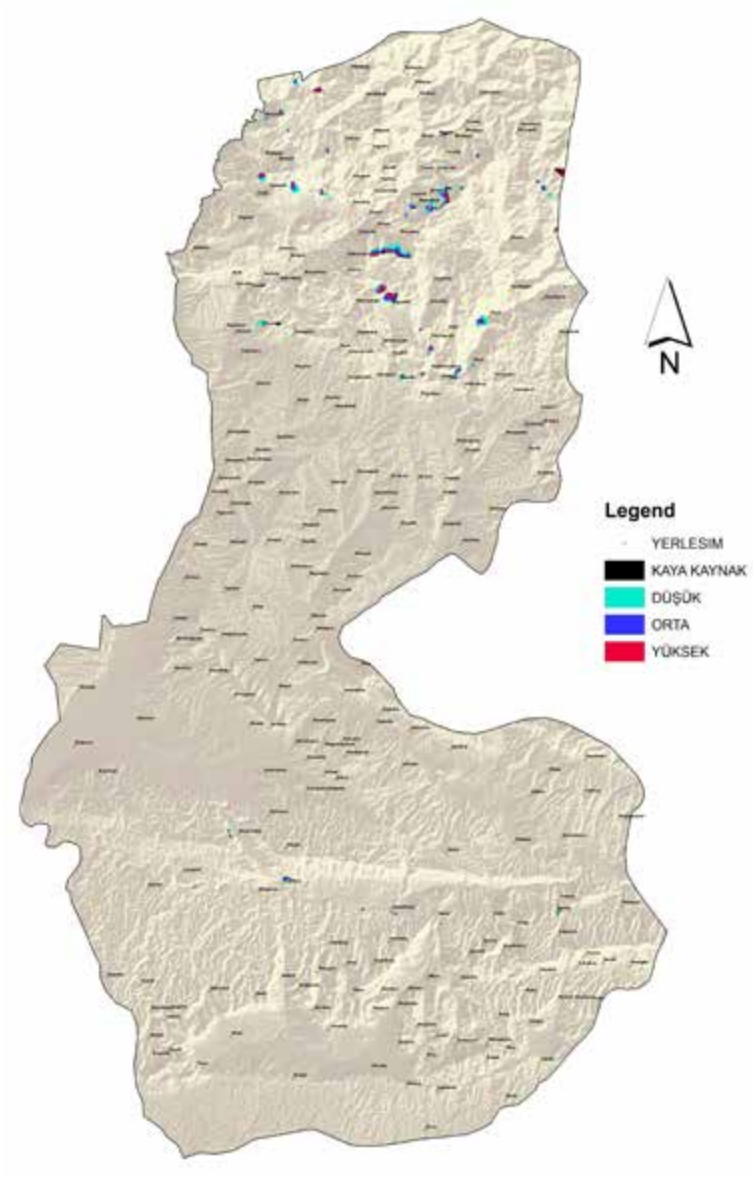

7.2.3 Çığ Düşmesi

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) veri tabanına göre hazırlanan çığ duyarlılık haritasında da belirtildiği gibi Sason ve Kozluk ilçelerimiz çığ tehlikesi taşımaktadır.

***Harita 18**: Batman İli Çığ Düşmesi Duyarlılık Haritası*

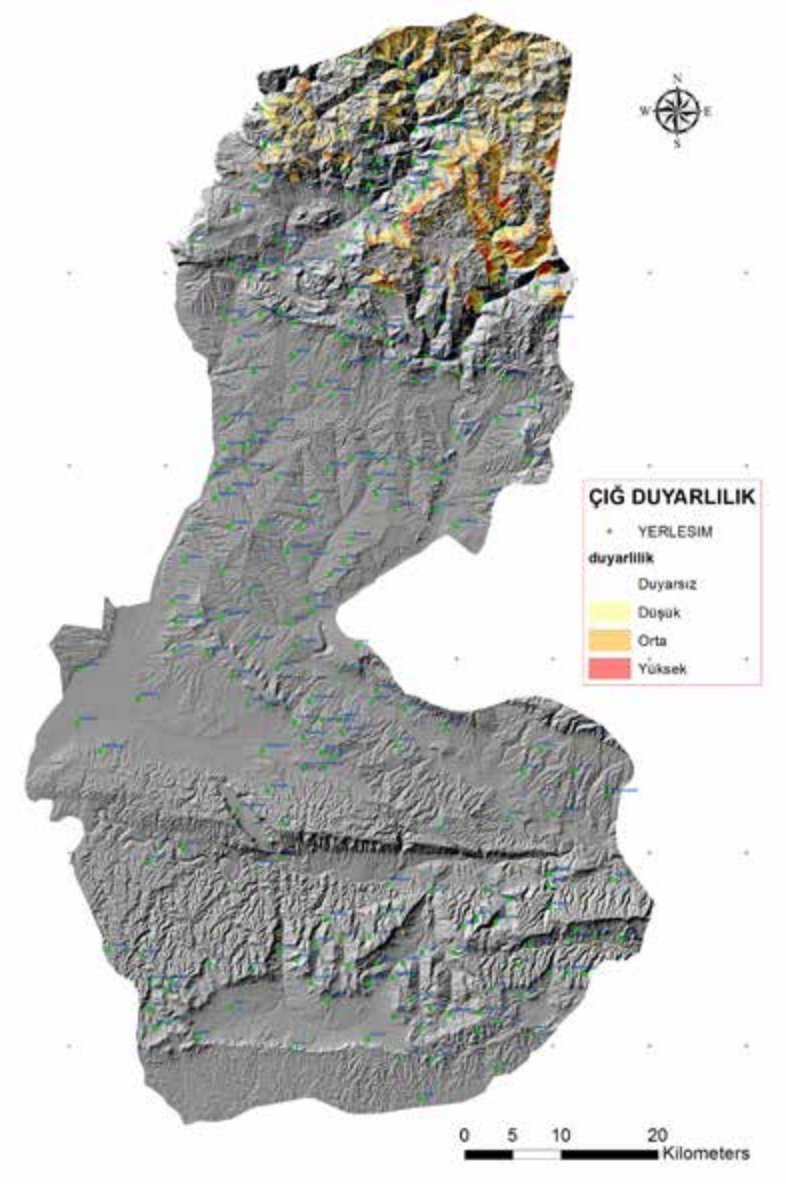

7.3 Arama-Kurtarma Faaliyetleri

Afet hallerinde ve acil durumlarda arama-kurtarma çalışmalarını yürütmek üzere Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü bünyesinde Arama-Kurtarma Şefliği oluşturulmuştur. İlimizde 2014-2018 yılları arası gerçekleşen afet ve acil durum hallerinde gerçekleştirilen arama-kurtarma faaliyetleri Tablo 169'da görüldüğü gibidir.

7.4 Afete Hazır Batman Projesi

Afet ve acil durumlar konusunda verilen eğitimlerle; toplumda farkındalık oluşturmak, afetleri başa çıkılabilir bir olguya dönüştürmek ve yeterlilik bilincinin toplumun tüm kesimine yerleştirilmesini sağlamak amacıyla Afete Hazır Batman Projesi kapsamında 2018 itibariyle 70 binden fazla kişiye afet eğitimi verilmiştir. ***Verilen eğitimlerin türleri ve eğitim verilen kişilere ilişkin*** istatistiki veriler Tablo 170'te belirtildiği gibidir.

7.5 Toplanma Alanları

İlimizde herhangi bir afet ve acil durumunda vatandaşların toplanacağı alanlar belirlenmiştir. Toplanma alanları E-Devlet üzerinden kullanıma açılmıştır. Batman Merkez ilçede 47, Beşiri'de 3, Kozluk'ta 2, Hasankeyf'te 3, Gercüş'te 5 ve Sason'da 4 olmak üzere toplam 64 toplanma alanı belirlenmiştir.

***Tablo 169**: 2014-2018 Arama-Kurtarma Faaliyet Raporu*

Müdahale Edilen Olayın Türü	Olay	Personel	Sağ	Yaralı	Ölü
Trafik Kazası	103	370	129	211	30
Boğulma	48	296	8	1	57
Kayıp	24	91	12	0	2
Sel-Su Baskını	2	8	0	0	0
Göçük	31	247	12	11	16
Mahsur Kalma	110	440	289	11	0
KBRN	6	40	0	0	0
Yangın	5	17	1	11	0
Deprem	0	0	0	0	0
Kaza (*) Doğalgaz Patlaması	1	4	0	0	1
Çığ	0	0	0	0	0
İntihar Teşebbüsü	2	6	2	0	0
Fırtına/Hortum	0	0	0	0	0
Göç	24	84	0	0	0
Önleyici Hizmet	40	254	0	0	0
Diğer	33	218	76	89	16
Toplam	429	2.075	529	334	122

***Tablo 170**: Afete Hazır Türkiye Projesi Kapsamında Verilen Eğitim İstatistiği*

Eğitim Adı	Yılı	Eğitim Verilen Kurum Sayısı	Eğitimin Türü	Eğitim Verilen Kişi Sayısı
Afete Hazır Aile	2014-2018	42 Aile	Afete Hazır Aile	3.259
		8 Kurum/Okul	Deprem Tatbikatı	3.155
		13 Kurum/Okul	Yangın Tatbikatı	4.338
Afete Hazır Okul	2014-2018	412 Okul	Afete Hazır Okul	69.831
		54 Okul	Tahliye Tatbikatı	4.338
		16 Okul	Yangın Tatbikatı	7.707
Temel Afet Bilinci	2014-2018	53 Kurum/Okul		4.387
		Öğrenci/Sivil	Deprem Simülasyon Tırı	360

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

Kültür Mah. 8 Mart Kadın Parkı Toplanma Alanı

Toplanma Alanı Levhası

***Harita 19**: İl Merkezi Toplanma Alanları*

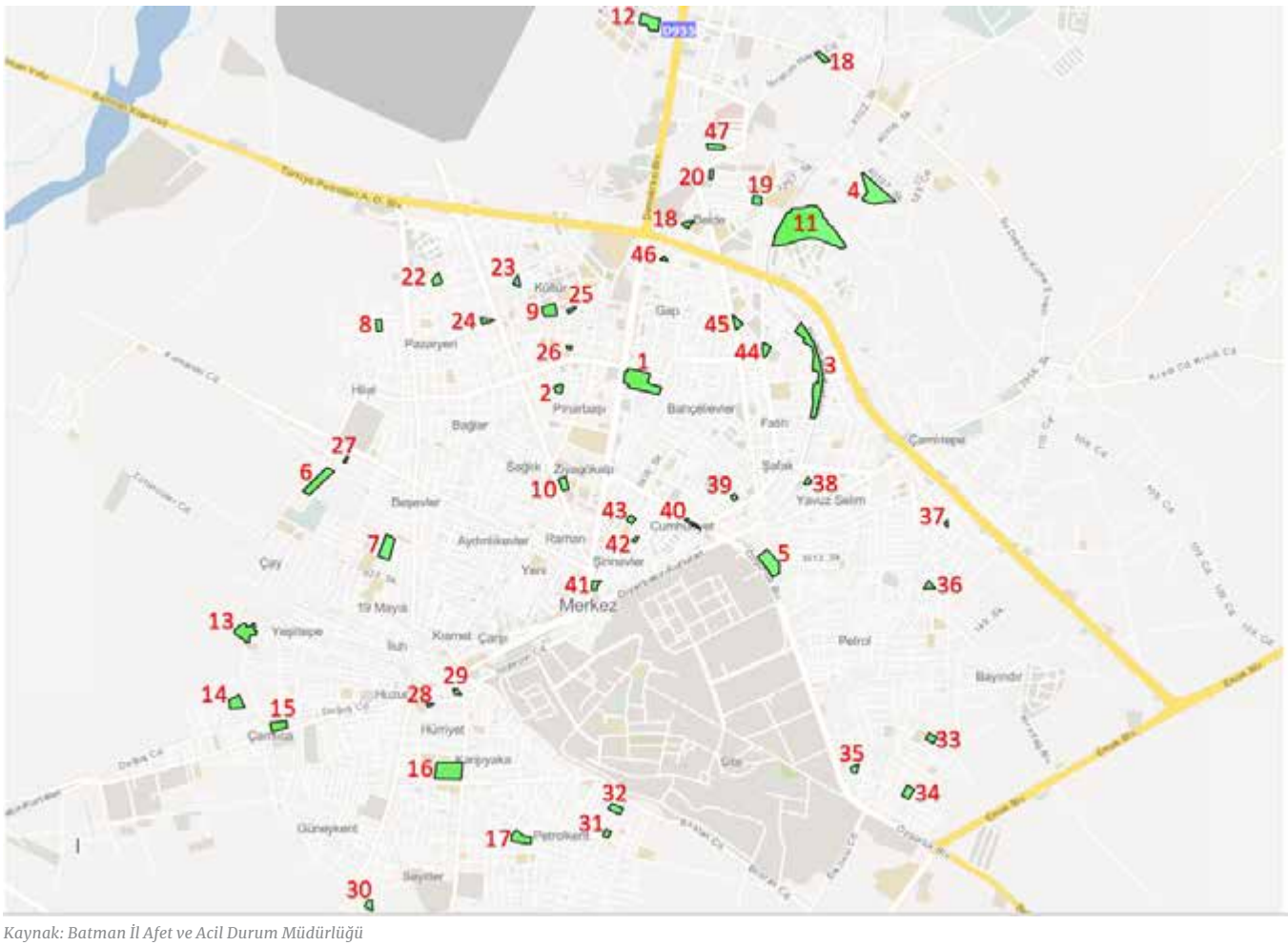

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

Tablo 171: İl Merkezi Toplanma Alanları Listesi

	Tabela No'su	Park/Bahçe/Alanın Adı	Bulunduğu Mahalle	Yüzölçümü (m²)	Koordinatları
1	7201-009-01	Atatürk Parkı	Bahçelievler	23.439	37.896105 41.130710
2	7201-073-02	Park	Pınarbaşı	3.491	37.895066 41.125259
3	7201-036-03	Kine Em Parkı	Fatih	29.828	37.895925 41.146202
4	7201-021-04	Yaşam Park	Çamlıtepe	26.898	37.907036 41.149957
5	7201-018-05	Salih Özdemir Parkı	Cudi	16.715	37.883652 41.141717
6	7201-01-06	Edip Solmaz Bilgievi (Bahçesi)	Beşevler	12.897	37.888970 41.106355
7	7201-001-07	Park	19.May	13.508	37.885111 41.112084
8	7201-045-08	Park	Hilal	3.175	37.899472 41.111044
9	7201-063-09	Mart Kadın Parkı	Kültür	7.686	37.900095 41.124723
10	7201-110-10	Aram Tigran Parkı	Ziya Gökalp	5.024	37.888694 41.125571
11	7201-021-11	Yaşar Kemal Parkı	Çamlıtepe	123.684	37.905826 41.143928
12	7201-039-12	Su Parkı	Gültepe	7.604	37.918882 41.132061
13	7201-106-13	Mele Abdullah Timoki Parkı	Yeşiltepe	14.571	37.879416 41.100728
14	7201-046-14	Ahmet Kaya Bilgievi (Bahçesi)	Huzur	7.706	37.874544 41.099510
15	7201-020-15	Azadi Parkı	Çamlıca	6.571	37.873206 41.103169
16	7201-047-16	Şerzan Kurt Parkı	Hürriyet	22.248	37.870352 41.116108
17	7201-072-17	Mehmet Sincar Bilgievi (Bahçesi)	Petrolkent	7.750	37.865874 41.122051
18	7201-012-18	Park	Belde	4.800	37.916724 41.146191
19	7201-012-19	Cengiz Altun Parkı	Belde	3.737	37.907411 41.141052
20	7201-012-20	Park	Belde	1.302	37.908998 41.137378
21	7201-012-21	Habip Kılıç Parkı	Belde	3.086	37.905760 41.135414
22	7201-070-22	Park	Pazaryeri	2.623	37.902243 41.115550
23	7201-063-23	Park	Kültür	1.196	37.901959 41.121912
24	7201-070-24	İzzettin Sütçü Parkı	Pazaryeri	2.363	37.899462 41.119836
25	7201-063-25	Park	Kültür	657	37.900177 41.126456
26	7201-063-26	Park	Kültür	617	37.897680 41.126198
27	7201-015-27	Park	Beşevler	1.201	37.890384 41.108411
28	7201-047-28	Park	Hürriyet	664	37.874483 41.115051
29	7201-047-29	Park	Hürriyet	1.382	37.875321 41.117202
30	7201-081-30	Park	Seyitler	2.601	37.861516 41.110260
31	7201-072-31	Park	Petrolkent	2.172	37.866196 41.129074
32	7201-072-32	Park	Petrolkent	4.304	37.867691 41.129664
33	7201-010-33	Park	Bayındır	2.984	37.872325 41.155032
34	7201-010-34	Park	Bayındır	1.870	37.868802 41.153001
35	7201-010-35	Park	Bayındır	2.456	37.870291 41.148772
36	7201-071-36	Park	Petrol	2.141	37.882183 41.154785
37	7201-018-37	Park	Cudi	995	37.886275 41.155987
38	7201-018-38	Park	Cudi	1.636	37.888942 41.144974
39	7201-087-39	Park	Şafak	1.493	37.888009 41.139271
40	7201-019-40	Çocuk Parkı	Cumhuriyet	2.142	37.886366 41.135827
41	7201-090-41	Park	Şirinevler	2.000	37.882208 41.128081
42	7201-090-42	Park	Şirinevler	631	37.885284 41.131396
43	7201-019-43	Park	Cumhuriyet	2.383	37.886614 41.131048
44	7201-036-44	Park	Fatih	3.361	37.897669 41.141739
45	7201-012-45	Park	Belde	2.708	37.899557 41.139282
46	7201-037-46	Park	Gap	661	37.903502 41.133639
47	7201-012-47	Park	Belde	4.193	37.910816 41.137823

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Harita 20**: Beşiri İlçesi Toplanma Alanları*

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Harita 21**: Gercüş İlçesi Toplanma Alanlanı*

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Tablo 172**: Beşiri İlçesi Toplanma Alanları Listesi*

	Adres	Yüzölçümü
1	Merkez Parkı	8.691 m^2
2	Hastane Parkı	7.417 m^2
3	Mem u Zin Parkı	5.610 m^2
4	Orhan Doğan Parkı	1.687 m^2
5	Sağlık Parkı	2.295 m^2

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Tablo 173**: Gercüş İlçesi Toplanma Alanları Listesi*

	Adres	Yüzölçümü
1	Yeşil Alan	70.000 m^2
2	Yeni Yaşam Parkı	3.750 m^2
3	Park	2.000 m^2
4	Yahya Orhan Parkı	2.000 m^2
5	Yeni Yaşam Parkı	2.000 m^2

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Harita 22**: Hasankeyf İlçesi Toplanma Alanları*

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Harita 23**: Kozluk İlçesi Toplanma Alanları*

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Tablo 174**: Hasankeyf İlçesi Toplanma Alanları Listesi*

	Adres	Yüzölçümü
1	Sait Akad Parkı	5.000 m^2
2	Parke Fabrikası Yeri	4.000 m^2
3	Pazar Yeri	8.000 m^2

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Tablo 175**: Kozluk İlçesi Toplanma Alanları Listesi*

	Adres	Yüzölçümü
1	Park	25.384 m^2
2	Park	2.481 m^2

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Harita 24**: Sason İlçesi Toplanma Alanları*

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

***Tablo 176**: Sason İlçesi Toplanma Alanları Listesi*

	Adres	Yüzölçümü
1	Belediye Su Deposu Alanı	1.305 m^2
2	Alabalık Dinlenme Parkı	6.464 m^2
3	Mehmet Akif (1) Parkı	4.994 m^2
4	Mehmet Akif (2) Parkı	2.719 m^2
5	15 Temmuz Demokrasi Parkı	22.600 m^2

Kaynak: Batman İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü

S O N U Ç

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yıldönümü olan 2023 yılına kadar dünyanın ilk on ekonomisi arasına girmek ve "daha fazla değer üreten, daha adil paylaşan, daha güçlü ve müreffeh Türkiye" vizyonunu gerçekleştirmek, arzuladığımız ortak hedef haline gelmiştir. Bu ortak hedefe ulaşmaya katkı vermek üzere Batman ili özelinde mevcut durumu tanımlamak, ihtiyaç analizini yapmak ve uzun dönemli projeleri planlayarak hayata geçirmek büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda hazırladığımız "Batman İl Yıllığı 2019" isimli çalışma ile ilimizin doğal yapısı, sosyo-ekonomik durumu, sahip olduğu kültürel değerleri, çevre ve mekânsal gelişme alanları, kamu kurumlarının imkân ve kabiliyetleri ile eğitimden sağlığa, tarım ve hayvancılıktan sosyal yardımlara kadar sunulan kamu hizmetlerinin mevcut durumunun tüm yönleriyle ortaya konulması amaçlanmıştır.

Tüm bu değerlendirmeler neticesinde; ilimizin sosyo-kültürel ve ekonomik yönlerden gelişimi için neler yapılabileceği konusunda kısa ve uzun vadede hayata geçirilebilecek projeler ve ileriye yönelik belirlenecek hedefler için bir temel oluşturulmaya çalışılmıştır.

Batman; 1940'lı yıllara kadar İluh Köyü iken, bölgede ülkemizin en önemli petrol kaynaklarının bulunması ve buna bağlı olarak petrol sanayisinin gelişimi ile kısa süre içerisinde iktisadi ve sosyal açıdan çok büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak İluh Köyü, idari olarak, önce nahiye merkezi haline gelmiş, ardından 1955 yılında nahiye merkezinde belediye teşkilatı kurulmuştur. 1957 yılında İluh Belediyesi Batman ismiyle ilçe, 1990 yılında ise il statüsüne kavuşturulmuştur.

Petrol sanayisine bağlı olarak yaşanan büyük dönüşüm Batman'ın çevre il ve ilçelerden yoğun bir şekilde göç almasına neden olmuş ve 1955 yılında 4.173 olan nüfus; 1980 yılına gelindiğinde 103 bine, 1990 yılında ise 345 bine yükselmiştir.

Bugün Batman 600 bine ulaşan nüfusuyla ülkemizin 36. büyük ili durumundadır. Ülke geneliyle kıyaslandığında daha fazla yıllık nüfus artış hızına sahip olan ilimiz nüfusunun, 2025 yılına gelindiğinde 670 bine yükseleceği öngörülmektedir. Bu nüfus artışı başta eğitim ve sağlık hizmetleri olmak üzere sunulan pek çok kamu hizmetinde yeni ihtiyaçları ortaya çıkaracaktır. Ortaya çıkacak fiziki ve beşeri ihtiyaçların karşılanmasına yönelik hedef, strateji ve planlar belirlenerek gereken tedbirler şimdiden alınmalıdır.

Türkiye için önemli bir yer altı kaynağı olan petrol, tabiri yerindeyse Batman'ın varoluş sebebidir. Petrol ve petrole dayalı ekonomik faaliyetler ilimiz sanayisinin ana omurgasını oluşturmaktadır.

Öte yandan, ilimizde son yıllarda gelişme eğilimi gösteren tekstil sektörünün Batman'ın ekonomik kalkınmasında öncü bir rol oynayacağı değerlendirilmektedir. Ülkemiz, uzun yıllara dayanan bilgi ve tecrübesiyle dünyanın önde gelen tekstil tedarikçilerinden biri iken, yakın bir zamana kadar ilimiz tekstil ve hazır giyim sektöründe yeterince bir gelişme gösterememiştir.

Son yıllarda Valiliğimizin konuya özel önem atfetmesi, sektör için ilimizin bulunduğu bölgenin sahip olduğu yatırım avantajları, eski Tekel binaları başta olmak üzere kamuya ait atıl durumdaki binaların uygun şartlarda tekstil ve hazır giyim firmalarına tahsis edilmesi, organize sanayi bölgesinde yer tahsislerinde tekstil üreticilerinin tercih edilmesi gibi gayretlerle bugün Batman'da tekstil, imalat sanayiinde önde gelen sektörlerden biri haline gelmiştir.

Nitekim OSB'de aktif faaliyet gösteren 97 işletmenin sektörel dağılımı incelendiğinde; 32 işletme sayısı ile tekstil sektörü ilk sırada yer almakta ve il genelindeki 227 tekstil firmasında yaklaşık 18.000 kişi istihdam edilmektedir.

Batman ekonomisi; son yıllarda artan sanayi, ticaret imkanları ve gelişen altyapının etkisiyle önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Batman yeni teşvik sistemi sınıflandırmasına göre Türkiye'nin 15 cazibe merkezinden biri olarak belirlenmiştir. Önümüzdeki süreçte bu ekonomik gelişimini devam ettirebilmesi için altyapı, bilgilendirme, tanıtım, finansman ve iş gücü alanındaki temel eksikliklerini gidermesi gerekmektedir. Ayrıca uygun yatırım ortamı oluşturmasına, ilin yatırım çekmek için daha rekabetçi koşullara kavuşmasına, coğrafi konumuna dayalı rekabet avantajına ve istihdam yaratma kapasitesine sahip sektörlerinin geliştirilmesine de ihtiyaç vardır.

Mevcut durumda Batman Organize Sanayi Bölgesi'nde yer alan arazilerin tamamı sanayicilere tahsis edilmiştir. Yeni yatırımlar için arsa talepleri ve şehrin gelişme projeksiyonu göz önünde bulundurulduğunda Batman 2. Organize Sanayi Bölgesi'nin oluşturulması çalışmalarına başlanılması önem arz etmektedir.

Ayrıca sanayide ilimizin mevcut potansiyelini harekete geçirecek ortamın sağlanması hedefleri doğrultusunda; ana sanayi-yan sanayi ilişkisinin güçlendirilmesi, ihracata dayalı sanayi yapısı oluşturulması, sanayinin talep ettiği iş gücü profili çıkarılarak iş gücü açığı olan sektörlerin belirlenmesi ve buna yönelik nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, üniversite-sanayi iş birliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Batman ili genel olarak; üretimi tarım ve hayvancılık sektörüne dayalı olan kırsal niteliği yüksek, geleneksel ekonomiye dayalı bir ildir. GSYH değerleri göz önünde bulundurulduğunda ilimizde yürütülen ekonomik faaliyetler içerisinde tarım sektörünün payı %10,7'dir. Bu oranın düşük olmasının temel sebepleri arasında tarımsal üretimde sulama altyapısının yetersizliği, tarımsal üretimde bilgi ve birikim eksikliği, katma değeri düşük ürünlerin üretilmesi, sertifikalı tohum kullanımının az olması, tarım arazilerinin amaç dışı kullanılması ve parçalanması, mekanizasyon seviyesinin düşük olması ve yetersiz tarımsal örgütlenme gibi sorunlar yer almaktadır.

Hayvancılık faaliyetleri değerlendirildiğinde; özellikle büyükbaş hayvancılıkta yerli ırkların toplam içindeki oranın yüksek olması verimliliği olumsuz olarak etkilemektedir. Yetiştirme maliyetlerinin yüksek olması ve otlakların yeterince kullanılamaması gibi nedenler, ilimizdeki üreticileri büyükbaş hayvancılığın yerine daha çok küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yöneltmiştir. Ancak yerli ırkların kullanılması ve sağlıksız hayvan barınakları sebebiyle hayvansal üretimden yeterli verim alınamamaktadır.

Batman'da sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında tarım ve tarıma bağlı sanayilerin önemi büyüktür. İlimizin ekonomik gelişmesi büyük ölçüde bölgede yapılan tarımsal üretime ve tarımsal ürünleri işleyen sanayilere dayalı olacaktır.

Batman'ın kırsal kalkınmasının gerçekleşmesindeki rolü göz önünde bulundurulduğunda; tarım arazilerinin kabiliyet sınıflarına göre kullanılabilmesi, verimli toprak üzerindeki yapılaşmanın önüne geçilebilmesi, ürün deseninin çeşitlendirilmesi, arazi parçalanmasının önlenmesi, tarımsal işletmelerin optimal büyüklükte kurulması, kırsal nüfusun gelirini artırıcı küçük ölçekli yöresel projelerin uygulanması, organik tarımın teşvik edilmesi, yüksek katma değerli ve ihracat şansı olan ürünlerin geliştirilmesi, küçük/dağınık işletmeler için üretim modellerinin uygulanması, ilimizde tarım sektörü için geliştirilebilecek stratejilerdir.

Batman'da ticaret genel olarak küçük esnaf ve işletmelerden meydana gelmekte olup, özellikle tekstil-giyim, tarımsal ve hayvansal ürünler, gıda, ev elektroniği gibi tüketim mallarının üretimi, tedariki ve pazarlanması temel ticari faaliyetlerdir. Elverişli yatırım iklimi ile şehrimiz her geçen gün yeni yatırımlara ev sahipliği yapmakta ve kurulan işletme sayıları yıllar itibariyle sürekli artış göstermektedir.

Batman'ın toplam dış ticaret hacmi 2018 yılında 108,8 milyon $ olmuştur. Dış ticaret hacminin yaklaşık olarak % 65'ini ithalat oluşturmaktadır. İlimizin ihracatı ise 2018 yılı itibariyle yaklaşık 39 milyon dolara ulaşmıştır. Ekonomik istikrarın devamı ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması bakımından ihracatımızın konjonktürel değişimlerden etkilenmemesi, küresel tehditlerin fırsata dönüştürülmesi, ülkemizin ve özelde Batman'ın dünya ihracatından aldığı payın potansiyelini yansıtacak şekilde artırılması ve ihracatımızda son yıllarda sağlanan yüksek artışın kalıcı ve sürdürülebilir bir hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Batman'da ihracatın gelişmesi için öncelikli olarak katma değeri yüksek markalı ürünlerin üretilmesi, AR-GE çalışmalarının desteklenerek ürün çeşitliliğinin geliştirilmesi ve bu ürünlerin ihracat içerisindeki paylarının artırılması gerekmektedir.

Batman'ın üzerinde bulunduğu topraklar geçmişte medeniyetlerin beşiği olan Mezopotamya uygarlığı başta olmak üzere pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır ve bu nedenle ilimiz önemli derecede tarihi, kültürel ve doğal mekânlara sahiptir. Bu potansiyele rağmen Batman hem yerli hem de yabancı turist ziyaretçi sayıları bakımından ülke geneli ve bölge illeri ile kıyaslandığında istenen düzeye ulaşamamıştır.

Bu durumda özellikle yerli ve yabancı turistlerin konaklayabileceği beş yıldızlı otellerin bulunmaması, kültürel varlıkların yeterince tanıtımının yapılamamış olması, havayolu ulaşımında uçak seferleri ve destinasyonların eksikliği, demiryolu yolcu taşımasının nitelik bakımından yetersizliği, Hasankeyf Örenyeri'nin Ilısu HES Barajı çalışmaları nedeniyle, son yıllarda, kısmen turizm faaliyetlerine kapalı kalması gibi sebepler etkili olmuştur.

İlimizde kültürel varlıkların tespitine yönelik kazı çalışmaları ve tarihi eserlerin restorasyonuna yönelik faaliyetler son yıllarda hız kazanmıştır. Kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılan kültürel varlıkların tanıtımı ve turizme kazandırılması ilimiz açısından son derece önemlidir. Kültür turizminin yanı sıra kongre ve fuar turizmi, sağlık turizmi, yayla turizmi, kamp-karavan turizmi, agro-turizm ve eko turizm gibi turizm türlerinin il genelinde geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının ilimize gelen turist sayısında artış sağlayacağı değerlendirilmektedir. Alternatif turizm türleri ile uyumlu olabilecek kırsal ve kentsel alanlarda butik oteller gibi konaklama tesisleri geliştirilmelidir. Ayrıca Malatya-Elazığ-Diyarbakır hızlı tren hattına Batman'ın da dâhil edilmesi ilimiz turizmi açısından önem arz etmektedir. Bu sorunların çözülmesiyle birlikte turizm, ilimizde ekonomik gelişmenin sürükleyici sektörlerinden biri olacaktır.

İlimizde eğitim konusu değerlendirildiğinde; okullaşma oranı, okul çağı nüfusun eğitim kademelerindeki geçişi, okul-öğrenci-öğretmen sayısı dengesi gibi niceliğe dair unsurlarda özellikle son 10-15 yıllık süreçte önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibariyle şehrimizdeki okul sayısı 693'e, öğrenci sayısı ise 169.839'a ulaşmıştır.

Okul öncesi ve genel lise eğitiminde ilimizde derslik başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasına yakın iken bu oran ilkokul, imam hatip ortaokulu, meslek lisesi ve imam hatip liselerinde Türkiye ortalamasının altındadır. Ortaokul düzeyinde ise derslik başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının çok üstünde yer almakta, bu düzeyde daha fazla okul ve dersliğe ihtiyaç duyulmaktadır.

Batman, mesleki ve toplam ortaöğretim hariç, tüm okul türlerinde okullaşma oranı açısından Türkiye ortalamasının üzerinde bir orana sahiptir. Her ne kadar bazı okul düzeylerinde ilimiz, ülke ortalamasının üzerinde okullaşma oranlarına sahip olsa da özellikle ortaöğretim düzeyinde okullaşma oranlarının ilimizde artırılması gerekmektedir.

Normal ve ikili eğitim veren kurumlarımız göz önünde bulundurulduğunda; il merkezinde ikili eğitim veren okullarda okuyan öğrencilerin toplam öğrencilere oranı; okul öncesinde % 88,33, ilkokullarda % 46.14 ve ortaokullarda % 47,21 iken bu oranın ilçelerde azaldığı görülmektedir. İlçelerde bu oranın düşük olmasının sebebi öğrenci sayılarının il merkezi ile kıyaslandığında çok daha az olmasıdır. Buna göre il merkezimizin daha fazla yeni derslik ve okula ihtiyaç duyduğu gözlenmektedir.

Batman, sağlık hizmetlerine erişim açısından Türkiye ortalamasının altında bir görünüme sahiptir. Nitekim TÜİK'in 2015 yılı verilerini kullanarak hazırladığı illerde yaşam endeksi sıralaması çalışmasında, sağlık sektörü gelişmişliğinde Batman, 81 il içerisinde 68'inci sırada yer almıştır. Öte yandan Türkiye'de kişi başına düşen sağlık harcaması 480 $ iken, ilimizde ise 2018 yılı verileri temel alındığında kişi başına düşen sağlık harcaması 177 $ civarındadır.

Kişi başına düşen sağlık harcaması, Türkiye ortalamasının epey gerisinde olmasına rağmen ilimizde son yıllarda sağlık sektöründe özellikle yüz bin kişi başına düşen sağlık personeli ve yatak sayılarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak sağlık hizmetlerinden yararlanma imkânları bakımından, son yıllardaki genel iyileşmeye rağmen personel sayısı, sağlık hizmetlerine erişilebilirlik ve özellikle sağlık kuruluşlarının kapasitesi açısından ilimiz ülkemiz genelinin gerisinde kalmıştır. Buna rağmen ilimizdeki hastaneler, çevre illerden yoğun şekilde hasta almaktadır. Sağlık alanında bölgenin merkezi olan Batman ilinde oluşan bu yoğun talep, sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesini etkilemektedir.

Türkiye genelinde yüz bin kişiye düşen hastane yatak sayısı 283,2 iken İlimizde 221,2'dir. Yüz bin kişiye düşen yatak sayısı bakımından Batman hem OECD ülkeleri hem de Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmaktadır ve ilimiz, yüz bin kişiye düşen toplam hastane yatak sayıları bakımından Türkiye genelinde 61'inci sırada bulunmaktadır. Sadece kamu hastaneleri göz önünde bulundurulduğunda ise ilimiz Türkiye genelinde 80'inci sırada yer almaktadır.

Sağlık Bakanlığı'nca 2023 yılında yüz bin kişiye düşen yatak sayısının 320'ye çıkarılması hedeflenmektedir. Bu hedef göz önünde bulundurulduğunda önümüzdeki 4 yıl içerisinde ilimizdeki yüz bin kişiye düşen yatak sayısının 221'den 320'ye çıkarılması gerekmektedir.

Yüz bin kişiye düşen hekim sayılarına bakıldığında ise; ülkemiz genelinde 186, ilimizde ise yüz bin kişiye 123 hekim düşmektedir. Sağlık Bakanlığı'nca 2023 yılında yüz bin kişiye düşen hekim sayısının 237'ye çıkarılması hedeflenmektedir. Öte yandan Yüz bin kişiye düşen diş hekimi, ebe hemşire sayılarında da ilimiz ülke ortalamasının gerisinde değerlere sahiptir.

Temel sağlık göstergelerinden biri olan bebek ölüm hızlarında da ilimiz Türkiye ortalamasına yakın değerlere sahiptir. Ancak hem ülke genelinde hem de ilimiz de bebek ölüm hızları oranının OECD ülkelerinin çok üzerinde olduğu görülmektedir. Yüz bin canlı doğumda anne ölümlerine baktığımızda ise; 2017 yılında Türkiye'de yüz bin canlı doğumda bu sayı 14,3 iken ilimizde 7'dir. İncelediğimiz sağlık parametreleri içerisinde ülke ortalamasına göre daha iyi bir durumda olduğumuz tek parametre yüz bin canlı doğumda anne ölümleri parametresidir. 2018 yılı yüz bin canlı doğumda anne ölümleri sayısı Türkiye geneli verileri henüz yayımlanmamış olmakla birlikte 2018 yılında doğum sırasında ilimizde anne ölümü gerçekleşmemiştir.

Kent hafızası olarak tasarladığımız çalışmamızı sonlandırırken, medeniyetlerin beşiği Mezopotamya'nın parlayan yıldızı Batman'ı her yönü ile ele almayı hedefledik. Bu kitap; ilimizin mevcut durumunu tespit ederek eksik yönlerini görmemizi, potansiyelinin farkına varmamızı, buna bağlı olarak sosyo-kültürel ve ekonomik gelişim stratejileri üretmemizde rehber olacaktır. "Batman İl Yıllığı 2019" eserinin, her yıl güncellenerek gelenekselleşmesi ümidi ile ilimize faydalı olmasını diliyoruz.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İlçelerin Yüzölçümü ve Oransal Büyüklükleri
Tablo 2: İlimizin Akarsuları
Tablo 3: İlimizdeki Mevcut Sulama Göletleri
Tablo 4: Merkez ve İlçelere Bağlı Mahalleler
Tablo 5: Batman İli Belediye ve Mahalle Sayıları
Tablo 6: Belediyelere İlişkin Nüfus Bilgileri
Tablo 7: Merkez ve İlçe Belediyelerine İlişkin Genel Bilgiler
Tablo 8: Belde Belediyelerine İlişkin Genel Bilgiler
Tablo 9: İl Özel İdaresi ve Belediyelere İlişkin Bütçe Gider Durum Tablosu
Tablo 10: İl Özel İdaresi ve Belediyelere İlişkin Bütçe Gelir Durum Tablosu
Tablo 11: Mahalli İdare Birimlerince Personel Başına Düşen Nüfus Sayısı ve Her Bir Nüfus İçin Kullanılan Kaynak Miktarı
Tablo 12: Batman İli Köy ve Mezra Sayıları
Tablo 13: Batman İl /İlçelere Ait Köy Listesi
Tablo 14: Batman İli ve İlçelerine İlişkin Nüfus Bilgileri (31 Aralık 2018 İtibariyle)
Tablo 15: Yıllara Göre Yaş Grubu Nüfusu-Türkiye
Tablo 16: Yıllara Göre Yaş Grubu Nüfusu-Batman
Tablo 17: Batman ve Türkiye Ölüm Göstergeleri Karşılaştırması (2012-2017)
Tablo 18: Batman İline İlişkin Yabancı Uyruklu Bilgileri (2018)
Tablo 19: 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Resmi Okul İstatistikleri
Tablo 20: İl/İlçelerdeki Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları
Tablo 21: İlimizde Bulunan Özel Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı)
Tablo 22: İlimizde Yıllara Göre Özel Okul İstatistikleri
Tablo 23: İlimizde Bulunan Resmi Okulların Normal/İkili Öğretim Durumları
Tablo 24: Okul Öncesi Normal/İkili Öğretim Yapan Okul/Kurum-Öğrenci Verileri
Tablo 25: İlkokul ve Ortaokullarda Normal/İkili Öğretim Yapan Okul/Kurum-Öğrenci Verileri
Tablo 26: İlkokul ve Ortaokullarda İkili Öğretim Yapan Okul Verileri
Tablo 27: İlçelere Göre Resmi Pansiyonlu Okullarda Kalan Öğrenci Sayısı ve Pansiyon Kapasitesi
Tablo 28: Yatılı Bölge Ortaokulları Pansiyon Kapasiteleri
Tablo 29: Ortaöğretim Okulları Pansiyon Kapasiteleri
Tablo 30: İlimizde 2018-19 Eğitim Öğretim Dönemi Taşımalı Eğitim Durumu
Tablo 31: İlimizdeki Halk Eğitim Merkezleri
Tablo 32: İlçelere Göre Öğretmenevi Kapasitesi
Tablo 33: 2018 Yılı YKS Batman İli Karnesi
Tablo 34: 2019 Yılı Batman İli Yapımı Devam Eden Temel Eğitim Yatırımları
Tablo 35: 2019 Yılı Batman İli Yapımı Devam Eden Ortaöğretim Eğitim Yatırımları
Tablo 36: Batman Üniversitesi Akademik Birim Verileri
Tablo 37: Yıllara Göre Akademik Personel Sayıları
Tablo 38: Yıllara Göre Öğrenci Sayıları
Tablo 39: Batman Yükseköğretim Öğrenci Yurtları
Tablo 40: Yıllara Göre Temel Sağlık Göstergeleri
Tablo 41: Yüz Bin Kişiye Düşen Yatak Sayıları
Tablo 42: Batman İl Geneli 2018 Yılı Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri Birim Verileri
Tablo 43: 2018 Yılı İl ve İlçelerdeki Muayene Sayısı (Kamu)
Tablo 44: 112 Acil Yardım İstasyonu/ Ambulans/Acil Vakaya Ulaşma Sayıları
Tablo 45: Sigara Denetimleri
Tablo 46: İl Geneli Hastane/Personel/ Yatak Sayıları
Tablo 47: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmaları
Tablo 48: Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranları
Tablo 49: Gayri Safi Katma Değer (GSKD) Verileri
Tablo 50: Sosyal Yardımlaşma Vâkıflarınca Yardım Yapılan Kişi ve Aile Sayıları ile Yardım Miktarları
Tablo 51: Batman Merkez Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nca 2018 Yılında Yapılan Yardımların Tür ve Miktarları
Tablo 52: Batman ve Türkiye Evlenme ve Boşanma Verileri Karşılaştırması (2002-2018)
Tablo 53: Batman ve Türkiye İntihar Göstergeleri Karşılaştırması (2001-2017)
Tablo 54: Batman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nca Engellilere Yönelik Yapılan Yardımlar- 2018
Tablo 55: Sosyal ve Ekonomik Destek Programı (2016-2019)
Tablo 56: Türkiye Geneli ve TRC3 Bölgesi 2014-2018 Yılları İstihdam, İş gücüne Katılım ve İşsizlik Oranları
Tablo 57: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İş gücüne Katılım Oranı-2018 (%)
Tablo 58: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İstihdam Oranı (%) (2018)
Tablo 59: Türkiye ve TRC3 Bölgesinin 2008/2017 Yıllarındaki İstihdamın Sektörel Dağılım ve Oranları (Bin Kişi) (%)
Tablo 60: Türkiye/ TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları-2018 (%)
Tablo 61: Sosyal Durumlarına Göre Kayıtlı Kişi Envanteri-2018
Tablo 62: 2018 Yılı Aktif İş Gücü Hizmetleri
Tablo 63: 2018 Yılı İşsizlik Ödeneği, Başvuru ve Yararlanıcı Sayıları
Tablo 64: Türkiye ve TRC3 Bölgesine İlişkin 2009-2017 Yılları Arası Kayıt Dışı İstihdam Oranları (%)
Tablo 65: Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Kişi sayıları
Tablo 66: Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı
Tablo 67: Sosyal Güvenlik Kapsamında Aylık Alan Kişi Sayısı
Tablo 68: Aktif Sigortalı Çalışanların Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişi Sayısı
Tablo 69: Türkiye ve Batman'daki Kütüphane, Sinema, Tiyatro ve Müze Sayıları
Tablo 70: İlimiz ve İlçelerdeki Kütüphaneler
Tablo 71: İlimizdeki Günlük ve Haftalık Yerel Gazeteler
Tablo 72: Branşlarına Göre İlimizdeki Spor Kulüpleri
Tablo 73: Yıllara Göre İlimizde Lisanslı Sporcu Sayıları
Tablo 75: İlimizde 2018 Yılı İtibariyle Mülkiyet Durumuna Göre Spor Tesisleri
Tablo 74: Yıllara Göre İlimizde Faal Sporcu Sayıları
Tablo 76: İlimiz ve İlçelerdeki Din Hizmetlerine İlişkin Bilgiler
Tablo 77: İlimizdeki Siyasi Partiler
Tablo 78: İlimizdeki Memur Sendikaları
Tablo 79: İlimizdeki İşçi Sendikaları
Tablo 80: Derneklerin Türlerine Göre Dağılımı ve Üye Sayıları
Tablo 81: Yıllara Göre Sektörel Bazda GSYH Oranları-Türkiye (2008-2017)
Tablo 82: İller Bazında Tarım Sektöründeki GSYH Oranları ve Ekonomik Sıralama, 2008-2017
Tablo 83: İller Bazında Sanayi Sektöründeki GSYH Oranları ve Ekonomik Sıralama, 2008-2017
Tablo 84: İller Bazında Hizmetler Sektöründeki GSYH Oranları ve Ekonomik Sıralaması, 2008-2017
Tablo 85: İl Bazında GSYH Değer, Pay ve Sırası, İBBS 3. Düzey, 2008 ve 2017
Tablo 86: Ülkemiz ve İlimiz Genelinde Arazilerin Kullanım Durumuna Göre Dağılımı
Tablo 87: İlimiz Arazisinin Dağılımı (Hektar)
Tablo 88: Toplam İşlenen Tarım Alanı (Hektar)
Tablo 89: Arazi Varlığının Cinslerine Göre Yıllar İçerisindeki Değişimi
Tablo 90: Kullanım Kabiliyetlerine Göre Arazilerin Dağılımı (%)
Tablo 91: Tarım Dışı Kullanım İzni Verilen/ Verilmeyen Arazi Miktarı
Tablo 92: Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgeleri
Tablo 93: Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgeleri İklimsel Değerleri
Tablo 94: Kuru/Sulu Tarım Arazilerinin İl ve İlçeler Bazındaki Değerleri
Tablo 95: İlimizde Arazi Büyüklüklerine Göre Tarımsal İşletme Sayıları ve Dağılımları
Tablo 96: İlimiz ve Türkiye'deki Bitkisel Üretim Değerleri
Tablo 98: Türkiye/Batman Bitkisel Üretim Dağılımları
Tablo 97: İlimiz ve Türkiye'de 2014-2018 Yılları Arası Kişi Başı Bitkisel Üretim Değerleri (TL)
Tablo 99: İlimiz ve Türkiye'de Sınıflarına Göre Ekili Alanlar Değerleri
Tablo 100: Bitkisel Üretim Yapılan Tarım Arazilerinin Ürün Gruplarına ve İlçelere Göre Dağılımı
Tablo 101: İlimizde Yapılan Bitkisel Ürünlerin Türü, Bitkisel Üretim Yapılan Arazinin Büyüklüğü ve Üretim Miktarı
Tablo 102: Batman İli 2014-2018 Yılları Arası Organik Tarım Verileri
Tablo 103: Türkiye İli 2014-2018 Yılları Arası Organik Tarım Verileri
Tablo 104: Küçükbaş Hayvan Varlığının İlçelere Göre Dağılımı
Tablo 105: Büyükbaş Hayvan Varlığının İlçelere Göre Dağılımı
Tablo 106: Arı Varlığının İlçelere Göre Dağılımı
Tablo 107: Diğer Hayvan Varlığının İlçelere Göre Dağılımı
Tablo 108: Türkiye/Batman Büyükbaş Hayvanların Irklarına Göre Dağılımı
Tablo 109: Hayvansal Üretim Değerleri-2018
Tablo 110: Türkiye/Batman Arıcılık İstatistikleri-2018
Tablo 111: Yıllara Göre Batman İli Kapasite Raporu İstatistikleri
Tablo 112: Kapasite Raporuna Sahip Firmaların Çalışan Sayıları (2019)
Tablo 113: Çalışan Sayılarına Göre Sanayi Tesisleri
Tablo 114: Batman Küçük Sanayi Siteleri
Tablo 115: Yıllar İtibariyle Batman İli Enerji Üretim Bilgileri (MWh)
Tablo 116: Yıllar İtibariyle Batman İli Enerji Tüketim Bilgileri (MWh)
Tablo 117: Yıllar İtibariyle Batman ve Garzan HES Enerji Üretim Bilgileri (MWh)
Tablo 118: Yıllar İtibariyle TPAO Yatırımları
Tablo 119: Yıllar İtibariyle Açılan Kuyu Sayısı, Sondaj Miktarı ve Ham Petrol Üretim Miktarları
Tablo 120: TPAO Batman Bölge Müdürlüğü İl Bazlı Günlük Petrol ve Doğal Gaz Üretim Miktarları
Tablo 121: Batman İli Biyokütle Potansiyeli
Tablo 122: Batman İline Kurulabilecek Rüzgâr Enerjisi Santralı Güç Kapasitesi
Tablo 123: Batman İli Doğal Gaz Sistem Bilgileri
Tablo 124: Batman İli Maden Potansiyeli
Tablo 125: Kooperatif ve Birlik Verileri
Tablo 126: Yıllara Göre Toplam İşlem Hacmi Değişimi
Tablo 127: Ülkelere Göre Batman Dış Ticaret Performansı (2018)
Tablo 128: Sektörlere Göre Batman Dış Ticaret Performansı (2018)
Tablo 129: Batman'da Turizm Potansiyeline Sahip Kaynaklar ve Ziyaretçi Çekme Potansiyeli Yüksek Turizm Rotaları
Tablo 130: TÜRSAB'a Kayıtlı Seyahat Acente Verileri
Tablo 131: GAP İllerinde 2001-2018 Dönemi Turizm Sektöründe Verilen Yatırım Teşvikleri
Tablo 132: 2018 Yılı Tahakkuk ve Tahsilat Oranları (TL)
Tablo 133: Dicle Kalkınma Ajansı Batman İli Desteklerinin Program Bazındaki Dağılımı
Tablo 134: Dicle Kalkınma Ajansı Desteklerinin Yıllara ve İllere Göre Dağılımı (TL)*
Tablo 135: Yatırım Teşvik Sistemi Destek Unsurları
Tablo 136: Teşvik Analizinde Batman'ın Konumu (2018)
Tablo 137: Sektörler Bazında Yatırım Teşvik Belgesi Rakamları (2018)
Tablo 138: İlimizde KOBİ'lere KOSGEB Müdürlüğünce Ödenen Kredi Desteği (TL)
Tablo 139: SODES Desteklerinin Yıllara Göre Dağılımı
Tablo 140: Entegre Kırsal Kalkınma Projesi Faaliyetleri
Tablo 141: Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelir Düzeyinin Artırılması Projesi, Desteklenen Projeler
Tablo 142: Tarım ve Tarım Dışı Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi Projesi, Desteklenen Projeler
Tablo 143: Merkez Köy ve Köye Dönüş Kırsal Kalkınma Projesi Alt Projeleri
Tablo 144: Orman Tesis Çalışmaları (Hektar)
Tablo 145: Batman İli Orman Durumu (Hektar)
Tablo 146: Ulusal Hava Kalitesi İndeksi Kesme Noktaları
Tablo 147: Kirletici Parametrelerin Ana Kaynağı ve Sağlığa Etkileri
Tablo 148: Hava Kalitesi Değerlendirme ve Limit Değerlerde Kademeli Azaltım ve Uyarı Eşikleri
Tablo 149: İlimizde 2018-2019 Kış Dönemi PM10 ve SO2 Uyarı Eşiği Aşım Sayıları
Tablo 150: Riskli Yapı Tespiti Yapılan Hak Sahiplerine Ödenen Kira Yardımları
Tablo 151: Belediye İçme ve Kullanma Suyu Altyapısı
Tablo 152: Belediye Atık Su Altyapısı
Tablo 153: Belediye Katı Atık Altyapısı
Tablo 154: Belediye Katı Atık Bilgileri (2017)
Tablo 155: Batman İli Tehlikeli Atık Bilgileri
Tablo 156: KÖYDES Kapsamında Yıllara Göre Gelen ve Harcanan Ödenek Miktarı
Tablo 157: Batman'ın Önemli İl Merkezlerine Olan Uzaklığı (Km)
Tablo 158: Batman İlçeleri Arası Mesafe (Km)
Tablo 160: Satıh Cinslerine Göre Yol Ağı (Km)
Tablo 159: İl, Devlet ve Köy Yolu Uzunlukları
Tablo 161: Motorlu Kara Taşıtları Sayısı
Tablo 162: Trafik Kazaları, Ölü ve Yaralı Sayıları
Tablo 163: Kırsal Altyapı Hizmetleri
Tablo 164: Köy Yolları
Tablo 165: Batman Demiryolu Yolcu ve Yük Trafiği
Tablo 166: Batman Havalimanı Haftalık Uçak Seferleri
Tablo 167: Batman Havalimanı Haftalık Uçak Seferleri
Tablo 168: Batman İli Telekomünikasyon Altyapısı
Tablo 169: 2014-2018 Arama-Kurtarma Faaliyet Raporu
Tablo 170: Afete Hazır Türkiye Projesi Kapsamında Verilen Eğitim İstatistiği
Tablo 171: İl Merkezi Toplanma Alanları Listesi
Tablo 172: Beşiri İlçesi Toplanma Alanları Listesi
Tablo 173: Gercüş İlçesi Toplanma Alanları Listesi
Tablo 174: Hasankeyf İlçesi Toplanma Alanları Listesi
Tablo 175: Kozluk İlçesi Toplanma Alanları Listesi
Tablo 176: Sason İlçesi Toplanma Alanları Listesi

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Batman İli İlçelerinin Yüzölçümü (km^2) ve Oransal Büyüklükleri
Grafik 2: Toprağın Kabiliyet Sınıflarına Göre Arazi Dağılımı
Grafik 3: Belediye/Köy Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranları
Grafik 4: Batman İl Özel İdaresi'nin Yıllara Göre Tahmini Bütçe Verileri (Ek Bütçeler Dâhil Edilmemiştir)
Grafik 5: İl/İlçe/Belde Belediye Nüfuslarının Toplam Belediye Nüfusuna Oranları (Toplam Belediye Nüfusu: 496.764)
Grafik 6: Yıllar İtibariyle Batman İl Nüfusu Değişimi (1955-2018)
Grafik 7: Yıllara Göre Batman ve Türkiye Yıllık Nüfus Artışı Karşılaştırması (‰)
Grafik 8: Batman ve Türkiye'nin 2025 Yılı Tahmini Nüfusları
Grafik 9: Yıllar İtibariyle Batman ve Türkiye Şehirleşme Oranı Değişimi (%)
Grafik 11: Yerleşim Yerlerine Göre Batman Nüfusu (2018)
Grafik 10: Batman ve Türkiye Kentsel-Kırsal Nüfus Oranı Karşılaştırması (2018)
Grafik 12: Türkiye Nüfus Piramitleri (Türkiye-2018)
Grafik 13: Batman Nüfus Piramitleri (Batman-2018)
Grafik 14: Yıllara Göre Batman ve Türkiye Nüfus Yoğunluğu Karşılaştırması (Kişi/Km^2)
Grafik 15: Batman ve Türkiye Doğum Göstergeleri Karşılaştırması (2012-2017)
Grafik 16: İlimizin Aldığı ve Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı (2009-2017)
Grafik 17: Batman Nüfusuna Kayıtlı Olup Diğer İllerde İkamet Eden Kişi Oranları
Grafik 18: Batman'da İkamet Edip Diğer İllerin Nüfusuna Kayıtlı Olan Kişi Oranları
Grafik 19-1: Yıllara Göre Örgün Eğitimde Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi
Grafik 19-2: Yıllara Göre Örgün Eğitimde Okul, Derslik Sayısı Değişimi
Grafik 20: Okul Türlerine Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı Değişimi
Grafik 21: Okul Türüne Göre Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 22: Cinsiyete Göre Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 23: Yıllara Göre Eğitim Sektörüne Ayrılan Merkezi Bütçe Oranları (%)
Grafik 24: Yıllara Göre Okul Çağındaki Nüfus Oranları (%)
Grafik 25: Yıllara Göre Okuma Yazma Bilmeyen Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 26: Cinsiyete Göre Okuryazarlık Durumu (%)
Grafik 27: Yıllara Göre Yüksekokul veya Fakülte Mezunu Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 28: Yıllara Göre Batman İlçeleri Okuma Yazma Bilmeyen, Yüksekokul ve Fakülte Mezunu Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 29: Yıllara Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)
Grafik 30: Yıllara Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi)
Grafik 31: Yıllara Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel)
Grafik 32: Yıllara Göre Okul Öncesinde Derslik Başına Düşen Öğrenci Oranı Değişimi
Grafik 33: Batman ve Türkiye Okul Öncesi Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 34: Okul Öncesi Eğitimde Cinsiyete Göre Okullaşma Oranları (%)
Grafik 35: Yıllara Göre Okul Öncesi 4-5 Yaş Okullaşma Oranı Değişimi (%)
Grafik 36: Yıllara Göre İlköğretimde Derslik Başına Düşen Öğrenci Oranı Değişimi
Grafik 37: Yıllara Göre İlkokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel Okullar)
Grafik 38: Yıllara Göre İlkokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi Okullar)
Grafik 39: Yıllara Göre İlkokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel Okullar)
Grafik 40: Yıllara Göre İlkokulda Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 41: İlkokulda Cinsiyet Ayrımında Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 42: Yıllara Göre Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)
Grafik 43: Yıllara Göre Ortaokulda Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 44: Ortaokulda Cinsiyet Ayrımında Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 45: Yıllara Göre Genel Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)
Grafik 46: Yıllara Göre Genel Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi Okullar)
Grafik 47: Yıllara Göre Genel Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel Okullar)
Grafik 48: Yıllara Göre İmam Hatip Ortaokul Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi
Grafik 49: Yıllara Göre Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi, Özel, İhl Dâhil)
Grafik 50: Yıllara Göre Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi Liseler, İhl Dâhil)
Grafik 51: Yıllara Göre Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel Liseler)
Grafik 52: Yıllara Göre Liselerde Derslik Başına Düşen Öğrenci Oranı Değişimi
Grafik 53: Yıllara Göre Liselerde Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 54: Liselerde Cinsiyet Ayrımında Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 55: Yıllara Göre Genel Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)
Grafik 56: Yıllara Göre Genel Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi)
Grafik 57: Yıllara Göre Genel Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel)
Grafik 58: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi ve Özel)
Grafik 59: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Resmi)
Grafik 60: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Lise Eğitiminde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi (Özel)
Grafik 61: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Liselerde Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı Değişimi
Grafik 62: Yıllara Göre Mesleki ve Teknik Liselerde Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 63: Mesleki ve Teknik Liselerde Cinsiyet Ayrımında Okullaşma Oranı Karşılaştırması (%)
Grafik 64: Yıllara Göre İmam Hatip Liselerinde Okul, Derslik, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı Değişimi
Grafik 65: Batman Üniversitesi Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Ülkelere Göre Dağılımı
Grafik 66: Sağlık Hizmetlerinde Yüz Bin Kişi Başına Dağılım (2018)
Grafik 67: Harcama Gruplarının Yıllar Bazındaki Dağılımı
Grafik 68: Harcama Gruplarının Yıllar Bazında Dağılımı
Grafik 69: Yıllar İtibariyle Çocuk Nüfus Oranı Değişimi (2007-2018)
Grafik 70: Yıllar İtibariyle Genç Nüfus Oranı Değişimi (2007-2018)
Grafik 71: TRC3 ve Türkiye Genç İş Gücü Göstergeleri Karşılaştırması (2004-2017)
Grafik 72: Batman ve Türkiye Kadın Nüfus Oranı Karşılaştırması (2007-2018)
Grafik 73: Batman ve Türkiye Evlenme Yaşı Karşılaştırması (2001-2017)
Grafik 74: Batman ve Türkiye Okuma Yazma Bilenlerin Oranı Karşılaştırması (2008-2017)
Grafik 75: Batman ve Türkiye Ortaöğretimde Net Okullaşma Oranı Karşılaştırması (2007-2017)
Grafik 76: TRC3 ve Türkiye Kadın İş gücü Göstergeleri Karşılaştırması (2004-2017)
Grafik 77: Yıllar İtibariyle Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü Değişimi (2008-2018)
Grafik 78: Yaş Grubu İtibariyle Yaşlı Nüfus Oranı Değişimi (2007-2018)
Grafik 79: Türkiye ve TRC3 Bölgesi İş gücüne Katılım Oranı (%)
Grafik 80: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İş gücüne Katılım Oranı (%)
Grafik 81: Türkiye/TRC3 Bölgesi İstihdam Oranı (%) (2017)
Grafik 82: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İstihdam Oranı (%) (2017)
Grafik 83: Dünya Geneli (Kaynak-ILO) /Türkiye/TRC3 Bölgesi'nde İstihdamın Sektörel Dağılımı-2017
Grafik 84: 2009-2018 Yıllarına İlişkin Türkiye ve TRC3 Bölgesi İşsizlik Oranları
Grafik 85: Türkiye/ TRC3 Bölgesi Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları-2018 (%)
Grafik 86: Türkiye/TRC3 Bölgesi Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları-2018 (%)
Grafik 87: Türkiye ve TRC3 Bölgesine İlişkin 2009-2017 Yılları Arası Kayıt Dışı İstihdam Oranları (%)
Grafik 88: Sektörel Bazda GSYH Oranları-Batman (2017)
Grafik 89: Ülkemiz ve İlimiz Genelinde Arazilerin Kullanım Durumuna Göre Dağılımı
Grafik 90: İlimiz Arazisinin Dağılımı (Ha)
Grafik 91: Kuru/Sulu Tarım Arazilerinin İl ve İlçeler Bazındaki Oranları (%)
Grafik 92: İlimiz ve Türkiye'de 2014-2018 Yılları Arası Kişi Başı Bitkisel Üretim Değerleri (TL)
Grafik 93: Türkiye/Batman Bitkisel Üretim Alanları
Grafik 94: Türkiye/Batman Büyükbaş Hayvanların Irklarına Göre Dağılımı
Grafik 96: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Sanayi İşletmelerinin İllere Göre Dağılımı (%)
Grafik 95: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)
Grafik 97: Batman İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)
Grafik 98: Batman OSB'deki Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı
Grafik 99: Batman İli ve Türkiye'nin Global Işınım Değeri ve Güneşlenme Süreleri
Grafik 100: Yıllar İtibariyle Batman İli Doğal Gaz Abone Sayıları
Grafik 101: Batman İline Ait Yıllara ve Kullanım Alanlarına Göre Doğal Gaz Tüketim Verileri (m^3)
Grafik 102: Yıllara Göre Batman'da Kurulan/ Kapanan Şirket İstatistikleri
Grafik 103: BATSO'ya Üye Firmaların Hukuki Yapılarına ve Ana Sektörlere Göre Dağılımı
Grafik 104: Borsa Üye Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı
Grafik 105: Yıllara Göre Batman İhracat Miktarı ve İhracatçı Firma Sayıları
Grafik 106: Yıllara Göre Batman İthalat Miktarı ve İthalatçı Firma Sayısı
Grafik 107: Aylara Göre Batman Dış Ticaret Performansı (2018)
Grafik 108: Konaklama Tesis, Oda ve Yatak Kapasitesinin Yıllara Göre Değişimi
Grafik 109: Konaklama Tesislerine Geliş Sayısı
Grafik 110: Konaklama Tesislerinde Geceleme Sayıları
Grafik 111: Konaklama Tesislerinde Ortalama Kalış Süresi
Grafik 112: Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranı
Grafik 113: Yıllara Göre Belge Sayısı
Grafik 114: Yıllara Göre İstihdam Taahhüdü
Grafik 115: Yıllara Göre Sabit Yatırım Taahhüdü (Milyon TL)
Grafik 116: Batman İli Büyük Hayvan Sınıfları Dağılımı
Grafik 117: İl Yüzölçümünün Niteliklerine Göre Dağılımları (Hektar)
Grafik 118: Batman İli Erozyon Durumu (Hektar)
Grafik 119: İlimizde Yıllar İtibariyle Kış Dönemi Ortalama PM10 Değerleri ($\mu g/m^3$)
Grafik 120: İlimiz ve Bölge İllerde Kış Dönemi Ortalama SO2 Değerleri ($\mu g/m^3$)
Grafik 121: İllimizde Yılında Alıcı Ortamlarına Göre Kanalizasyon Şebekelerinin Deşarj Alanları
Grafik 122: İlimizde Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarları (Ton)
Grafik 123: Batman İli Jeoloji Haritası

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Batman İlinin Konumu
Harita 2: Batman İl Haritası
Harita 3: Batman İli Arazisinin Toprak Kabiliyeti Sınıflarına Göre Dağılımı
Harita 4: Batman İli Agroekolojik Tarımsal Bölgeleri
Harita 5: Batman Zirai Üretim Haritası (Bitkisel ve Hayvansal Üretim)
Harita 6: Batman İli Güneş Potansiyeli Haritası
Harita 7: Batman İli Maden Haritası
Harita 8: Mezopotamya İlleri
Harita 9: 2018-2019 Yılları Batman İli Avlak Haritası
Harita 10: Türkiye Orman Varlığı Haritası
Harita 11: Ulusal Hava Kalite İzleme Ağı
Harita 12: Batman İl Merkezi Gürültü Haritası
Harita 13: Türkiye Geneli 2017 Yılı Tehlikeli Atık Miktarları Haritası
Harita 14: Batman Karayolu Haritası
Harita 15: Türkiye Deprem Tehlike Haritası
Harita 16: Batman İli Heyelan Duyarlılık Haritası
Harita 17: Batman İli Kaya Düşmesi Duyarlılık Haritası
Harita 18: Batman İli Çığ Düşmesi Duyarlılık Haritası
Harita 19: İl Merkezi Toplanma Alanları
Harita 20: Beşiri İlçesi Toplanma Alanları
Harita 21: Gercüş İlçesi Toplanma Alanları
Harita 22: Hasankeyf İlçesi Toplanma Alanları
Harita 23: Kozluk İlçesi Toplanma Alanları
Harita 24: Sason İlçesi Toplanma Alanları

T.C.
BATMAN
VALİLİĞİ

Kültür Mah. Adalet Cad.
PK: 72070 Merkez / BATMAN
(0488) 213 89 27
(0488) 213 89 28
www.batman.gov.tr

Fikirzen